

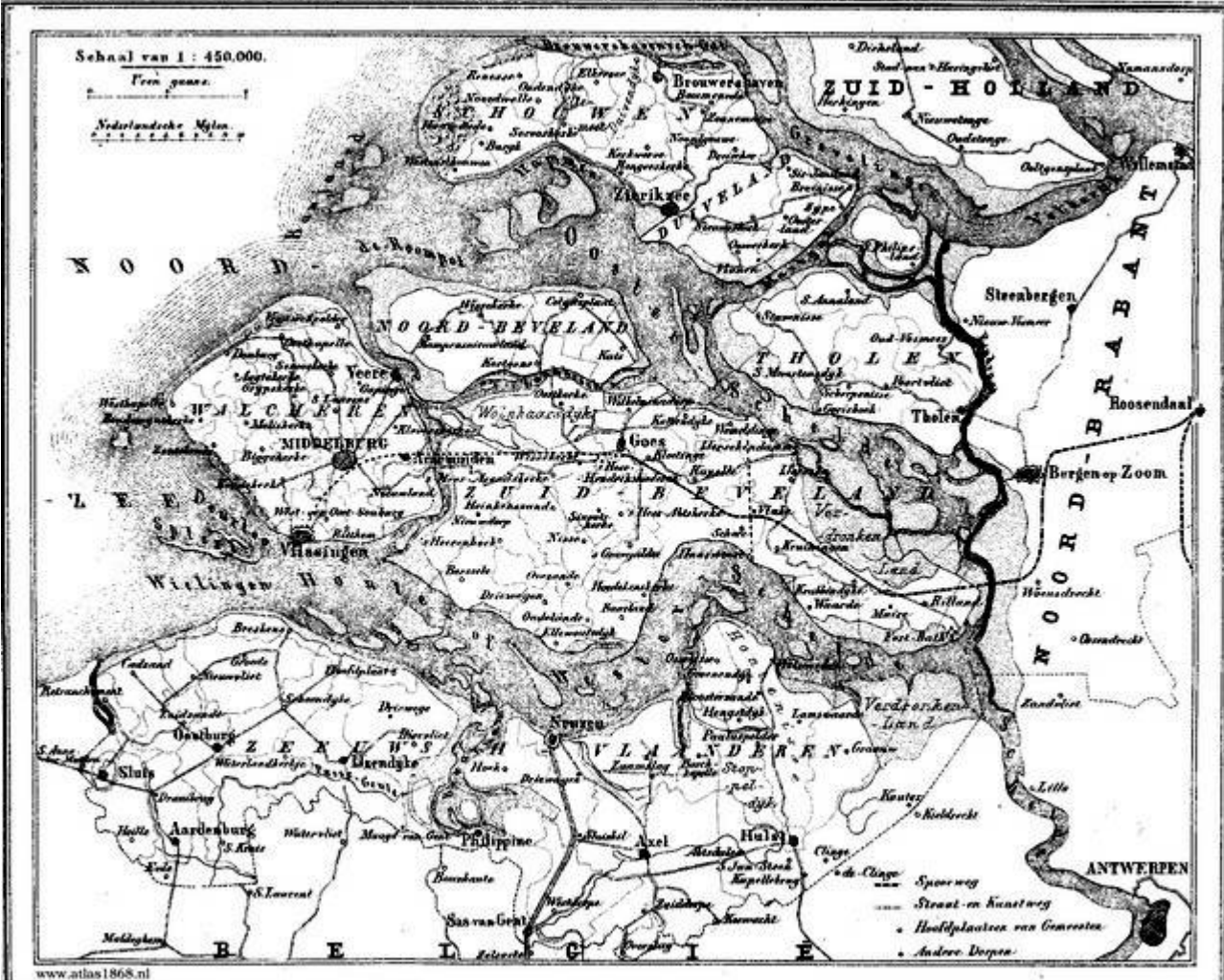
MAP

L.J.M. Koert *1899 – 1906*

C. Zwagerman *1906 – 1951*

W. L. Harmsen 1951 – 1969

PROVINCIE ZEELAND.



		Onderwerp	blz
	Zuivelconsulent	Korte inleiding op het consulentenschap	004
	ZMvL	1889 Wat er aan voor af ging binnen de Z.M.v.L.eV.	005
	Koert	1899 Aanstelling L.J.M. Koert / adv. eerste lezingen / 1e verslag	008
	Koert	1900 Cursussen Zuivelbereiding op de boerderij	018
	Koert	1901 Cursussen veekennis en melkonderzoek	027
	Koert	1902 Start spreekuur ZC. in Middelburg / verslag 1901	040
	Koert	1903 Enkele knipsels, geen veranderingen	048
	Koert	1904 Zwaving heeft het over boter.....Koert over vlas!	050
	Koert	1905 Plannen voor veeteeltconsulent naast de ZC. / verslag 1904	053
	Koert	1906 Lezingen; ongevallenwet tot melksamenstelling / verslag 1905	059
	Zwagerman	1906 Aanstelling C. Zwagerman voor één jaar.	065
	Zwagerman	1906 Begin	065
	Zwagerman	1907 Lezingen over veeverbeteringen fok- en stierverenigingen	068
	Zwagerman	1908 Samenwerking / Veeverbetering – controle- en Stierver.	081
	Zwagerman	1909 Walcheren plannen Zuivelfabriek	093
	Zwagerman	1910 Walcheren Zuivelfabriek / Veeverbetering / Geitenfokver.	106
	Zwagerman	1911 Veel lezingen tijdens Z.L.M. bijeenkomsten	117
	Zwagerman	1912 Diverse lezing (rund)veeverzorging en voeding / Serie botermaken	126
	Zwagerman	1913 Per 1 mei verder als Rijks zuivelconsulent voor Zeeland.	166
	Zwagerman	1914 Propaganda voor fokverenigingen / WOI voederadviezen	172
	Zwagerman	1915 Lezingen over nut / voordeel Coöp. zuivelfabrieken op SD	180
	Zwagerman	1916 Middelburg komt een coöp. zuivelfabriek, veel onrust hier door	185
	Zwagerman	1917 Over regeringsmaatregelen ivm WO-O	188
	Zwagerman	1918 Weinig <i>zuivelconsulent</i> wel enige knipsels	191
	Zwagerman	1919 Lezing Zwagerman <i>Rundveeverbetering in Zeeland</i>	193
	Zwagerman	1920 Geitenkeuringen 70 fokverenigingen in Zeeland	195
	Zwagerman	1921 Maar twee knipsels	196
	Zwagerman	1922 Drie knipsels	197
	Zwagerman	1923 Één knipsel!	198
	Zwagerman	1924 Weer een lezing over veeverbetering	199
	Zwagerman	1925 Boterprijzen in 4e distret	201
	Zwagerman	1926 Enige knipsels en melkopbrengst in Zeeland	202
	Zwagerman	1927 Gegevend van Boterproductie en prijzen (1926)	204
	Zwagerman	1928 Lezing Bestrijding Runder -TBC. / Opvoeren melkgift	206
	Zwagerman	1929 Roomfabrieken <i>Aardenburg, Kloosterzande en IJzendijke</i> overzicht	210
	Zwagerman	1930 Vergadering <i>Vereniging v. Rundveeverbetering Zeeland</i> - Gegevens	229
	Zwagerman	1931 Zwagerman Jubileum 25 Jr. Zuivel- Veeteeldconsulent	237

Zwagerman	1932	Alleen maar knipsels / betrokken bij Crisiszuivelwetgeving	243
Zwagerman	1933	Lezing over CZ-Wetgeving / gegevens over melkproductie	247
Zwagerman	1934	Veel <i>Crisis Zuivelwetgeving</i> (Zit in afzonderlijke map)	254
Zwagerman	1935	Lezing „ <i>Boerin zijn</i> ” / Zuivelweek / Gegevens bestemming melk	255
Zwagerman	1936	Betekenis Geitenfokkerij / Rundveeverbetering	264
Zwagerman	1937	Maar 3 knipsels	269
Zwagerman	1938	Ingezonden „ <i>Heeft de boerenboter af gedaan</i> ” Ja / Nee / Nee	270
Zwagerman	1939	Nogmaals over Rundveeverbetering – S.-Duiveland Gegevens	274
Zwagerman	1940	10 Mei 1940 begin WOII voor Nederland / Com. Herstelbetaling	279
Zwagerman	1941	Geiten / Trekpaarden / Voerproblemen /	292
Zwagerman	1942	Weinig knipsels	299
Zwagerman	1943	Bijna niets meer te vinden	301
Zwagerman	1944	Okt. Inundatie Walcheren / November 1944 bevrijding Zeeland	302
Zwagerman	1945	Betrokken bij nw. landbouworganisatie / Oorlogschade /	303
Zwagerman	1946	Huldiging ivm. 40 Jr. Jubileum.	307
Zwagerman	1947	Veestapel op Walcheren, toekomstvisie	310
Zwagerman	1948	Enige knipsels	313
Zwagerman	1949	Geridderd / verder niets.....	315
Zwagerman	1950	Uitvoerig interview bij zijn afscheid	316
Zwagerman	1951	Afscheid na 44 Jr.	323
Zwagerman	1952	Afscheid Ass Sietema / Zwagerman Hoeve	325
Zwagerman	1953	Bericht nav. overlijden C. Zwagerman	327
Harmsen	1951	Weinig gegevens over opvolger Harmsen, 1951-1969 / afscheid 1969	329
Bijlagen		Enige moeilijk plaatsbare knipsels familiegegevens	333
Archief gegevens		Overname van Zeeuws archief over Zuivelconsulentschap	335

Zuivel- en veeteeldconsulentschap Zeeland

L. J. M. Koert 1899-1906
C. Zwagerman 1906-1950
B. Harmsen 1950-1969

Zuivelconsulent (Bron: Zeeuwsch Archief) – [naar volledige tekst](#)

In 1899 werd een Consulentschap voor Zuivel ingesteld door de *Maatschappij tot Bevordering van de Landbouw en Veeteelt in Zeeland*. Tot eerste consulent werd L. J. M. Koert benoemd. Deze vervulde de functie tot in 1906. Op 1 november 1906 werd L. J. M. Koert opgevolgd door de heer C. Zwagerman. Deze heeft het consulentschap tot 1951 vervuld, waarna zijn assistent Ir. B. Harmsen de functie over nam. De consulentschappen werden in 1969 opgeheven.

Het Consulentschap werd in 1913, voornamelijk om financiële redenen, overgenomen door het Rijk en kwam te ressorteren onder het Ministerie van Landbouw, Nijverheid en Handel, Directie van de Landbouw, Vijfde Afdeling, Zuivelaangelegenheden. C. Zwagerman werd gelijktijdig benoemd tot rijksambtenaar. De taak van de dienst was het geven van voorlichting in ruime zin op het gebied van een rationele fokkerij en het gebruik van landbouwhuisdieren, alsmede van een doelmatige bestemming en afzet van veeteeltprodukten, verhoging van de produktie van de veestapel en verbetering van de kwaliteit van de produkten.

De eerste zuivelconsulent van ons land kwam in 1889 in de provincie Friesland.

Voor andere provincies was dat:

- 1893 voor Z-holland
- 1895 „ N.-Holland
- 1897 „ Utrecht
- 1897 „ gelderland
- 1897 „ Limburg
- 1898 „ N-Branant, 1905 een 2e
- 1899 „ **Zeeland**
- 1900 „ Groningen
- 1900 „ Overijssel
- 1900 „ Drenthe

Dat Zeeland pas een zuivelconsulent kreeg betekende niet dat er niet over werd gesproken, in 1889 kwam ter sprake of het niet mogelijk was voor de zuidelijke provincies gezamenlijk één zuivelconsulentschap in te stellen?

Het kwam er niet van.

Zierikzeesche Nieuwsbode, 01/06/1889; p. 2/4

— Het hoofdbestuur der Friesche maatschappij van landbouw heeft besloten een „zuivelconsulent“ te benoemen op eene jaarwedde van f2000, plus vergoeding voor reis- en verblijfkosten. En als zoodanig is, met ingang van 1 Julij a.s., benoemd de heer K. H. M. Van de Zande, doctor in de scheikunde te Leiden, met vergunning dat hij gedurende eenigen tijd het buitenland bezoeke, om zich practisch op de hoogte te stellen der zuivelbereiding.

Goessche Courant, 28/11/1889; p. 2/7

Landbouw en Veeteelt.

— De afdeling Heinkenszand van de Zeeuwsche Maatschappij van Landbouw en Veeteelt hield gisteren eene vergadering in een der lokalen van het koffiehuis »de Prins van Oranje“ alhier, die, jammer genoeg voor de belangrijkheid der punten van behandeling, slechts door weinig leden werd bijgewoond.

Voorts bleek nog, dat in die vergadering behandeld waren de volgende punten:

..... b. dat op de algemeene vergadering der Noord-Brabantsche Maatschappij in September jl. te Boxtel gehouden, door den president der Zeeuwsche Maatschappij op verzoek van den voorzitter der Noord-Brabantsche Maatschappij bijgewoond, door laatstgenoemde het denkbeeld werd geopperd, om een band te vlechten tusschen de landbouwmatschappijen in het zuiden van ons vaderland (Limburg, Noord-Brabant en Zeeland), om een zuivel-consulent aan te stellen, welk denkbeeld bij het Hoofdbestuur veel bijval vond, doch waaromtrent door den vice-president, den heer J. M. Kakebeeke, nog meerdere inlichtingen zullen worden ingewonnen alvorens eene beslissing te nemen.

Zeeland, wat er aan vooraf ging ¹

Middelburgsche Courant 16-09-1890; p. 2/4

LANDBOUW.

Men schrijft ons uit Schouwen-Duiveland:

Door de welwillendheid der *Friesche Maatschappij van Landbouw* kon de heer dr. K. J. van de Sande, haar zuivelconsulent, gevolg geven aan een uitnodiging der afdeling Schouwen-Duiveland der Maatschappij van Landbouw in deze provincie om hier de Zuivelbereiding te bespreken. Dientengevolge trad hij Zaterdag voormiddag in het Huis van Nassau te Zierikzee voor elke belangstellende als spreker op. Door de voorzitter der afdeling, de heer B. G. van der Have, ingeleid, begon de hr Van de Zande met te zeggen, dat hij niet zo zeer zou spreken over de b e r e i d i n g zelve, maar meer bepaaldelijk over de vraag, of de zogenaamde fabriekmatige zuivelbereiding, die e l d e r s voordeel gaf, ook hier de particuliere bereiding der boter vervangen kan.

Zie volledige verslag in MAP Schouwen-Duiveland.

Zierikzeesche Nieuwsbode 06-12-1894; p. 2/2

Zuivelbereiding.

Vanwege de *Maatschappij tot Bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland*, hield de heer J. J. van Weidom Claterbos, zuivelconsulent der *Geldersche en Overijselsche Maatschappij van Landbouw*, in het lokaal van de heer de Keizer te Cortgene een voordracht over Zuivelbereiding.

Zie volledige verslag in MAP Noord-Beveland.

Goessche Courant, 01/01/1896; p. 1/4

's-Heer Arendskerke. Gisteren werd alhier door den heer J. J. van Weidom Claterbos, zuivelconsulent, zijne geannonceerde voordracht gehouden. In aanmerking genomen het ongunstige weer en ook dat wij hier in de buurt *esne* boterfabriek hebben, waarvan de groote boeren aandeelhouders zijn, dus zelf geen boter maken, terwijl de kleine melkveehouders meest hun melk bij de maat verkoopen, was toch de opkomst bevredigend, zoowel van vrouwen en meisjes als van mannen. Het opwekkend woord van den voorzitter van de afdeling »Heinkenszand», den heer E. van den Bosch, had blijkbaar goed gewerkt.

De heldere voordracht werd door de aanwezigen aandachtig gevolgd; door sommigen werden zelfs nu en dan aantekeningen gedaan, zoo dat het vermoeden gewettigd is, dat men zal trachten van het gehoorde door proeven profijt te trekken.

Middelburgsche Courant, 13/11/1897; p. 2/4

Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland.

Najaarsvergadering van het Hoofdbestuur.

De heer Roggeband acht de tijd gekomen om bij de regeering aan te dringen op het aanstellen van een zuivel-consulent voor Zeeland.

¹ De oorspronkelijke schrijfwijze is aangepast.....dwz. dubbele 'oo', 'ee' en 'ch' zijn verwijderd!!!!

LANDBOUW.

Aan het programma van de algemeene vergadering der Maatschappij tot bevordering van landbouw en veeteelt in Zeeland, en de tentoonstelling van paarden, rundvee, enz., te houden op 15 en 16 Juni a.s. te Tholen, ontleenen wij het volgende:

Woensdag 15 Juni, des voormiddags te tien ure:

Pogingen zullen opnieuw worden aangewend om eene subsidie te erlangen, ten einde ook in Zeeland een zuivelconsulent te kunnen aanstellen.

Landbouw en Veeeteelt.

— Door de Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeeteelt, Afd. Heinkenszand, werd gisteren eene algemeene vergadering gehouden

dat naar aanleiding van een schrijven van den Minister van Binn. Zaken werd besloten zich tot de Hooge Regeering te wenden met verzoek om een behoorlijke subsidie, ten einde te kunnen overgaan tot de benoeming van een zuivelconsulent in deze provincie;

De landbouwfeesten te Tholen.

Van onzen eigen verslaggever.

II.

Wat de rundveefokkerij aangaat, stelde de voorzitter in het licht, dat die een zeer groot nadeel ondervindt van de sluiting der grenzen. Werd in de vorige vergadering de meening geuit dat die grenzen zouden geopend worden, thans zijn de politieke omstandigheden van dien aard, dat de sluiting wel definitief zal wezen, misschien met nu en dan een korte periode van opening. Vrije handel met België is in den eersten tijd niet te verwachten.

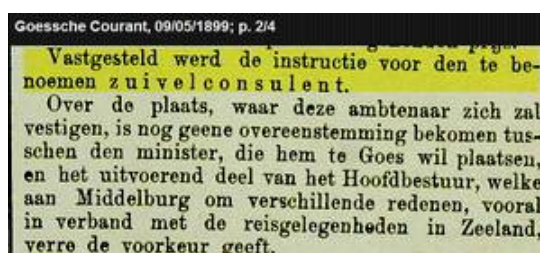
De zuivelbereiding heeft in den laatsten tijd in onze provincie groote vorderingen gemaakt. Haar toekomst doet goede verwachtingen koesteren. Veel kan in haar belang geschieden wanneer — wat zoo goed als zeker is — op de staatsbegroting voor 1899 een post wordt uitgetrokken voor een zuivelconsulent in Zeeland.

LANDBOUW.

— Het hoofdbestuur van het Genootschap ter bevordering van den landbouw in Drente heeft zich eenigen tijd geleden gewend tot den minister van binnenlandsche zaken, met het verzoek, om een bedrag op de staatsbegroting uit te trekken, waardoor het genootschap in staat wordt gesteld, onder goedkeuring van den minister, een zuivelconsulent voor de prov. Drente aan te stellen. De minister heeft thans, naar men verneemt, daarvoor een post van f 2000 voor 1899 op de begroting gebracht.

Welke pogingen zijn in Zeeland aangewend voor het verkrijgen van zulk een zuivelconsulent?

Wanneer Drente zulk een nuttig persoon verkrijgt, kan, dunkt ons, Zeeland daarop evenzeer aanspraak maken. Ligt het niet op den weg van de Maatschappij tot bevordering van landbouw en veeteelt in Zeeland daartoe het initiatief te nemen? Wij vragen slechts!



De Zeeuw, 1899-05-27; p. 1/5²

Een twaalfstal sollicitanten meldten zich reeds aan voor de betrekking van zuivelconsulent voor Zeeland.

De zuivelconsulent voor Utrecht trad dezer dagen te Benschop op met een voordracht voor ... elf personen.

Zal de te benoemen zuivelconsulent in Zeeland een talrijker en gewilliger gehoor vinden ? Langzamerhand verlaten onze Zeeuwsche landbouwers de conservatieve paden - helaas nog niet in de politiek! maar dan toch op landbouwterrein.

Indien nu de consulent den noodigen tact weet te gebruiken en niet al te apodictisch het oude veroordeelt en het nieuwe verheerlijkt; maar ingaande in de gewoonten en zeden onzer boerinnen, tegelijk de boeren weet te winnen voor de toepassing der nieuwere denkbeelden; niet al te veel theoretische wijsheid verkoopt en toonen kan dat theorie en praktijk werkelijk elkander steunen en aanvullen, zie dan hebben wij van 't optreden van een zuivelconsulent in onze nog zoo schoone landbouwprovincie goede verwachting.

Laat 't hoofdbestuur der Maatschappij tot Bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland, dat hem benoemen moet, vooral toezien dat dit tactisch talent in hem zit. Niet alle landbouwleeraren toch wekken vertrouwen door aangenaamheid van optreden, nederigheid van gewoel, helderheid van voorstellen enz.

Voorzichtigheid bij 't afbreken en dan met vaste hand aan 't opbouwen, dat is in Zeeland de zaak.

Wie naar dezen regel wenscht te wandelen zal in deze provincie de rechte man kunnen zijn op de rechte plaats.

²Dit is een van de weinig redactionele commentaren die ik ben tegen gekomen. Voor de *kleur* van de diverse Zeeuwsche couranten waar de teksten en knipsels uit komen zie op de site <http://&zoeken.krantenbankzeeland.nl> (zonder &)

1899

L. J. M. Koert

Aanstelling eerste Zuivelconsulent voor Zeeland L. J. M. Koert

Middelburgsche Courant, 15-06-1899; p. 1/4

UIT STAD EN PROVINCIE.

In de Dinsdag avond te IJzendijke gehouden vergadering van het hoofdbestuur der Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland is tot zuivelconsulent voor deze provincie benoemd de heer L. J. M. Koert te Den Bommel.³

Het zal onzen lezers waarschijnlijk wel interesseren een en ander te vernemen uit de instructie van dezen nieuwe ambtenaar.

Hij wordt benoemd en ontslagen door het hoofdbestuur der *Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland*, op voordracht van het dagelijks bestuur, onder goedkeuring van de minister van binnenlandse zaken.

De zuivelconsulent zal zich uitsluitend wijden aan de belangen van de zuivelbereiding in de provincie Zeeland.

Hem is o.a. opgedragen:

- a) het houden van openbare voordrachten;
- b) het geven van cursussen in zuivelbereiding;
- c) het verstrekken van raad aan verenigingen en particulieren over alle zaken, de zuivelbereiding rakende;
- d) het behulpzaam zijn bij de oprichting van zuivelfabrieken;
- e) het opleiden van geschikt personeel voor zuivelfabrieken;
- f) het verrichten van melkonderzoekingen in het belang van de zuivelbereiding en de veeteelt;
- g) het bezoeken van botermijnen en botermarkten.

Hij woont de vergaderingen van het hoofdbestuur en die van het dagelijks bestuur bij, voor zover zijn tegenwoordigheid in laatstbedoelde wordt nodig geacht; in de vergaderingen van het hoofdbestuur heeft hij een adviserende etc..

De zuivelconsulent zal met der woon gevestigd zijn te Middelburg, alwaar hij de één dag in de week op nader vast te stellen uren te zijnen huize kan worden geraadpleegd. Zonder verlof van de voorzitter der Mij. mag hij zich niet langer dan twee etmalen buiten de provincie begeven; voor een verlof van langer dan acht dagen behoeft hij de vergunning van het dag. bestuur der Maatschappij.

Behalve zijn vaste jaarwedde geniet de zuivelconsulent vergoeding van reis- en verblijfkosten.

Jaarlijks moet de zuivelconsulent een verslag indienen, waarin o.a. een overzicht gegeven wordt van de toestand der zuivelbereiding in de provincie.

Zonder vergunning van het hoofdbestuur mag de zuivelconsulent zich, buiten de aan zijn betrekking verbondene werkzaamheden, niet belasten met eenigerlei nevenbediening of opdracht, van welken aard ook.

3 Den Bommel een plaats in Goere Overvlakkee - Zuid-Holland

— Gelijk uit een ander bericht in ons blad blijkt is in de Dinsdagavond te IJzendijke gehouden vergadering van het hoofdbestuur der »Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland" tot zuivelconsulent voor deze provincie benoemd de heer *L. J. M. Koert* te Den Bommel.

Uit de instructie voor dezen ambtenaar blijkt, dat hij zich uitsluitend moet wijden aan de belangen van de zuivelbereiding in de provincie Zeeland.

Hem is o. a. opgedragen: *a* het houden van openbare voordrachten; *b* het geven van cursussen in zuivelbereiding; *c* het verstrekken van raad aan vereenigingen en particulieren over alle zaken, de zuivelbereiding rakende; *d* het behulpzaam zijn bij de oprichting van zuivelfabrieken; *e* het opleiden van geschikt personeel voor zuivelfabrieken; *f* het verrichten van melkonderzoekingen in het belang van de zuivelbereiding en de veeteelt; *g* het bezoeken van botermijnen en botermarkten.

Jaarlijks moet de zuivel-consulent een verslag indienen, waarin o. a. een overzicht gegeven wordt van den toestand der zuivelbereiding in de provincie.

Zonder vergunning van het hoofdbestuur mag de zuivel-consulent zich, buiten de aan zijn betrekking verbonden werkzaamheden, niet belasten met eenigerlei nevenbediening of opdracht, van welken aard ook.

Hij woont te Middelburg alwaar hij één dag in de week kan worden geraadpleegd. Behalve eene vaste jaarwedde geniet hij vergoeding van reis- en verblijfkosten.

Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in ZEELAND.

Ter kennis van belangstellenden wordt gebracht, dat de heer **L. J. M. KOERT** zijne betrekking van zuivelconsulent voor Zeeland heeft aanvaard.

Hij zal te spreken zijn te MIDDELBURG iederen **Donderdag** van **9—12** uren, bij den heer **KREIKEN**, *Lange Delft*.

De Zuivelconsulent
voor de provincie ZEE-
LAND is iederen
Donderdag voormiddag
van **9—12** uur voor belang-
hebbenden te spreken, te
zijnen huize bij den heer
KREIKEN, *Lange Delft*, te
Middelburg.

Nederlandsch Rundvee Stamboek.

Afdeeling Zeeland.

Aangezien door het bestuur van genoemde afdeeling de algemeene vergadering dit jaar tegen heden, Woensdag, te Zierikzee was belegd, begaven wij ons heden morgen per Spoorboot naar de hoofdplaats van Schouwen.

De voorzitter, de heer baron Collot d'Escury, opende de bijeenkomst en heette de aanwezigen hartelijk welkom. Daarbij uitte hij zijn leedwezen dat zoo weinigen uit Vlaanderen, Walcheren en Beveland aanwezig waren, vooral omdat de Schouwenaars steeds *acte de présence* geven. Hij constateerde den grooten vooruitgang der afdeeling sedert de vorige nu 7 jaar geleden, te Schouwen gehouden bijeenkomst.

Het ledental bedraagt thans 330, een groot getal, maar te klein in verband met het aantal veehouders in Zeeland.

Op voorstel van den heer I. G. J. Kakebeeke zal aan het hoofdbestuur der Maatsch. van landbouw de vraag gericht worden, om den zuivelconsulent te machtigen de afdeelingvergaderingen van het stamboek bij te wonen.

Cursus-Zuivelbereiding.

Door de Maat^s t/b van Landbouw en Veeteelt in Zeeland zal in de afd. WALCHEREN, bij eenige deelneming, een gelegenheid geopend worden aan Vrouwen en Dochters van Landbouwers, om zich te bekwamen in boterbereiding.

De Lessen worden, op nader te bepalen plaats, eenmaal per week, kosteloos gegeven door den Zuivel-Consulent.

Nadere inlichtingen verstrekt de Secretaris der Afdeeling.

JAN POLDERDIJK.

Landbouw en Veeteelt. - Verslag 1e rapport zuivelconsulent Koert

Aan het rapport van de consulent Koert over zuivelfabrieken, waarvan wij in ons vorig no. spraken, is het volgende ontleend:

Als algemene eisen, aan een z u i v e l g e b o u w te stellen, behoren goede en geregelde luchtverversing en de zorg, dat de stank van het spoelwater niet in het gebouw kan dringen. Het spoelwater moet direct kunnen afvloeien in stromend water; kan dit niet dan is stilstaand water nog beter dan een zinkbeek. Waar men overtuigd is van de noodzakelijkheid van goede ventilatie en doelmatige verwijdering van het vuil, daar zal men ook wel zorgen dat de lokalen goed geplaatst zijn ten opzichte van de windstreken, doch een en ander laat aan sommige fabrieken nog al te wensen over.

Het water, dat bij de bereiding der boter gebruikt wordt, moet volkomen zuiver zijn en vrij van kalkzouten, zoals het Norton-water dikwijls bevat en maakt dat de boter niet goed blijft. Water dat ijzerverbindingen bevat, benadeelt de smaak der boter. Het ware wenselijk dat het water nu en dan scheikundig kon worden onderzocht. Met het oog op de algemene reinheid moet het dragen van witte kleren door het dienstpersoneel ten zeerste worden aangeraden.

Overal past men het centrifugale ontromingsstelsel toe. De verdere behandeling van de room is zeer verschillend. Men treft drieërlei wijze van roomzuren aan en wel:

- 1e pasteuriseren van de room en aanzuren met reïncultuur,
- 2e aanzuren met karnemelk en
- 3e zelfzuring.

Welke methode de voorkeur verdient is moeilijk te zeggen en hangt af van de kwaliteit der melk en van de bijzondere eisen der consumenten. Het is daarom nodig dat een stelselmatige zuurmethode wordt toegepast om onder alle omstandigheden de meeste kans te hebben een goed en steeds gelijkmatig product te krijgen. HH. directeuren van zuivelinrichtingen wordt aangeraden in dezen proeven te nemen.

Het pasteuriseren van afgeroomde melk is nog verre van algemeen en toch zou het dit moeten zijn om het gevaar voor het verspreiden van veeziekten tegen te gaan en om de ondermelk altijd zoet te kunnen voederen. Men beweert wel eens dat gepasteuriseerde afgeroomde melk minder verteerbaar zou zijn voor de kalveren en dat ze er slecht van groeien. Blijkens in Engeland genomen proeven mist deze bewering alle grond.

De betaling der geleverde melk moet geschieden naar het vetgehalte. De exploitatiekosten, per Liter melk berekend, zijn in het algemeen hoog, wat in verband staat met de betrekkelijk geringe hoeveelheid melk, die de fabrieken verwerken, alsmede door de hoge transportkosten der melk. In het laatst verlopen jaar is door de fabrieken gemiddeld 2,9 cent per Liter aan de leveranciers uitbetaald. De prijs der goede fabrieksboter is dooreen genomen 15 a 20 cent per K.G. hoger dan de middelprijs der boter, die op de Zeeuwse markten wordt verkocht.

In Zeeland zijn thans 12 coöperatieve zuivelfabrieken, waarvan er 7 met stoom en 5 door handkracht worden gedreven.

Blijkens het verslag over de landbouw in Nederland zijn in Zeeland 28.000 koeien en slechts van 2500, dus van een elfde deel, wordt de melk coöperatief verwerkt. Het gemiddelde vetgehalte is goed.

Behalve de coöperatieve fabrieken zijn er in Zeeland nog 4, die op speculatieve grondslag werken. Twee er van, gevestigd te Aardenburg en te Schoondijke, zijn zogenaamde roomstations. De room gaat vrij naar België en wordt daar verwerkt tot boter.

Het is zeer wenselijk, dat de aandeelhebbers in zuivelfabrieken de kalftijd hunner koeien zodanig regelen, dat zowel in de winter als in de zomer een voldoende hoeveelheid melk verwerkt kan worden. Bij enkele Zeeuwsche landbouwers is uit cijfers gebleken, dat de melkopbrengst der koeien even hoog is op te voeren, wanneer de koeien in het najaar kalveren als in het voorjaar. De kosten van najaarskoeien zijn gewoonlijk wat hoger, maar daartegenover staat, dat de prijzen der boter in de winter ook veel hoger zijn.

Uit de indrukken, die de consulent bij zijn bezoeken aan de Zeeuwse zuivelfabrieken verkreeg, komt hij tot de conclusie, dat coöperatieve fabriekmatige zuivelbereiding op flinke schaal ook in deze provincie er veel toe kan en zal bijdragen om het houden van melkvee productiever te maken.

Nieuwsblad voor Zeeuws-Vlaanderen, 02/12/1899

*Maatschappij tot bevordering van Landbouw en
Veeteelt in Zeeland, Afdeling Oostburg.*

De Zuivelconsulent in ZEELAND, de heer
L. J. M. KOERT, zal voordrachten houden
over

**behandeling van
Melk en bereiding van Boter,
op 7 December,**
te GROEDE, in de herberg „De Witte Leeuw”,
bij ANTH. BOSSCHAART,
des avonds ten 6 ure.

Toegang vrij voor een ieder.

Talrijke opkomst, vooral van Vrouwen
en Dochters van Landbouwers wordt ge-
wenscht geacht door

het Bestuur der Afdeling:
JAC. DE BRUIJNE, Voorzitter.
M. LUCIEER, Secretaris.

Eerste voordracht Zuivelconsulen L. J. M. koert

Dl. I

Groede, 7 dec. Na door de heer L. J. Roggeband te zijn ingeleid sprak hedenavond de heer L. J. M. Koert Zuivelconsulent in de provincie Zeeland over de behandeling van melk en bereiding van boter.

Spr. schetste in korte trekken de behandeling der melk op Hollandse wijze, doch meende hierbij niet lang te moeten stilstaan, omdat de landbouwers en vooral hun vrouwen, die de praktijk beoefenen als voldoende bekend werden verondersteld met deze beide takken van het landbouwbedrijf.

Dat zindelijkheid in alle delen op de voorgrond staat, spreekt vanzelf, en behoefde dan ook niet nader aangetoond te worden:

Daarna trok hij een lijn tussen de oude en de nieuwe richting en stond daarbij geruimer tijd stil.

Hij stelde als voorbeeld een hoeve met tien *baatgevende* koeien. Aangenomen dat deze gemiddeld per jaar en per stuk 3.500 Liter melk geven, dan wordt dat gezamenlijk 35.000 Liter. Volgens de oude bewerking heeft men ruim 34-35 of 36 Liter melk nodig voor 1 K.G. boter dat levert gemiddeld per jaar 1014 K.G. boter, en volgens de nieuwe bewerking is ruim 30 Liter melk voor 1 K.G. boter benodigd, mitsdien krijgt men circa 1155 K.G. boter van dezelfde hoeveelheid melk of 141 K.G. meer. Stel de gemiddelde boterprijs op *f* 1 per K.G. dan wordt per jaar *f* 141 geprofiteerd.

Spr. had hierbij op het oog een hoeve voorzien van een melkontromer, bij welk gebruik per koe, aangenomen, dat ze goed melkgevend is, *f* 14,10 voordeel zou worden behaald boven de oude bewerking.

En toch kon spr. het gebruik van een centrifuge niet aanbevelen. Daarvoor had hij verschillende redenen, en legde zijn auditorium andermaal een berekening voor. Een centrifuge kost *f* 150; bij een geregeld gebruik mag men aannemen dat hij ná 10 jaren versleten is en door een andere moet vervangen worden. Op de winst moet dus afgeschreven worden 10 % voor slijtage en onderhoud ad *f* 15 per jaar terwijl 3% voor renteverlies niet te hoog berekend is, dat maakt te samen dus *f* 19,50, zodat de werkelijke winst feitelijk *f* 141 - *f* 19,50 = *f* 121,50 of per koe *f* 12,15 wordt.

Daarbij komt nog dat bij het gebruik van een Centrifuge ijs nodig is, over welke omstandigheid niet te licht heen mag gegaan worden, wijl in het warme jaargetijde de afkoeling niet sterk kan geschieden.

Rekent men nu nog, dat de door een centrifuge afgeroomde melk slechts 0.2 % vet bevat tegenover 0.6 % bij een afroming volgens de oude wijze, dan moet ook dat in overweging genomen worden, daar de laatstbedoelde voor het jonge, vee oneindig beter is.

Of een centrifuge dan totaal ongeschikt is?

Neen, vooral op hofsteden, waar zeer slechte kelders zijn, - en die zijn er vele - kan een centrifuge goed werken.

Spr. zal ze dus niet afkeuren, doch om de boven vermelde redenen ook niet aanbevelen, ja hij zou eerder geneigd zijn aan te raden er geen te nemen.

Wat dan te doen om het zuivelbedrijf lonender te maken?

Ter beantwoording van deze vraag ging spr. in 't kort na de totstandkoming van de coöperatieve zuivelfabrieken.

De Nederlandse boter, en voornamelijk de Friese heeft eertijds een uitstekende naam en ongeëvenaarde reputatie op de wereldmarkt gehad.

Doch wat was het geval. Van uit Denemarken kwamen ontzaglijke partijen aan de markt te Londen, die langzamerhand de Friese boter verdrong. Niet omdat ze beter was, doch eenvoudig om deze reden, dat de Deense boter, afkomstig uit de daar te lande gevestigde zuivelfabrieken in grote hoeveelheden, en - waar het juist op aankomt - van gelijke maak was.

Hoe goed de boter door de boerinnen ook bereid is, ze heeft toch alle een verschillende smaak, omdat ieder ze bereidt naar zijn inzicht.

Dat laatste bracht de Friezen op het idee om coöperatieve zuivelfabrieken op te richten.

Friesland kon dat doen, wijl het mogelijk was om in een kleine omgeving grote hoeveelheden melk bijeen te verkrijgen.

De Friese boter heeft langzamerhand haar verloren terrein op de Londense markt heroverd, door de fabrieken.

Heeft de Zeeuwse niet een wereldstrijd te voeren, zoals in de Friese en Hollandse, ze deelt toch in de strijd op de binnenlandse markt.

Als strijdmiddel op de binnenlandse markt beval spr. de oprichting van handkracht-zuivelfabrieken aan. Daarin zag hij meer heil, dan in de aanschaffing van centrifuges op hofsteden.

Want, wat geldt voor de Londense markt ten opzichte van de bevoorrechtiging van grote hoeveelheden, hetzelfde geldt ook voor de binnenlands markt. De handkracht-fabrieken werken dan ook meestal met succes, wegens de geringere bedrijfskosten.

Daarna nam spr. een kwartier pauze om in het tweede gedeelte van zijn voordracht een woord te richten tot de landbouwers. We laten dit gedeelte - wegens plaatsgebrek - in het no. van dinsdag volgen.

Nieuwsblad voor Zeeuws-Vlaanderen, 13-12-1899

Vervolg en slot der landbouwvoordracht van de heer Koert.

Hij wees allereerst op de wel eens gebezigde uitdrukking, dat een landbouwer voordeliger zou werken met fokvee dan met melkvee. Alhoewel het melkvee niet zo bijzonder lonend is, zou het toch bepaald verkeerd zijn, zich uitsluitend op de fokkerij toe te leggen.

Er moet echter ter verkrijging van goed melkvee rekening gehouden worden met de navolgende vier grondregels:

- a) gebruik te maken van goede fokstieren.;
- b) te letten op het vetgehalte van de melkkoeien;
- c) de koeien die een hoog vetgehalte geven, aanhouden en de slechte van de hand doen, en
- d) Kalveren te fokken van koeien met hoogste vetgehalte.

Deze vier grondregels werden nader onder de ogen gezien.

Het is proefondervindelijk bewezen, dat de fokstieren van grote invloed zijn op het vetgehalte van de melk. Daarop te letten is de een eerste vereiste.

Ter verkrijging van een resultaat nopens het vetgehalte van de melk, wordt bijv. driemaal per maand gedurende een jaar het gehalte gecontroleerd. De koeien die het hoogste cijfer halen en dus als het beste kunnen aangemerkt worden, houdt men aan, terwijl de minder opbrengenden verkocht worden. Zo verkrijgt men op den duur een stal goede beesten.

Om daarin te blijven, is het nodig kalveren aan te kweken, van die goede soort door middel van puike fokstieren, die een hoog vetgehalte in de melk kunnen verwekken.

Het spreekt vanzelf dat op hofsteden met 40, 50 melkkoeien de moeite, overeenkomstig deze vier grondregels besteed, veel meer lonend is dan op hofsteden in Zeeland, waar men slechts 6 tot 10 melkkoeien houdt.

Doch ter verkrijging van dezelfde resultaten brak spr. een lans voor de oprichting van fokverenigingen.

Vraagt men hoe deze moeten ingericht worden, dan zou spr. daarop niet terstond een definitief antwoord kunnen geven, omdat hij een te korten tijd in Zeeland vertoeft, en van de zaak nog eerst een studie moet maken.

Doch bij voorbaat kan hij reeds meedelen dat deze uitstekend zouden werken. Met het oog op het bepalen van het vetgehalte, kan de aan aanschaffing van de benodigde ingrediënten voor rekening van een zodanige vereniging geschieden, terwijl de kosten voor eigen rekening te hoog zouden kunnen worden.

Er zal tegen billijke vergoeding allicht iemand gevonden worden, die zich met het onderzoek van het vetgehalte der melk wil belasten.

Het vetgehalte der melk, is behalve van bovenstaande invloeden, nog voor een groot deel afhankelijk van de voeding. Men meent echt niet, dat nu juist vetachtige of vethoudende waren het vetgehalte verhogen.

Op de Rijkslandbouwschool te Wageningen was indertijd een proef genomen, met een koe die een vrij hoog vetgehalte in de melk gaf.

Boven het gewone voer werd haar raapolie gegeven om te zien of dat vetgehalte zou verhogen.

Bij onderzoek na het gebruik bleek dat dit gehalte hetzelfde was gebleven, en dus niet van invloed was geweest.

Men meende toen dat het gewicht der koe zou zijn toegenomen, doch het beest woog minder ná dan voor het gebruik.

Daarop werd een onderzoek ingesteld in mest, maar hierin was de raapolie evenmin gebleven.

Verdere onderzoeken leidden tot niets en men weet voor 't ogenblik nog niet waar die raapolie gebleven is, en men zal het, dacht spr., wel nooit te weten komen ook.

Als de proef geslaagd was, en de voeding met vet- of olieachtige stoffen bijdroeg aan het hogere vetgehalte, dan kon men evengoed koeien margarine geven opdat men natuurboter zou krijgen.

Spr. sloot daarna onder dankzegging voor het welwillend gehoor, zijn eerste openbare voordracht, waarvoor hij de dank van de aanwezigen - circa 50 in getal zo vrouwelijke als mannelijke toehoorders - ontving in de vorm van een applaussement.

Zuivelbereiding.

Bij genoegzame deelneming zal de Zuivelconsulent voor Zeeland, L. J. M. KOERT, in de maanden Januari en Februari 1900, in een der gemeenten op Zuid-Beveland,

een cursus in Zuivelbereiding houden voor meisjes.

De deelneming is kosteloos.

De plaats, waar de cursus zal worden gehouden, zal afhangen van de deelneming in iedere gemeente.

Aanmelding vóór 30 December 1899 bij de Secretarissen der afdeelingen Kruiningen en Heinkenszand, de heeren J. H. O. DOMINICUS en jhr. S. M. VAN REIGERSBERG VERSLUIJS.

Nadere inlichtingen geven de bestuursleden der beide afdeelingen.

ZUIVELBEREIDING.

Bij genoegzame deelneming zal de zuivelconsulent voor Zeeland L. J. M. KOERT in de maanden **Januari en Februari 1900** in een der gemeenten op **Zuid-Beveland** een **CURSUS in Zuivelbereiding** houden voor meisjes.

De plaats waar de cursus zal worden gehouden zal afhangen van de deelneming in iedere gemeente.

De deelneming is kosteloos.

Aanmelding vóór 30 December 1899, bij de secretarissen der afdeelingen Kruiningen en Heinkenszand J. H. O. DOMINICUS en JHR. MR. S. M. VAN REIGERSBERG VERSLUIJS.

Inlichtingen geven de bestuursleden der genoemde afdeelingen.

CURSUS ZUIVELBEREIDING.

Naar aanleiding van de oproeping, die is geschied door de afdeelingen Kruiningen en Heinkenszand, om te trachten leerlingen te krijgen voor eenen door mij te geven cursus in zuivelbereiding, heb ik gemeend het volgende te moeten mededeelen.

Het doel van dezen cursus zal in de eerste plaats zijn aan de leerlingen mede te deelen welke zaken in acht genomen moeten worden om fijne boter te maken.

In de tweede plaats zal er besproken worden welke manier van boterbereiding het meeste voordeel oplevert d. w. z. de oude manier, een ontroomer of een coöperatieve stoom- of handkracht zuivelfabriek.

Ik kan reeds dadelijk mededeelen dat de voordeligste manier voor verschillende hofsteden niet altijd dezelfde is. Dat hangt af van vele omstandigheden. En aangezien ik niet volkomen bekend ben met de plaatselijke omstandigheden der verschillende boerderijen, noodig ik ieder, die belang in de zaak stelt, uit, om deel te nemen aan dezen cursus. De deelnemers kunnen mij dan mededeelen in welke omstandigheden zij zich bevinden en ik zal dan trachten ieder volgens mijn beste weten raad te verschaffen.

L. J. M. KOERT,
Zuivelconsulent voor Zeeland.

Landbouw en Veeveelt.

Bij voldoende deelneming zal door den zuivel-consulent voor Zeeland, den heer L. J. M. Koert, voor de afdeelingen Heinkenszand en Kruiningen der Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeveelt in Zeeland, een cursus voor zuivelbereiding in het leven geroepen worden. Dit werd reeds vroeger door ons medegedeeld.

Thans voegt de heer Koert daaraan het volgende toe:

Het doel van dezen cursus zal in de eerste plaats zijn aan de leerlingen mede te deelen, welke zaken in acht genomen moesten worden om fijne boter te maken. In de tweede plaats zal er besproken worden, welke manier van boterbereiden het meeste voordeel oplevert, d. w. z.: de oude manier, een ontroomer, eene coöperatieve stoom- of een handkracht zuivelfabriek.

De heer K. deelt al dadelijk mede, dat voor verschillende hofsteden de voordeeligste manier niet altijd dezelfde is. Dit hangt van verschillende omstandigheden af. En aangezien de heer K. niet volkomen bekend is met de plaatselijke omstandigheden der hofsteden, noodigt hij ieder, die belang in de zaak stelt, uit om aan dezen cursus deel te nemen. De deelnemers kunnen dan opgeven, in welke omstandigheden zij verkeerden, en hij zal trachten ieder volgens zijn beste weten raad te verschaffen.

1900

Vlissingse Courant, 11/01/1900; p. 2/4

Een tweede cursus in zuivelbereiding is thans in onze provincie geopend, nl. te Kruiningen. Ook daar zal de zuivelconsulent, de heer L. J. M. Koert, het onderricht geven.

Goessche Courant, 17/02/1900; p. 1/6

Kruiningen. Aan den zuivelcursus, die in deze gemeente gehouden wordt door den zuivelconsulent den heer Koert, wordt deelgenomen door 12 vrouwelijke leerlingen, van welke 3 te Schore, 2 te Waarde en de overigen in deze gemeente wonen. Er zullen 5 of 6 lessen in theorie worden gegeven, waarna nog eenige lessen worden gegeven in de praktijk op een of meer hofsteden.

Goessche Courant, 08-03-1900; p. 1/4

- In het jongste nummer der door de *Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland* uitgegeven blaadjes komt een onderwerp voor een uitgeschreven prijsvraag voor. De voorzitter dezer Maatschappij, de heer mr. P. C. J. Hennequin, looft een prijs van f 50 uit voor de samensteller van het beste model voor een *eenvoudige boekhouding voor gewone boeren*.

Overtuigd van het grote nut van een goede boekhouding in het landbouwbedrijf, is het niettemin een feit, dat de meeste landbouwers zich slechts bepalen tot het maken van losse aantekeningen.

Nu is het de bedoeling van de uitschrijver der prijsvraag om op de eenvoudigste wijze die aantekeninge te ordenen en onder verschillende hoofden te brengen. Daartoe zou z.i. een drietal boeken of boekjes voldoende zijn: een dat de inventaris van het bedrijf bevat, een journaal voor gewone dagelijkse ontvangsten en uitgaven en een grootboek, waarin die ontvangsten en uitgaven over een vast tijdsverloop worden gegroepeerd onder verschillende hoofden : uitgaven veevoeder, daglonen, opbrengst granen, mest, enz. enz.

Een commissie - bestaande uit de heren G. A. Vorsterman van Oijen, I. G. J. Kakeboeke en L. J. M. Koert - zal over de ingekomen inzendingen hebben te oordelen.

ZZNB 05-05-1900

Vergadering ZML. Afd. Middelburg.

Zuivelconsulent Koert is aanwezig.

Het maandblad door de ZML uitgegeven, gaat van 6 naar 8 maal per jaar verschijnen.

De heer Koert is van mening dat de verbetering van de boterbereiding pas verbeteren zal als de boterprijs gekoppeld word aan de kwaliteit.

Er zullen in de komende tijd zuivelcursussen – botermaken - gegeven worden.

Aan de wedstrijd in het houden van melklijsten wordt deelgenomen door 19 personen

Verder deelde de Zuivelconsulent mee dat, indien de militaire overheid daartoe toestemming geeft, hij in de volgende winter een cursus veebehandeling wilden geven aan de in het garnizoen geplaatste boerenzoons.

Zierikzeesche Nieuwsbode, 31-05-1900; p. 2/4

Landbouw en Veeteelt.**Aan het *Rapport over de Stierenkeuringen in de Provincie Zeeland* ontleen wij het volgende: Deel 1**

Wanneer wij de veestapel van een 20 jaar geleden vergelijken met de tegenwoordige, dan is deze thans veel in kwaliteit vooruitgegaan, doch wij moeten er dadelijk op laten volgen, dat die verbetering nog lang niet op de hoogte is, waar wij heen moeten. De stierenkeuringen tonen ons zulks maar al te goed. Vele der aangeboden dieren beantwoorden niet aan de eisen, die men aan een fokstier mag stellen, en ook de deelneming aan de keuringen is te gering, waaruit blijkt, dat de veefokken nog lang niet die belangstelling aan de verbetering van hun vee schenken, welke zij in hun eigen belang behoren te doen.

De jonge stieren worden op vele plaatsen slecht gevoerd, zodat wij op de keuringen dikwijls kennis moeten maken met schrale, slecht ontwikkelde dieren. Op andere plaatsen blijkt weer, dat men meestal door een veehandelaar laat kopen. Wanneer men de verbetering werkelijk ter hand wil nemen, dient men geen stierkalveren, doch 1- of 2-jarige stieren te kopen, want men weet niet, hoe het kalf zal uitgroeien, terwijl bij een jarig dier zulks reeds zichtbaar is. Men zal ons vermoedelijk tegenwerpen, dat het te duur is om jarige of oudere stieren aan te kopen, doch hierop antwoorden wij, verenig u met 5 of 10 uwer bureu, richt een stierenvereniging op, en wat te duur was voor één uwer, zal geen onoverkomelijk bezwaar zijn voor uw vereniging. Wij willen u gaarne behulpzaam zijn bij het oprichten van zulke verenigingen, en gegevens en reglementen aan u verschaffen.

Nog moeten wij hier wijzen op de veelal verkeerde behandeling van de oudere stieren. Zo-even merkten wij op, dat de jonge stieren meestal te schroot gevoerd worden, doch bij de oude stieren is juist het tegenovergestelde het geval. Men wil de dieren dan op 2½ -jarige leeftijd zwaar en vet hebben, en het dient hier nauwelijks vermeld te worden, dat zij voor de fokkerij dan onbruikbaar zijn; en wat heeft men voor nut gehad van een bekroningswaardig dier, wanneer het hoogstens 2 jaar gebruikt kan worden. Wij raden u daarom aan, voer de jongen stier goed en matig, doch met oordeel, wanneer hij 2 jaar wordt: plaatst hem in de stal der koeien, opdat hij niet schuw of boos wordt, en geeft hem af en toe beweging op de weg, opdat zijn hoeven niet te lang worden en onderuit groeien, waardoor de stand der benen slecht en die van de rug krom wordt, en ten slotte: „houdt uw stier 6 á 7 jaar, wanneer hij goed is!”

„*Wanneer hij goed is*” Juist dáárop komt het aan, en dat kan alléén en uitsluitend de veehouder zelf, en *niet* de keuringscommissie beoordelen.

De keuringscommissie beoordeelt alleen het uiterlijke, dus de vorm, of die schoon en evenredig is en door uiterlijke kentekenen de geschiktheid aan de stier schijnt te geven om dieren voort te brengen, die aanleg voor melkgeving en daarnaast ook voor vleesvorming tonen. Verder kan de keuringscommissie niet gaan, en dan komt de fokker aan de beurt der beoordeling van een aantal gevallen, die het wenselijk kunnen maken, om óf de stier van de hand te doen, óf hem zolang mogelijk te houden.

Evenals men de boom aan zijn vruchten kent, kent men ook de stier aan zijn afstammelingen, en wanneer men nu zoals algemeen gebruikelijk, de stier op tweejarige leeftijd van de hand doet, heeft men *niets* om zijn nakomelingschap te beoordelen dan kalveren van 2 à 3 maanden, die nog niet op zekere wijze tonen, wat ze zullen worden. Men lette er in de eerste plaats op, of de kalveren gemakkelijk geboren worden, daar sommige stieren te *zware* kalveren voortbrengen.

Voorts op de vormen der nakomelingen en in het nauwste verband daarmee ook op de melkrijkheid daarvan. Een stier, die zelf uit een melkrijke koe geboren is, vooral wanneer dit ook bij zijn vader en moeder het geval was, zal die eigenschap ook op zijn nakomelingen doen overerven.

En nu is het grootste ongeluk, dat verreweg het grootste gedeelte van onze Zeeuwsche boeren van de melk van hun koeien *niets* weten, niet weten, hoeveel elke koe geeft, en dus nooit kunnen beoordelen, óf het gebruik van zekeren stier hun jong vee in dit opzicht verbeterd of achteruit gebracht heeft!

Men behoeft de melk van iedere koe niet elke dag te meten, dit zou veel te omslachtig zijn, en onnodig: eenmaal per week of eenmaal in de 10 dagen is voldoende, mits men die cijfers dan opschrijft, om later de berekening te maken, waartoe ‘s winters meer tijd beschikbaar is dan gedurende de drukke zomer.

Zierikzeesche Nieuwsbode, 02-06-1900; p. 5/6

Vervolg van het Rapport over de Stierenkeuringen in de Provincie Zeeland. Dl. II

Wanneer wij de nauwkeurige tabellen van vooruitstrevende fokkers elders bezien en de uitkomsten, die zij bekomen hebben, alléén omdat zij door die cijfers een beter inzicht in hun veestapel kregen en daardoor de slechtere melkgeefsters konden opruimen om uitsluitend de afstammelingen van de besten aan te houden, dan is het beschamend voor een zo bij uitstek veehoudende natie als Nederland, dat niet op elke flinke boerderij behoorlijke melklijsten gehouden worden.

Over dit onderwerp spreken wij niet voor de eerste maal en herhaaldelijk hebben wij getracht, onze veehouders op het grote nut dier melklijsten te wijzen. *Het Ned. Rundveestamboek* stelde reeds voor een reeks van jaren formulieren daarvoor verkrijgbaar ingericht voor 24 koeien. De heer M. Kostense te Kruiningen werd in het jaar 1891 voor zijn melklijsten, de zilveren medaille van het Ned. Rundveestamboek toegekend.

Blijkens het blad der „*Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland*”, is thans door het hoofdbestuur dier Maatschappij, voor dit jaar een wedstrijd uitgeschreven voor het houden van melklijsten, waartoe de aanmeldingen vóór de 15de maart bij de algemene secretaris te Aardenburg moesten gedaan worden en wij hopen, dat dit van talrijke zijde zal geschied zijn.

De lijsten daarvoor werden gratis verstrekt en een post van *f* 100 is voor die wedstrijd beschikbaar gesteld. Bijzonderheden daarover vindt men in het nummer van januari. Hen, die de bovengenoemde termijn van 15 maart hebben laten voorbijgaan, raden wij aan, daar de weidegang nog nauwelijks begonnen is, dan *toch* melklijsten aan te leggen. De te bekomen premie is slechts een aanmoediging; *het grootste voordeel zit voor de boer in het betere oordeel, dat hij daardoor over zijn vee verkrijgen zal.*

In het maartnummer van gemeld blad, komt een zeer behartigenswaardig artikel voor van de heer Jacs. Welleman te Krabbendijke, die verklaart, dat in het jaar 1893 zijn vaarzen gemiddeld 3.000 en zijn koeien 5.018 liters verhoogd⁴ is, en dat heeft hij aan de melklijsten te danken.

Datzelfde nummer behelst een meedeling van de heer W. Kakebeeke, over twee koeien, die ogenschijnlijk even groot waren en evenveel voeder gebruikten en beide goede geefsters waren, en toch gaf de ene in 5 jaren 19.983 liter en de andere 23.757 liter dus 3774 liter meer, dat tegen 4 cents per liter gerekend *f* 150,96 bedroeg.

Over het meten der melkopbrengst bericht de heer L. J. M. Koert enige bijzonderheden op bladzijde 14 van het april-nummer.

Nog een andere factor treedt meer en meer op de voorgrond, en dat is het vetgehalte der melk en daarom is het immers de Zeeuwsche boerin, die zelf boter maakt, of de veehouder, die zijn melk naar de fabriek brengt te doen, want de fabrieken zijn tegenwoordig bijna allen zo ver, dat zij niet de waterige melk betalen, maar het vet, waarvan zij de boter maken.

En nu geloven wij, dat het er ook op dit punt nog vrij treurig in Zeeland uit ziet, en dat het meer dan tijd wordt, ook hier ernstig de hand aan de ploeg te slaan.

Over het algemeen wordt aangenomen, dat goede melk ongeveer 2¾ á 3 percent vet moet bevatten, doch herhaaldelijk lezen wij van onderzoekingen, die een minder gehalte aantoonen, en het is zeker niet te gewaagd de overtuiging uit te spreken, dat er duizenden koeien in onze provincie zijn, die veel te dunne melk geven en toch evenveel aan voeder gebruiken als betere, die vettere melk geven en dus méér voordeel afwerpen.

Wij vinden het bewijs geleverd, dat een koe, die vette melk geeft, met een stier gepaard, evenzo van een vette melkgevende stam afkomstig, kalveren voortbrengt, welke die eigenschap overgeërfd hebben.

Doch ook voor het tegendeel leveren goed gehouden melklijsten het kostbare bewijs!

Een fokker had onder zijn veestapel 15 koeien, waaronder 6 tweejarige; deze zes hadden in 1898 een vetgehalte van 2.77, 3.02, 2.71, 2.62 en 2.54 of gemiddeld 2 ⁶/₁₀ percent wat zeer laag is; van de 9 volwassen koeien waren slechts twee, die minder dan 3 percent vet toonden, en 7 die boven 3 percent kwamen.

Het valt hierbij in het oog, dat het vetgehalte der tweejarige zoveel lager is, dan dat der andere koeien.

4 Ik lees dit als de *verhoging* van zijn totale melkvee. Dus niet als de gem. melkgift! (ZHN.)

En toen men nu de afstamming dier zes tweejarige naging, toen bleek, dat de vader van alle zes een stier geweest is, wiens moeder volgens de melklijst van 1897⁵ melk met een vetgehalte van slechts 2.39 percent had gegeven.

De stier had in één jaar de helft van de veestapel van zijn baas bedorven, en zou hem helemaal bedorven hebben, wanneer daaraan geen paal en perk was gesteld.

En de ontdekking, dat die stier zo *gevaarlijk* was, had de fokker alleen aan zijn melklijsten, en het onderzoek van zijn melk te danken.

De lessen hieruit te trekken zouden in korte woorden zijn:

1. Houd melklijsten om de melkopbrengst van elk uwer koeien te weten;
2. Laat tevens die melk alle maanden op vetgehalte onderzoeken; de directeurs der Botterfabrieken zullen zich gaarne met die taak tegen een matige vergoeding willen belasten;
3. Gebruik nooit een stier, zonder diens vader en moeder goed te kennen, en te weten, hoe hun melkopbrengst was, en welk vetgehalte zij had;
4. Hebt gij eenmaal zulk een stier, en wenscht gij dien voor dekstier te bestemmen, voed hem dan het eerste jaar krachtig, opdat hij, wanneer de dektijd daar is, flink ontwikkeld zijn moge;
5. Meent gij zekerheid te hebben, dat uw stier die gewenschte eigenschappen bezit, zie dan nauwkeurig toe, of hij die ook goed overtreft, en wanneer gij u daarvan overtuigd hebt, houd hem dan in waarde, en houd hem zo lang mogelijk, en voed hem niet te zwaar, om hem lang te kunnen houden;
6. Spreek met uwe dorpsgenooten om samen een goeden stier aan te koopen, en tracht door het oprichten van stierenverenigingen, gezamenlijk dit te bereiken, wat elk afzonderlijk wellicht te zwaar zou drukken

De oudste stier is de thans vijf-jarige „Prins II” van B. Giljam te Ouwerkerk, die 25 Januari 1895 geboren is en zes eerste prijzen heeft verworven.

Die stier is door de heer Giljam met opzet na het eerste jaar zeer matig gevoerd, en zal ook dit jaar nog worden aangehouden en wellicht nog wel langer.

Van dit dier mogen wij gerust aannemen, dat hij goede kalveren voortbrengt, anders zou hij reeds lang zijn opgeruimd. Tevens kan worden medegedeeld, dat de stier nog uitstekend wint, en ook nog vaarzen dekt. Wanneer alle stieren (genoemd in ons nummer van zaterdag j.l.) dit voorbeeld volgden, zouden wij dit een grote stap op de weg van de vooruitgang achten.

5 Stond 1827!



Landbouw en Veeteelt.

— In de zomervergadering van het hoofdbestuur van de Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland, gehouden den 12den Juni 1900 te Kruiningen werd o. a. medegedeeld:

De zuivel-consulent heeft twee cursussen gehouden over zuivelbereiding: een te Kruiningen en een te Aagtekerke; de eerste is in alle opzichten uitstekend geslaagd. Eerlang zullen nieuwe cursussen geopend worden in de afdeelingen Oostburg en Noordbeveland, daarna in Heinkenszand en Tholen.

Middelburgsche Courant, 28/07/1900; p. 1/4

Donderdag middag werd alhier een door den heer L. J. M. Koert, zuivelconsulent in Zeeland, uitgeschreven vergadering van directeuren van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Zeeland* gehouden, waar besproken werd het al of niet wenschelijke van het oprichten van een Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Zeeland. Slechts 4 van de 10 coöperatieve fabrieken waren vertegenwoordigd.

Het resultaat was dat met algemeene stemmen de wenschelijkheid werd uitgesproken dat een bond tot stand kome.

Van dat besluit zal door den heer Koert mededeeling worden gedaan aan de niet vertegenwoordigde fabrieken, alsmede van de gronden, waarop de wenschelijkheid werd uitgesproken, terwijl dringend zal worden verzocht algemeen nota te nemen van het verhandelde en mede te werken tot eene spoedige tot standkoming eener zoo nuttige zaak.

Goessche Courant, 31/07/1900; p. 2/4

— Op een door den heer L. J. M. Koert, zuivelconsulent in Zeeland, uitgeschreven vergadering van directeuren van coöperatieve zuivelfabrieken in deze provincie, werd de wenschelijkheid uitgesproken der oprichting van een Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Zeeland.

Goessche Courant, 13/10/1900; p. 1/6

— In de gisteren door den heer L. J. M. Koert, zuivelconsulent in Zeeland, bijeengeroepen vergadering van directeuren van Coöperatieve zuivelfabrieken in deze provincie, werd door de daartoe gemachtigde afgevaardigden besloten tot de oprichting van een Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Zeeland. Den heer Koert werd opgedragen een concept-reglement samen te stellen.

Voorloopig kan deze bond vooral nuttig werken door het houden van geregelde boterkeuringen en het gemeenschappelijk aankopen van enkele hulpstoffen.

Door zich later aan te sluiten bij den 20 October e. k. op te richten Federatieven Nederlandschen Zuivelbond zal hij deel uitmaken van een groot en machtig lichaam, dat in staat zal zijn de gemeenschappelijke Nederlandsche zuivelbelangen te behartigen, niet het minst zeker door krachtig op te treden tegen de toenemende knoeierijen, waardoor de eerlijke zuivelhandel meer en meer met geheelen ondergang wordt bedreigd. (M. Ct.)

Nieuwsblad voor Zeeuws-Vlaanderen, 31/10/1900

— Op de door den heer mr. P. C. J. Hennequin, algemeen voorzitter van de Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Vee-teelt in Zeeland gedane prijsvraag voor het beste modelboek voor het landbouw-boekhouden voor den gewonen boer, zijn zes proeven ingekomen, die echter naar de meening der commissie van beoordeling, bestaande uit de heeren G. A. Vorsterman van Oyen te Aardenburg, I. G. J. Kakebeeke te Goes en L. J. M. Koert te Middelburg niet voldoende geacht konden worden.

LANDBOUW.

Onder voorzitterschap van den heer H. J. E. Gerlach van St Joosland vergaderden heden ochtend, op de bovenzaal der sociëteit. *De Vergenoeging a l h i e r*, de leden der afdeling Walcheren van de *Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland*.

De opkomst was tamelijk; met het bestuur waren een 50-tal leden aanwezig.

.....

Door de zuivelconsulent, de heer Koert, word vervolgens verslag uitgebracht over het tweede gedeelte van de te Aagtekerke gehouden zuivelcursus nl. het praktische deel.

Hij zij dat hij, na enige tegenkanting, er door bemiddeling van de burgemeester van Domburg, de heer baron van Hardenbroek, in geslaagd is een geschikte kelder te vinden.

Ook gelukte het hem, tegen 10 cent de liter melk te bekomen teneinde met de centrifuge te werken.

Die melk was niet bijzonder best; die van het Hof Domburg schikte wel, maar die, door Vermeulen geleverd, was niet te gebruiken

Vermeulen is onlangs bij spreker geweest en heeft hem gezegd dat het leveren van ongeschikte melk niet is geschied met opzet maar bij vergissing.

Dit acht de spreker een kras voorbeeld ten bewijze dat er hier in de omgeving nog heel veel onwetendheid heerst ten opzichte van de melkerij.

Daarna heeft P. de Viewer te Aagtekerke melk beschikbaar gesteld en toen in het praktische deel ook goed van stapel gelopen. Uit 68 kan melk werd ruim vijf pond boter gekarnd.

De heer Koert merkte nog op dat in deze omgeving minder belang gesteld wordt in de cursussen dan elders, bv. aan de overkant.

Hij riep dan ook de steun in van de aanwezigen om het nut en voordeel van dergelijke cursussen meer bekend te maken.

Hij voegde aan zijn mededeling nog toe dat hij het voornemen heeft om in de loop van deze winter, wanneer de boerenjongens veel vrije tijd hebben, een cursus te geven in veekennis en praktisch melkonderzoek, welke cursus ongeveer 16 lessen zal vorderen.

De Zeeuw, 20/11/1900; p. 3/4

Het verslag van den zuivelcursus wordt uitgebracht door den heer Koert. Er blijkt daaruit dat er nog weinig opgewektheid voor die cursussen bestaat, doch hij schrijft dit toe aan onwetendheid en zal den moed niet opgeven; als er genegenheid bestaat, is hij bereid dezen winter ook een cursus voor jongens te openen. Hij brengt een woord van dank aan den heer van Hardenbroek, die hem, zuivel-consulent, krachtig in zijne pogingen steunde.

1901

lerseksche en Thoolsche Courant, 19/01/1901; p. 1/6



VERGADERING
VAN DE AFDEELING „THOLEN” DER
Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt
IN ZEELAND.
VOORDRACHT,
te houden door den heer L. M. J. KOERT, Zuivelconsulent, over „**HET FOKKEN EN VOEDEREN VAN MELK- EN MESTVEE**,” op **DINSDAG** den 29 JANUARI 1901, in het hôtél van den heer J. C. DE VLIETTER te Stavense en op **WOENSDAG** den 30 JANUARI 1901, bij den heer J. NOOM te Poorteliet, telkens des voormiddags ten 11 ure.
De Secretaris,
VAN GORSEL.

Middelburgsche Courant, 29/01/1901; p. 1/4

— Zaterdag hield de heer Koert, zuivelconsulent voor Zeeland, te Waarde, voor de dorpsvereeniging, eene voordracht over: »Fokken en voederen van melkvee”. Aan de hand van de nieuw ontworpen melkstaten toonde hij aan, dat men door een goed gebruik daarvan te maken, op de hoogte kan komen van de best melkgevende koeien. De spreker stelde aan de Vereeniging voor om eene »Vragenbus” in te stellen, terwijl hij zich bereid verklaarde de ingekomen vragen te beantwoorden.

Goessche Courant, 07/02/1901; p. 4/4

Landbouw en Veeteelt.
De heer L. J. M. Koert,
Zuivelconsulent voor Zeeland, zal eene
Voordracht houden over
„Het Fokken en Voederen van Melkvee”,
te HEINKENSZAND, in de Gemeentehierberg van P. RIJK, op
Zaterdag 16 Februari 1901,
des namiddags te 2 1/2 uren;
te GOES, in »de Prins van Oranje”, op
Dinsdag 19 Februari 1901,
des namiddags 2 uren.
Toegang vrij.

Middelburgsche Courant, 13/02/1901; p. 2/4

Aangemoedigd door de woorden, gesproken door den heer Koert, zuivelconsulent in Zeeland op de Maandag middag door de Koninklijke Landbouwvereeniging gehouden vergadering, hebben voorloopig een zevental landbouwers, samen bezittende ruim 80 koeien, besloten voor gezamenlijke rekening een Noord-Hollandschen fokstier aan te koopen, ten einde hun veestapel te veredelen en zoo mogelijk meer productief te maken.

Land- en Tuinbouw en Veeteelt.

Verslag lezing zuivelconsulent L.J. M. Koert in Goes⁶

- Gistermiddag hield dhr. L. J. M. Koert, zuivel-consulent voor Zeeland, een voordracht in „*de Prins van Oranje*” alhier. Slechts een gering aantal belangstellenden was opgekomen. Na door dhr. I. G. J. Kakebeeke te zijn ingeleid, behandelde dhr. Koert „*Het fokken en voeden van melkvee*”.

Aan zijn leerrijke voordracht ontleen wij het volgende:

Het doel der veehouderij in onze provincie is aankoop en het verkrijgen van melk en vlees. Voor de fokkerij zijn dus die koeien de beste, welke de melk-vleesvorm bezitten en tevens veel melk geven. Om te beoordelen of een koe de melk-vleesvorm bezit moet men veekenner zijn en om te weten of ze veel melk geeft moet men een melklijst houden, waarin één dag per week de opbrengst wordt genoteerd.

Wanneer een landbouwer op die wijze nagaat welke zijn beste fokkoeien zijn, dan zal hij daarvan goede kalveren kunnen verwachten, indien hij gebruik maakt van een uitstekende stamboekstier uit N.-Holland of Friesland. Het aankopen van zo'n stier is geen gemakkelijke taak, want niet alle stamboekstieren hebben een geschikt lichaamsbouw om ons vee te verbeteren. En met dit laatste vooral dient men rekening te houden bij het aankopen, om teleurstelling en ontmoediging te voorkomen.

Indien alle landbouwers besloten melklijsten te houden en indien zij zich overal, waar de plaatselijke toestanden het toelaten, verenigden om voor gemeenschappelijke rekening uitstekende fokstieren aan te kopen, dan zou de melkopbrengst van het Zeeuwsche vee, die thans gemiddeld niet veel meer dan 3000 Liters per jaar bedraagt, binnen enkele jaren zeker 7 á 800 Liters meer bedragen.

Zijn we eenmaal zo ver, dan is het tijd eens wat meer de aandacht te gaan schenken aan het vetgehalte der melk. Door een jaar lang 2 maal per maand een onderzoek in te stellen, weet men of een koe gemiddeld melk met een goed of een slecht vetgehalte geeft. Van twee even oude koeien, die beide een goeden lichaamsbouw bezitten en veel melk geven, zal dan diegene de beste zijn, welke gemiddeld het hoogste vetgehalte in haar melk heeft. Het zal dan nodig zijn er bij de aankoop van een stier ook nog op te letten, dat hij afstamt van een vette melkgevendende familie. Men legt zich er tegenwoordig reeds op toe in N.-Holland en Friesland zulke stieren te fokken, zodat de waarschijnlijkheid groot is, dat zij later aan ons verlangen zullen kunnen voldoen.

Al de moeite en geldelijke opoffering, die men zich getroost om de voordeel aanbren- gende eigenschappen van zijn vee te veredelen, zullen tevergeefs zijn, wanneer daarmee niet gaat gepaard een doelmatige voeding en verpleging.

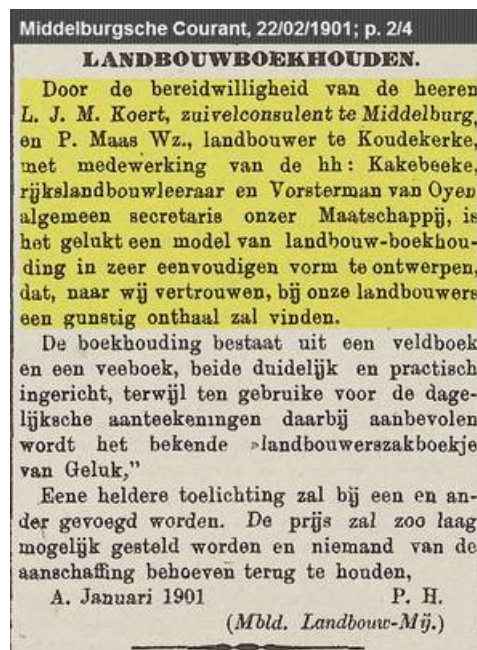
Jonge dieren moeten krachtig en ruim voldoende voedsel ontvangen; alleen dan, wanneer zij vet worden, kan men bevreesd zijn de toekomstige melkrijkheid te schaden. Hoe men zijn melkvee zal voeden, hangt natuurlijk in de eerste plaats af van hetgeen de boerderij oplevert. In de meeste jaren zal dat niet voldoende zijn en is men genoodzaakt krachtvoedermiddelen aan te kopen.

6 Het lezen van dubbele 'oo' en 'ee' wendt al, net als de vele 'ch' – ik laat ze maar staan.....(ZHN.)

Met behulp van z.g. voedertabellen kan ieder landbouwer zijn voederrantsoenen samenstellen. Practische voederproeven zijn echter steeds gewenst om na te gaan in hoeverre de met behulp van die tabellen samengestelde voederrantsoenen aan het doel beantwoorden.

Ten slotte deelde de spreker mee dat dit voorjaar in de afdeling Heinkenszand der Zeeuwsche Landbouwmaatschappij aan boerendochters gelegenheid zal worden gegeven deel te nemen aan een door hem te geven cursus in de zuivelbereiding, en eindigde met de wens, dat daaraan door velen zal worden deelgenomen.

Na enige discussie en het stellen van enkele vragen omtrent het besprokene, die door dhr. Koert werden beantwoord, werd spreker dank betuigd voor zijn optreden en de bijeenkomst gesloten.



— Zeer weinig in aantal waren de belanghebbenden en belangstellenden bij de voordracht van den heer Koert, zuivel-consulent, in „de Prins van Oranje” te Goes.

Het waren dan ook grootendeels bekende zaken, die de spreker mededeelde, maar de boeren doen, of hun die zaken niet aangaan en daarom is het verstandig ze telkens weer onder hunne aandacht te brengen. Het aanleggen van melklijsten, het aankopen van een' goeden stamboekstier met goeden lichaamsbouw, het achtgeven op het vetgehalte der melk, doelmatige voeding en verpleging van het vee, krachtvoedermiddelen, de z. g. voedertabellen en voederrantsoenen, werden duidelijk behandeld.

In het ainst. voorjaar zal door den zuivel-consulent voor de boerendochters, in de afdeeling Heinkensand, een cursus worden gegeven in zuivelbereiding. Hij hoopt, dat velen daaraan zullen deelnemen. Groot is evenwel de vrees, dat velen nederig genoeg zullen zijn om te meenen, dat zij die zaken beter weten dan de knapste zuivel-consulent.

Afdeeling Kruiningen
der Zeeuwsche Landbouw-
Maatschappij.

LEZING

DOOR

den heer L. J. M. Koert,
Zuivel-Consulent in Zeeland,
Zaterdag 2 Maart,

's nam. 4 uren, bij C. CASTELEIJN te
Kruiningen.

Onderwerp: „de Veehouderij”.

Toegang vrij.

Rilland. Vrijdag jl. hield dhr. L. J. M. Koert, zuivelconsulent voor Zeeland, alhier een lezing voor de leden der landbouwvereniging en enige belangstellenden. Zijn onderwerp: „*Fokken van melkvee en veevoeding*” word ook door hem behandeld te Goes de 16 Februari jl. Van deze voordracht gaven wij in ons daaropvolgend nummer verslag. Van die te Rilland melden wij daarom alleen de discussie, die voortvloeide uit de aangeboden gelegenheid, tot het stellen van vragen. Hiervan werd door enigen gebruik gemaakt en nu vernam men, dat het melkvee de landbouwers niet het minste voordeel aanbrengt; alleen de mest buiten rekening gelaten.

Kon men het buiten natuurlijke mest stellen, het aantal melkkoeien, nu reeds tot een minimum bij velen beperkt, zou zeker nog minder worden. Zo ook kan er geen winst behaald worden bij het mesten van vee voor de slachtbank. Ook hierbij was de mest het enige voordeel. Waren belanghebbenden het over melk- en slachtvee tamelijk eens, over de centrifuge waren de meningen verdeeld. Sommige gebruikers roemden het gemakkelijke en vlotte werk dezer machine, terwijl anderen in hun verwachting waren teleurgesteld. Dat zulke bijeenkomsten, waarin over bepaalde onderwerpen, het vak betreffende, van gedachten wordt gewisseld en bevindingen worden meegedeeld, leerrijk en onderhoudend zijn, zal wel niet ontkend worden.



Vergadering van het Hoofdbestuur der Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland,
gehouden den 11den April 1901 te Middelburg.

De Zuivel-consulent deelt mede, dat hij in alle afdeelingen voordrachten heeft gehouden over zuivelbereiding, behalve in Zierikzee, waar het bestuur de voordrachten niet noodig achtte.

De afgevaardigde uit die afdeeling zeide, dat het bestuur deze meening had geuit, omdat de belangstelling voor zuivelbereiding in Schouwen-Duiveland ten gevolge van de moeilijkheid om goed personeel voor de melkerij te krijgen, voortdurend afneemt. De koeien worden gaandeweg opgeruimd.

Land- en Tuinbouw en Veeteelt.

— In de vergadering van het hoofdbestuur der Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland, gehouden den 11den April 1901 te Middelburg, werd o. m. het volgende besproken of bepaald:

Tot leden van de Commissie, aangewezen om met den Zuivel-consulent de 18 ingekomen melklijsten te beoordeelen, werden benoemd de hh. C. van Westen Pz. te Nieuwerkerk, J. Peper te Aagtekerke en C. Zuidweg te Wolfertsdijk.

Eerlang zal weder een dergelijke wedstrijd worden geopend.

Dr. Swaving deelde mede, dat hij zich voortdurend onledig houdt met het onderzoek van de boter van zuivelfabrieken, om zoo doende cijfers te krijgen voor de samenstelling van onvervalschte boter in de verschillende tijdperken van het jaar.

Ingezonden Stukken. (Buiten verantwoordelijkheid der Redactie.)

Mijnheer de Redacteur !

Wilt u s.v.p. aan onderstaande een plaats in uw veel gelezen blad inruimen?

A.s. Dinsdag zal door de Afdeeling Heinkenszand der *Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland* een cursus in de zuivelbereiding geopend worden voor boerendochters. De cursus zal gegeven worden door de zuivelconsulent in deze provincie, de heer L. J. M. Koert.

Cursussen als deze zijn reeds in verscheidene delen der provincie gegeven en hebben overal zeer voldaan. Het doel met deze cursussen beoogd, is om aan haar, die later de boterbereiding zelf ter hand zullen moeten nemen, enige theoretische kennis op dit gebied mee te delen. In een achttal lessen, elk van ongeveer twee uur, worden door de zuivelconsulent de samenstelling van melk, de beginselen, waarop de boterbereiding berust, verschillende stelsels van uitroming enz., zo eenvoudig mogelijk behandeld.

Eveneens worden de bepaling van het vetgehalte der melk en de verschillende factoren, die op de kwaliteit van de boter invloed kunnen uitoefenen, besproken. Na afloop van de cursus worden op een boerderij een paar praktische lessen gegeven.

De lessen worden geheel kosteloos en uitsluitend op dinsdagen gegeven.

Waar in de laatste jaren op het gebied der boterbereiding zovele veranderingen zijn gekomen, is het zeker van groot belang voor onze a.s. boterbereidsters, dat haar de gelegenheid gegeven wordt, om met de nieuwere begrippen kennis te maken en die ook te zien toepassen in de praktijk.

Het bestuur der afdeling voornoemd hoopt dan ook zeer, dat veel boerendochters die cursus zullen bijwonen, en daardoor 't bewijs zullen leveren, dat ook zij er op gesteld zijn om met haar tijd mee te gaan en kennis te willen nemen van wat de wetenschap op dit gebied geleerd heeft.

De eerste les wordt geopend op dinsdag a.s. 's ochtends te half twaalf uur in het gebouw der landbouw-winterschool alhier. Het is niet nodig om vóór dien tijd aangifte van deelneming te doen.

De Voorz. van de Landb. Afdeling „Heinkenszand”,

I. G. J. KAKEBEEKE.



BOTERKLEURSEL.

Naar aanleiding van hetgeen voorkomt over boterkleursel in het verzoekschrift van de heren margarine-boter-fabrikanten ontvingen wij het volgend schrijven van de heer Koert, zuivel-consulent in deze provincie.

Middelburg, 1 Mei 1901.

WelEd. Heer,

Boterkleursel moet uit de aard der zaak een olieachtige vloeistof zijn, dus een olie plus een kleurstof. Nu wordt o.a. veel boterkleursel gemaakt uit Sesamolie en curcuma (het kleurend bestanddeel) en inderdaad wordt zowel die olie als de kleurstof, dus ook het „*kleursel*” door geconcentreerd zoutzuur karmozijnrood gekleurd.

Wat is echter het geval? Men schrijft elders voor dat minstens 10 procent Sesamolie in de margarine moet omdat dan, wanneer bij zuivere natuurboter 10 procent van zulke margarine gevoegd wordt, de Sesamolie-reactie hoewel zwak toch nog duidelijk waarneembaar is.

Bijvoeging van veel minder dan 10 procent margarine heeft geen praktische waarde voor de knoeier.

10 gram boter

1 gram margarine, waarin $\frac{1}{10}$ gram Sesamolie

11 gram mengsel, waarin $\frac{1}{10}$ Sesamolie;

dus ruim 0.9 pct Sesamolie is nog zeker aan te tonen.

Echt Deens boterkleursel, daarvan is gemiddeld nodig 5 gram per 100 Liters melk.

Aangenomen dat die 100 Liter melk 3 KG boter geven en het kleursel een geheel uit Sesamolie bestond, dan zou 3 KG boter 5 gram Sesamolie bevatten en dus 3000 gram 5 gram of ruim 0.16 percent.

Het gevaar, dat zuivere natuurboter dus loopt door het kleursel de Sesamreactie te vertonen, is nihil.



Landbouwboekhouden

Het stel Boeken, ten dienste van het Landbouwboekhouden, ontworpen door de heeren KOERT, Zuivel-Consulent, te **Middelburg**, en P. MAAS, Landbouwer, te **Koudekerke (Walcheren)**, is van af **1 Juni** verkrijgbaar ad **1 1.50** per stel.

Bij aanvraag aan den heer G. A. VORSTERMAN VAN OYEN, Algemeen Secretaris der *Zeeuwsche Landbouw-Maatschappij*, te **Aardenburg**, of den heer KOERT, Zuivel-Consulent, te **Middelburg**, geschiedt de toezending portvrij.

Het bedrag wordt bij de toezending ingevorderd.

LAATSTE BERICHTEN.

In de heden middag alhier gehouden vergadering van het hoofdbestuur der *Maatschappij tot bevordering van landbouw en veeteelt in Zeeland* werd de heer L. J. M. Koert, tot dusver tijdelijk aangesteld als zuivel-consulent in deze provincie, zonder stemming, bij acclamatie, onder nadere goedkeuring van den minister van binnenlandsche zaken, voor vast als zoodanig benoemd.

De voorzitter, de heer mr P. C. J. Hennequin, sprak den benoemde toe en wenschte hem geluk.

Het hoofdbestuur der *Maatschappij tot bevordering van Landbouw en veeteelt in Zeeland* heeft aan burg. en weth. bericht dat het bereid is het huis op den hoek van de Bogardstraat en den Burg wijk D 43 voor laboratorium voor den zuivelconsulent der Maatschappij in huur te aanvaarden. Het verzoekt daarom het genoemd gebouw aan de maatschappij in huur af te staan.

Burg. en weth. stellen voor dit verzoek in te willigen en het gebouwtje te verhuren voor f 85 per jaar.

Goedkeuring gemeenteraad MC. 1901-09-26

Men schrijft ons:

Door het hoofdbestuur der „Maatsch. tot bevordering van Landbouw en Vee-teelt in Zeeland“ is verleden jaar een wedstrijd uitgeschreven in het bijhouden van melklijsten. Ter mededinging naar den uitgelooften prijs werd deelgenomen door 18 veehouders.

Dit jaar wordt een tweede wedstrijd geopend en daarvoor wederom een prijs van f 100 beschikbaar gesteld.

Het hoofdbestuur heeft bepaald, dat die wedstrijd zal aanvangen den 1en October 1901 en zal eindigen den 30en Sept. 1902.

Zij, die aan den wedstrijd willen deelnemen, moeten zich voor den 20sten September e.k. aanmelden bij dhr. L. J. M. Koert, zuivelconsulent te Middelburg, die verder alle noodige inlichtingen gaarne zal verschaffen.

In 1901 stonden er meerdere berichten over deze melklijsten in de couranten

Land- en Tuinbouw en Vee-teelt.

— Gisteren werd in de »Prins van Oranje" alhier eene algemeene vergadering gehouden door de Afd. Heinkenszand van de »Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Vee-teelt in Zeeland". Zij werd bijgewoond door 35 leden.

Dhr. Koert was als zuivel-consulent voor twee jaar benoemd; die tijd was thans verstreken. Op voorstel van den voorzitter der Maatschappij werd hij bij acclamatie voor vast benoemd, daar het is gebleken, dat hij de rechte man op de rechte plaats is.

Landbouw en Veeteelt.

Zierikzee, 25 Nov. Zaterdag vergaderde in het „Huis van Nassau” alhier de Afdeeling Zierikzee der Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland.

Op de vraag van den Voorzitter, of iemand naar aanleiding van de uitgebrachte verslagen iets in het midden had te brengen, drukt de heer Van Westen zijn afkeuring uit over de wijze, waarop de heer L. J. M. Koert tot vast zuivel-consulent benoemd is. Hij vraagt, of de afgevaardigden tegen die wijze, die veel van een overrompeling heeft, niet geprotesteerd hebben. De heer L. Koopman Cz. is het geheel met den heer Van Westen eens, en voegt er nog aan toe, dat het hem in hooge mate verbaasd heeft, dat men ten koste van de kas het salaris van den zuivel-consulent met f 100 verhoogd heeft.

De Voorzitter antwoordt, dat die verhooging met f 100 van het tractement van den zuivel-consulent uit de kas van de Maatschappij vermoedelijk slechts van tijdelijken aard is, daar er groote kans bestaat, dat de provincie hem die f 100 zal geven.

Landbouwers

te Zontelande, Meliskerke, Kondekerke en Biggekerke, welke genegen zijn de melk te verkoopen aan eene in de nabijheid van Biggekerke te stichten Boterfabriak, worden verzocht eene **VOORLOOPIGE BESPREKING** bij te wonen op **Zaterdag 7 December**, des namiddags te **2 uren**, in het Café van den Heer W. CORBIJN, te **Biggekerke**.

De Vergadering zal worden geleid door den Heer KOERT, Zuivelconsulent in Zeeland.

LANDBOUW.

Lezing (West) Walcheren voor boterfabriek.

Ingevolge de deze week gedane oproeping betreffende een op te richten zuivelfabriek te Biggekerke waren zaterdagmiddag vele belangstellenden opgekomen, zowel uit die gemeente als uit Koudekerke, Meliskerke en Zoutelande, zoveel zelfs dat de zaal van Corbijn haast te klein was.

De heer L. J. M. Koert, zuivelconsulent te Middelburg, op verzoek van de heer De Vlieger uit Schuddebeure (Schouwen), van wien het plan tot die oprichting uitgaat, naar Biggekerke gekomen om een en ander te bespreken, kweet, naar men ons schrijft, zich uitstekend van zijn taak.

Hij begon o.a. door cijfers aan te tonen hoeveel de landbouwer door zijn melk aan de fabriek te leveren, zou ontvangen per 100 K.G. melk, berekend naar een gemiddeld vetgehalte, daartegenover stellende de ontvangst van de landbouwer als hij de melk zelf verwerkt op de wijze zoals bij thans toepast, waarvan de conclusie was dat bij verkoop der melk geen hogere prijs zou verkrijgen.

Door de verdere toelichting van de heer Koert werd aangetoond dat het op dit moment voor de landbouwer slechts verplaatsing van werkkraft was wanneer hij zich aan de fabriek verbond.

Doch nu er bij voldoende aanbreng van minstens 1000 liter melk per dag voor de ondernemer een niet onbelangrijke winst uit te halen was, werd in overweging gegeven om dan bv. coöperatief te werken, omdat dan die winst door de landbouwer zelf te behalen was. De algemene opinie der vergadering was dat deze streek nog niet rijp genoeg was voor een boterfabriek.

Op het voorstel van de heer Koert, hoe goed gemeend ook, om uit de vergadering b.v. een vijftal personen als commissie aan te wijzen om met hem een onderzoek in te stellen naar de locale toestanden, in hoeverre een te stichten coöperatieve boterfabriek in Biggekerke kans van bestaan zou hebben, werd niet ingegaan.

Verschillende vragen, de spreker gedaan, werden door hem bevattelijk beantwoord. Zeer voldaan over hetgeen de zuivelconsulent betreffende de onderhavige zaak had meege-deeld, ging de vergadering uiteen; velen voor zich de mening uitende dat er voor eerst nog geen boterfabriek te Biggekerke zal komen.

INGEZONDEN STUKKEN.

Ingezonden stukken worden in geen geval teruggezonden.

BOTERFABRIEK TE BIGGEKERKE.

Geachte Redactie.

Vergun me, naar aanleiding van het verslag inzake de pogingen tot oprichting eener boterfabriek in deze streek, eene enkele opmerking.

Nadat uw verslaggever den heer Koert in overweging heeft doen geven, over te gaan tot het oprichten eener boterfabriek op coöperatieven grondslag, volgt deze zinsnede: »De algemeene opinie der vergadering was, dat deze streek nog niet rijp was voor een boterfabriek.»

Mij is van eene dergelijke algemeene opinie niets gebleken; ze is ook slechts door een paar aanwezigen uitgesproken, zonder dat ruggespraak met de vergaderden was gehouden. Deze niet zeer vereerende getuigenis komt derhalve voor rekening dier enkelen.

Doch uit de gehouden besprekingen bleek

mij wel iets anders, nl. dat de vergadering wilde zij ook al geen coöperatieve inrichting van dien aard in het leven roepen, gaarne haar medewerking zou hebben verleend aan den heer De Vlieger, als deze maar wat scheutiger ware geweest.

Meer dan eens werd luide verklaard, dat deze minstens f 5.50, in plaats van f 4.57^s, zou moeten besteden per 100 KG. van 3 % vetgehalte, wilde men voordeel bij de zaak hebben. En om eigen voordeel kwam men. Op de pertinente verklaring van den heer Koert, dat de heer De Vlieger daarvoor niet te vinden zou zijn, mag men hebben gezegd, dat er in dit geval niets van eene oprichting zou komen; maar dat er geen lust was om melk te leveren en dus mede te werken is bezijden de waarheid. De zaak is dat de aangeboden vrucht niet rijp genoeg was.

Dankend voor de opname, hoogachtend

J. VREEKEN.

Biggekerke, 10 Dec. 1901.

LANDBOUW.

Onder voorzitterschap van den heer H. E. J. Gerlach van St. Joosland werd heden, op de bovenzaal der sociëteit *De Vergenoeging* alhier, eene vergadering gehouden van leden der afdeeling »Walcheren» van de *Maatschappij tot bevordering van landbouw en veeteelt in Zeeland*.

De voorzitter heette de aanwezigen, die in vrij grooten getale waren opgekomen — de presentielijst telde 59 namen

Van den heer Koert was een schrijven ingekomen waarin hij vraagt of de afdeeling wenscht dat door hem lezingen zullen worden gehouden over zuivelbereiding of veeteelt.

Thans wilde de vergadering daarop geen beslissing nemen; leden die ten dezen opzichte een wensch hebben te uiten, kunnen daarvan aan den secretaris mededeeling doen.

Een der leden sprak de wenschelijkheid uit van eene lezing te Serooskerke. Daarover zal met den heer Koert worden overlegd.

Middelburgsche Courant, 27/01/1902; p. 2/6

Aan Landbouwers

wordt bekend gemaakt dat het Laboratorium van de *Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeveelt in Zeeland* is gevestigd **HOEK KORTE BURG—BOGARDSTRAAT**. De Zuivelconsulent is aldaar te raadplegen des **Donderdags van 9—12½ uur**. Ingang Bogardstraat.

Middelburgsche Courant, 27/01/1902; p. 1/6

UIT STAD EN PROVINCIE.

Wij waren heden middag in de gelegenheid even een blik te werpen in het pas geopende laboratorium van de *Maatschappij tot bevordering van landbouw en veeveelt in Zeeland*, dat gevestigd is in het door het gemeentebestuur van Middelburg voor dat doel aangenoemde maatschappij verhuurde gebouwtje op den hoek van den Burg en de Bogardstraat alhier.

De inrichting is eenvoudig, maar alleszins voldoende.

Men vindt eerst een klein vertrek, dat als spreek- en weegkamer dienst doet en waar ook de microscopische onderzoeken worden verricht.

Een grooter lokaal dient voor het chemisch onderzoek van melk en melkproducten en andere benodigdheden ten dienste der zuivelbereiding.

De zuivelconsulent, de heer L. J. M. Koert, is daar iederen Donderdag op vaste uren te raadplegen omtrent zaken, zuivelbereiding en veeveelt rakende.

Voorjaars-Vergadering

10 April gehouden te Middelburg door het
*Hoofdbestuur der Maatschappij tot bevoor-
dering van landbouw en veeteelt
in Zeeland.*

De zuivelconsulent hield negentien voordrachten; leidde een cursus voor zuivelbereiding in de afdeeling Heinkenszand, waaraan 25 boerendochters deelnamen; zal eerlang een onderzoek instellen om tot een juiste prijsbepaling te komen van de boter, die niet fabriekmatig verkregen wordt; leidde een wedstrijd in het honden van melkljsten, waaraan door 18 veehouders wordt deelgenomen; gaf herhaaldelijk adviezen ook bij den aankoop van centrifuges; bezocht met de leerlingen van den landbouwcursus te Serooskerke (W.) de boterfabriek te 's Heer Arendskerke, en was den directeur van het rijkslandbouwproefstation te Goes behulpzaam bij eene ingestelde enquête, waarvan de uitkomsten nog niet zijn geplubliceerd.

Aan het gemeentebestuur van Middelburg zal verlenging aangevraagd worden van huur van het lokaal van het laboratorium voor één jaar op de vroeger gestelde voorwaarden.

LANDBOUW.

In het Maandblad der *Maatschappij tot bevordering van landbouw en veeteelt in Zeeland* is opgenomen het verslag over de werkzaamheden van de zuivelconsulent in onze provincie gedurende het jaar 1901.

Betreffende zuivelbereiding en veeteelt werden op onderscheiden plaatsen 19 spreekbeurten vervuld.

Over het algemeen was de opkomst matig. Te Goes werd een zuivelcursus gehouden met een 25 tal boerendochters.

Na enige mededelingen daaromtrent zegt de zuivelconsulent:

„Of de *qualiteit* der boter door het houden van cursussen echter *veel* vooruit zal gaan, meen ik te mogen betwijfelen. Wegens het gemis van ijs is het met de besten wil niet mogelijk in de gewone boerderij onder alle omstandigheden voldoende lage temperaturen aan te wenden. Op de hoedanigheid van het water, dat men beschikbaar heeft om de boter te wassen, is dikwijls veel af te dingen. Het bewaren der boter, voor ze wordt verkocht, moet vaak geschieden in kelders, die veel te warm zijn. De inrichting van verscheidene koestallen is slecht. Meermalen heb ik kunnen constateren dat onzindelijke, slecht geventileerde stallen een zeer nadelige invloed uitoefende op de deugdelijkheid der melk.

In sommige streken is het bijna onmogelijk geschikt melkpersoneel te verkrijgen, zelfs tegen zeer hoog loon. In weer andere streken is geen prikkel om de kwaliteit der boter te verbeteren, omdat ze, wegens het ontbreken van een markt, daar toch niet naar betaald wordt. Kortom, er zijn velerlei oorzaken, die niet weggenomen *kunnen* worden en waardoor een merkbare *algemene* verbetering van de kwaliteit der boerenboter ten enenmale tot de onmogelijk te vervullen wensen zal blijven behoren.

Trouwens, de ontwikkelings-geschiedenis der zuivelindustrie van de laatste jaren, heeft genoegzaam bewezen, dat het enige middel om die wens te verwezenlijken, bestaat in het verwerken der melk in *goed* ingerichte fabrieken.

Men is hier vrij algemeen de mening toegedaan, dat het fabriekmatig verwerken der melk niet voordeliger kan zijn dan de tegenwoordige manier van handelen. Het aantal koeien, waarvan de melk in fabrieken wordt verwerkt, bedraagt dan ook slechts het tiende gedeelte van het gehele aantal dat in de provincie wordt aangetroffen.

In hoeverre die vrij algemeen heersende mening juist is, dient dus door mij te worden onderzocht en beantwoord.

Daartoe zal de zuivelconsulent trachten de nodige medewerking te verkrijgen.

Het aantal monsters afgeroomde melk en karnemelk, dat de zuivelconsulent ten onderzoek werd aangeboden, was zeer gering. Slechts een zestal veehouders maakten hiervan gebruik en in bijna al die gevallen bleek het geen overbodige zaak te zijn.

Herhaaldelijk werd de zuivelconsulent advies gevraagd over onderscheidene zaken.

Landbouw en Veeteelt.

VOORJAARSVERGADERING van het Hoofdbestuur der Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland, gehouden den 10den April 1902 te Middelburg.

Aanvang des namiddags 1 uur.

Aanwezig alle leden van het uitvoerend deel en afgevaardigden van alle afdeelingen.

Na de opening door den voorzitter, worden de notulen der najaarsvergadering, die in druk aan de leden zijn toegezonden, onveranderd vastgesteld.

Het verslag van den zuivelconsulent wordt met belangstelling aangehoord. Hij hield negentien voordrachten; leidde een cursus voor zuivelbereiding in de afdeeling Heinkenszand, waaraan 25 boerendochters deelnamen; zal eerlang een onderzoek instellen om tot een juiste prijsbepaling te komen van de boter, die niet fabriekmatig verkregen wordt; leidde een wedstrijd in het houden van melklijsten, waaraan door 18 veehouders wordt deelgenomen, gaf herhaaldelijk adviezen ook bij den aankoop van centrifuges; bezocht met de leerlingen van den landbouwcursus te Serooskerke (W.) de boterfabriek te 's-Heer Arendskerke, en was den directeur van het rijks-landbouwproefstation te Goes behulpzaam bij een ingestelde enquête, waarvan de uitkomsten nog niet zijn gepubliceerd.

De voorzitter zegt hem dank voor het uitgebracht verslag. Hij weet, dat aan zijn werkring groote moeilijkheden verbonden zijn, omdat hij steeds tegen minder gunstige omstandigheden en vaak diepgewortelde vooroordeelen moet optreden, maar moge die strijd al dikwijls aanleiding geven tot teleurstelling, de voldoening bij vooruitgang zal zooveel te grooter zijn.

Naar aanleiding van dit verslag ontwikkelde zich eene zeer belangrijke bespreking over de voordeelen van fabriekmatige boven de gewone boterbereiding.

Aan het gemeentebestuur van Middelburg zal verlenging aangevraagd worden van huur van het lokaal van het laboratorium voor één jaar op de vroeger gestelde voorwaarden.

STAVENISSE. Enkele dagen geleden hielden de leden der Coöperatieve Stoomroomboterfabriek „de Koe“ alhier eene buitengewone ledenvergadering. De heer Koert, zuivelconsulent in deze provincie, had gehoor gegeven aan de uitnoodiging om hierbij tegenwoordig te zijn. Het doel der vergadering was te trachten het daarheen te sturen, dat men één jaar lang van alle koeien afzonderlijk de morgen- en avondmelk zoude meten en deze op gehalte doen onderzoeken. De heer Koert maakte duidelijk het groote belang, dat een veehouder heeft bij het aanleggen van melklijsten en het gehalte-onderzoek, waardoor het hem duidelijk wordt, welke dieren hij tot zijn voordeel, en welke tot zijn nadeel houdt. Staande de vergadering werden een 40-tal koeien voor genoemd doel aangegeven, terwijl de Directeur van „de Koe“, de heer Tazelaar, zich bereid verklaarde de noodige onderzoekingen te verrichten.

Over Zuivelbereiding.

In het verslag over de werkzaamheden van de zuivelconsulent in onze provincie, opgenomen in het *Maandblad*, dat uitgegeven wordt door de *Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland*, komen enige opmerkingen voor, die wij, in verband met hetgeen in Denemarken gebeurt, wel waard achten onder de ogen te brengen onzer lezers, zelfs al hebben sommigen als leden der maatschappij dat Maandblad ook ontvangen, en met dit verslag in zijn geheel of met het uittreksel, in dit blad daarvan gegeven, reeds kennis gemaakt.

Sprekende over het nut van het bijwonen van cursussen in zuivelbereiding, wijst genoemde ambtenaar tevens op de te vele bezwaren, waarmee de boterbereider op de hofstede te kampen heeft, om ondanks vermeerdering van kennis verbetering te kunnen verwachten van de hoedanigheid der boter, die daar gekarnd wordt.

Als redenen daarvoor geeft hij op onder meer:

- a) gemis van ijs, waardoor het onmogelijk is onder alle omstandigheden voldoende lage temperaturen te bekomen;
- b) de minder goede eigenschappen van het water, dat gebruikt wordt om de boter te wasen;
- c) het bewaren van boter in kelders, die zeer dikwijls wel te warm zijn en daarbij nog dienen tot bewaring van andere stoffen;
- d) de slechte inrichting der stallen, die vaak van zeer nadelige invloed is op de deugdelijkheid van de melk;
- e) het gebrek aan markten, waar de boter betaald wordt naar gelang van haar hoedanigheid.

Deze oorzaken en nog vele andere, die niet kunnen worden weggenomen, maken een merkbare algemene verbetering van de hoedanigheid der boerenboter onmogelijk.

Het enige middel om tot de gewenste verbetering te geraken is het verwerken der melk in goed ingerichte fabrieken.

Tot zover het verslag van de zuivelconsulent.

Over alles, wat hij daar heeft aangestipt is men het over het algemeen volkomen eens; daarna wil men toegeven, dat het water niet altijd even geschikt is voor de boterbereiding; dat de kelders niet deugen; dat men voor een betere bewerking niet betaald wordt; dat de bewerking in de fabrieken veel beter kan zijn en toch.....is het aantal koeien, waarvan de melk in fabrieken wordt verwerkt, nog niet het tiende gedeelte van het gehele aantal, dat in de provincie wordt aangetroffen.

Daarvoor bestaan natuurlijk verscheidene oorzaken.

De hofsteden staan in Zeeland zeer verspreid, en het is niet altijd gemakkelijk een goed midelpunt te vinden, waar men een fabriek kan bouwen, waarvan men met enige zekerheid kan verwachten, dat zij weldra de melk zal te verwerken hebben van een voldoende aantal koeien. Dit bezwaar hoorden wij meermalen.

Een ander bezwaar hebben velen tegen het terugvoeren van de afgeroomde melk in de warme zomerdagen.

Wanneer zij zelf met een of anderen ontromer de melk afromen, dan kan de nog lauwe ondermelk onmiddellijk gebruikt worden voor het voederen van kalvere, biggen enz- enz. Die melk

is ongetwijfeld beter voor voedsel geschikt dan de melk, die bij grote afstanden van de fabriek wordt teruggevoerd.

Er zijn misschien nog andere bezwaren: wantrouwen omtrent de opgaven van het vetgehalte; vrees voor vermenging der ondermelk met die van koeien, wier gezondheidstoestand te wensen overlaat, enz. enz.

Wij gaan die intussen alle met stilzwijgen voorbij, om ons te bepalen tot hetgeen de consulent daaromtrent zegt:

„Men is hier erg algemeen de mening toegedaan, dat het Fabriekmatig verwerken der melk niet voordeliger kan zijn dan de tegenwoordige manier van handelen.”

Niet voordeliger

Daar juist, moet de oorzaak gezocht worden. Alle opgegeven bezwaren zijn meer voorwendsels dan wel redenen.

Men acht de gewone wijze van werken voordeliger - de betekenis van het woord *voordelig* zo ruim mogelijk genomen - en daarom is men tegen elke verandering van de bestaande toestand.

Zeer voorzichtig preekt de zuivelconsulent geen oordeel uit over het meer of minder voordelige.

Terecht zegt hij:

In hoeverre die vrij algemeen heersende mening juist is, dient door mij te worden onderzocht.

Een dergelijk onderzoek is niet gemakkelijk.

Het kan alleen geschieden onder medewerking van veel koehouders, die een groot aantal *betrouwbare* opgaven te zijner beschikking stellen aangaande de gemiddelde netto-opbrengst per jaar per KG melk, die in de hofsteden in boter wordt omgezet.

Om daartoe te geraken, nl. tot betrouwbare opgaven, zal men voor het onderzoek in een bepaalde streek alleen zulke boerderijen mogen kiezen, die men kan beschouwen als de juiste vertegenwoordigsters van de wijze van handelen in de omtrek.

Wanneer van een groot aantal boerderijen bekend is, hoeveel KG melk daar tot boter wordt verwerkt, en men de waarde van die boter kent, berekend tegen de wekelijkse marktprijs, dan kan uitgemaakt worden, hoeveel men ontvangen heeft, of zou hebben, wanneer al de voortgebrachte boter was aan de markt gekomen; dan weet men ook de prijs, die men maakt heeft voor 1 KG melk.

Die prijs kan vergeleken worden met de prijs, die de fabriek uitbetaalt; daarvan kunnen de kosten van vervoer worden afgetrokken en dan eerst kan een zuiver oordeel over *meer* of *min voordelig* worden uitgesproken.

Natuurlijk hebben de zuivelbereiders er *groot belang* bij om te weten, wat hun het meeste voordeel zal opleveren.

In hun *eigen belang* is het dus gewenst, dat zij de zuivelconsulent met betrouwbare cijfers zullen willen ten dienst staan.

Doen zij dat, dan zal één schrede worden afgelegd op de goeden weg.

Eén schrede !

In de regel houdt de boer de koeien niet voor zijn plezier. Hij ziet wel liever de ene dan de andere; hij zal de ene prijzen, terwijl hij over de andere een veroordelend vonnis zal uitspreken; maar lof en afkeuring staan beide in de regel in verband met voordeel.

Want voor een veehouder is een melkkoe een voorwerp, welke voornaamste, zo niet enige plicht daarin bestaat, dat zij winst oplevert: 't zij de eigenaar de melk verkoopt, 't zij hij de melk omzet in boter of kaas, of beide, en deze omzet in geld.

En koe meer winst, hoe liever.

De winst nu wordt verkregen door de opbrengst te verminderen met de uitgaven.

De uitgaven bestaan in de interest van het kapitaal, benodigd om de koe aan te kopen, de uitgaven voor de verzorging, de kosten van voeding enz.

Die van verzorging en van voeding zullen voor de verschillende dieren niet zo heel ver uit elkaar lopen, heeft men tot nog toe gemeend, en men heeft zich daarom uitsluitend bepaald tot het onderzoek naar de melk- en boteropbrengst, om de waarde ener koe te beoordelen.

Toch is op die grondslag van beoordeling nog wel iets af te dingen want als men alles nauwkeurig nagaat, zal men al spoedig bemerken, dat de ene koe meer voedsel tot zich neemt dan de andere, en nu is zeer zeker voor de veehouder die koe de voordeligste, die voor een KG melk, of voor een KG boter, het minste voedsel nodig heeft.

Bij ons heeft men daarnaar tot nog toe geen onderzoek gedaan, maar in Denemarken, dat in alles, wat zuivelbereiding betreft, toonevend is, heeft men contróle-verenigingen opgericht, die ons hebben gebracht tot de kennis, dat er in het voedergebruik der afzonderlijke koeien vaak een even groot verschil bestaat als ten aanzien van de hoeveelheden melk, die zij opleveren, het vetgehalte en de boteropbrengst.

In de „*Staatsbemoeiing betrekkelijk veefokkerij in Denemarken en Zwitserland*” van dr. E. van Welderen Rengers vinden wij daaromtrent mededelingen, die van groot belang zijn. Wij hopen daaruit later nog een en ander te bespreken thans bepalen wij ons, om de aandacht op dit belangrijk verschijnsel te vestigen tot de vermelding van de twee volgende feiten; aan bovengenoemd werk ontleend:

In ene contrólevereniging kostte de boter, die de beste koe leverde, 45 cent per KG, terwijl de prijs voor die van de slechtste koe f 1,96 per KG bedroeg. Nog groter verschil verkreeg men in een andere contrólevereniging, waar deze cijfers 85 en 203 centen bedroegen.

Er zijn dus voor de veehouder twee belangrijke vragen aan de orde:

- a) welke wijze van boterbereiding verdient de voorkeur: de fabriekmatige of de gewone ?
- b) welken weg moet men inslaan om bij het voordeligst voederverbruik de hoogste boterproductie te erlangen ?

Een antwoord op die vragen zal slechts kunnen gegeven worden, indien de medewerking kan verkregen worden aan allen, die bij de veeteelt belang hebben.

Zal men op die medewerking mogen rekenen ?

Middelburgsche Courant, 26/06/1902; p. 2/4

Thans verkreeg de zuivelconsulent voor Zeeland, de heer L. J. M. Koert te Middelburg, het woord ter inleiding van het vraagpunt: »Zijn door het rijk gesubsidieerde voederproeven in de gewone boerderij wenschelijk, en, zoo ja, hoe zoude daaraan uitvoering kunnen worden gegeven?»

De door hem gestelde conclusie werd eenigszins gewijzigd aangenomen.

Middelburgsche Courant, 21/11/1902; p. 2/4

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING VAN LANDBOUW EN VEE-TEELT IN ZEELAND.

Vergadering van het Hoofdbestuur, gehouden den 6den November te Middelburg.

Tegenwoordig alle leden.

Uitgenoodigd ter bijwoning der vergadering: de directeur van het rijkslandbouwproefstation te Goes, de rijkslandbouwleeraar in Zeeland, de rijksstuinbouwleeraar in Zeeland en Noord-Brabant en de zuivelconsulent der Maatschappij.

Op voorstel van den zuivelconsulent zullen in iedere afdeeling een drietal personen worden uitgenoodigd om hem behulpzaam te zijn bij een onderzoek naar de kosten van boterproductie per liter melk, wanneer de bereiding niet fabriekmatig plaats heeft.

Goessche Courant, 16/12/1902; p. 2/5

Kruiningen. Zaterdagmiddag werd in het hotel »Korenbeurs» alhier eene vergadering gehouden van de afdeeling *Kruiningen* van de »Maatschappij van Landbouw».

Daarna hield de heer *Koert* een zeer belangwekkende lezing over: »Het nut en de inrichting van Contrôle-vereenigingen.»

Het doel dier vereenigingen is te onderzoeken de melkopbrengst en het vetgehalte der melk van het melkvee op geregelde tijden. Een vereeniging van 15 veehouders stelt iemand aan, belast met de controle over hun melkvee, 2 a 3 malen per dag 5 dagen van de week, Dinsdag, Woensdag, Donderdag, Vrijdag en Zaterdag. Die controleur zal dus om de 3 weken bij elken boer terug komen en melkopbrengst, vetgehalte en voedergehalte en hoeveelheid nagaan. Een voordeel hiervan is, dat het beste melkvee wordt gekend en kan worden aangewend als fokvee. Voor een eigen gefokten stier van dergelijk melkvee wordt door het rijk een premie gegeven.

In Denemarken bestaan al 100 dergelijke vereenigingen, die heel goed werken.

Moge de Afdeeling *Kruiningen* zich door deze lezing opgewekt gevoelen, de hand aan den ploeg te slaan!

1903

Ierseksche en Thoolsche Courant, 17/01/1903; p. 1/5



**Maatschappij tot bevordering van Landbouw
en Veeveelt in Zeeland, afd. „Tholen.”**
VOORDRACHT
te houden door den heer ZUIVELCONSULENT voor Zeeland op **DINSDAG 27 JANUARI**
1903, vm. 11 uur bij Jb. RIJSTENBIL te *Scherpenisse*.
Onderwerp: Het nut en de inrichting eener contrôle-vereeniging.
De Secretaris,
VAN GORSEL.
11013

Goessche Courant, 07/02/1903

Op **Maandag 9 Februari a. s.**
zal de heer
L. J. M. KOERT,
Zuivelconsulent voor Zeeland,
voor „Landbouw en Veeveelt” te *Wol-*
phaartsdijk bij S. BERREVOET een
LEZING
houden over :
Het nut en de inrichting eener
contrôle-vereeniging.
Aanvang half 7 uur.
De Secretaris,
K. VAN DER SLIKKE.
Toegang vrij.

Breskensche Courant, 11/02/1903

Het nut van Contrôle-Vereenigingen.
De heer **L. J. M. KOERT,**
zuivelconsulent voor ZEELAND, zal
over bovengenoemd onderwerp
voordrachten houden :
te **IJzendijke, Vrijdag 13**
Februari,
te **Nieuwvliet, Zaterdag**
14 Februari a.s., beide dagen
des avonds ten 7 ure.
Toegang vrij.
Het Bestuur der Afdeeling Oostburg
van de Mij tot bevordering van Land-
bouw en Veeveelt in ZEELAND :
J. DE BRUIJNE—De DIE, Voorzitter.
M. LUCIEER, Secretaris.

Land- en Tuinbouw en Veeteelt.

— Gisteren hield de Afd. *Heinkenszand* van de »Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland» in de »Prins van Oranje» alhier eene algemeene vergadering, die door 9 bestuurs-, doch slechts 15 gewone leden werd bijgewoond.

Het kwsad slot der rekening 1902, ten bedrage van f 481,55⁵ was toe te schrijven aan de meerdere uitgaven voor den Zuivelconsulent, die ongeveer f 500 bedroegen. Door het uitvoerend deel van het Hoofdbest, werd daarom voorgesteld om aan de Regeering te verzoeken de Rijks-subsidie te verhoogen en te brengen van f 2000 op f 3000.

Door den Voorzitter van het Hoofdbest, was medegedeeld, dat de Provinciale subsidie van f 300 tot het houden van landbouwlezingen mag gebruikt worden voor elk ander landbouwbelang, doch niet tot prijzen bij de stierenkeuringen, omdat deze buiten de bemoeiingen der Maatschappij liggen.

Zierikzeesche Nieuwsbode, 13/02/1904; p. 2/6

— Op uitnoodiging van de heeren dr. A. J. Swaving, directeur van het Rijks-landbouwproefstation te Goes, mr. P. C. J. Hennequin, voorzitter, en G. A. Vorsterman van Oyen, secretaris van de Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland, is te Middelburg eene vergadering gehouden met vertegenwoordigers van zeven roomboterfabrieken in Zeeland, en den heer Koert zuivelconsulent voor die provincie. Besproken werd het vestigen van een contrôle-station te Middelburg, voor in Zeeland bereide natuurboter.

Wijl alle aanwezigen met den voorzitter, den heer Swaving, instemden, dat een geregeld scheikundig onderzoek zoowel voor producenten als consumenten van het grootste belang is, werd besloten een reglement te ontwerpen, dit aan de goedkeuring der fabrieksbesturen te onderwerpen en in een latere vergadering de zaak verder te regelen.

Goessche Courant, 26/04/1904; p. 2/4

— Het voorloopig verslag van de algemeene vergadering der Maatschappij tot bevordering van landbouw en veeteelt in Zeeland te Hulst

In de alg. vergadering zullen o. a. de volgende onderwerpen worden besproken: Nieuwe proeven bij het roten van vlas, in te leiden door den heer L. J. M. Koert, zuivelconsulent, te Middelburg. Botercontrôle, in het bijzonder met het oog op de mogelijkheid om deze contrôle zich te doen uitstrekken op de zoogenaamde boerenboter, in te leiden door den heer dr. A. J. Swaving, directeur van het rijkslandbouwproefstation, te Goes.

Zierikzeesche Nieuwsbode, 16/06/1904; p. 3/4

Vlissingen, 15 Juni.

Ter gelegenheid van de Jaarlijksche Algemeene Vergadering der Zeeuwsche Maatschappij van Landbouw met de daaraan verbonden tentoonstelling, had gisterenavond te Hulst, waar de vergadering wordt gehouden,

Hedenmorgen werd de Algemeene Vergadering geopend en werd daar door den heer Koert, zuivelconsulent in Zeeland, ingeleid het onderwerp: »Nieuwe proeven bij het roten van vlas», terwijl door dr. Swaving, directeur van het rijks-landbouwproefstation te Goes, een voordracht werd gehouden over »Botercontrôle».

Algemeene Vergadering der Maatschappij tot Bevordering van Landbouw en Veeteelt te Hulst.

Woensdag.

De vergadering werd geopend met een rede van den voorzitter, mr. P. C. Hennequin, waarin deze een overzicht gaf van hetgeen in het afgelopen vereenigingsjaar op het gebied van landbouw en veeteelt belangrijks is voorgevallen.

De cursussen in paardenkennis, die allereigen gehouden worden, kunnen niet weinig bijdragen tot het meer rationeel fokken, opvoeden, enz. De behartiging der belangen van de rundveefokkerij berust bij de afdeeling Zeeland van het Ned. Rundveestamboek. Moge haar ijverige poging met het welverdiend succes bekroond worden.

Aan de zuivelbereiding wijdden hoofdbestuur en zuivelconsulenten voortdurend hun aandacht.

De laatsten willen niets liever dan dat men hun veel adviezen vraagt en hun hulp inroept, wanneer het in het bedrijf hapert.

Land- en Tuinbouw en Veeteelt

— In een gisteren te Middelburg onder voorzitterschap van mr. P. C. J. Hennequin gehouden vergadering is geconstitueerd de vereeniging »Het botercontrôle-station Zeeland.»

Omtrent de benoeming van een bestuur werd besloten, dat een lid zal worden gekozen door en uit het uitvoerend deel van het hoofdbestuur der Zeeuwsche landbouwmatschappij en een door en uit Gedeputeerde Staten van Zeeland. Verder zullen deel uitmaken van het bestuur de directeur van het Rijkslandbouwproefstation Goes en de zuivelconsulent voor Zeeland. Voorts werden als bestuurslid benoemd de fabrieken te 's-Heer Arendskerke en te Sluis.

Door den zuivelconsulent werd er nog op gewezen d. t. blijkens een reglement uit Friesland, daar het watergehalte was gesteld: voor ongezouten boter op een maximum van 18 pct. en voor gezouten op 16 pct. Deze percentages werden ook voor Zeeland aangenomen.

Zie MAP Zeeland div. /Botercontrolestation.

Ierseksche en Thoolsche Courant, 12/11/1904; p. 2/6

In de Donderdag te Middelburg, onder voorzitterschap van den heer P. C. J. Hennequin gehouden vergadering van het hoofdbestuur der „Maatschappij tot bevordering van landbouw en veeteelt in Zeeland” waren alle afdeelingen vertegenwoordigd.

Een definitief besluit, omtrent de regeling van het pensioen van den zuivelconsulent werd, na eenige bespreking, uitgesteld tot de voorjaarsvergadering.

Breskensche Courant, 24/12/1904

In de 2e helft van Januari zal de heer L. J. M. Koert, Zuivelconsulent, eene lezing houden te Aardenburg en Schoondijke over nieuwe proeven bij het rooten van vlas.

Breskensche Courant, 25/01/1905

De voordracht

door den Zuivelconsulent te houden te *Schoondijke* op Vrijdag 27 Januari a.s. **komt te vervallen**; die te *Aardenburg* op Zaterdag 28 Januari des avonds 7 ure bij de Wed. JOH. DE MEIJER, **gaat door**.

Het Bestuur van de Afd. Oostburg der Mij. tot bev. v. Landb. en Veet. in *Zeeland*,
J. DE BRUIJNE—De Dir, *Voorzitter*.
M. LUCIEER, *Secretaris*,

Zierikzeesche Nieuwsbode, 11/03/1905; p. 2/8

Landbouw en Veeteelt.

Wissenkerke. Voor de eerste maal gaf Woensdag de heer Koert, zuivelconsulent, ter beurze gelegenheid om hem inlichtingen te verzoeken, waarvoor gratis gelegenheid bestaat. ZEd. was van gedachte, dat zijne bezoeken niet te vergeefs zullen zijn; toch schijnen sommigen nog te denken, dat de inlichtingen door genoemden heer *niet* gratis worden verstrekt, wat *wel* zoo is; ook wat betreft de bezoeken voor melkonderzoek enz.

Goessche Courant, 25/03/1905; p. 2/6

— Hedenvoormiddag werd in de »Prins van Oranje» alhier eene openbare vergadering gehouden van de Afd. Zeeland van »Het Nederlandsch Rundveestamboek». Tegenwoordig waren 32 leden.

Bij opening der vergadering sprak de voorzitter, baron K. J. A. G. Collot d'Escury de hoop uit dat ook dit jaar voor de veefokkerij gunstig moge zijn.

Nog was ingekomen een schrijven van den Minister van W. H. en N. omtrent het aanstellen van een afzonderlijken veelconsulent. Een commissie van vier personen, bestaande uit den voorzitter, den secr. dhr. W. Kakebeeke, en twee andere leden van het bestuur, werd aangewezen om over deze zaak in overleg te treden met de Afd. Zeeland van de Mij. van Landbouw.

Men schrijft ons uit Middelburg :

Heden middag werd in het „Grand Hotel“ te Middelburg de voorjaarsvergadering gehouden van het hoofdbestuur der Maatschappij tot bevordering van landbouw en veeteelt in Zeeland, onder voorzitterschap van den heer mr. P. C. J. Hennequin.

Van den inspecteur van landbouw was een schrijven ontvangen waarin bericht werd dat het rijk voor 1904 en 1905 een bijdrage van f 2500 zal geven voor den zuivelconsulent en tevens in de reiskosten zal worden bijgedragen.

Over de aanstelling van vee-consulenten naast zuivel-consulenten werd als de meening van het hoofdbestuur te kennen gegeven dat deze aanstelling wenschelijk werd geacht, doch dat men bij de aanstelling een practisch ervaren persoon moet nemen en daarom niet te veel op de geldelijke bezwaren mag worden gelet.

Volgens het programma van de algemeene vergadering der Zeeuwsche Maatschappij tot bevordering van landbouw en veeteelt op 7 Juni a. s. en van de tentoonstelling op 8 Juni a. s. te Cortgene te houden, zullen o. m. de volgende besprekingen worden gehouden. 1o. over pacht, tiend- en jachtrecht, in te leiden door den heer G. A. Vorsterman van Oijen ; 2o. over het droogleggen en draineeren van landen, in te leiden door een lid van het bestuur der Heide-maatschappij ; 3o. over de ongevallen-verzekering voor den landbouw, in te leiden door den heer L. J. M. Koert ; 4o. over de resultaten der voedermeel-enquête in 1904, in te leiden door dr. Hissinck.

Land- en Tuinbouw en Veeteelt.

BOTERBEREIDING.

Men meldt aan de N. R. Ct. o.a.:

In de provincie Zeeland vindt de boterbereiding op de boerderij nog overal toepassing en in tegenstelling met de meeste andere provinciën moet men in Zeeland gewagen van een achteruitgang der fabriekmatige boterbereiding, wat betreft het aantal fabrieken en de hoeveelheid der door haar geproduceerde boter, werd o.m. in de verslagen en mededelingen van de afd. Landbouw van het Departement v. W. H. en N. gezegd, en de zuivelconsulent in Zeeland zegt in zijn verslag over het laatst verlopen jaar, dat dit z.i. volkomen juist is. Deze provincie telt slechts 7 boterfabrieken, waarvan er 5 met stoom en 2 met handkracht worden gedreven. Haar totale boterproductie is pl.m. 150.000 K.G. per jaar. Hiertegenover staat, dat een aanzienlijke hoeveelheid boter op de boerderijen wordt geproduceerd, van welke hoeveelheid moeilijk juiste cijfers zijn te geven. Volgens schatting bedroeg in het afgelopen jaar de boterproductie op de boerderijen circa 2 miljoen K.G.

Tengevolge van de gunstiger prijzen der landbouwproducten in de laatste jaren is in het algemeen zoveel mogelijk gras in bouwland veranderd. Bovendien valt veelal meer op inkrimping dan uitbreiding der melkerij te wijzen en legt men zich meer toe op aanfokken van jong vee voor de handel en de mesterij, waartoe niet alleen medewerken de hogere prijzen in de laatste jaren van het mestvee, maar vooral de schaarste aan boeren dienstmeiden.

Aanbeveling verdient niet de oprichting van meerdere boterfabrieken, met uitzondering in Walcheren, en daaruit volgt, dat het zwaartepunt van de werkkring van de zuivelconsulent ligt in het bevorderen van maatregelen die kunnen leiden tot verbetering van de kwaliteit van de boerenboter.

Na aangewezen te hebben welke eisen gesteld moeten worden, wordt gezegd, dat het een feit is, dat er in de boerenboterhandel weinig of geen verband bestaat tussen de kwaliteit en de verkoopprijs, en dat is mede de reden dat in vele gevallen bij de belanghebbenden geen prikkel bestaat de nodige zorg en moeite aan te wenden, welke tot het verkrijgen van een uitstekend product noodzakelijk is, of de ontbrekende vakkennis aan te vullen door gebruik te maken van de gaarne gegeven wordende voorlichting van hem, die daarvoor aangesteld is.

Voor zover nagegaan kan worden, hangen de boerenboterprijzen hoofdzakelijk af van de locale vraag en aanbod en schommelen daarom zo sterk in de verschillende jaargetijden en ook is het gevolg ervan dat de middenprijs in de verschillende delen der provincie nog al uiteen kan lopen.

Ten slotte vestigen wij nog de aandacht op een punt, door de zuivelconsulent ter sprake gebracht, en dat velen ten plattelande volkomen eens zullen zijn, zowel consumenten als winkeliers, en dit betreft de zogenaamde ruilhandel. Een grote verbetering zou het zijn, indien men daarmee wilde breken. Boter van zeer slechte kwaliteit zou dan veel moeilijker afzet vinden dan thans het geval is en dat zou de prijzen der betere kwaliteiten zeer ten goede komen. En de producenten dier slechte waar zouden dan als het ware gedwongen zijn hun product te verbeteren.

INGEZONDEN STUKKEN.⁷

„BOTERSEPARATOR” (PATENT-VAN DEURSEN).

Mijnheer de Redacteur!

Het landbouwend publiek zal zich ongetwijfeld nog herinneren dat destijds hier ter stede een reclame-proef werd genomen met de „*boterseparator*” (patent-Van Deursen). Ik was er bij tegenwoordig en verkreeg op mijn verzoek een paar monsters, resp. zoete en zure karnemelk, mee ter onderzoek, waaruit mij bleek dat de melk zeer onvoldoende was uitgekarned en dus in dat opzicht de proef totaal was mislukt.

Dientengevolge gaf ik in uw blad van 21 sept. 1903 ieder landbouwer de welgemeende raad (welke door sommigen niet is opgevolgd) zich vooralsnog geen dergelijke machine aan te schaffen en af te wachten of een eventueel in te stellen uitvoerig onderzoek door een onpartijdig deskundige betere resultaten zou geven dan door mij in der haast kon worden geconstateerd.

De verdachtmakende repliek van de toenmalige directeur der N. V. Boter-Separator Cie. - men zie de Midd. Crt. van 2 oct. 1903 - geeft mij aanleiding nog eens op de zaak terug te komen en door middel van uw blad thans de aandacht der landbouwers te vestigen op het mij heden toegezonden verslag over het jaar 1904 vanwege de *Vereniging tot exploitatie van ener proefzuivelboerderij te Hoorn*, waarin uitgebreide, nauwkeurige proefnemingen met de boterseparator (patent-Van Deursen) worden gepubliceerd door de heer dr J. J. Ott de Vries.

De proefnemers zijn tot de volgende resultaten gekomen.

- 1) de met zo veel ophef aangeprezen boterseparator (patent-Van Deursen) geeft uit verse melk een ten enenmale onbevredigende boteropbrengst;
- 2) voor het bewerken van zuren room of zure melk motiveert geen enkele bijzondere eigenschap de buitengewoon hoge prijs van deze karn (voor ± 60 L. f 175) ;
- 3) wat karntijd betreft, steekt de boterseparator niet gunstig af bij andere karnconstructies, terwijl hij wegens de gevorderde beweegkracht en het geheel open zijn, gepaard aan het doorvoeren van een grote hoeveelheid lucht, bij andere karns beslist achter staat.

Mij gaarne bereid verklarende de landbouwers mondeling nadere inlichtingen te verstrekken betreffende de in Hoorn genomen proeven en u dank zeggende voor de plaatsing van het bovenstaande, teken ik met achting,

Uw dv.
L. J. M. Koert,
Zuivelconsulent.
Middelburg, 11 sept. '05.

⁷ In MC. Van 30-09-1905 staat een reactie van de fabrikant/directeur over deze „*Boter-Separator*” op dit stukje, met aansluitend de, ook nu weer, negatieve reactie van Zuivelconsulent Koert. - niet opgenomen.....

Ged. Staten stellen aan de Prov. Staten voor te besluiten aan de Maatschappij van landbouw en veeteelt in Zeeland, met ingang van 1905 tot weder opzeggens, een jaarlijksch subsidie te verleen van f 250 ter voorziening in de uitgaven voor den zuivelconsulent, onder voorwaarde dat door het Rijk voortdurend subsidie worde verleend en door de Maatschappij tenminste f 150 worde bijgedragen.

Land- en Tuinbouw en Veeteelt.

Kruiningen. De vergadering van de afdeeling »Kruiningen» van de Mij. tot bev. van Landbouw en Veeteelt, gehouden Zaterdagmiddag in hotel »Korenbeurs» alhier, was zeer slecht bezocht. Voorzitter was de heer C. der Weduwen in de plaats van den heer Dominicus, die op reis was. Tegenwoordig waren slechts 8 leden.

Verder is ingekomen van het Hoofdbestuur een bericht, dat het een pensioenverzekering heeft aangeaan ten behoeve van den zuivelconsulent op 65-jarigen leeftijd.

Middelburgsche Courant, 18-11-1905; p. 1/4

LANDBOUW. BOTERPRIJZEN.

Naar aanleiding van de bespreking door de heer L. J. M. Koert, zuivelconsulent, van de prijsbepaling der Zeeuwsche boerenboter, in de donderdag alhier gehouden vergadering van het hoofdbestuur der Landbouwmaatschappij, ontstond enige gedachtenwisseling. Door de heer Lucieer werd meegedeeld dat in zijn streek veel boter aan eigenaren en particulieren wordt geleverd en de prijs wordt betaald dien men vraagt.

Door een der heren werd gevraagd hoeveel op de door de heer Koert bedoelde hofsteden gemaakt werd per liter melk. Deze antwoordde dat dit uiteenliep van 4.45 en 4.8 cent, plus de afgeroomde en de karnemelk.

De kosten van bewerking, waarnaar de heer Koert gevraagd werd, stelde hij op 0.76 tot 0.61 cent.

De heer Kakebeeke had het getroffen dat de zuivelconsulent zo pessimistisch gestemd is. Hij achtte de voorbeelden, door hem genoemd, geen juiste spiegel. Hij nam de beste botermakers, maar hij had ook de minder goede moeten tot voorbeeld nemen.

De heer Koert zei dat hij juist de goede botermakers had genoemd om te laten zien welke resultaten men bereiken kan.

De heer Wagtho wees er op dat in sommige pachtcontracten staat dat de pachter verplicht is een zekere hoeveelheid boter te leveren tegen de wekelijkse marktprijs, maar dat dan dikwijls zeer inferieure kwaliteit wordt geleverd.

De heer Mol toonde nog aan dat de genoemde resultaten zeker schitterend zijn, maar dat het te veel opoffering kost voor velen om tot die uitkomst te geraken.

De heer Koert antwoordde hierop dat juist daarom door hem gemeenschappelijke bereiding wordt aanbevolen.

De voorzitter zei de heer Koert dank voor zijn mededeling, die in het Maandblad zal worden opgenomen.

Zierikzeesche Nieuwsbode, 05/12/1905; p. 6/6

Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland.

Afdeeling Zierikzee.

LEZING van den heer L. J. M. KOERT,
Zuivelconsulent, over:

Veevoederen en Melkonderzoek,

op **Vrijdag 15 December**, ten **7 1/2** uur,
in het „Huis van Nassau”.

Kosteloos toegankelijk voor alle
belangstellenden.

De Secretaris,
M. C. MULOCK HOUWER.

Viissingse Courant, 19/12/1905; p. 2/4

— In een heden gehouden vergadering van de afdeeling Walcheren van de Zeeuwsche Maatschappij van landbouw, werden verschillende mededelingen gedaan. Tot bestuursleden werden herkozen de heeren J. Marinissen en P. Besuijen, ieder met 97 stemmen; de heer J. Goedbloed, eveneens aftredend, verkreeg slechts 41 stemmen. Hij verzocht evenwel niet meer in aanmerking te komen. In zijn plaats werd benoemd de heer A. Volkers.

Na afhandeling der gewone zaken werd door den heer L. J. M. Koert, zuivel-consulent, een voordracht gehouden over hooibroei en hooibouw.

Land- en Tuinbouw en Veeteelt.

— Dinsdagmorgen werd in de »Prins van Oranje», onder voorzitterschap van den heer Jac. Welleman, de vergadering gehouden van de Vereen. v. Oud-leerlingen van de Landb.-winterschool te Goes.

Het ontwerp-ongevallenwet voor den landbouw

werd ingeleid door den heer Koert, den zuivel-consulent.

Spr. herinnerde er aan, dat bij de behandeling in de Tweede Kamer van de Ongevallenwet een amendement, om ook den landbouw op te nemen, werd verworpen omdat daarvoor afzonderlijke regeling noodig is. Het is wenschelijk, dat zoo'n landbouwongevallenwet tot stand komt, omdat in den landbouw misschien evenveel ongevallen voorkomen als in de industrie, en het billijk is, dat nu ook landbouwarbeiders uitkeering krijgen, waar hun collega's die ontvangen. Spr.

— Men meldt ons uit Oostburg:

De heer L. J. M. Koert, zuivelconsulent voor Zeeland, hield Vrijdagavond in het *Hotel du Puij* alhier eene lezing over melk-onderzoek.

Hoewel deze streek hoofdzakelijk eene landbouwende is, en de fokkerij van melkvee slechts bijzaak, scheen ons de voordracht belangrijk en nuttig genoeg om eene grotere opkomst te rechtvaardigen. Slechts een 25tal belangstellenden, onder wie twee dochters van een landbouwer, woonden de interessante lezing bij.

Landbouw en Veeteelt.

Zierikzee, 19 maart. Voor de Afdeling Zierikzee der *Maatschappij tot bevordering van landbouw en veeteelt in Zeeland* hield zaterdag de heer L. J. M. Koert, zuivelconsulent, in het „*Huis van Nassau*” een lezing over melkonderzoek.

De waarnemende voorzitter, de heer Hoeke Hoogenboom, leidde, daar de voorzitter, de heer mr. H. C. Moolenburgh, verhinderd was te komen, de vergadering, en gaf, na haar geopend te hebben, het woord aan de geachten spreker, die zijn rede begon met een uiteenzetting van de samenstelling der melk. Melk is voor het grootste deel niets anders dan gewoon water.

Verdampen wij het, dan blijft een droge stof over, die *as*, *melksuiker*, *eiwitstof* en *vet* bevat. As bestaat hoofdzakelijk uit zouten en chloriden. In de melk zit $\frac{3}{10}$ pCt. suiker, waardoor zij meer of minder zoet wordt. Suiker is een belangrijk voedingsmiddel, en alleen voor hen schadelijk, die aan suikerziekte lijdt. Voor patiënten aan deze ziekte heeft men de suiker uit de melk afgescheiden. Zuur worden van de melk is een gevolg van het omzetten van de melksuiker. Zij, die melk vervoeren, moeten zorg dragen, dat deze zolang mogelijk goed blijft, en niet zuur wordt.

Men dient vooreerst de melk zindelijk te houden, in de tweede plaats haar zo kort mogelijk in de stal te houden, en in de derde plaats dient de melk zo spoedig mogelijk te worden afgekoeld. Die afkoeling kan geschieden in de wel. Men laat namelijk een bak maken, en vult die door een pomp met welwater, en daarin plaatse men de melk. Het ware goed, dat de landbouwers zelf om de veertien dagen de melk controleerden, om te zien, of de koeien wel gezond zijn.

Die contróle kan geschieden door de gistingsproef, die zeer eenvoudig is. In glazen buisjes brengt en houdt men de melk een zekeren tijd op de bloedwarmte van de koe. Is de koe gezond, dan blijft de melk normaal, is zij echter niet gezond, dan doen zich aan de melk abnormaliteiten voor.

Melk bevat $3\frac{1}{2}$ pCt. eiwit. Eiwitstoffen hebben de hoogste voedingswaarde, maar niet de hoogste handelswaarde. Vet heeft de hoogste handelswaarde. Melkvet is in fijne druppels waarneembaar, wanneer men de melk 1500 maal vergroot. Sedert 1895 is door dr. Gerber een snelle methode uitgevonden om het gehalte van het vet te onderzoeken.

Toen spreker met de boot alhier aankwam, heeft hij van twee melkslijtsters melk gekocht, ten einde de werking der snelmethode te laten zien. In die melk nu goed, dan mag er niet minder dan 3 pCt. vet inzitten. Spreker bracht de hier voor medegebrachte machine in werking, ten einde het vetgehalte van de alhier gekochte melk te kunnen bepalen. De melk van de éne melkslijtster bevatte 2 pCt. vet, en van de andere 1 pCt. vet, waaruit blijkt, dat de melk óf te veel met water vermengd, óf te veel afgeroomd is.

Bij verandering van het voer verkrijgt men een vermindering in het vetgehalte. Men kan dit vooral waarnemen, als de koeien naar de stal gaan, of op de weide komen. Goed uitmelken is voordelig, en ook in het belang van het vetgehalte. Raszuiver veeslag is hoogst aanbevelenswaardig. Raszuiver is het Groninger veeslag, het rode Overijsselse vee en het Brabantse vee.

Men moet hier doorgaan met goede stieren te houden. Dit is in hoofdzaak de inhoud van de leerrijke verhandeling, die door de heer Koert over het melkonderzoek gegeven werd.

Spreker had de gelegenheid gegeven inlichtingen te vragen, of met hem van gedachten te wisselen, waarvan een zeer ruim gebruik werd gemaakt. Menige opheldering werd bij het debat nog gegeven, menige juiste met zaakkennis gemaakte opmerking nog gemaakt. Ook bleek nog, dat de heer Vis, van Noordgouwe, om de drie weken zijn melk door de heer Koert liet onderzoeken. Spreker zei, dat elke landbouwer dit door hem kon laten doen. Het onderzoek geschiedde geheel kosteloos.

De waarnemende voorzitter dankte de spreker voor zijn heldere uiteenzetting van het melkonderzoek. Nadat nog door de verslaggever gewezen was op de ontzettende watervloed, die Tholen geteisterd heeft, waardoor tal van gezinnen al hun have en goed verloren hadden, zodat ogenblikkelijke hulp dringend nodig was, en nadat hij allen had aangespoord ook kleding aan de reeds in de *Nieuwsbode* genoemde commissie te zenden, werd door de voorzitter de vergadering gesloten.



Middelburgsche Courant, 19-05-1906; p.4/6

ZUIVELBEREIDING

In het *Maandblad tot bevordering van landbouw en veeteelt in Zeeland* geeft de heer L. J. M. Koert, de zuivelconsulent, verslag van zijn verrichtingen in 1905

Vanwege de afdeling Zeeland van de vereniging *Het Nederlandsche Rundveestamboek* werd op verschillende plaatsen een cursus in veekennis gehouden, waarop de heer Koert de theorie en de praktijk van het melkonderzoek behandelde.

Dat het een nuttige zaak is, bij de afzonderlijke dieren van een veestapel gedurende een of meer melkjaren de melk- en vetopbrengst te bepalen, wordt door de ontwikkelde veehouders wel erkend. Maar het is zeker aan twijfel onderhevig of de grote praktijk in deze provincie zich wel spoedig van dit terrein zal gaan meester maken.

Waar men eenmaal een standvastig ras heeft, zoals Groningen, Friesland, Noord-Holland en de IJsselstreek, en waar men zich dientengevolge veelal beperkt tot veredeling van het bestaande ras, daar kunnen controleverenigingen veel nut stichten.

Dat is echter lang niet in die mate het geval in een provincie als Zeeland, waar men zich vooral toelegt op het aanfokken van jong vee voor de handel en de mesterijen, waar de veestapels

veelal zijn samengesteld uit de kruisingsproducten van het oorspronkelijke vee met allerlei andere inlandse veerassen.

Tal van veehouders hebben zich nog volstrekt geen denkbeeld gevormd van de wijze waarop de veestapel verbeterd moet worden. Hun veebeslag is grotendeels samengesteld uit *kruislingen* van allerlei soort, zonder standvastige eigenschappen, en daar heeft het controleren van de melk- en vetopbrengsten, althans voor de melkveefokkers, weinig betekenis. Voor dergelijke veehouders zou het lid zijn van een controlevereniging, zonder meer, volstrekt geen vooruitgang betekenen.

Daar zou eerst moeten worden gezorgd voor een behoorlijk fundament, d.w.z. de eerst, stap moet zijn het oprichten van stierenverenigingen, waarmee verbetering van de veestapel beoogd wordt door paring van het bestaande vee gedurende meerdere achtereenvolgende jaren met dieren van hetzelfde, met oordeel uitgekozen ras.

Heeft men dit alles, gedaan, dan eerst kan een controlevereniging worden opgericht. En ten slotte zou het doel moeten zijn een fokvereniging, d.i. een combinatie der twee eerstgenoemde. Niettemin blijft het geregeld melkonderzoek voor ieder veehouder afzonderlijk toch een nuttige zaak, die voordeel kan afwerpen.

Ofschoon de zuivelconsulent zich steeds bereid heeft verklaard de vetbepalingen te verrichten voor iedere veehouder, die zich de moeite van geregeld meten en monsternemen der melk wil getroosten, hebben slechts een viertal personen hiervan gebruik gemaakt.

Tegen de moeite, verbonden aan het om de 2 of 4 weken meten en monster nemen der melk, ziet men op als tegen een berg en aan het personeel kan of durft men het veelal niet toe te vertrouwen.

Het komt de heer Koert echter voor, dat in veel boerderijen wel iemand onder de dienstbare zal worden aangetroffen, die de nodige geschiktheid voor het meten en monsternemen der melk boeit en die dat werk met algehele toewijding zou verrichten, wanneer daarvoor een extra, niet te karige, beloning werd gegeven. Wellicht zou het aanbeveling verdienen, wanneer door de Maatschappij voor dit laatste doel subsidie werd verleend onder nader vast te stellen voorwaarden.

Voor het instellen van een onderzoek en het verstrekken van inlichtingen bezocht de heer Koert 57 maal een boerderij, 2 maal een zuivelfabriek en 2 maal een melkinrichting. Des donderdags ontving hij te Middelburg 91 bezoeken en hij bezocht 31 maal verschillende marktplaatsen.

Herinnerend aan het door hem gezegde op de najaarsvergadering betreffende de vraag: welke middelen kunnen leiden tot een betere prijsbepaling der Zeeuwse boerenboter? voegt de heer Koert aan die inleiding nog een en ander toe:

Voor de Walchersche kleine veehouders is coöperatie ongetwijfeld de aangewezen weg. En nu het stoomtramnet in dit eiland aanmerkelijk is uitgebreid en dientengevolge eerlang een gemakkelijk en snel transportmiddel beschikbaar zal zijn, acht de heer Koert het de tijd de mogelijke verwezenlijking van het tot stand komen van een of meer zuivelfabrieken in studie te nemen.

In de overige delen der provincie zou het gemeenschappelijk verwerken van de room beslist verbetering in het product aanbrengen. Men kan dan zo nodig pasteuriseren, beter verzuren, beter koelen, enz.

Voor het verwerken van de room van 150 á 200 koeien zal een goede werkplaats met flinke kelder $\pm f$ 2000, kosten, een ijshuisje $\pm f$ 800, werktuigen $\pm f$ 500. Kan men gebruik maken van een goed ingericht bestaand gebouw of van een boerderij, dan zou vrij wat te besparen zijn. Wanneer men karnt met een grote door een paard gedreven karn, hetgeen beter is dan met de hand, omdat het minder vetverlies geeft; in dat geval is één behoorlijk geschoolde (op zuivelgebied) leider voldoende, zijn loon zal minstens f 600 moeten bedragen. Men kan wel goedkoper, maar goed personeel is alles. Moet alles met de hand geschieden dan is nog minstens een vol werkman benodigd.

De onkosten van een dergelijke samenwerking zullen uit de aard der zaak voor elk bijzonder geval verschillend zijn. Het komt de heer Koert echter voor, dat ze door de prijsverhoging der boter enerzijds en het mindere werk op de boerderij anderzijds, dikwijls zullen zijn goed te maken.

We mogen aannemen dat fabrieksboter hier gemiddeld 12 cent per KG. duurder is dan de boerenboter. En wanneer we verder aannemen dat 1 K.G. fabrieksboter wordt verkregen gemiddeld uit 28 L. melk, dan zal dus 1 L. melk bij gemeenschappelijke verwerking van de room $12/28 = \pm 0,4$ cent *meer aan botergeld* opbrengen (aangenomen dat in boerderij evenveel melk voor 1 KG. boter nodig is).

Bij gemeenschappelijke verwerking van de room zal men zich tevens besparen een groot deel van de kosten, welke zijn verbonden aan het botermaken op de boerderij. Hoe groot zijn deze laatstgenoemde kosten? Daarentoe heeft de rapporteur zeer juiste gegevens, dank zij de medewerking van de heren A. A. Mol, C. Bal en mej. wed. Poley, resp. landbouwers en landbouwster te Waarde. Van elk ontving hij een nauwkeurig uitgewerkt rapport, inhoudende opgaven over een vol jaar (1 oktober 1904-1 oktober 1905) van onkosten, verbonden aan het botermaken, op de boerderij. Voor de grote moeite, welke zij zich in deze hebben gegeven, is een woord van openlijke dank hier zeker op zijn plaats.

De heer Koert becijfert dan dat die onkosten in normale Zeeuwse bedrijven met ± 8 melkkoeien op f 0,75 per L. mogen worden gesteld.

Bij een gemeenschappelijke verwerking van de room van 150 á 200 bij goede exploitatie zou niet meer dan f 0.95 cent per L. nodig zijn voor rente en aflossing, onderhoud, salaris, transportkosten van de room enz.

De heer Koert gelooft niet dat zijn verslag de oprichting van inrichtingen voor gemeenschappelijk verwerken van de room belangrijk zal tegenwerken of bevorderen, daar de omstandigheden er wellicht langzamerhand toe zullen dwingen, dat de room buiten de boerderij wordt verwerkt, en wel voornamelijk, omdat er algemeen wordt geklaagd over gebrek aan werkkrachten voor de boerderij en dit gebrek steeds meer wordt gevoeld.

Wanneer de heer Koert ten slotte nog een antwoord wenst te geven op de vraag, in welke gevallen het voor een zuivelbereidster voordelig is, de room gemeenschappelijk te doen verwerken, dan komt hij tot het volgende:

- 1) indien een zuivelbereidster steeds de hoogste markt voor haar boter bedingt en gebrek aan personeel zich niet of weinig doet gevoelen, is aansluiting bij een samenwerkende inrichting in geen geval voordelig;

- 2) zijn er binnen een niet te wijden kring een 20 á 30 zuivelbereidsters, die slechte middelmatige of lage prijzen voor haar boter bekomen, dan kan het zeker voordelig zijn de room gemeenschappelijk te doen verwerken, mits de zaak goed wordt opgezet en beheerd. Men laat zich dan niet afschrikken, ook al worden de stichtingskosten betrekkelijk hoog,

De Zeeuwse botermaaksters in zo groot mogelijk getale in de een of andere organisatie te drijven, acht de zuivelconsulent in verband met het bovenstaande en om nog andere redenen be-slist ongewenst.



Namen van andere landbouw *kopstukken*

J.C. De Ruyter de Wildt; directeur van het Rijkslandbouwproefstation te Goes, /'08
J. G Maschhaupt; Waarnemend directeur van het Landbouwproefstation te Goes /'06
I. G. J. Kakebeke; rijkslandbouwleraar in Zeeland, /'06 /'08
J. P. M. Camman; rijksstuinbouwleraar in Zeeland en Noord-Brabant, / '06 /'08

1906: Benoeming

1. Zwagerman

Opmerking: De heer Zwagerman was 22 jaar oud en assistent van de Zuid-Hollandse zuivelconsulent A. Bos geweest.

Goessche Courant, 20/10/1906; p. 1/8

Tot zuivelconsulent, waarvoor zich 14 sollicitanten hebben aangemeld, werd benoemd de heer C. Zwagerman, adsistent van den zuivelconsulent in Zuid-Holland, te 's Gravenhage. Deze zal uiterlijk 15 November in dienst treden.

De Zeeuw, 02/11/1906; p. 4/4

Het HOOFDBESTUUR der Zeeuwsche Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland brengt ter kennis van belanghebbenden, dat: *vanaf 15 Nov. tot 1 Dec. a. s.* haar Zuivelconsulent den heer C. ZWAGERMAN op **Donderdag en Vrijdag** in zijn laboratorium in de Kuiperspoort te spreken is.

Vlissingse Courant, 18/12/1906; p.

MIDDELBURG. De afdeeling Walcheren, van de Zeeuwsche Maatschappij van landbouw, hield heden alhier een vergadering. Tot bestuursleden werden

.....

De nieuwbenoemde zuivelconsulent, de heer Zwagerman, die ter vergadering tegenwoordig was, werd door den voorzitter welkom geheeten, en hem de belangen van den landbouw aanbevolen.

De heer Zwagerman dankte voor de hartelijke ontvangst en gaf de verzekering dat hij de belangen van den landbouw zoo veel in zijn vermogen was, zou behartigen.

.....

Land- en Tuinbouw.

De behandeling der melk.⁸

In vele boerderijen laat de behandeling der melk nog veel te wensen over, 't zij uit onverschilligheid en slordigheid of uit onkunde. Zullen melk en zuivel van goede hoedanigheid, onschadelijk en werkelijk aan onze gezondheid bevorderlijk zijn, dan dienen bij het melken, de verdere behandeling en de levering der melk enige voorschriften zorgvuldig in acht genomen te worden. Ook waar de melk aan melkinrichtingen of zuivelfabrieken wordt geleverd, dient de boer zich voor hetgeen hij levert verantwoordelijk te gevoelen, en waar er klachten rijzen, overtuigd te kunnen zijn, dat hij geen schuld heeft, maar zijn plicht in alle opzichten heeft gedaan.

Het spreekt van zelf, dat in een boerderij de behandeling niet kan geschieden als in een fabriek, maar indien men van goeden wil is, kan aan de voornaamste eisen door ieder worden voldaan. Welke zijn dan de voorschriften, welke wij zouden kunnen noemen het A. B. C. van de melker?

Allereerst moet worden zorg gedragen, dat het voeder zij van goede hoedanigheid, vers, niet nat, muf of schimmelig, vrij van bederf. Ook zorgt men voor afwisseling van voedsel, dit zal èn de gezondheid der dieren èn de melkproductie ten goede komen.

Licht en lucht moeten er voldoende in de stal zijn, ook in de winter. De stal toch is geen bergplaats slechts, maar een woning voor het vee, welke gezondheid evenzeer een behoorlijke huisvesting vordert als die der mensen. Volop licht dus en immer zuivere lucht! Men heeft gelachen om de veehouder in Denemarken, die, volgens de nieuwsbladen, des winters lederen dag met zijn koeien een wandeling gaat doen, opdat ze lucht en beweging zullen hebben. Of de man echter verdient uitgelachen te worden? Wij achten dit nog niet zo zeker,

Zindelijkheid is de hoogste eis, aan de melker gestelde. Daarom moet de stal geregeld worden uitgemest, doch niet tijdens het melken; alsdan moet alles vermeden worden, wat stof kan opjagen; er mag dan niet gevoederd, geen hooi mag geschud, in het stro mag niet geroerd worden. Een paar malen daags opent men de ramen om de stal te luchten. Door dagelijkse en wettelijke reiniging houdt men het stof uit de stal en de ramen schoon.

Minstens éénmaal per jaar moet ook de stal een flinke schoonmaakbeurt hebben: dan moet hij geheel met zeepsop worden gereinigd, het houtwerk met chloorkalk, de muren gewit.

De melker trekt vóór het melken een „melkpak” aan dat proper is en alleen bij die bezigheid gebruikt wordt. Hij wast zijn handen en droogt ze aan een zuiveren doek af. De uiers en spenen der koeien mag hij eveneens niet verzuimen te reinigen met een drogen doek, en zeker verdient het alle aanbeveling, wat in sommige boerderijen geschiedt, dat de melker steeds een emmer met schoon water en een schone doek bij zich heeft om telkens, vóór hij een volgende koe gaat melken, zijn handen te kunnen wassen en af te drogen.

De melkammer is alleen voor de melk bestemd, is bij voorkeur van metaal, en moet vóór en na het melken behoorlijk worden gereinigd. Een afdoende reiniging van emmers en transport-

⁸ Onbekende schrijver. Dit soort algemene – voorlichtende – stukjes kwam niet vaak voor in de Zeeuwse kranten!

kannen is met heet water en stoom, maar op de boerderij gaat dit niet. Wanneer de voorwerpen met koud water worden uitgespoeld, daarna met witkalk of soda geborsteld en weer met schoon water nagespeeld, en dit terdege en zorgvuldig gebeurt, vooral de naden en holten, waarin het vuil zich vastzet, niet worden vergeten, dan doet de boer, wat hij in de gegeven omstandigheden kán doen.

De emmers en kannen zet men, om ze te laten drogen, op een kannenrek ondersteboven, of schuin op de vloer of op een houten paal, met het deksel er af, zodat het water er uitloopt en de frisse lucht kan toetreden. Doeken of zeemlappen worden dus niet gebruikt. Bij regenachtig weer plaatst men emmers en kannen onder een afdak en natuurlijk steeds op een plaats, waar geen mest, stof of ander vuil kan komen. Is er ondanks alle voorzorgen stof in gekomen, dan spoelt men ze vóór het gebruik nog eens uit.

Het overstorten der melk uit de emmer in de transportkan doet men steeds buiten de stal! De teams, waardoor de melk gaat, is schoon, wordt ook geregeld geborsteld en goed nagezien of ze hersteld moet voordien. Geen gaatje, hoe klein, wordt geduld! Na het vullen der transportkan in een schone omgeving en in de zuivere lucht, plaatst men het deksel, wanneer daarin geen gaatjes zijn, schuin op de kan, opdat de verse lucht kan toetreden. Men wake echter tegen stof!

Een voornaam ding is de afkoeling, in ijs of stromend water is het best, anders in water, dat vaak ververst wordt en in de schaduw moet staan. Ijs noch water mag evenwel met de melk in aanraking komen, ter wering van ziektekiemen.

Ten slotte: behoeft men melk voor eigen gebruik dan schept men die niet uit, als vaak gebeurt, met een blikken melkmaat, ook al is die schoon, maar giet eenvoudig zoveel over, als men behoeft.

Goessche Courant, 14/02/1907; p. 3/6

Land- en Tuinbouw en Veeteelt.

Dezen middag werd door de Afdeeling Zeeland van het Nederlandsche Rund-vee-Stamboek in de »Prins van Oranje» alhier eene vergadering gehouden die vrij druk bezocht was. Voorzitter was Baron Collot d'Escury. Hij deelde de wenschelijkheid mede, aan de betrekking van secretaris een tweede secretaris te verbinden. De aanwezigen stemden daarmede in en als 2e secretaris werd benoemd dhr. Zwagerman, zuivelconsulent voor Zeeland, die deze benoeming aannam.

Goessche Courant, 06/04/1907; p. 1/5

Land- en Tuinbouw en Veeteelt.**Het Nederlandsche Rundvee Stamboek**

Hedenmiddag werd in de »Prins van Oranje» alhier een openbare Vergadering gehouden van de afdeeling Zeeland van de vereeniging »Het Nederlandsche Rundvee-stamboek». Zij werd bijgewoond door 40 leden, uit alle deelen van Zeeland. De voorzitter K. J. A. G. Baron Collot d' Escury deelde mede dat bericht was ontvangen van de regeering, dat de Rijkssubsidie met f 1000 is verhoogd

Hierna had een wijziging plaats van het reglement op de stierenkeuringen. Deze wijziging was noodig geworden in verband met de verhooging der Rijkssubsidie, die thans gebracht is op ongeveer f 8000. Het meerdere bedrag zal in hoofdzaak gebruikt worden voor het verstrekken van subsidiën (verhoogen der premiën) aan stierenhouderijen en voor controle van stamboekvee ten opzichte van melk- en vetopbrengsten en van afstamming. Door den zuivelconsulent, dhr. Zwagerman, werd de bestemming der meerdere subsidie nader toegelicht, waarna door eenige aanwezigen hierover eenige discussie werd gevoerd.



Middelburgsche Courant, 14-06-1907; p. 6/6

De Landbouwfeesten te Tholen

Na de heer Vorsterman van Oyen – die over de Zeeuwsche Paardenfokkerij had gesproken, bekwam de heer C. Zwagerman, zuivelconsulent der Maatschappij, het woord, om te spreken over; „*Veehouderij in verband tot melk- en zuivelproductie in Zeeland.*”

Hij zei het volgende:

Mijnheer de Voorzitter !

Mijne Heren!

In de laatste jaren zien we steeds meer en meer in het landbouwbedrijf het streven, de geldelijke opbrengsten daarvan te verhogen, en dit wel voornamelijk door verbetering van kwaliteit en kwantiteit der producten. In de akkerbouwstreken is het voornamelijk de veredeling der vruchten, die naast nauwkeurig in overeenstemming met de eisen van de grond en het te verbouwen gewas, toegediende bemestingen, het bedrijf winstgevender maken.

In veehouderijstreken openbaart zich krachtig het streven, door doelmatige keuze en voeding der fokdieren, te komen tot een veestapel, die veel en zo voordelig mogelijk produceert, hetzij zuivel, hetzij vlees, hetzij beide richtingen in de gewenste verhouding gecombineerd. Een verblijdend verschijnsel bij straks genoemd streven is, dat daarbij meer en meer praktijk en theorie elkaar de hand rijken, dat het initiatief van de landbouwers toeneemt en dat het „*helpt U zelf, door elkaar te helpen*”, ook bij hen meer doordringt.

Mijne Heren! ik nam op mij heden te spreken over „*Veehouderij in verband tot melk- en zuivelproductie in Zeeland*”. Het zal u duidelijk zijn, dat ik dit onderwerp voor de Zeeuwsche toestanden wens te beschouwen, in verband met het overal in den lande geopenbaard streven de veestapel te veredelen en de productie daarvan te verhogen.

Gerekend de tegenwoordige omstandigheden, waaronder de veehouderij speciaal melkveehouderij in Zeeland verkeert, zijn velen ten opzichte van deze tak van het landbouwbedrijf pessimistisch gestemd. Het feit dat op de meeste bedrijven de veehouderij min of meer bijzaak is, dat in vele delen van Zeeland moeilijk melkpersoneel is te verkrijgen, gevoegd bij het feit, dat de opbrengsten over het algemeen nog te weinig bekend zijn, dit laatste gedeeltelijk ook doordien de opbrengsten uit het melkbedrijf veelal tot de speciaal voor de huishouding bestemde inkomsten behoren, dragen daartoe het hunne bij.

Toch geloof ik dat de ± 27.000 melk- en kalfkoeien in Zeeland volgens officiële gegevens ongeveer voorkomende, en de opbrengsten daarvan een meer optimistische beschouwing zeker

meer dan waard zijn, ook in aanmerking genomen de tegenwoordige goede vee- en zuivelprijzen, En te meer zijn ze dat ten volle waard na door de onderzoeken van de laatste jaren bekend geworden enorme opbrengst-verschillen ook bij dieren die onder gelijke omstandigheden verkeren.

Die systematisch onder verschillende omstandigheden en op verschillende bedrijven uitgevoerde onderzoeken hebben duidelijk bewezen, dat, gerekend het geldelijk voor- of nadeel, hetwelk de verschillende koeien van een bedrijf, na aftrek der noodzakelijke uitgaven voor voedingen onderhoud afwerpen, de koeien van elk bedrijf in verschillende klassen kunnen worden ingedeeld. En bijna steeds worden er dieren gevonden, waarop men geld moet toelagen, dieren die de gemiddelde opbrengst van de melkerij sterk drukken, waartegenover ook weer dieren staan, die in de hoogste klassen van het geldelijk voordeel zouden moeten worden onder gebracht.

Deze grote verschillen bij dieren, die onder dezelfde omstandigheden verkeren, zijn gebleken het gevolg te zijn:

- 1) Van het feit dat de melkproductie per melkjaar van verschillende dieren zeer sterk uiteenloopt.
- 2) Van de omstandigheid dat het zuivelgehalte van de melk van verschillende dieren ten zeerste verschilt.
- 3) Van een zeer verschillend benuttingsvermogen van het voeder, m.a.w. de voederkosten voor het verkrijgen van 1 KG. boter, zijn bij verschillende koeien zeer uiteenlopend.

Het is verder gebleken, dat de aanleg tot het geven van veel melk, van gehaltrijke melk en van 't voordelig omzetten van het voedsel constant is en dat deze eigenschappen zowel van vaders- als van moeders-zijde op de afstammelingen overgaan,

Het is volkomen waar, dat goede oordeelkundige voeding onmisbaar is, zal veel melk geproduceerd kunnen worden, maar zonder de aanleg daartoe zal ons de beste voeding niet brengen tot hoge melkproducties. Als het er bij een koe „*inzit*” om veel melk te geven, dan eerst zien wij een rijke voeding beloond. En werkelijk zijn die verschillen in melkproductie niet gering. Ze kunnen zeer wel bij even oude dieren, bijv. van het 4e of 5e kalf, die gelijk gekalfd hebben en wat de voeding betreft onder dezelfde omstandigheden verkeren, per melkjaar wisselen van 2500 tot 6000 KG.

Wat betreft het geven van vetrijke melk, dus melk waaruit veel boter gemaakt kan worden, is eveneens gebleken, dat voeding en leeftijd van de dieren een ondergeschikte rol spelen, weer is het de aanleg, die hier beslist. Abnormale, zeer waterrijke en melkdrijvende voeding kunnen zeker het vetgehalte verlagen, overmatig toedienen van krachtvoer, waarbij dikwijls de hoeveelheid melk afneemt, kan het vetgehalte iets verhogen, maar nooit zal men van een koe, die krachtens de aanleg dunne melk geeft, er een maken met zelfs maar een middelmatig vetgehalte.

Het zuivelgehalte wordt niet bepaald door het land, niet door de voeding, niet door de leeftijd der dieren, het is hier de aanleg, die domineert, iets wat o.a. ook zeer duidelijk daaruit blijkt, dat het gemiddelde jaarlijkse vetgehalte in de melk van een koe vrijwel constant is, onverschillig hoeveel jaren zo'n dier gemolken wordt. Bij even oude, onder gelijke omstandigheden verkerende dieren, kan het gemiddelde vetgehalte over een melkjaar uiteen lopen van 2,25 tot 4,25% of, in nog duidelijker cijfers, uit 100 K.G. melk van de eerste koe kan, met behulp van

een goede centrifuge, 2,4 K.G. boter gemaakt worden, uit 100 K.G. melk van de tweede koe daarentegen 4,6 K.G.

Uitgemaakt is ten slotte ook, dat gemiddeld die koeien, die per melkjaar het meeste zuivel produceren, dit over het algemeen ook het goedkoopst doen en dus ook de kosten per K.G. voortgebrachte boter gemiddeld de minste zijn.

Mijne Heren! De conclusie, uit voorgaande beschouwingen te trekken, is dat zeer zeker ook de ± 27.000 melkkoeien, die in Zeeland voorkomen, evenals overal elders ten opzichte van de geldelijke voordelen, die zo de landbouwers afwerpen, in klassen kunnen worden verdeeld. En er zullen er zeker ook zeer velen zijn, waarop toegelegd wordt of waarvan het geldelijk voordeel slechts gering is. En deze dieren zijn het die mede oorzaak zijn van een geringe waardering van de melkerij.

Het streven tot verbetering van het melkvee moet o.a. ten doel hebben de aanleg tot het produceren van veel melk, van vette melk en van goedkoop produceren, te doen toenemen. De middelen, hiertoe aan te wenden, moeten gebaseerd zijn op de erfelijkheid van straks genoemden aanleg. Zowel van vaders- als van moederszijde.

Dergelijke middelen zullen in Zeeland slechts dan succes hebben, wanneer ze zich aanpassen aan de fokrichting en bedrijfstoestanden, in deze Provincie en wanneer de veehouders-fokkers willen medewerken.

In veerrijke Provincies doet het verenigingsleven in dezen veel. Controle-verenigingen scheppen gemakkelijke gelegenheden tot bepaling van melk en zuivelproductie; fokverenigingen zorgen voor nauwkeurige en betrouwbare gegevens omtrent de afstamming, stierenverenigingen zorgen voor het beste aannemelijke materiaal van goede bouw en afstamming! Men hoeft daar op vele plaatsen gevoeld, dat men de nadelen, die het kleine veefokkersbedrijf meebrengt, moet trachten te ondervangen door zich te verenigen.

Gegevens omtrent de productie moeten zo gemakkelijk en goedkoop mogelijk verschaft worden; de gegevens omtrent de afstamming moeten betrouwbaar zijn; van een goeden stier moeten velen profiteren, en dat alles kan alleen wanneer vele kleinen zich verenigen tot één grote. En vooral in Zeeland, waar het aantal stuks fokvee (want daar gaat het toch eigenlijk om) nog al kleiner is, is samenwerking een der eerste voorwaarden om tot verbetering te komen.

Ik wil er b.v. op wijzen dat, volgens de officiële gegevens, in Zeeland gemiddeld op 20 koeien 1 springstier voorkomt en ik vraag mij af hoe de toestand in de paardenfokkerij zou zijn indien er een dergelijke verhouding tussen hengsten en merriën heerste. Deze vergelijking gaat in vele opzichten natuurlijk niet op, maar wat betreft de vergelijking der resultaten uit een fokkersoogpnt, zeker gedeeltelijk wel. Het bevorderen van het houden van een minder aantal maar beter stieren van bekende afstamming, het bevorderen van het onderzoek naar melk- en zuivelproductie, het nagaan van de afstamming van de beste dieren, zal zeker wanneer dat in vereniging geschiedt, veel kunnen bijdragen tot verbetering van de geldelijke resultaten van het veehoudersbedrijf en zal zeker ook in Zeeland de waardering voor dit onderdeel van het landbouwbedrijf doen toenemen.

Mijn inleiding moest kort zijn en kan in verband daarmee niet op volledigheid aanspraak maken. Hoe men het best met kans van slagen de veestapel in bepaalde streken verbetert, hangt ten nauwste samen met verschillende plaatselijke omstandigheden en moet m.i. in onderdelen voor elk speciaal geval uitgemaakt worden. Zeer veel zal moeten worden gedaan

door het initiatief van de landbouwers, waarbij zeer zeker steun van de Zeeuwsche Landb. Mij. en de Prov. commissie tot verbetering van het rundvee veel zullen helpen. Het nieuwe Reglement aangaande de ondersteuning van de veefokkerij van Rijkswege heeft bepalingen in deze geest ten opzichte van de verdeling der beschikbare gelden opgenomen.

De Prov. commissie tot ondersteuning van de veefokkerij in Zeeland heeft in het Reglement dusdanige bepalingen overgenomen en voorwaarden ontworpen voor het toekennen van bijdragen aan verenigingen, die gemeenschappelijk het vee trachten te verbeteren. In deze voorwaarden is getracht zich aan de Zeeuwsche toestanden zoveel mogelijk aan te sluiten. Ik ben er ook van overtuigd, dat de Z. L. Mij., die zoveel nuttige landbouwbelangen dient, ook dergelijk streven gaarne zal steunen door voorlichting van haar ambtenaren en geldelijke steun waar deze zaak ernstig ter hand genomen wordt.

De spil, waar alles om draait, wordt in deze echter gevormd door de landbouwers veefokkers. Ik heb in het begin van mijn inleiding o.a. de verhoging van de opbrengsten uit het akkerbouwbedrijf genoemd; ik zou eraan hebben kunnen toevoegen, dat de Zeeuwsche landbouwers in deze aan vele hunner collega's in andere Provincies ten voorbeeld kunnen worden gesteld. Ik hoop, dat we dit ook nog eens van de veefokkerij in deze Provincie zullen kunnen zeggen.

Middelburgsche Courant, 15/06/1907; p. 2/4

de heer Van Oyen

Gewag makende van het optreden van den heer Zwagerman als zuivelconsulent, zeide spreker, dat diens wijze van optreden algemeen met lof wordt besproken; hij belooft een uitstekend ambtenaar te zullen zijn en een goed voorvechter voor de belangen van de veehouding en de zuivelbereiding.

Middelburgsche Courant, 03/08/1907; p. 1/4

LANDBOUW.

Men meldt uit Oud-Vossemeer:

In eene vergadering, alhier gehouden van wege de kring Tholen en St. Philipsland der afdeeling Zeeland van de vereeniging *Het Nederlandsche Rundvee Stamboek*, waartoe uit elke gemeente in het eiland een tweetal personen waren aangewezen in de vergadering op 16 April ll. te St. Maartensdijk, werden besproken de pogingen tot het oprichten van fokvereenigingen in het eiland Tholen. De zuivelconsulent in Zeeland, de heer G. Zwagerman, had zich gaarne bereid verklaard de vergadering der gedelegeerden bij te wonen en voor te lichten. Aan de hand van de uitvoerige besprekingen, door den zuivelconsulent gehouden, met welker conclusies de aanwezige afgevaardigden zich in hoofdzaak konden vereenigen, werd besloten te trachten fokvereenigingen te krijgen, die door het aanschaffen van geschikte stieren, de zuivelbereiding in het algemeen in betere haven zouden brengen dan tot heden het geval was.

LANDBOUW.

Onder voorzitterschap van den heer jhr P. J. Boogaert werd heden, op de bovenzaal van de societeit *De Vergenoeging* alhier, eene vergadering gehouden van leden der afdeeling »Walcheren» van de *Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeleelt in Zeeland*.

De voorzitter opende de niet zeer druk bezochte bijeenkomst met de aanwezigen welkom te heeten en de hoop uit te spreken dat staande de vergadering het aantal leden nog zal toenemen.

Van den zuivelconsulent voor Zeeland, den heer C. Zwagerman, is een schrijven ontvangen waarin hij bericht bereid te zijn in den winter van 1907/08 voordrachten te houden over: 1o. de verbetering van het rundvee en de vermeerdering van de opbrengt daarvan; 2o. de boterbereiding op de boerderij en 3o. de voeding van het rundvee.

Het bestuur heeft met dankbaarheid dit aanbod aanvaard en den heer Zwagerman uitgenoodigd in de eerstvolgende vergadering een lezing te houden over het eerstgenoemde onderwerp.

Landbouwlezing te HEINKENSZAND.

Zaterdag 26 October a. s.,

des namiddags ten 4 ure, zal in het lokaal van den heer GEUS te *Heinkenszand* door

den heer ZWAGERMAN,

zuivelconsulent voor Zeeland,

een **LEZING** worden gehouden over:

**Verbetering van den Vee-
stapel en verhooging
van de opbrengst daarvan.**

Toegang vrij.

Oud-Vossemeer. In den loop van den winter zal de heer C. Zwagerman, zuivelconsulent in deze provincie, voor de landbouwers alhier een voordracht houden over een onderwerp in verband staande met de veehouderij.

Kruiningen. Zaterdagnamiddag vergaderde de Afd. Kruiningen van de *Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland*. Tegenwoordig waren 11 leden onder voorzitterschap van de heer C. de Weduwe.

.....
Daarna had de aangekondigde lezing plaats van de zuivelconsulent dhr. Zwagerman over „*De verbetering van het rundvee en de vermeerdering van de opbrengsten daarvan*”.

Achtereenvolgens werd de aandacht gevestigd op goede voeding van het melkgevend als van het jonge dier, de verschillen in melkopbrengst als een gevolg van de aanleg van het vee, het botergehalte van de melk, het *benuttigingsvermogen* van het voedsel, de tijd van kalven met betrekking tot de beste voeding in deze streek, soorten van voeder en melktijden per dag. Ook de wijze van melken is van invloed op de voortdurende melkopbrengst van het dier. De ouderdom op zichzelf is niet van invloed op de melkopbrengst.

Het botergehalte van de melk is onder normale omstandigheden bij een zelfde koe constant. Om de veestapel te verbeteren beval de spreker aan het oprichten van contróle- en stierenverenigingen onder de landbouwers en het zich steeds bepalen tot de aankoop van eens zelfde soort van fokstieren, waarmee niet te vaak moet worden veranderd. Te weinig wordt rekening gehouden met de streek waar men stieren koopt.

De lezing werd met grote belangstelling gevolgd, al had dan ook het aantal hoorders aanzienlijk groter kunnen zijn. De drukke werkzaamheden in deze tijd dragen daarvan de schuld.

Hoofdbestuursvergadering der Zeeuwsche Landbouwmaatschappij.

Heden middag werd in het Hotel *Verseput* alhier een vergadering gehouden van het hoofdbestuur der *Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland*. Zij werd voorgezeten door de heer mr P. C. Hennequin.

Pensioen Zuivelconsulent.

Vervolgens kwam de pensioenverzekering van de zuivelconsulent ter sprake, in verband met een definitieve benoeming van dien ambtenaar.

De voorzitter meende dat de zuivelconsulent zeer bekwaam, zeer ijverig en zeer bescheiden is en stelde voor de tijdelijke benoeming in een definitieve te veranderen.

De heer Roggeband was dit met de voorzitter eens en de vergadering besloot onder applaus de heer Zwagerman definitief als zuivelconsulent te benoemen.

Deze, daarop ter vergadering gekomen, werd door de voorzitter geluk gewenst.

De heer Zwagerman dankte voor de benoeming en deed de toezegging zoveel hij kan zijn betrekking naar eis te zullen waarnemen.

Wat betreft de pensioenverzekering, deelde de voorzitter mee dat dezelfde regeling indertijd voor de heer Koert gemaakt, ook voor de heer Zwagerman zou worden gevolgd.

Het pensioen zou worden gegeven op 65 jarige leeftijd tot een bedrag van f 1200 per jaar. De zuivelconsulent zou daarin zolang hij celibatair is 2 % der premie moeten bijdragen.

Het hoofdbestuur wenst aan de Minister voor te stellen dat de heer Zwagerman zelf de keus zou doen van de maatschappij waarbij de verzekering zal worden gesloten.

De heer Zwagerman zou meer voelen voor een kapitaalverzekering dan voor een pensioenverzekering. Hij wilde echter gaarne de zaak overlaten aan het hoofdbestuur.

De vergadering hechtte haar goedkeuring aan het voorstel van het dag. Bestuur en machtigde dit in overleg met de Minister en de zuivelconsulent de verzekering te regelen.

.....



Zierikzeesche Nieuwsbode, 23-11-1907; p.2/9

De lezing, j.l. Woensdag te Oosterland⁹ gehouden door de heer Zwagerman, zuivelconsulent voor Zeeland, heeft, naar wij met genoegen vernemen, voor deze streek een praktisch resultaat gehad met verstrekkende gevolgen.

Spreker toonde duidelijk met cijfers aan, dat door de landbouwers dikwijls uit onwetendheid koeien aangehouden werden, die geen winst afwerpen. Hij spoorde daarom de aanwezige aan 1e tot het oprichten in deze streek van meerdere stierenverenigingen, die beter in staat zijn eerste klasse fokdieren aan te schaffen dan particulieren, als het beste middel om een vlugge verbetering van het veeras tot stand te brengen; ten 2e tot het stichten van een contróle-vereniging, waardoor de veehouder op de hoogte komt van het productievermogen van zijn melkkoeien. Staande de vergadering werd zodanige vereniging gesticht met aanvankelijk achttien leden, en 126 koeien.

⁹ Schouwe-Duiveland.

In een later te houden bijeenkomst zal getracht worden nog meer leden met meer koeien te verkrijgen. Daar door het Rijk voor dergelijke contróle-verenigingen ter bestrijding van de noodzakelijke kosten per jaar en per koe f 0,75 wordt vergoed, zullen de kosten niet zo zwaar zijn, tegenover het voordeel, dat er mee bereikt wordt, dat men zich zou behoeven te laten weerhouden om toe te treden.

Een woord van hulde aan het Bestuur van de Zuivelfabriek „*De Duif*”,¹⁰ dat het initiatief nam, een woord van lof voor de dappere voormannen, die zich er voor spannen om langs deze weg de veredeling van het rundvee-ras in nieuwe banen te leiden !

W.

Plaatsnamen waar lezingen komen, of al zijn gehouden in 1907 door C. Zwagerman (niet volledig)

26-10-1907	Heinkenszand
20-10-1907 ca	Kruiningen
20-11-1907	Oosterland
23-11-1907	Oostburg
10-12-1907	Middelburg / Haamstede
12-12-1907	Wolfhaartsdijk
	Scherpenisse deze winter?
	Walcheren deze winter ?
	Oud-Vossemeer deze winter ?

Middelburgsche Courant, 10-12-1907; p. 1/4

LANDBOUW. (Lezing C. Zwagerman)

Middelburg

Heden voormiddag werd op de bovenvoorzaal van de societeit *St. Joris* alhier een vergadering gehouden van leden der afdeling „*Walcheren*” van de *Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland*. Waar de Zuivelconsulent voor Zeeland, de heer C. Zwagerman, een lezing zou houden.....

.....

Verbetering van het rundvee en de vermeerdering van de opbrengst daarvan.

Spreker begon met op te merken, dat hij hoopte, dat deze nadere kennismaking met vele landbouwers van Walcheren zal bijdragen tot het ontstaan van meerdere relaties tussen hen en het Zuivelconsulentschap. Vele zaken op het gebied van zuivelbereiding en veeteelt maken meerder overleg tussen praktijk en theorie zeer gewenst. Men moet meer vertrouwen in de werkzaamheid van het zuivelconsulentschap gaan stellen dan nu dikwijls het geval is. De band tus-

¹⁰ Op dat moment nog de enige zuivelfabriek op Schouwen-Duiveland (Nieuwerkerk)

sen praktijk en theorie op het gebied van zuivelbereiding en veeteelt wordt door deze instelling gelegd.

Een nadere beschouwing van het onderwerp van zijn inleiding achtte spreker voor Walcheren van zeer veel belang. De veehouderij is een belangrijk onderdeel van het bedrijf dat, mits rationeel gedreven, goede opbrengsten kan geven, de mannen moeten dit gedeelte van het bedrijf niet in die mate aan de vrouwen, overlaten als nu veelal wel geschiedt; vooral in de richting van een rationele fokkerij moet meer gewerkt worden.

Verder ook is meerdere kennis van de opbrengsten van het rundvee dringend nodig. Wat de netto opbrengst van een gemet bonen of aardappelen was, kan ieder landbouwer vertellen; wat elk van de koeien van de boerderij heeft opgebracht, weet bijna niemand van de landbouwers te zeggen.

In de bouwboerderij tracht men door goede bemesting en door veredeling der gewassen zo hoog mogelijke opbrengsten te verkrijgen. In de veehouderij staan ons geheel gelijke middelen ten dienste. Hier brengen een goede rationele voeding en daarnaast de veredeling van onze veestapel ons tot hoge opbrengsten. Zo'n goede voeding moet vooral ook in de jeugd toegepast worden, omdat dan de basis voor goede melk- of mestdieren gelegd moet worden.

Onvoldoende voeding van het kalf doet dikwijls alle middelen tot verbetering van de veestapel falen.

Uitdrukkelijk wil spreker er op wijzen, dat ook met ontroomde melk van de centrifuge goede kalvers zijn op te fokken. Men moet echter eerst minstens 3 á 4 weken de volle moedermelk geven en dan zeer geleidelijk op de ontroomde melk overgaan. Het tekort aan vet daarin moet door gebroken lijnzaad, goed lijnmeel, e.d. aangevuld worden.

Behalve met de voeding hangt het geldelijk resultaat van de veehouderij nauw samen met de adel van ons vee. Onderzoekingen hebben duidelijk bewezen, dat er tussen de verschillende veebedrijven in dezelfde streek, zelfs ook tussen de verschillende koeien van één stal, grote verschillen in geldelijke opbrengsten voorkomen, Koeien, die „*Zich zelf opeten*”, die dus meer kosten dan opbrengen, zijn in bijna elk bedrijf te vinden. Dat de ene koe veel voordeliger is dan de andere, komt door de volgende oorzaken:

- 1) De melkopbrengsten over een melkjaar lopen sterk uiteen.
- 2) Het boter- of vetgehalte van verschillende dieren verschilt sterk.
- 3) De ene koe verwerkt het voedsel veel voordeliger dan de andere.

De melkopbrengst van een koe is afhankelijk van:

- a) De kalftijd in verband met de toegepaste voeding. Kalft de koe in een tijd, waarin de voeding waar schraal is, dan zal de melkopbrengst over dat jaar daar zeker minder door zijn.
- b) De voeding, voerbieten, pulp, maismeel, gerstenmeel, katoenzaadmeel, jong gras in 't voorjaar, bietenkoppen in de herfst, werken beslist melkdijvend. Bij melkrijk voer moet men voldoende krachtvoer geven. Te veel krachtvoer, oude weiden in de herfst en oud muf hooi verminderen de melkopbrengst.
- c) De wijze waarop men melkt, hoeveel maal per dag dit geschiedt en de gezondheids-toestand van onze dieren is eveneens van veel invloed.
- d) Van de ouderdom kan gezegd worden dat de melkkoe na haar 1e kalf de hoogste opbrengsten bereikt, De melkopbrengst van goede veestapels mag op Walcheren bij goede voeding geschat worden op gemiddeld 3500 K.G. melk per koe en per melkjaar.

Men kan aannemen dat dan gemiddeld opbrengen: de vaarzen 2800, de schotten 3300, de 3e kalvers 3800 en de 4e kalvers en oudere koeien 4300 K.G. melk.

Dat de melkopbrengst van even oude koeien op dezelfde boerderij bij gelijke voeding zo'n enorm verschil kan aanwijzen, komt door verschil in aanleg. Als een koe de adel om veel melk te geven mist, als het er niet „in zit”, helpt ons de beste voeding en verzorging niet. Van even oude koeien kan de een bijv. maar 2500 K.G. melk opbrengen, terwijl de andere het brengt tot 6000 K.G. en meer. De aanleg om meer of, minder melk te geven erft over, zowel de stier als de koe brengt de goede kwaliteiten op de kalveren over.

Bij regelmatig onderzoek van het vetgehalte der melk van de afzonderlijke koeien merken we op:

- a) Dat gewoonlijk tegen het droogzetten het vetgehalte der melk belangrijk stijgt.
- b) Dat meestal het vetgehalte van de avond- en morgenmelk van dezelfde koe verschilt. Het is dus niet de schuld van de melkboer dat de verse morgenmelk, die hij zijn klanten brengt, meest zoveel dunner is dan de avondmelk.
- c) Dat de laatste melk, die uit de uier komt, vetter is dan de eerste.
- d) Dat door een melkdijvende waterrijke voeding het vetgehalte der melk beduidend omlaag gebracht kan worden. Dat men echter bij gewone voeding door verandering daarin het vetgehalte niet aanzienlijk omhoog kan brengen. De ene wei geeft ook niet melk met meer vet dan de andere.
- e) Het vetgehalte in de melk van eenzelfde koe is in opeenvolgende dagen dikwijls zeer ongelijk.
- f) De ouderdom van de koe is niet van invloed op het vetgehalte van haar melk.
- g) Ook door de hoeveelheid melk, die een koe geeft, wordt, het vetgehalte daarin niet bepaald.

Dat het vet- of botergehalte der melk van koeien van dezelfde boerderij zo uiteenloopt is weer het gevolg van verschil in aanleg.

Men kan op elke boerderij goede, middelmatige en slechte boterkoeien onderscheiden. De slechtste geven per 100 K.G. melk 2,25 % vet 2,4 K.G. boter, de beste in evenveel melk 4,35 % vet of 4,6 K.G. boter.

In een stal van 20 koeien werden 4 nagenoeg even oude koeien aangetroffen met de volgende opbrengsten:

	Melk		Boter			
No. 1	4168	KG.	103,5	KG.	f 124,20	Waarde boter
„ 2	4134	„	119,4	„	„ 134,28	„
„ 3	4116	„	150,5	„	„ 185,60	„
„ 4	4121	„	165,4	„	„ 198,48	„

Ook de aanleg om meer of minder vetrijke melk te geven erft over. Zowel de stier als de koe doen de eigenschap op de kalveren overgaan.

De kosten om 1 KG. boter voort te brengen zijn bij de een koe belangrijk hoger dan bij de andere. Aangenomen mag worden dat de beste *boterkoeien* het voedsel het voordeligst verwerken.

De veredeling van ons vee moet dus voornamelijk geschieden in de richting van verbetering van bouw, verbetering van de opbrengsten en verbetering van de eigenschap om het voedsel voordelig te benutten.

Die veeverbetering is vooral in Friesland allereerst door afzonderlijke landbouwers begonnen. Algemeen werd het werken in deze richting op die manier echter niet. In Denemarken en Duitsland was intussen de veeverbetering door verenigingen van landbouwers ter hand genomen, welk voorbeeld men in ons land gevolgd heeft.

Daartoe zijn opgericht **contrôle-verenigingen**, stierenverenigingen en fokverenigingen. De contrôleverenigingen beogen alleen het gemeenschappelijk bepalen van melk- en boteropbrengsten van de koeien der leden. De toestellen voor melkonderzoek worden samen aangekocht, een contrôleur wordt benoemd, die éénmaal per 14 dagen of 3 weken 's-morgens en 's-avonds op elke boerderij moet komen om de melk van alle koeien te wegen en daar monsters uit te trekken. Die monsters worden onderzocht en de cijfers voor hoeveelheid en gehalte in melklijsten aangetekend.

De kosten van zo'n contrôlevereniging worden door de leden gedragen naar gelang van het aantal koeien van elk. In Friesland, waar de eerste opgericht zijn, wordt dit ongeveer *f* 1 per koe en per jaar. In Zeeland zullen de kosten gemiddeld wel iets hoger worden; echter kan men daaraan veel tegemoet komen door de landbouwers zelf het wegen en monsternemen der melk om de 4 weken te laten uitvoeren.

Stierenverenigingen moeten tot doel hebben goed gebouwde, gezonde stieren van bekende goede afstamming ter beschikking van de leden te stellen en tevens het bevorderen van het zolang mogelijk aanhouden van zodanige stieren. Een stierenvereniging kan allereerst een stier gemeenschappelijk aankopen en ook gemeenschappelijk houden, terwijl in de tweede plaats de stier gemeenschappelijk gekocht en daarna onder zekere verplichtingen van een der leden weer verkocht kan worden. De stier is de halve veestapel en in dat verband kan men met goede stieren zeer veel verbeteren.

In de fokveeverenigingen vinden we de meest volmaakte vorm van gemeenschappelijk verbeteren. Zo'n vereniging houdt er een eigen stamboek op na, waarin de beste dieren van bouw en afstamming worden ingeschreven. De afstamming der kalveren wordt van vaders en moederszijde gecontroleerd. De leden mogen slechts gebruik maken van door de vereniging goedgekeurde stieren, terwijl af en toe keuringen van jongvee zal worden gehouden om de rationele fokkerij aan te moedigen. Fokveeverenigingen werken niet eenzijdig omdat ze zowel op bouw als op productie letten.

Spreeker heeft tot hier getracht het onderwerp van algemeen standpunt te beschouwen; daarna wenst hij nog het een en ander toe te voegen over de middelen op Walcheren tot verbetering van de veestapel aan te wenden.

Die middelen zullen zich aan moeten passen aan de bedrijfsstoestanden in dit deel van Zeeland.

De veestapel op Walcheren wordt in stand gehouden door eigen aanfok en door invoer van melk- en graskalveren uit andere provincies. Dat opgroeiende jongvee is bestemd voor de melkerij, voor de vetweide en om „dik” te worden afgezet. Een en ander brengt mee dat nodig is een flink, goed ontwikkeld evenredig rund, dat veel en boterrijke melk geeft. Mee werken om daartoe te komen, ligt op de weg van de *Provinciale Veeverbeterings-Commissie*,

die daarvoor elk jaar de beschikking heeft over f3000 uit de Provinciale en f3000 uit de Rijksmiddelen. Daarvan worden f5000 gebruikt om het aanhouden van goede stieren te bevorderen en f1000 om contróle-, stieren- en fokverenigingen extra te steunen. Veel goeds is door deze gelden in Zeeland tot stand gebracht, echter ontbreekt nog veel aan de algemene medewerking van de landbouwers. Die zal er volgens sprekers mening moeten komen door de oprichting van stieren- en contróleverenigingen.

Het schijnt spreker toe dat aan de veehouderij op Walcheren nog de volgende gebreken kleven.

- 1) De praktijk acht het noodzakelijk dat, om de eigenschappen van het Zeeuwsche vee-slag te verbeteren, stieren van buiten de Provincie worden ingevoerd. Nog al te dikwijls worden volgens spr, stieren, die op Walcheren geboren werden, gebruikt.
- 2) Men bepaalt zich bij de invoer van stieren niet voldoende tot één streek. Tussen de stieren uit Friesland, Noord-Holland en die van de Zuid-Hollandse eilanden bestaat groot verschil. Als men die door elkaar invoert, zal men nooit een constant veeslag verkrijgen.
- 3) Omtrent de afstamming van de invoeren andere stieren is veel te weinig bekend. Dat is een grote rem voor de veeverbetering. Let men daar niet op, dan loopt men bij invoer-stieren bovendien nog het gevaar datgene te krijgen wat men in andere Provincies kwijt wil zijn.
- 4) Spreker acht het feit dat een z.i. te groot aantal stieren gehouden worden en het dek-geld te laag is, eveneens een grote rem voor de veeverbetering. Dat maakt het aan particulieren, zelfs met steun van de Provinciale Commissie, onmogelijk om regelmatig goede stieren van bekende afstamming in te voeren, Daarom moeten de landbouwers die goede stieren gezamenlijk invoeren.
- 5) Van de melkopbrengsten der koeien van de verschillende boerderijen en het vetgehalte is veel te weinig bekend. Hiervoor beveelt spreker contróleverenigingen aan die niet zoveel behoeven te kosten.

In Zeeland bestaan thans reeds 6 stieren- verenigingen en 3 contróleverenigingen. Vooral voor de vele kleine bedrijven, op Walcheren voorkomende, wekt spreker op ten deze te denken aan het gezegde dat men zich zelf helpt door elkaar te helpen.

Een luid applaus beloonde de spreker voor zijn moeite.

Door enkele aanwezigen werden hem enige inlichtingen gevraagd die door hem werden gegeven. Hij deelde daarbij o.a. mee dat de Provinciale commissie aan stieren- en contróle verenigingen subsidie geeft.

Hierna sloot de voorzitter de vergadering.

1908

Vlissingse Courant, 25/02/1908; p. 2/4

— In de heden gehouden vergadering van de afd. Walcheren van de Zeeuwsche Maatschappij van Landbouw werd medegedeeld dat de heer Zwagerman, zuivelconsulent, Donderdag in het Schuttershof zal spreken over de vraag of het wenschelijk is alhier een vereeniging van melkverkoopers op te richten.

Meer in MAP Walcheren / De samenwerking

Middelburgsche Courant, 28-02-1908; p. 2/6 / ook in MAP Walcheren

Een melkvereniging Middelburg. - Oprichtingsvergadering *De Samenwerking*.

Door een commissie van negen personen, waarvan voorzitter is de heer C. Matthijssen Jr. en secretaris de heer P. Vader Hz, was tegen heden middag in het Schuttershof alhier een openbare vergadering bijeengeroepen van melkleveranciers, melkslijters en eigen-melkverkoopers in of bij Middelburg.

Meer in MAP Walcheren / De samenwerking

Middelburgsche Courant, 14/03/1908; p. 2/4

LANDBOUW.

Op initiatief van den heer Zwagerman, zuivelconsulent der Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland, is te Koudekerke een controle-vereeniging opgericht, waartoe negen landbouwers met ruim 100 koeien toetraden.

Doel der vereeniging is gemeenschappelijke veeverbetering, door na te gaan de zuivere opbrengst van melk en het vetgehalte ervan voor elke koe.

Drie dagen te Oostburg.

Van onze eigen Verslaggever.

Donderdag 11 Juni., Per telegraaf.

De Algemeens Vergadering word heden te ruim 10 uur geopend door de voorzitter der Maatschappij, de heer mr. P. C. J. Hennequin.

Zij was zeer goed bezocht.

.....

Met betrekking tot de toestand der Maatschappij deelde hij mee dat het getal leden steeds toeneemt. In 1898 2210, is het thans 2978.

In eerstgenoemd jaar had men 5 wintercursussen met 50 leerlingen, thans 60 met 260.

Er zijn 15 cursussen voor volwassenen die door 255 personen worden gevolgd.

.....

Het derde punt van bespreking luidde: Bemoeiingen van de zuivelconsulent in Zeeland, in verband met de toestanden in de provincie.

Daaromtrent deed de heer C. Zwagerman, zuivelconsulent der Maatschappij, de volgende mededelingen.

Inleider begon met te wijzen op art. 2 van zijn instructie dat zegt dat de zuivelconsulent zich heeft te wijden aan de belangen van zuivelbereiding en veeteelt en alles wat daarmede in betrekking staat.

Z.i. moet de bedoeling van het zuivelconsulentschap zijn te trachten voor deze beide onderdelen van het landbouwbedrijf een band te leggen tussen praktijk en theorie.

En zeker zijn er ook op het gebied van zuivelbereiding en veeteelt in deze provincie veel zaken waarbij overleg tussen de praktijk en deze instelling wenselijk en naar het inleider toeschijnt in het belang van beiden zou zijn.

Na met een enkel woord gesproken te hebben over de fabriekmatige zuivelbereiding, in Zeeland niet van grote betekenis, besprak de heer Zwagerman de boterbereiding op de boerderij.

Alhoewel deze in het grootste deel der provincie als een onderdeel van het bedrijf moet worden beschouwd, wijl de akkerbouw overweegt, neemt dit niet weg dat ze op Walcheren en in verschillende andere delen der provincie een belangrijke bron van inkomsten vormt.

Het systeem van ontromen dat gevolgd wordt, de werktuigen die men gebruikt, de wijze waarop met de centrifuge dikwijls wordt omgesprongen, de kwaliteit der boter en de wijze waarop deze word verhandeld, verdienen hier de volle aandacht met het oog op de geldelijke resultaten, die in veel gevallen belangrijk hoger zouden kunnen zijn.

Nog thans treft men op verschillende boerderijen, ondanks veelal minder goede kelders, het ouderwetse ontroom-systeem aan. Kwaliteit en opbrengst der boter laten daar nog dikwijls te wensen over. In veel bedrijven zou de centrifuge spoedig verdiend zijn, alleen reeds door de grotere boteropbrengst.

Bij de aanschaffing van ontromers gaat men nog al dikwijls af op de voorspiegelingen van de verkoper, zonder een degelijk onderzoek, waaruit zou moeten blijken of de machine aan billijke eisen van lichte gang, gemakkelijk reinigen en scherp ontromen voldoet. Centrifuges die zelfs meer dan 5 ons boter in 100 L, melk achterlaten, terwijl dit hoogstens 1 á 2 ons mag zijn,

worden door inleider nog dikwijls aangetroffen. Meer en meer neemt het aantal aanvragen voor het onderzoek van ontromers toe, het staat echter nog lang niet in verhouding tot het aantal nieuw aangeschafte centrifuges.

Dikwijls komt het voor dat men met de centrifuges verkeerd werkt of dat er door het gebruik gebreken aan ontstaan, die oorzaak zijn dat de boteropbrengst te gering is. Eenmaal constateerde spreker bij een reeds 10 jaren in gebruik zijnde versleten centrifuge dat deze 1½ % vet in de ondermelk achterliet. Op die boerderij, waar acht koeien werden gemolken, liet zich daaruit een jaarlijks boterverlies van ongeveer 450 KG., is voor een waarde van f 540 berekenen. Na het onderzoek is direct een andere centrifuge aangeschaft, die spoedig genoeg verdiend was. Regelmatig contróle op in gebruik zijnde centrifuges is gewenst en zou veel meer moeten geschieden. Kosten zijn aan zodanig onderzoek niet verbonden en de moeite voor monsterneming en opzending is gering.

Veel botergebreken, als te geringe duurzaamheid, te hoog vochtgehalte te geringe stevigheid, vooral bij boerenboter veelvuldig voorkomende, zouden meer bestreden moeten worden dan nu wel geschiedt. Fouten bij de bereiding, het gebruik van slecht water, melk met gebreken behept, zijn daar veelal de oorzaken van. Dikwijls zijn met weinig moeite belangrijke verbeteringen te bereiken.

De kwestie van een te hoog vochtgehalte in boerenboter wordt door de nieuwe boterwet, die een minimum vetgehalte zal vaststellen, ook een belangrijke factor.

Voor de bestrijding van botergebreken zou gerekend de vrij grote hoeveelheid minderwaardige boter die nog in winkels en op markten wordt gebracht, het aantal adviesaanvragen veel meer kunnen zijn dan nu het geval is.

De toestanden in de boterhandel zijn, gerekend die in andere provincies, verre van rooskleurig. Het feit dat de hoeveelheden boerenboter van elke landbouwer maar betrekkelijk klein zijn en dat het kwaliteitsverschil meestal zeer groot is, is oorzaak dat we thans met onze boerenboter aangewezen zijn op plaatselijk gebruik en dat in de naaste omgeving. Dit heeft in de boterhandel veel verkeerde toestanden doen ontstaan. Dikwijls wordt nog ruilhandel gedreven. De kwaliteit van de boter komt in de prijs veelal niet voldoende tot haar recht. De prijs van de boter hangt bijna geheel af van aanvoeren plaatselijke behoefte.

Dat maakt dat ze dikwijls abnormaal laag in prijs is, b.v. in tijden van grote productie, in de slachttijd, in tijden van geringe verdiensten van het werkvolk. Dit voorjaar was er op de wereldmarkt gebrek aan boter, die daardoor overal zeer hoog in prijs was. Op de markten in Zeeland is daar niets van bemerkt. Van 1 januari - 1 juni van dit jaar was de gemiddelde boterprijs te Leeuwarden ± f 1,31½ per K.G. te Middelburg was ze f 1,09½ per K. G. Op 13 februari stond de boter te Leeuwarden op f 1,70, te Middelburg op f 1,16 genoteerd, dat is dus f 0,54 per K.G. minder. Een landbouwer met 8 koeien, zoals er toch in Zeeland zeer veel zijn, kon in die 5 maanden met goede centrifuge ongeveer 400 K.G. boter maken. In Leeuwarden zou die boter f 521 hebben kunnen opbrengen, in Middelburg bracht ze f 438 of f 88 minder op.

Aangenomen dat de melk van 16.000 koeien op boerderijen wordt verwerkt - over 1904 gaven de officinale gegevens voor Zeeland ongeveer 27.000 melkkoeien op - is er over de eerste 5 maanden van 1908 over deze provincie dus ongeveer f 176.000 minder ontvangen voor de boter als wel had kunnen zijn.

Ook op het gebied van de veehouderij ligt naar het inleider toeschijnt, in deze provincie een nuttig arbeidsveld. In vele provinciën worden reeds of zal dat in de toekomst geschieden, de zuivel- en veebelangen door afzonderlijke personen behartigd. In Zeeland schijnt het spreker niet gewenst vee- en zuivelzaken bij verschillende ambtenaren onder te brengen. In de eerste plaats omdat juist de bemoeiingen op veehouderij gebied zoveel gemakkelijker aanraking met de praktijk doen ontstaan. Zonder nadere aanleiding is het niet gemakkelijk zich te mengen in de zaken de vrouw, waartoe ook de boterbereiding behoort. Verder zou in deze provincie ook scheiding van deze werkzaamheden z.i. versnippering van krachten gaven.

Het propageren van het door de landbouwers zelf krachtig ter hand nemen van de veeverbetering blijkt ook in Zeeland blijkens de werkzaamheden van de opgerichte contróle- en stierenverenigingen, niet zonder succes te zijn. Op dit ogenblik bestaan reeds 4 controle-verenigingen met 500 aangesloten koeien en 9 stierenverenigingen, waarbij ± 900 koeien aangegeven zijn. Het aantal dezer verenigingen kan zeker nog belangrijk vermeerderen. Zij zullen er zeer ook toe bijdragen dat de gelden door Rijk en Provincie voor de veeverbetering gegeven op den duur nog meer nut zullen stichten dan nu reeds het geval is.

Verder zijn op dit gebied het bepleiten van verbetering der rundveestallen, de veevoeding vooral ook de opfok van het jongvee, zaken die de volle aandacht verdienen. Vele veestallen vooral op kleine bedrijven zijn uit een oogpunt van hygiëne en zindelijkheid voor verbetering vatbaar. Heeft de invoering van de centrifuge in vele gevallen de boteropbrengst en kwaliteit der boter belangrijk verbeterd, in sommige gevallen heeft de doelmatige opfok van het jonge kalf er onder geladen. Dikwijls gaat men te spoedig en zonder voldoende langen overgangstijd op de ondermelk over.

De cursussen in veekennis, die elk jaar in de provincie worden gegeven, zijn uitstekende gelegenheden om meerdere belangstelling voor het goed behartigen van de veehouderij op te wekken.

Ook de varkensfokkerij is in verschillende delen van Zeeland van zeer veel belang. De Zeeuwsche landbouwmaatschappij steunt deze zaak reeds door hier en daar goede beren te stationeren. Het opwekken van meerdere belangstelling voor de varkensfokkerij en voor het gemeenschappelijk streven naar verbeteringen zou zeker nuttige arbeid zijn.



Goessche Courant, 13/06/1908; p. 1/6

Provincienieuws.

— *Zeeuwsche Maatschappij van Landbouw.* In het gemeentehuis te Oostburg werd Woensdagavond de hoofdbestuurvergadering van bovengenoemde maatschappij gehouden,

Aanwezig waren de rijkslandbouwleeraar de heer Kakebeeke, de zuivelconsulent de heer Swagerman en dr. De Ruyter de Wild, directeur van 't Rijksproefstation te Goes.

De pensioenregeling voor den zuivelconsulent werd goedgekeurd.

De heer Kakebeeke, rijkslandbouwleeraar, ondersteunde het verzoek van den zuivelconsulent en van de afdeeling Zeeland van het Nederl. Rundveestamboek, om aan te stellen een assistent tot steun van den zuivelconsulent. Waar in deze provincie geen plaats zal zijn en voor een veeconsulent en voor een zuivelconsulent, daar meende de heer Kakebeeke, dat het wel noodig is, den zuivelconsulent bij te staan, die zich dan vanzelf ook meer met de veeteelt zal kunnen bemoeien. De vergadering vereenigde zich hiermede.

Zierikzeesche Nieuwsbode, 11/07/1908; p. 1/8

— Verschenen is te Terneuzen, bij de firma P. J. van de Sande, het eerste nummer van het *Zeeuwsch Landbouwblad*, orgaan van de Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland. Het blad dat tweemaal in de maand het licht zal zien, wordt kosteloos aan alle leden der Maatschappij toegezonden.

1908-07-11 Boven over het eerste nummer v.h. *Zeeuwsch Landbouwblad* ¹¹

De Zeeuw, 13/08/1908; p. 3/4

LEESTAFEL.

Nog altijd verzuimden wij de aandacht te vestigen op een uitgaaf, waarop de gemeenplaats „in een behoefte voorzien” nu eens niet als gemeenplaats maar als waarheid, volkomen van toepassing is. Het is die van het *Zeeuwsch Landbouwblad*, orgaan van de maatschappij tot bevordering van landbouw en veeteelt in Zeeland. Redacteur is de heer Vorsterman v. Oyen. Het blad wordt kosteloos toegezonden aan alle leden der Maatschappij. Niet-leden kunnen zich voor f 1 per jaar abonneren.

Het blad wordt uit flinke letter, ruim gedrukt en bevat alle mogelijke berichten, wenken, verslagen, vragen en mededeelingen op landbouwgebied. No. 3 bevat o. a. de rede van den zuivelconsulent, uitgesproken te Oostburg in de algemeene vergadering; en een belangrijk verslag van den heer Q. Trimpe, der groente-, boter- en eierenmarkt te Goes over 1907.

De 3e bladzijde van 't blad wordt besloten met een overzicht der Marktprijzen; terwijl de 4e bladzijde advertenties bevat. Het blad verschijnt 2 maal per maand.

¹¹ Daar dit blad niet is gebruikt voor het *Zeeuws krantenarchief* is er niets - rechtstreeks - uit geplaatst in de Zuivel-Mappen. Geen probleem vermoed ik, de belangrijkste onderwerpen werden ook altijd geplaatst in de normale Zeeuwse Couranten! Zie over plaatsing in ander Couranten bij knipsel 1911-05-16

LANDBOUW. Lezing Zwagerman over Zuivelbereiding op Walcheren

Onder voorzitterschap van de heer jhr P. J. Boogaert werd heden voormiddag op de boven-voorzaal van de sociëteit *St Joris* al hier een algemene vergadering gehouden van leden der afdeling „Middelburg” der *Maatschappij tot bevordering van landbouw en veeteelt in Zeeland*.

Zuivelfabrieken.

Alsnu werd het woord verleend aan de heer Zwagerman, zuivelconsulent der Maatschappij, tot het doen van enige mededelingen.

Hij wees er op dat de melkveehouderij voor de landbouwers op Walcheren een belangrijke tak van bestaan is.

Volgens de statistiek zijn er op Walcheren 5400 koeien, met een opbrengst aan melk tot een bedrag van f 860.000.

Er zijn verschillende manieren van afzet: ze wordt door de landbouwers uitgeleurd; ze wordt aan melkslijters geleverd of ze wordt aan zuivelfabrieken verkocht.

Ook zijn er verschillende methoden van ontroming, wat spreker aantoonde.

Daarna stelde hij in het licht dat bij de botermakerij op de hofsteden niet uit de melk gehaald wordt wat er uit te halen is. Onze boerinnen kunnen, door verschillende omstandigheden, niet steeds eerste kwaliteitboter maken. De boterprijzen zijn hier lager dan elders, een gevolg ervan dat de kwaliteit niet goed is voor uitvoer. Spreker stipte dit slechts kort aan, omdat hij zich voorstelt daarop later breedvoerig terug te komen.

De genoemde oorzaken maken dat de boerin te weinig uit de melk haalt, dat alleen voor Walcheren meerdere tienduizenden guldens bedraagt.

In andere streken had men voor jaren dezelfde toestand als hier. Daar is men begonnen met de oprichting van zuivelfabrieken en die zijn zeer in het belang geweest van de veehouders.

Spreker gelooft dat nu ook voor de Walchersche landbouwers de tijd gekomen is om te overwegen of het mogelijk is hier een coöperatieve Zuivelfabriek op te richten.

De zuivelconsulent stelt zich voor in de aanstaanden winter over deze zaak op verschillende plaatsen lezingen te houden.

Om dat met vlucht te kunnen doen, heeft hij verschillende inlichtingen nodig. Hij behoeft het aantal koeien, dat in de verschillende gemeenten gehouden wordt; hoeveel er gemiddeld per jaar worden gemolken; hoe de melk verkocht wordt: gevent, aan een fabriek verkocht of aan een melkslijter; verder of, indien van de melk op de boerderij boter wordt gemaakt, dit geschiedt met behulp van een ontromer of zonder deze.

Om tot die wetenschap te komen, zal spreker aan de verschillende burgemeesters vragenlijsten doen zenden, die hij hoopt dat zo juist mogelijk zullen beantwoord worden. Daarvoor riep hij de hulp in van de hoofden der gemeenten en verzocht hij ook de steun van de veehouders. De voorzitter deelde mee dat het bestuur der afdeling de zaak zeer belangrijk vindt en besloten heeft bij de toezending der vragenlijsten het verzoek tot invulling ervan ten eerste te ondersteunen.

De heer Marinissen, burgemeester van St.Laurens, vertrouwde dat zijn collega's de heer Zwagerman wel behulpzaam zullen zijn.

De heer Geschiere gaf in overweging het verzoek tot invulling der vragenlijsten aan de gemeentebesturen te richten.

De secretaris, de heer Klaamer, merkte op dat dan het stuk op zegel zou dienen gesteld te zijn. Hij achtte het voldoende het verzoek tot de burgemeesters te richten.

De voorzitter sprak de hoop uit dat de heer Zwagerman voldoende steun zal vinden in zijn pogingen om tot de oprichting ener coöperatieve zuivelfabriek te geraken.

Nog een lid, de heer Leijnse, gaf in overweging tot beantwoording der vragen de hulp der landbouwverenigingen, waar die bestaan, in te roepen.

Een ander lid, de heer Geschiere, deelde die mening en wees er op dat het hier zaak is juiste gegevens te ontvangen; de opgaven in sommige verslagen zijn niet altijd precies betrouwbaar.

De heer Zwagerman toonde aan dat de vragenlijsten zeer eenvoudig zijn ingericht en de daarin te vinden cijfers gemakkelijk te controleren.

Hij gelooft dat het de beste weg is de hulp der burgemeesters in te roepen, die, naar hij vertrouwt, haar met de meeste welwillendheid zullen verlenen.

Thans geschiedde mededeling van de ingekomen stukken.

Van de melkvereniging *Samenwerking* te Middelburg is een verzoek ingekomen om adhesie aan een door haar verzonden adres aan de gemeenteraad inzake de melkverordening.

De voorzitter deelde mee dat het bestuur besloten heeft daaraan te voldoen.

Middelburgsche Courant, 27/10/1908; p. 5/6

LANDBOUW.

Zooals uit eene in dit nummer voorkomende advertentie blijkt, zal in den aanstaanden winter te Middelburg een cursus in runderkennis gegeven worden door de heeren H. J. van Nederveen, veearts, en C. Zwagerman, zuivelconsulent. De lessen zijn kosteloos te volgen.

Wij vestigen hierop de aandacht.

Middelburgsche Courant, 30/11/1908; p. 4/8

BOTERCONTRÔLE STATION ZEELAND.

Gerechtigd tot het voeren van het Rijksbotermerk zijn:

L. DEKKER & Co.	—	Middelburg,
J. J. HÖRSTMANN	—	Vlissingen,
J. NOTEBOOM	—	's Heer-Arendskerke („De Adelaar”),
P. LINDENBERGH	—	Wemeldinge („Het Hart”),
C. A. DE VLEGER	—	Kruisingen,
P. J. R. DAMSTÉ	—	Kloosterzande,
R. HOMAN	—	Nieuwerkerk („De Duif”),
M. P. TAZELAAR	—	Stavenisae („De Koe”),
W. J. MULDER	—	Haamstede.

Het **Rijksbotermerk** wordt van Rijkswege gedrukt in blauwe kleur op **zeer dun papier**. Het bestaat uit het **Nederlandsche Wapen**, waaromheen de woorden: **Nederlandsche Botercontrôle onder Rijks toezicht**.

De aangeslotenen zijn **verplicht** dit merk op hunne boter aan te brengen. Slechts **dit merk** geeft afdoende zekerheid, dat de boter daardoor gedekt:

- 1o, is zuivere Natuurboter,
- 2o, bevat minder dan 16 % vocht.

J. POLDERDIJK, Voorzitter.
C. ZWAGERMAN, Secretaris.

Middelburgsche Courant, 08/12/1908; p. 4/4

LEZING KOUDEKERKE.

Maandag 14 December a.s., des namiddags 2 uur, hoopt de heer C. ZWAGERMAN, Zuivelconsulent voor Zeeland, eene

OPENBARE Lezing

te houden in Café Centraal te Koudekerke, over de **Oprichting van een Zuivelfabriek op Walcheren.**

Op verlangen van dhr. Zuivelconsulent worden ook vrouwen uitgenoodigd, deze lezing bij te wonen.

TERWOERT Jr.

Middelburgsche Courant, 14-12-1908; p. 1/8 / ook in MAP Walcheren

In een Vrijdagnamiddag in het Schuttershof alhier door de Melkvereniging *Samenwerking* gehouden algemene vergadering werd, in plaats van de heer P. Vader, die om gezondheidsredenen ontslag nam, tot eerste secretaris benoemd de heer Jac. Verhulst.

Verder bracht de voorzitter, de heer F. Keulemans, dank aan de heer Zwagerman, zuivelconsulent, voor de vele werkzaamheden, die hij zich in het belang der Vereniging had getroost. Zonder hem was het voor de Vereniging en haar bestuur niet doenlijk geweest om de verschillende artikelen van de Melkverordening zo gewijzigd te krijgen dat ze voor de Vereniging aanneembaar waren, vooral wat betreft het vetgehalte en dat der vaste stoffen.

Ook aan het bestuur van de *Vereeniging Handelsbelang* werd dank gebracht voor zijn eerste bemoeiingen in deze.

Voort, deelde de voorzitter, namens het bestuur, de leden mee dat elk lid een exemplaar van de Melkverordening met toelichting en enige wenken zal worden toegezonden dat en dat het bestuur zich in verbinding stellen zal met een paar heren hier ter stede, teneinde een collectief contract te sluiten tot het onderzoeken van monsters melk van de leden der Vereniging.

Middelburgsche Courant, 15/12/1908; p. 1/4

LANDBOUW.

Zaterdag hield te Serooskerke de landbouwvereniging hare algemeene jaarvergadering. Uit de verslagen van den secretaris en den penningmeester bleek dat over het afgelopen jaar de ontvangsten bedroegen f18.135.18 en de uitgaven f17.981.91. Hiervoor waren aangeschaft: 53.500 KG. kaïniet, 186.400 KG. slakkenneel, 134.400 KG. superphosphaat, 63.600 KG. ammoniak-superphosph., 2450 KG. peru-guano, 6550 KG. patent-kali, 21.050 KG. chili en 8600 KG. kalk.

Verder werd besloten den heer C. Zwagerman, zuivelconsulent voor Zeeland, uit te nodigen om eene openbare lezing te Serooskerke te houden over de oprichting van een zuivelfabriek op Walcheren.

LANDBOUW.

Maandagmiddag werd te Koudekerke in het *Café Centraal* door de heer C. Zwagerman, zuivelconsulent te Middelburg, een voordracht gehouden om de wenselijkheid in het licht te stellen van de oprichting van een coöperatieve boterfabriek.

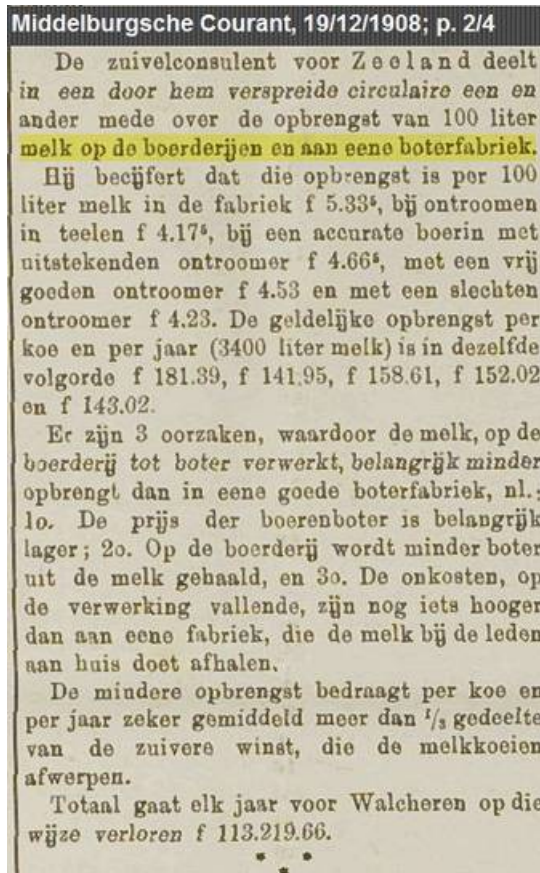
De opkomst was goed; doch slechts twee vrouwen waren aanwezig.

De heer Zwagerman deed tal van statistische opgaven, die onze lezers bekend zijn uit vroegere besprekingen over deze kwestie en uit de door de consulent onlangs in druk gegeven en door ons in hoofdzaak meegedeelde circulaire.

Spreeker kwam tot de conclusie dat een flinke coöperatieve fabriek te Middelburg zeer gewenst zou zijn.

Hij wees er op dat de verschillende besprekingen die hij met landbouwers had, alles behalve bemoedigend zijn, wijl men liever maar bij het oude blijft. Hij zal echter niet wanhopen, maar blijven voortwerken om te komen tot de oprichting ener goede coöperatieve fabriek.

De vergadering benoemde een commissie om de zaak te Koudekerke te behartigen, bestaande uit de heren P. Maas Wz. P. Brasser, P. van der Maas en L. Kluijthout.



Zeeuwsche Landbouwmaatschappij. - Zwagerman over zuivelfabriek in Middelburg

Heden ochtend word in een der lokalen van de sociëteit *St Joris* alhier een algemene vergadering gehouden van de afdeling Middelburg der *Maatschappij tot bevordering van landbouw en veeteelt in Zeeland*.

De vice-voorzitter, de heer J. Polderdijk, deelde mee dat de voorzitter, de heer jhr. P. J. Boogaert, verhinderd was deze vergadering bij te wonen, waarom hij deze zou leiden. De opkomst was ditmaal bijzonder groot.

De notulen van het verhandelde in de vorige bijeenkomst werden gelezen en goedgekeurd. Daarna werd door de zuivelconsulent een voordracht gehouden over; „*Wat de boerinnen op Walcheren uit de melk maken en de oprichting van een coöperatieve zuivelfabriek op Walcheren*”.

Deze voordracht stond als laatste punt op de agenda, doch een verzoek van de heer Zwagerman om die te houden vóór de andere punten in behandeling kwamen, vond geen bezwaar. De spreker begon met er op te wijzen dat in de laatste 25 jaren het akkerbouwbedrijf meer is vooruitgegaan dan de zuivelbereiding en de pluimveehouderij.

Wat het laatste betreft is wel iets gedaan tot veeverbetering, maar lang nog niet genoeg in vergelijking met Friesland, de beide Hollanden en de zandstreken.

In de zuivelbereiding zijn de ontromers toegepast en dat is er wel wat aan ten goede gekomen, maar zolang men niet komt tot de oprichting van een goed ingerichte zuivelfabriek, is men nog niet waar men wezen moet.

Te lang is de veehouderij en de zuivelbereiding alleen in de hand der vrouw geweest en meer en meer treedt de wenselijkheid op de voorgrond, dat de man zich daarmee bezig houdt.

Daarna trad de heer Zwagerman in een uitvoerige uiteenzetting van de toestand van de veehouderij in Walcheren, van de zuivelopbrengst en van de onkosten daaraan verbonden.

Daarbij werden door hem tal van cijfers genoemd, die voor het merendeel aan onze lezers bekend zijn, uit de nu en dan door de zuivelconsulent gedane gedrukte mededelingen aan de landbouwers, waaraan wij bij de verschijning ervan het een en ander ontleenden.

Spreker wees er op dat de boerinnen in de laatsten tijd goede prijzen van de boter maakten en te dien opzichte tevreden zijn. Hij is dit echter niet, want, hij toonde het met cijfers aan, de prijzen konden nog veel lonender zijn. Wanneer men te Middelburg en goede boterfabriek had dan konden dezelfde prijzen worden gemaakt als in Friesland en Maastricht, want dan kon niet alleen worden geproduceerd voor gebruik in de streek, maar ook voor verkoop op andere markten en voor export.

De kwaliteit der boerenboter laat veel te wensen over.

De heer Zwagerman zette uiteen dat, hoewel de kwaliteit van die boter op Walcheren door meerdere zorg van de bereidsters, gemiddeld zeker belangrijk beter zou kunnen zijn, een gemiddelde uitstekende kwaliteit daarvan nooit is te verwachten. Er zijn vele oorzaken, als gebrek aan werkkrachten, slechte kelders, zeer slecht water, minder goede hulpmiddelen, de noodzakelijkheid kleine plasjes melk te verwerken, die het velen boerinnen onmogelijk doen zijn goede boter te maken.

Nadat de heer Zwagerman met de eerste helft van zijn voordracht gereed was gekomen werd een ogenblik pauze gehouden en intussen gestemd over de benoeming van drie bestuursleden, nodig wegens periodieke aftreding van de heren J. Koene, J. Kraamer en A. Meeuse. De aftredende leden werden allen herkozen, respectievelijk met 84, 79 en 85 van de 87 stemmen.

Op de heer J. Reijnierse werden 4, op de heer J. K. Mesu 3 stemmen uitgebracht.

Een briefje was blanco.

De benoemden verklaarden zich bereid de benoeming aan te nemen.

Hierna zette de heer Zwagerman zijn lezing voort.

Hij ging de onkosten van de boterbereiding op de boerderij en aan de fabriek en de geldelijke opbrengst van beiden.

Vervolgers besprak de zuivelconsulent verschillende bezwaren, die bij de landbouwers bestaan tegen een zuivelfabriek.

Eerstens het vervoer van de melk naar de fabriek, waarvoor de meest aangewezen plaats Middelburg zou wezen. Wanneer dat vanwege de fabriek geschiedt zal dat hoogstens 20 cent per 100 liter bedragen.

Tweedens de tijd waarop de melk aan de fabriek moet bezorgd zijn. Dat is geen bezwaar.

De boeren kunnen op dezelfde tijd blijven melken als nu.

Een ander bezwaar is de hoedanigheid der ondermelk en karnemelk. Spreker gaf de verzekering dat de fabrieks-ondermelk uitstekend geschikt is voor het opfokken van kalvers.

Op een boterfabriek wordt de ondermelk gepasteuriseerd en deze blijft dan anderhalve dag goed.

Een ander bezwaar is de slechte hoedanigheid van het water op Walcheren. Wanneer echter een flinke fabriek wordt opgericht, laat men inrichtingen maken tot zuivering van het water, terwijl in Middelburg ook gebruik zou kunnen gemaakt worden van leidingwater.

Wenselijk is het dat de landbouwers zelf financieel belang bij de fabriek hebben en dus aanden nemen, maar nodig is het niet. Kapitaal is ook bij een of andere bank te verkrijgen.

Ten slotte betoogde de heer Zwagerman dat de oprichting van grote fabriek is te verkiezen boven die van meerdere kleine; dat de coöperatieve vorm is te verkiezen boven elke andere; dat de fabriek te Middelburg dient gevestigd; dat het melkvervoer dient te geschieden op kosten van de fabriek en dat de melk naar het vetgehalte moet worden betaald.

Een luid applaus dankte de spreker voor zijn inleiding.

Van de gelegenheid om met de heer Zwagerman van gedachten te wisselen word door de heer D. L. Broeder gebruik gemaakt.

Hij wees er op dat het verkopen van boter voor de winkelier een noodzakelijk kwaad is. Hij stelde in het licht dat herhaaldelijk door de boerinnen slechte waar wordt geleverd en toonde dat door voorbeelden aan. Hij liet zien hoe hetgeen voor boter werd verkocht, verschillende ingrediënten, daaraan vreemd, bevatte. Hij liet ook een monster zien, afkomstig van een zuivelfabriek, dat ook nog ver van zuiver was.

Wordt een zuivelfabriek opgericht, zoals de heer Zwagerman die wenst, dan mag verwacht worden dat er betere boter dan thans zal worden geproduceerd.

De heer Geschiere bracht hulde aan de vele werkzaamheden, die de zuivelconsulent zich ten behoeve van de landbouwers getroost. Hij gaf toe dat de zuivelbereiding op de hofstede veel te wensen overlaat, doch had enkele bezwaren tegen de bereken der bereidingskosten aldaar.

Spreker vroeg of het coöperatieve werken niet leidt tot de z.g.n. trusts.

Hij achtte de kosten voor de fabriek door de consulent genoemd, te laag geraamd, vooral wat de arbeidslonen betreft.

Desalniettemin achtte hij het zeer gewenst dat de landbouwers de wenken van de zuivelconsulent zullen ter harte nemen.

De heer Zwagerman wees er in verband met het door de heer Broeder opgemerkte, op, dat de vervalsing van boter, zoals deze die had aangetoond, wanneer de boterwet in werking treedt, niet zal kunnen geschieden zonder dat men in aanraking komt met de strafrechter.

Wat betreft het door de heer Geschiere aangevoerde, stelde de zuivelconsulent in het licht dat het een sociale eis is, dat men overga tot de stichting van coöperatieve fabrieken. Verder verdedigde hij tegenover de heer Geschiere de door hem genoemde cijfers. De heer Zwagerman besprak ten slotte nog de wenselijkheid dat een commissie werd benoemd ter behartiging van de belangen van de oprichting ener eventuele fabriek.

Van het bestuur hebben zich daartoe bereid verklaard de heren A. Meeuse en H. W. Allaart. Verder deed dat de heer C. Franse. Deze heren zullen trachten zich nog een tweetal personen te assumeren.

1909

Middelburgsche Courant, 04/01/1909; p. 4/8

De Heer ZWAGERMAN, Zuivelconsulent in Zeeland, zal **Vrijdag 8 Januari a. s.**, des avonds **6 uren**, te **GRIJPSKERKE**, in de Openbare School eene

LEZING houden

over ZUIVELBEREIDING.

Belanghebbenden en vooral vrouwen der landbouwers worden dringend uitgenoodigd tot bijwoning.

Grijpskerke, 4 Januari 1909.

De Secretaris der Landbouwvereniging
L. BOSSELAAR.

Middelburgsche Courant, 12/01/1909; p. 4/4

Lezing

door den heer ZWAGERMAN, over het op-
richten eener **BOTERFABRIEK op Wal-**
cheren, den **15 Januari 1909**, in de »Roode
LEEuw", te **NIEUWLAND**, 's middags te **2**
uren.

Middelburgsche Courant, 14/01/1909; p. 2/4

LANDBOUW.

Dinsdagmiddag trad de heer Zwagerman ook te Westkapelle voor een 40-tal landbouwers op om te spreken over de oprichting eener boterfabriek op Walcheren.

Hij deed dit op dezelfde wijze als op andere plaatsen.

Een geanimeerde gedachtenwisseling werd gevoerd tusschen den inleider en vele toehoorders.

Een voorloopige commissie, bestaande uit 7 leden, werd gevormd, om de zaak levendig te houden.

* * *

Middelburgsche Courant, 23/01/1909; p. 4/4

LEZING

door den heer ZWAGERMAN over het op-
richten eener **Boterfabriek op Walche-**
ren, den **26 Januari 1909**, op den *Camp-*
veerschen Toren, te **VEERE**, 's middags te **3**
uren.

Het Bestuur der **LANDBOUWVEREENIGING** te **Serooskerke** maakt bekend dat de heer **ZWAGERMAN**, Zuivelconsulent, den **29 Januari 1909**, des nam. **2 uur**, in het lokaal **REHOBOTH, VILLA VREDERUST**, te **SEROOSKERKE**,

eene **LEZING**

hoopt te houden over **DE OPRICHTING VAN EEN ZUIVELFABRIEK OP WALCHEREN**.

Alle belangstellenden, ook vrouwen, worden uitgenoodigd deze lezing bij te wonen.

Op **Vrijdag 29 Januari**, om half zeven, hoopt de Zuivelconsulent voor Zeeland eene

OPENBARE LEZING

te houden in de Openbare School te **BIGGEKERKE**.

Onderwerp :

Oprichting eener Zuivelfabriek op Walcheren.

Drukke opkomst, ook van vrouwen, wordt zeer gewenscht.

LANDBOUW.

Op tal van plaatsen in onze provincie houdt de heer **C. Zwagerman**, zuivelconsulent voor Zeeland, zijn bekende voordracht ter aanbeveling van de stichting eener coöperatieve boterfabriek of tot aansluiting bij zoodanige fabriek.

Wij hebben den hoofdinhoud van die voordracht reeds medegedeeld, terwijl bovendien omtrent de zaak zelve reeds nadere bijzonderheden zijn gemeld.

Niettegenstaande wij verzochten die ons niet te zenden, ontvangen wij nog geregeld kortere of langere verslagen omtrent die voordrachten, welke wij geregeld ter zijde moeten leggen.

Wij herhalen hier nu nog eens uitdrukkelijk ons verzoek.

LANDBOUW.

Heden voormiddag werd op de bovenzaal van de sociëteit *St. Joris* alhier, onder voorzitterschap van de heer jhr. P. J. Boogeart, een vergadering gehouden door de afdeling „*Middelburg*” der *Maatschappij tot bevordering van landbouw en veeteelt in Zeeland*.

De opkomst was tamelijk druk.

De voorzitter opende de vergadering, heette de aanwezigen welkom en uitte, in deze eerste zitting van dit jaar, zijn beste wensen voor 1909.

Daarna werd door hem uitgebracht: Verslag over 1908.

Grote, schokkende gebeurtenissen- zei hij - hadden niet plaats, en uiterst kalm verliep het jaar 1908.

.....
Eveneens steunde de afdeling door subsidie en door een adres van adhesie de pogingen van de zuivelconsulent om hier op Walcheren te komen tot oprichting ener coöperatieve zuivelfabriek. De laatste zaak is nog bezig zich af te wikkelen.

.....
Door de heer Zwagerman werden hierna enige mededelingen gedaan omtrent stalvoeding. Wenselijk is het de koeien goed te voeren maar met middelen die waarde hebben. In de laatste tijd worden op Walcheren verschillende minderwaardige voedermiddelen met geheimzinnige namen in de handel gebracht.

Spreker heeft die bij het proefstation doen onderzoeken en het resultaat van twee monsters is geweest dat het ene, in de handel gebracht voor *f* 19,- per 100 kilo, eigenlijk slechts een waarde heeft van *f* 9,- á *f* 10,- en het andere voor *f* 11,- wordt verkocht, slechts *f* 9,- á *f* 10,- waard is. In het Landbouwblad zal spreker hieromtrent nadere mededeling doen.

Verder zei de heer Zwagerman dat hij aan het eind is gekomen van zijn tocht door Walcheren in verband met de oprichting van een coöperatieve boterfabriek. Hem is bij die lezingen gebleken dat de hoorders nog niet het goede denkbeeld hebben van de inrichting ener zodanige fabriek.

Daarom is hij op het idee gekomen om te trachten in deze zomer een excursie te maken, naar Gelderland bijvoorbeeld, om zulk een fabriek te gaan bezichtigen.

De heer Zwagerman stelt zich voor tot bespreking ener zodanige excursie in de maand Mei een vergadering te beleggen van alle die daarin belang stellen.

Door de heer Geschiere werd de wenselijkheid betoogd dat landbouwers, die nog in het bedrijf werkzaam zijn, zodanige excursie zouden maken; in dat geval zou hij geen bezwaar hebben uit de kas een zeker bedrag toe te staan voor reiskosten.

De heer Zwagerman lichtte zijn plan nog nader toe, waarna de vergadering werd gesloten.

Dreischor. Ten aanhoore van een flink aantal belangstellenden hield de heer Zwagerman, zuivelconsulent, alhier Maandagavond een voordracht over: Veefokkerij.

Het doel der fokkerij en de middelen om dat doel te bereiken werden door spreker op een zeer aangename en duidelijke wijze aangegeven. Na afloop werden verscheidene vragen gesteld, die welwillend werden beantwoord.

Verder gaven zich nog verschillende personen aan om lid te worden van de alhier bestaande stierenvereeniging, waarvan de heer Zwagerman de voordeelen en het nut duidelijk in het licht stelde, vooral met het oog op de omstandigheid, dat het voor den veefokker van zoo groot belang is het aanschaffen van een mannelijk fokdier met goede stamlijsten.

Zierikzeesche Nieuwsbode, 20-03-1909; p. 2/10

Landbouw en Veeteelt.

Kerkwerve. Door het bestuur der Landbouwvereniging alhier uitgenodigd, trad de heer Zwagerman, zuivelconsulent voor Zeeland, dinsdagavond j.l. te *Moriaanshoofd* voor de veehouders uit de omtrek aldaar op, ter bespreking van de veefokkerij en wat daarmede verband houdt.

Na 's-middags in de naasten omtrek enige stallen te hebben bezocht, behandelde hij nu in een gezellige causerie genoemd onderwerp.

In verband met de bezichtigde stallen, zette hij op eenvoudige, heldere wijze uiteen, hoe men op de beste manier tot een goeden veestapel kan geraken, zowel wat vleesvorming als melk-opbrengst betreft. In het eerste gedeelte behandelde hij meer het vrouwelijke, in het tweede het mannelijke fokdier.

Als de beste grondslag legde hij er voornamelijk de nadruk op, steeds dieren te kiezen, afstammende van goede ouders en vooral niet te kweken van minder goede exemplaren.

De na afdoening hiervan door de aanwezigen gestelde vragen werden welwillend en duidelijk beantwoord.

Het gedeeltelijke doel der bespreking, de oprichting van een stierenvereniging, werd die avond nog niet bereikt. Wel bleek uit de onderlinge gesprekken der aanwezigen de geneigdheid daartoe. Waarschijnlijk zal zij op een latere vergadering van veehouders haar beslag krijgen. Jammer was het, dat nog niet meerderen profiteerden van de vele gegeven praktische wenken.

De afwezigen hadden bepaald ongelijk.

Landbouw en Veeteelt.

Elkerzee, 12 April. Naar wij vernemen, sprak de heer Zwagerman bij Hanse alhier op uitnoodiging der landbouwvereniging over „Veeverbetering”. Slechts een 30-tal toehoorders waren aanwezig om de interessante en zaakrijke rede te volgen. Wij vernemen, dat na de vergadering bij eenige landbouwers het denkbeeld in overweging kwam voor gezamenlijke rekening een fokstier aan te schaffen.

LEZING door den heer **ZWAGERMAN** op **Donderdag 29 April a. s.**, 's namiddags **half twee uur**, in de kleine zaal van het „**SCHUTTERSOP**”, te **MIDDELBURG**.

Onderwerp:

Samenstelling en behandeling van consumptie-melk.

Toegang vrij.

De lezing over samenstelling en behandeling van consumptie-melk, die heden in het „**schuttersop**” alhier door den heer C. Zwagerman, zuivelconsulent der Zeeuwsche landbouwmaatschappij, zou worden gehouden, is wegens gebrek aan belangstelling niet doorgegaan.

Er waren slechts een veertiental toehoorders.

BIJVOEGSEL

Samenstelling en behandeling van consumptiemelk. - door C. Zwagerman

Het is een algemeen bekend feit dat het melkverbruik in de steden een belangrijke bron van inkomsten vormt voor vele landbouwers.

Op Walcheren wordt door ongeveer 350 landbouwers de melk van ruim 2100 koeien, grotendeels bestemd voor directe consumptie, verkocht. Zeer vele mensen verdienen in en door die melkhandel hun brood, terwijl de rol, die melk in de menselijke voeding, vooral in die van zuigelingen, jonge kinderen en zieken, speelt, steeds belangrijker wordt. Ook onder volwassen en gezonde mensen neemt het melkdrinken voortdurend toe. Gerekend die omstandigheden, moet het zeer betreurd worden dat onder landbouwers en melkhandelaren de kennis omtrent samenstelling, productie en behandeling van melk nog zo veel te wensen over laten.

De verbeteringen in het landbouwbedrijf zijn steeds zeer langzaam doorgedrongen. De meeste landbouwers zijn vasthoudend aan het oude en geneigd het nieuwe te veroordelen. Kustmest, fabriekmatige zuivelbereiding, zaadveredeling en vele landbouwwerktuigen zijn door tal van boeren met wantrouwen ontvangen. Welke landbouwer durft thans nog te ontkennen van die eens nieuwe zaken niet te hebben geprofiteerd?

Vroeger hoorde men over de melk, die naar de steden verkocht werd, niet spreken. De boer werd door niemand lastig gevallen. En thans, sedert een tiental jaren? De melkboer wordt niet meer met rust gelaten! Er kwamen melkverordeningen, met veel goede en soms veel gekke bepalingen, en of dat nog niet genoeg was, de mannen van de theorie maakten nog de boer het hoofd op hol met hun ijveren voor stalverbetering, zindelijk houden der koeien, zindelijk melken, afkoelen der melk en hun praatjes over al die microben. En als gewoonlijk vele, ja de meeste landbouwers verzetten zich tegen al die „*nieuwigheden*”.

Maar langzaam, als zovele andere nieuwe zaken, zullen ook deze „*nieuwigheden*” meer ingang vinden, tot voordeel van de boer, van de melkhandelaar en vooral ook van de melkgebruiker. Veel waarom de landbouwer nu nog lacht, zal binnen 10 à 20 jaar door hem als volstrekt noodzakelijk worden beschouwd.

De *gemiddelde* samenstelling der melk op Walcheren is als volgt :

100 Kg. melk bevat 11,6 Kg. droge stof en 88,4 Kg. water.

In de droge stof bevindt zich 3,1 Kg. vet en 8,5 Kg. vetvrije droge stof. In de laatste 3,15 Kg. kaasstof, 0,35 Kg. albumine, 4,3 Kg. melksuiker en 0,7 Kg. zouten.

Door haar samenstelling en de goede verteerbaarheid van haar bestanddelen, is melk als een volkomen voedingsmiddel te beschouwen. Bovendien is het zeer goedkoop. Als melk 8 cent per liter, vlees f 1,- per KG. en eieren 4 cent per stuk kosten, is het voedsel in vlees $\pm 3\frac{1}{2}$, maal, in eieren ± 3 maal zo duur als in melk.

Zuivere melk heeft niet altijd dezelfde samenstelling. Meestal wel, maar toch nog niet altijd, kan ze voldoen aan de eisen van 2,5 % vet en 7,8 % vetvrije vaste stof, door de melkverordening te Middelburg gesteld. Het gehalte van avond- en morgenmelk is verschillend, vooral wat betreft het vetgehalte. Het mengen van beide is ten eerste te ontraden, ook in de winter. Verschillende koeien geven melk van zeer uiteenlopende samenstelling, waaraan men door

het voer niets kan veranderen. Met het oog hierop moet de melk van alle koeien goed dooreen gemengd worden. Koeien, die reeds lang geleden kalfden, hebben hoger gehalte in haar melk dan „verse koeien”.

In maart, april, juni en juli is meestal de melk dunner dan in de andere maanden van het jaar. Door slecht of sterk melkdrijvend voer kan men melk met zeer laag gehalte produceren. Bij melkdrijvend voeder moet voldoende krachtvoer gegeven worden en niet te slecht hooi.

Mag de melk van alle koeien in consumptie worden gebracht?

Biestmelk, melk van koeien die drooggezet zullen worden, van zieke of tochtige koeien, van dieren met nierziekten of wel met open tuberculose mogen niet met de verkoopmelk gemengd worden. Door hiertegen te zondigen krijgen door deze melk te drinken vele zuigelingen spijsverteringstoornissen en worden vele mensen met gevaarlijke ziekten als tuberculose besmet. Slechts volmaakt gezonde kooien geven onberispelijke melk.

Verreweg de meeste gebreken in de melk ontstaan door verkeerde wijze van winnen en behandelen. Als de melk uit de uier van een gezonde koe komt, is ze meestal onberispelijk. Het is echter een bij uitstek geschikte kweekplaats voor allerlei kiemen, die men in het algemeen wel bacteriën noemt. Daaronder zijn verkeerde en goede. Wordt de melk bitter of draderig of bedekt met rode vlekken, zo is de oorzaak daarvan in de overwegende aanwezigheid van verkeerde bacteriën te zoeken.

Ziekten als tyfus, keelziekte, tuberculose e.a worden door verkeerde bacteriën veroorzaakt. Een goede bacterie is daartegenover meestal die welke de melk of room zuur doet worden. Wil men nu melk zolang mogelijk goed houden, dan zijn twee dingen noodzakelijk, n.l.:

- 1) te zorgen dat er na het verlaten van de uier zo weinig mogelijk bacteriën inkomen. Staan de koeien op stal, zo hebben we er voor te zorgen:
 - a) Dat de dieren zelf zindelijk zijn Opbinden der staarten, opdat die niet in de mest hangen, geregeld borstelen der koeien, afwassen der uiers als deze vuil van mest zijn, reinigen met droge doek van uier en omgeving daarvan vóór het melken, moesten - maar worden nog niet algemeen - als noodzakelijk beschouwd worden.
 - b) Dat kort vóór of onder het melken niet uitgemest of stoffig hooi gevoerd wordt.
 - c) Dat de stal zelf zindelijk, voldoende ruim, goed verlicht en vooral goed geventileerd is. Overal waar veel stof, veel vuil, veel bedorven lucht en weinig licht is, zijn veel bacteriën. Vele stallen zijn thans nog zó, dat het onmogelijk is daar zindelijke melk te winnen. De boeren op Walcheren kunnen geen modelstallen maken, waar een deftige dame met een sleep achter de koeien heen kan lopen zonder vuil te worden, want ze krijgen nog lang geen 25 cent voor elke liter melk. Maar wel kunnen ze licht, ventilatie en zindelijkheid in hun stallen zeer, zeer veel verbeteren met geen of weinig kosten. In het algemeen is verder nog nodig dat de melkers zindelijk gekleed zijn en vóór en ook af en toe onder het melken de handen wassen. Ook het gereedschap waarin men melkt of de melk vervoert moet zindelijk zijn. Bewezen is dat emmers van gegalvaniseerd ijzer veel gemakkelijker zijn te reinigen dan die van hout. Alle houten emmers zou men geleidelijk af moeten schaffen. Het gebruik van sodawater en kalk bij het reinigen en van gekookt water voor het naspoelen verdient aanbeveling, omdat op Walcheren zoveel sterk verontreinigd welwater voorkomt. Onmiddellijk na het melken moet de melk gezeefd worden. De meeste zeven, zoals die nu in de praktijk worden gebruikt, zijn niets waard. Een van de beste zeven, tot nu toe bekend, is de Ulax wattenfilter. De prijs van een zeef, geschikt voor 15 koeien, bedraagt f 5,75.

- 2) Willen we de melk lang goed houden, dan is in de 2de plaats noodzakelijk te zorgen dat de bacteriën, die er inkomen, zich zo weinig mogelijk vermeerderen. Door de bestanddelen, die ze bevat, is melk voor de meeste bacteriën een prachtige voedingsbodem. De meer of minder snelle ontwikkeling hangt echter ook af van de temperatuur. Bij een warmte tussen 70 en 100° C. sterven de meeste bacteriën, bij een warmte beneden 0° C. gaan ze wel niet dood maar vermeerderen toch niet. Tussen 0 en 20° C. is de vermeerdering van de meeste soorten maar langzaam, terwijl ze het bij een warmte tussen 20 en 40° C. eerst recht naar hun zin hebben. Bij een proef met dezelfde melk bleek dat bij bewaren bij 12° C. na 5 uren het aantal bacteriën 26 maal groter, daarentegen bij bewaren op 34° C. na 5 uur 1830 maal zo groot was als het oorspronkelijk aanwezige getal bacteriën. Om vermenigvuldiging tegen te gaan moet men dus de melk direct na het melken afkoelen. Daarvoor kan men een gemetselde of houten koelbak laten maken, die vol wordt gepompt met water en waarin men de bussen met melk zet. Af en toe moet omgeroerd worden. Nog beter is voor het afkoelen der melk speciale koelapparaten te gebruiken.

Wanneer door het vorenstaande omtrent de grote rol, die de bacteriën bij de melkverzorging spelen, enig meerder begrip is bijgebracht, zal zeker de strijd tegen de bacteriën krachtiger en doelbewuster worden gevoerd dan tot nog toe geschiedde.

Als de landbouwers en melkhandelaren de melk zoveel mogelijk naar de eisen van onze tegenwoordige wetenschap winnen en behandelen, zal zulks door hoger melkprijzen en minder lastige bepalingen van overheidswege beloond worden.

C. ZWAGERMAN. Middelburg. April 1909.



Zierikzeesche Nieuwsbode, 30-10-1909; p.6/9

Vereniging tot bevordering van de Geitenfokkerij in Zeeland.

Op uitnodiging van de heren C. Zwagerman te Middelburg en J.A. Lijppens te Zuiddorpe, vergaderden op 23 October 1909 te Vlissingen de afgevaardigden van 6 in Zeeland bestaande geitenfokverenigingen, ter oprichting van een Provinciale Vereniging ter bevordering van de geitenfokkerij.

De heer J.A. Lijppens was door omstandigheden plotseling verhinderd ter vergadering te komen.

De heer Zwagerman, die de vergadering leidde, lichtte het doel der samenkomst als volgt toe:

De opbrengsten van onzen grond en van ons vee worden eerst dan zo groot mogelijk, als we niet maar alles aan de natuur overlaten, maar ons verstand en onze werkkraft aanwenden om die grond en dat vee voor achteruitgang te behoeden, zo mogelijk te verbeteren. Het toepassen van die grondstelling is oorzaak geweest van grote vooruitgang in haast elk onderdeel van het landbouwbedrijf. Dit in aanmerking nemende, moet het zeker betreurd worden, dat tot voor enkele jaren aan de verbetering van één onzer nuttigste huisdieren, de geit, of „*de koe van de arbeider*”, niets of nagenoeg niets gedaan werd. Bij de geitenfokkerij liet men alles maar aan de natuur over. Overleg en moeite om het geitenras te verbeteren waren verre te zoeken. De te verwachten gevolgen bleven dan ook niet uit. Door het gebruik van veelal minderwaardige bokken, door het veelvuldig bedrijven van familieteelt, ondoelmatige voeding en stalling ging het oorspronkelijke geitenras meer en meer achteruit.

Toch moet zeer zeker de geit, die hoofdzakelijk gehouden wordt door kleine boeren en landarbeiders, geacht worden tot één van de nuttigste huisdieren te behoren. Het dagelijks kunnen beschikken over een zekere hoeveelheid niet te dure verse melk, is voor dergelijke gezinnen van niet licht te overschatten waarde. De voeding der jonge kinderen vooral wordt er belangrijk door verbeterd, bij ziekte is de melk der geit dikwijls het enig te verkrijgen versterkende middel, terwijl in gewone gevallen deze melk in staat stelt de dikwijls maar schrale voeding in arbeidersgezinnen belangrijk te verbeteren. Het is sprekers overtuiging, dat de verbetering van het geitenras en de bevordering van de geitenhouderij onder de landarbeiders alle aandacht

verdient, omdat de volksgezondheid op het platte land hiervan in sterke mate de goede gevolgen zal ondervinden.

De kleine boer en de landarbeider zijn in staat op niet te dure wijze goede melkgeiten te houden.

Waar in het buitenland, als in Zwitserland, Duitsland en België reeds sedert meerdere jaren krachtig aan de verbetering van het geitenras is gewerkt, is het hoogst verblijdend dat ook ons land ten slotte dat voorbeeld is gaan volgen. Zowel door de regering als door de geitenhouders wordt de zaak krachtig aangevat.

Ook in Zeeland is sedert het voorjaar van 1908 deze zaak ter hand genomen, door de oprichting van de „*Eerste Zeeuwsche Geitenfokvereniging*” te Waarde. Verblijdend is het zeker, dat thans reeds 7 zodanige verenigingen in deze provincie bestaan, die allen in het bezit zijn van één of meer Zaanenbokken,¹² terwijl door verschillende verenigingen ook reeds geheel of gedeeltelijk raszuivere Saanengeiten werden ingevoerd. Spreker brengt dank aan de regering voor de steun, dien al deze verenigingen in de vorm van subsidie van haar mochten ontvangen.

Om enig denkbeeld te geven van de belangrijkheid van de geitenhouderij in onze provincie nu reeds en de mogelijkheid tot uitbreiding te illustreren, geeft spreker de volgende cijfers:

GEMEENTEN.	Aantal zielen- bevolking. ±	Aantal arbeiders- gezinnen. ±	Aantal geiten- houders. ±	Aantal melk- geiten. ±
Koudekerke	2757	300	190	380
Nieuw- en St.-Joosland.	1053	142	31	46
Grijpskerke	840	80	90	200
Zuiddorpe	1097	123	42	42
Stoppeldijk	1600	173	58	42
Waarde	800	100	40	50
Noordgouwe	800	80	40	52
Te zamen	8947	998	491	812

Waar op 998 arbeidersgezinnen 491 geitenhouders geteld worden en hieronder ook verschillende boeren en burgers vallen mag men wel zeggen, dat ongeveer de kleinste helft van onze arbeiders geitenhouders zijn.

Spreker meent, dat, om het nut van de geit in Zeeland zoveel mogelijk te vergroten, nodig is:

- 1) Het verbeteren van bouw, gezondheid en opbrengst der tegenwoordige geiten;
- 2) Het bevorderen van het nog meer algemeen worden der geitenhouderij;
- 3) Het verbeteren van voeding, verpleging en stalling.

Om deze doeleinden zo volledig en vlug mogelijk te bereiken, achtten de heer Lijppens en hij de oprichting van een provinciale vereniging ter bevordering van de geitenfokkerij, v.n.l. opgebouwd uit de bestaande geitenfokverenigingen, wenselijk. Die bond zou moeten werken

¹² Zaanen..... kwam veel voor in de knipsels, als juister zoekwoord is dit door ZHN. veranderd in Saanen.....

niet alleen voor de belangen van de aangesloten verenigingen, maar voor die der geitenfokkerij over de gehele provincie. Spreker is er van overtuigd, dat, als de bond er in mocht slagen jaarlijks enige subsidie van rijk en provincie te ontvangen, ze veel in het belang der geitenfokkerij zal kunnen doen, wat de krachten der afzonderlijke verenigingen te boven zou gaan.

Spreker noemt ten slotte nog de volgende zaken, waarmede de vereniging zich bezig kan houden:

- 1) Het bevorderen van de invoer van Saanenbokken en -geiten, o.a. door het geven van invoer-premies;
- 2) Het bevorderen van het zo lang mogelijk gebruik maken van goede bokken en het voorkomen van familieteelt, door omwisseling van bokken in de hand te werken;
- 3) Het oprichten van fokstations, v.n.l. voor opfok van goede bokjes, om die later in de provincie te stationeren;
- 4) Het geldelijk steunen van geitententoonstellingen;
- 5) Het bevorderen van de oprichting van geitenfokverenigingen, o.a. door publicaties in de couranten en het doen houden van lezingen;
- 6) Het bevorderen van het invoeren van stamboeken, melklijsten en sprongregisters;
- 7) Het af en toe verspreiden onder de leden van eenvoudige berichtjes over voeding en verpleging der geiten, enz.

Alle vertegenwoordigers der verenigingen deelden vervolgens mee, dat aansluiting hunner vereniging bij de provinciale verwacht kan worden. In dat geval zullen 7 verenigingen met pl.m. 330 leden, die pl.m. 500 geiten houden, zijn aangesloten. Zo spoedig mogelijk zullen voor de provinciale vereniging de bestuursleden worden aangewezen.

Het door de heren Lijppens en Zwagerman ontworpen reglement wordt na enkele kleine wijzigingen goedgekeurd.

Beide heren worden gemachtigd de stukken voor het aanvragen van subsidie aan Regering en Provinciale Staten te ontwerpen.

Besloten wordt te trachten zoveel mogelijk donateurs te werven, om daardoor meer sympathie voor het werk der vereniging op te wekken. De bijdrage der donateurs bedraagt minstens f 1,- per jaar.

Nog komt ter sprake, dat zo weinig landbouwers werkelijk de zaak der geitenverbetering goed gezind zijn. Velen van hen spreken daarover met minachting en werken de zaak eer tegen dan mee. De aanwezigen zijn het er allen over eens, dat verandering hierin zeer gewenst is en tevens dat met medewerking van alle leden der vereniging het op den duur wel zal gelukken, hierin arbeiders en boeren meer samen te doen gaan.

Allen, die een geitenfokvereniging willen oprichten, die lid of donateur der provinciale vereniging wensden te worden, kunnen zich wenden tot één der heren J. A. Lijppens te Zuiddorpe of C. Zwagerman te Middelburg.

Middelburgsche Courant, 06/11/1909; p. 2/4

LANDBOUW. Vergadering Hoofdbestuur Zeeuwsche Landbouwmaatschappij

Van den heer Zwagerman is een verzoek ingekomen om verhooging van zijn wedde.

De voorzitter deelde mede dat het hoofdbestuur vooralsnog nog geen termen heeft gevonden om aan dit verzoek te voldoen.

Als de adjuvant is aangesteld, wordt het salaris met f 100 verhoogd.

De heer Zwagerman lichtte zijn aanvraag nader toe.

Hij wees er op dat zijn salaris belangrijk lager is dan in andere provincies.

Hij zal zich natuurlijk neerleggen bij het besluit van het dag. bestuur, maar hoopt dat in de toekomst een andere regeling zal worden getroffen.

De voorzitter zeide dat het dag. bestuur het salaris thans voldoende acht, te meer waar in 1911 weer een verhooging intreedt.

De vergadering bleek van hetzelfde gevoelen te zijn.

De heer Zwagerman besprak nog de geitenhouderij en betoonde dat het wenschelijk is dat iets meer worde gedaan voor de koe van den arbeider.

Er is thans een provinciale geitenbond opgericht en spreker hoopte dat een verzoek aan de afdelingen om als donateur toe te treden in goede aarde zal vallen.

Ook hoopte hij op steun van de Maatschappij zelve.

Hierna sloot de voorzitter de vergadering.

Middelburgsche Courant, 01/04/1910; p. 2/4

Hoofdbestuursvergadering Zeeuwsche Landbouw- maatschappij,

Hedenmiddag werd in het *Grand Hotel* alhier de voorjaarsvergadering gehouden van de leden van het hoofdbestuur der *Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeveelt in Zeeland*.

Behalve de afgevaardigden der afdelingen waren ter bijwoning uitgenoodigd de heeren J. C. de Ruijter de Wildt, directeur van het rijkslandbouwproefstation te Goes, I. G. J. Kakebeeke, rijkslandbouwleeraar in Zeeland, C. Zwagerman, zuivelconsulent der *Maatschappij*, en J. P. M. Camman, rijks tuinbouwleeraar in Zeeland en Westelijk Noord-Brabant.

Mededeeling werd gedaan dat de zuivelconsulent tijdelijk wordt belast met het geven van onderwijs in de zuivelbereiding aan de landbouwwinterschool te Goes.

Hij zal daarvoor ontvangen eene belooning van f 115 per winterhalfjaar.

Door den heer Zwagerman werd ten opzichte van de geitenfokkerij medegedeeld dat in de provincie 14 vereenigingen zijn opgericht ter bevordering van de geitenfokkerij met 630 leden en 900 geiten.

Aan een minister van landbouw is een subsidie van f 700 gevraagd en aan de provincie een van f 300.

De Minister heeft steun toegezegd en spreker hoopte die ook van de provincie te zullen ontvangen.

Goessche Courant, 02/12/1909; p. 2/4

Stadsnieuws.

BENOEMING.

Bij beschikking van den minister van landbouw, nijverheid en handel, is, met ingang van 1 Januari benoemd tot tijdelijk leeraar aan de rijkslandbouwwinterschool te Goes, B. Zwagerman, zuivelconsulent te Middelburg.

In verband met dit bericht kunnen we nog mededeelen dat de heer Ter Haar, leeraar aan de Rijkslandbouwwinterschool alhier, thans op van hooger hand gedaan verzoek den datum van zijn ontslag heeft verschoven van 1 Januari tot het einde van den loopenden cursus.

Het onderwijs in de zuivelbereiding zal worden overgenomen door den heer C. Zwagerman, zuivelconsulent te Middelburg, daartoe bij min. beschikking aangewezen. De benoeming van den leeraar, die onderwijs zal geven in de andere vakken, doorden heer Ter Haar gedoceerd, geschiedt later.

Middelburgsche Courant, 21/12/1909; p. 2/6

LANDBOUW.

Heden morgen werd in een der lokalen van de sociëteit *St. Joris* alhier eene algemeene vergadering gehouden van de afdeling Middelburg der *Maatschappij ter bevordering van landbouw en veeteelt in Zeeland*.

De voorzitter, de heer jhr. P. J. Boogaert, opende de druk bezochte vergadering, waarin ook vele niet-leden aanwezig waren.

Hierna deed de heer Zwagerman eenige mededeelingen betreffende de eventueel op te richten zuivelfabriek.

Het voornemen bestaat om binnenkort de deelnemers aan de excursie bij elkaar te roepen en verdere plannen te bespreken.

De heer Zwagerman stelde zich verder beschikbaar om zoo gewenscht over dit onderwerp te kunnen spreken op plaatsen, waar hij nog niet optrad.

1910



Goessche Courant 15-02-1910; p. 1/4

Biezelinghe. Donderdag trad alhier in de zaal van de heer Coppens voor een talrijk gehoor op de heer Zwagerman, zuivelconsulent te Middelburg, ten einde te spreken over de verbetering van het geitenras en over geitenfokverenigingen.

Door de heer P. Butler, door wiens bemoeiingen deze vergadering was belegd, ingeleid, begon spreker zijn leerrijke rede met te wijzen op het nut van goede voeding en daarmee in verband staande gevolgen. Waar de voeding voor de arbeider dikwijls te wensen overlaat, daar dienen pogingen aangewend te worden om langs de weg van bereikbare middelen verbetering aan te brengen. Dit kan geschieden door het houden van een of meer geiten, die goed melk geven.

Voor al de jonge kinderen van de arbeiders zou dit ten goede kunnen komen, omdat geitenmelk te verkiezen is boven koemelk, wat samenstelling en dikwijls ook wat reinheid betreft. Ook stond spreker stil bij het overbrengen van ziektekiemen door koemelk, hetgeen, volgens hem, minder plaats had door geitenmelk.

Aangezien het aanschaffen van versterkend voedsel voor de arbeiders in het algemeen in zieke dagen onmogelijk is, levert het houden van een paar geiten, die goed melk geven, een grote aanvulling.

Vervolgens ging spreker na aan welke eisen een goede geit moet voldoen. De hoeveelheid melk, die een goede geit moet geven, mag niet minder bedragen dan 600 á 650 L. per jaar. Na het lammen moet een geit in de eerste 14 weken 3 L. melk per dag geven, de tweede 14 weken 2½ L., daarna een 8-tal weken 1½ L. en verder 8 weken ¾ L.

Dit kan volgens spreker bereikt worden. Hij heeft verschillende geitententoonstellingen bijgewoond, o.a. in Waarde, Stoppeldijk en ook in Duitsland, maar dan staan de Zeeuwsche geiten verre ten achter. In Duitsland zag hij dieren, die mooi, flink en sterk gebouwd waren, terwijl de Zeeuwsche geiten kleine, zwakke, doorgezakte diertjes waren met kleine niertjes.

De melkopbrengst der Zeeuwsche geiten bedroeg maar 1 L., 1½ á 2 L. per dag en 200 á 400 L. per jaar, terwijl men in Duitsland kon wijzen op 4 á 5 L. per dag of 600, 700 á 800 Liter per jaar. Dit verschil nu is te groot, en als oorzaak moet, volgens spr. genoemd worden, de verzwakking van het geitenras in Zeeland, tengevolge van slechte bokken, familieteelt, onvoldoende inrichtingen van stallen en minderwaardige voeding. Tot verbetering van de Zeeuwsche geit moeten de fouten hersteld worden.

Daarvoor kan men verschillende wegen bewandelen.

Men kan vreemde geiten invoeren, zoals sommigen ook doen, maar dit is te duur om aan te bevelen. Het eigen ras kan men verbeteren, maar dit is af te keuren, omdat het te lang duurt, maar het beste is een 10-tal der beste geiten uit de omgeving uit te zoeken en vervolgens een Saanenbok aanschaffen en daarvan dan fokken Natuurlijk moet dan een stamboek aangelegd worden.

Teneinde het beoogde doel te kunnen bereiken, dient er een vereniging te worden opgericht. Nadat spreker had uiteengezet, hoe een geitenfokvereniging kan en moet werken, werd de spreker namens de aanwezigen een woord van dank gebracht door de heer A. van der Graaff, die tevens de geitenhouders opwekte een vereniging te vormen.

Sttaande de vergadering meldden zich 27 leden aan, terwijl ook verschillende personen, die niet ter vergadering waren, zich hadden opgegeven om lid te worden.

Tot bestuursleden werden gekozen de heren P. Butler, A. Beenhakker, W. Nieuwdorp, J. Marits en M. Poortvliet.

Middelburgsche Courant, 22-02-1910; p. 2/6

Keuringsdienst voor geheel Walcheren.

Mijnheer de Redacteur!

Waar binnen enkele dagen in de gemeenteraad van Middelburg aan de orde komt het inrichten van een keuringsdienst, wens ik gaarne een lans te breken voor het eerste systeem, door de *Gezondheidscommissie* aanbevolen, n.l. het tot stand brengen van een keuringsdienst voor geheel Walcheren.

Wil men door middel van een dergelijke dienst de beoogde resultaten bereiken, d.w.z. de knoeierijen tot een minimum beperken, dan moet men in sommige gevallen beboeten, maar veel meer door voorlichting en waarschuwing, desnoods door dreigen met proces-verbaal de knoeierij voorkomen. Zulks is m.i. alleen mogelijk, indien men voor deze dienst beschikt over een onafhankelijke, deskundigen directeur, die wordt bijgestaan door een of meer keurmeesters.

De verantwoordelijke directeur dient geheel onafhankelijk te zijn van de gecontroleerden. Slechts in dat geval kan men verwachten krachtige bestrijding der knoeierij. Bij het systeem, door Burg. en weth. aanbevolen, is zulks en ook een preventieve werking van de keuringsdienst niet te wachten, wat in het adres van Handelsbelang voldoende gemotiveerd wordt.

Tweedens komt het mij voor, dat de aandacht gevestigd móet worden op het feit, dat de vervalsing van levensmiddelen voortdurend meer wetenschappelijk wordt bedreven. Verder hierop, dat om een oordeel over de al of niet vervalsing van een bepaald voedingsmiddel, bijv. melk, te kunnen uitspreken, nauwkeurige kennis nodig is van de afwijkingen die in de samenstelling van het onvervalste product kunnen voorkomen. Het opsporen en beoordelen van knoeierijen wordt een vak op zich zelf. Daarvoor is iemand nodig die zich speciaal in dezen tak van dienst kan inwerken.

Burg. en Weth. zeggen in hun advies aan de Raad o.a: „*Wij hebben ons op het standpunt gesteld, dat een keuringsdienst vooral preventief kan werken, niet in het aantal keuringen, maar in een doelmatige toepassing moet de kracht zitten.*”

Juist die doelmatige toepassing zal, omdat bij het systeem dat Burg. en Weth. aanbevelen aan beide bovengenoemde voorwaarden niet is voldaan, m.i. veel te wensen overlaten. Waar de kosten een bezwaar schijnen om een goeden keuringsdienst voor Middelburg alleen in het leven te roepen, zouden, indien deze over geheel Walcheren kon werken, de kosten over ongeveer 60.000 in plaats van pl.m. 20.000 inwoners verdeeld zijn.

De behoefte aan toezicht op levensmiddelen wordt ook in de kleine gemeenten allengs meer gevoeld. Een enigszins doeltreffende eigen regeling is daar vrijwel onmogelijk. Op grond hiervan schijnt het mij zeer wel mogelijk, de gemeentebesturen van Walcheren van het belang om in dezen de handen ineen te slaan te overtuigen.

Later als de grotere gemeenten een meer of mindere goede eigen regeling zullen hebben getroffen, zal een dergelijke samenwerking veel minder gemakkelijk tot stand komen. Op moeilijkheden, die de kwestie van vestiging van het laboratorium en verdeling der kosten betreffen, mag en behoeft m.i. een zo nuttige zaak niet schipbreuk te lijden nu 10 gemeenten met pl.m. 50.000 inwoners zich in beginsel voor samenwerking verklaarden.

Voor f 5500,- à f 6000,- per jaar zou zeker een zeer volledige dienst zijn te exploiteren.

Hoogachtend,
C. ZWAGERMAN.
Middelburg, 19 Feb., 1910

LEZING OVER:

„Verbetering van het Rundvœe en
Contrôle- en Stierenvereenigingen”,
te houden te St.-Maartensdijk op
Dinsdag 1 Maart, 's namiddags ten 3 ure,
bij den Heer Z. DE RUITER.

Inleider: de Heer **ZWAGERMAN**,
Zuivelconsulent te Middelburg.

Opkomst van belanghebbenden en be-
langstellenden zeer gewenscht.

— Te St. Maartensdijk is Dinsdag na een lezing van den heer Zwagerman, zuivelconsulent te Middelburg, een contrôle-vereeniging opgericht tot melkonderzoek, welke 18 leden telt, beschikkende over ruim 100 koeien. Ook bestaat er uitzicht, dat aldaar binnenkort een stierenvereeniging zal opgericht worden.

Het doel der opgerichte vereeniging is om te weten te komen welke koeien de beste en voordeeligste melk voor den veehouder leveren. De melk wordt tot dat doel te Middelburg scheikundig onderzocht.

Vergadering Afd. Middelburg Zeeuwsche Landbouwmaatschappij.

Boterprijzen en Coöperatieve Zuivelfabrieken

In de maandag gehouden vergadering van leden der Afdeling M i d d e l b u r g van de Zeeuwsche landbouwmaatschappij werden, 't reeds in 't kort gemeld in ons vorig nummer, door de heer C. Zwagerman, de zuivelconsulent, enige mededelingen gedaan over boterprijzen en over coöperatieve zuivelfabrieken.

De heer Zwagerman begon met er op te wijzen dat aan de boterbereiding op de boerderij veel bezwaren verbonden zijn en dat het belang van de boer meebrengt zich aan te sluiten bij een vereniging die coöperatieve zuivelbereiding ten doel heeft.

Spreker zette in het brede de voordelen van een coöperatieve zuivelfabriek uiteen: de boerinnen worden van veel werk ontheven; door aaneensluiting van de veehouders zal doelmatige voeding en veeverbetering in de hand worden gewerkt; de melk zal belangrijk meer geld opbrengen dan bij verwerking op de boerderij, omdat de onkosten voor de verwerking lager zijn, op de fabriek meer boter uit de melk wordt gehaald, per 100 liter melk 1½ tot 6 ons boter meer, en de fabrieksboter duurder in prijs is.

Spreker wees er op dat de middenprijs der boerenboter in Middelburg in 1909 was f1,18 per K.G. en van fabrieksboter in Leeuwarden f1,27 per K.G.

Verder stelde hij in het licht dat de coöperatieve melkinrichting en zuivelfabriek te Roermond, waarbij 317 boeren zijn aangesloten, over het eerste jaar dat zij werkte per 100 liter melk f4,60 uitbetaalde.

Gratis ontvangen de leden daarbij terug 75 liters ondermelk en 5 liters karnemelk. Deze berekend tegen 1½ en 2 cent per liter, maakten de leden dus zuiver f5,82½ per 100 liter melk. Deze wordt op kosten der fabriek afgehaald.

Een boerin met vrij goede ontromer op Walcheren maakt aan botergeld ongeveer f3,70 en aan waarde van karnemelk en ondermelk pl.m f1,55, samen f5,25, en dan heeft zij nog niets voor haar moeite en de slijtage van de werktuigen.

De heer Zwagerman hoopte dat deze mededelingen de landbouwers zullen overtuigen van het grote voordeel van een coöperatieve zuivelfabriek.

Door een paar der leden die vorig jaar de excursie naar verschillende zuivelfabrieken hebben meegemaakt werd instemmend getuigd met hetgeen door de heer Zwagerman was medege-deeld.

Een hunner wees er daarbij op dat in de fabrieken de boter werd bereid zonder dat zij met de handen in aanraking kwam, wat hij een groot voordeel achtte. Hij was van mening dat indien meerdere landbouwers, en vooral de vrouwen, eens een kijkje gingen nemen in een zuivelfabriek, dat van grote invloed zou wezen op de toetreding tot een coöperatie.

Een ander lid, die bij de boterbereiding van een centrifuge gebruik maakt, wees er op dat daarop veel toezicht nodig is en dat het lang niet hetzelfde is, wie haar bedient.

Hij beval oprichting ener coöperatieve vereniging aan en geloofde dat een tweede, zo mogelijk derde, excursie naar zuivelfabrieken daartoe zeer bevorderlijk zou zijn.

Hij vroeg of het bestuur daarvoor uit de kas niet een zeker bedrag zou kunnen beschikbaar stellen.

Nog een lid weerlegde verschillende bezwaren die hij tegen de oprichting van een coöperatieve fabriek zo hier en daar vernomen had en sprak de wens uit dat zij die bezwaren hadden die hier in het midden brachten.

Een lid noemde het bezwaar dat zij die in z.g.n. slijkhoeken wonen, veel last zouden hebben om hun melk aan de fabriek te krijgen. Dat bezwaar werd gedeeld maar opgemerkt dat dit in andere streken ook ondervangen is.

Wat betreft het maken van een excursie met boerinnen werd opgemaakt dat dit een uitstekend idee is; de verwezenlijking ervan, door een reisje naar Roosendaal, zou niet zo grote offers eisen. De toestand van de kas is echter niet zodanig dat deze daarvoor kan worden aangesproken. Voor de meeste landbouwers zou het wel geen bezwaar wezen zelf de kleine kosten te dragen.

Door de zuivelconsulent werd het nut van een excursie onderschreven, maar bij achte het niet gewenst daaromtrent hier een besluit te nemen.

Er bestaat wel enig uitzicht dat spoedig een vergadering van voorstanders daarvan zal worden gehouden om een plan te bespreken.

Vervolgens besprak de heer Zwagerman nog de horzelvlieg en een middel om die vlieg uit te roeien.

.....

Vlissingse Courant 15-04-1910; p. 1/4

Land- en Tuinbouw.

Vuile Melk aan de Fabrieken, - Gelderse Zuivelconsulent van der Burg

‘t Is meer dan erg, zo vuil als vaak de melk aan de zuivelfabrieken wordt afgeleverd. Is de oorzaak hiervan beslist vuilheid bij sommigen; bij anderen zit de mening voor, dat het toch niet hindert, daar men in de fabriek al het vuil er wel weet uit te halen. De heer van der Burg, zuivelconsulent voor Gelderland, heeft tegen die onreinheid herhaaldelijk gewaarschuwd; het kwaad schijnt in zijn provincie nog al voor te komen. Ook onlangs deed hij dit weer.

Vele veehouders - zo schreef hij. - schijnen de mening te zijn toegedaan, dat als de melk aan de fabriek geleverd wordt, het er niet zo precies op aan komt of ze met meer of minder zorg behandeld is. Het kan niet worden ontkend, dat die veehouders in de loop van de tijd wel enigszins in die verkeerde opvattingen zijn gestijfd, daar ze dikwijls alleen in de ergste en ergerlijkste gevallen een waarschuwing in huis krijgen en vrij zelden een kan met slecht behandelde melk aan de fabriek wordt geweigerd.

Wenselijk ware, dat er vanwege de fabrieken in deze strenger werd opgetreden, want het aannemen en verwerken van slecht gewonnen en ondoelmatig behandelde melk, kan de fabriek grote schade berokkenen, het vetgehalte van de centrifuge-melk wordt hoger en dus de boteropbrengst kleiner, terwijl men groot gevaar loopt telkens weer een of ander botergebrek te zien optreden.

Het is voor de zuivelfabriek van het grootste belang, dat de veehouders uitsluitend zindelijke melk leveren. Wie dat niet doet, moet met de vinger worden aangewezen, omdat zijn melk voor de zuivelbereiding minder waarde heeft en bovendien, die van anderen, waarmee ze aan de fabriek vermengd wordt, gedeeltelijk bederft. Het moet zó ver komen, dat werkelijk slechte melk aan elke fabriek eenvoudig geweigerd wordt, terwijl verder zindelijk behandelde melk duurder betaald wordt dan melk van gelijk vetgehalte, maar waaraan minder zorg besteed is.

Gelukkig is het mogelijk geworden op eenvoudige, goedkope wijze, in korten tijd de melk van alle leveranciers ener fabriek op haar vuilgehalte te onderzoeken.

Daartoe is men thans in staat door de methode, uitgevonden door de heer J. Stienstra, directeur der coöperatieve zuivelfabriek te Winterswijk. Als men $\frac{1}{10}$ L. melk giet in een buisje, dat uitkomt op kopergaas met watten en men blaast boven in de buis, dan blijft 't vuil van de melk in de watten achter. Naargelang van de kleur, welke de watten dan aannemen, lichter of donkerder, wordt 't vuilgehalte op 5 tot 0 bepaald.

De volgende raadgevingen mogen door alle veehouders ter harte worden genomen:

Zorgt, dat de melk, welke ge aan de fabriek levert, steeds zindelijk gemolken en met zorg behandeld is. Gebruikt alleen metalen melkgereedschap, en reinig dit met heet water; wrijf vóór het melken de uier en omliggende delen der koe met de droge hand of met een doek af; zeef de melk dadelijk na het melken; koel ze daarna zo spoedig mogelijk af en bewaar ze vóór het vervoer naar de fabriek in schone kannen op een frisse plaats, zodat ze niet alleen in reine, maar ook in volkomen zoeten toestand aan de fabriek komt. Op die wijze werkt ge mee tot kwaliteitsverbetering van ons nationaal product, de boter, en verhoogt ge zelf uw melkprijzen.

Goessche Courant, 16/04/1910; p. 1/6

Kattendijke. Woensdagavond hield de heer Zwagerman, zuivelconsulent in Zeeland, daartoe aangezocht, alhier in de zaal van den heer Feleus eene lezing over de geitenfokkerij. Spreker toonde aan hoe goed het is de geit te veredelen en een stamboek van goede geiten en bokken te maken, waardoor er geen bedrog kan plaats hebben. Nadat de heer Zwagerman het een en ander over de voeding en de behandeling der melk en der geit gesproken had werd er eene vereeniging opgericht, die ten doel heeft de geit te veredelen en alzoo goede melkgevende geiten te verkrijgen. Deze vereeniging draagt den naam: „Vooruitgang zij ons streven” en telt 18 leden met 30 geiten. Moge deze vereeniging in bloei toenemen.

Stierenkeuring

Kortgene. Op de j.l. donderdag alhier gehouden kringkeuring waren aangeboden 5 jonge en 1 oudere stier.

De eersten prijs, zijnde *f* 30,-, benevens *f* 40,- aan invoer- en kalverboek premies verwierf de stier van de stierenvereniging „*De Eersteling*” te Geersdijk met 87,3 punt.

Voor de tweeden prijs, *f* 30,-, kwam in aanmerking de stier van de heer M. F. Zuidweg te Kortgene met 73 punten. Jammer dat van deze stier met uitmuntende benen niets bekend is, omtrent afstamming enz.

De stier van de heer J. Klompe te Kolijnsplaat, ingevoerd uit Friesland, kon ook de vereiste 72 punten behalen en werd derhalve een bronzen medaille toegekend. Deze stier is wat klein van stuk, en voor Zeeland te fijn.

De twee andere jonge stieren konden niet eervol verklaard worden. De oudere stier van J. van Maldegem alhier, die het vorige jaar bekroond werd, heeft niet aan de verwachtingen voldaan, zodat ook deze niet voor een prijs in aanmerking kon komen. Hij heeft alleen zijn uitmuntend kruis goed bewaard.

De heer Zwagerman, zuivelconsulent te Middelburg, deed namens de keuringscommissie in het openbaar verslag van de op- en aanmerkingen dier commissie. Hij deed dit op een zeer duidelijke wijze, met aanwijzing der punten, welke goed en welke onvoldoende waren.

Wat de stier der vereniging betreft, bezit, volgens de heer Zwagerman, benevens zijn tamelijk goed model, deze stier een zeer goeden stamboom. Het zou te veel zijn hem dit na te zeggen. Alleen dit, dat de stier afkomstig is van de eigenaar P. Tol te Simonshaven, ZuidHolland.

Het publiek, dat nogal ruim aanwezig was bij de uitslag der keuring, ging zeer welgedaan over de praktische uiteenzetting huiswaarts.

Middelburgsche Courant, 03-06-1910; p. 2/4

LANDBOUW. Melkvee tentoonstelling

In de tuin van het *Schuttershof* alhier (Middelburg) werd heden een tentoonstelling gehouden van melkvee met opbrengst-cijfers van de *controlevereniging te Koudekerke*.

Achter de tentoongestelde dieren waren cartons opgehangen, vermeldende de opbrengsten van 27 der beste koeien, d.w.z. koeien die goed gebouwd zijn en voldoende melk en boter opbrengen. Daartussen was voor de vergelijking geplaatst de opbrengst van minder goede koeien. Bovendien werden nog tal van andere gegevens verstrekt omtrent de opbrengst van dieren in verschillende andere Verenigingen in Walcheren.

Door de zuivelconsulent, de heer C. Zwagerman, werden bij het vee wandelvoordrachten gehouden, waarbij de bovenstaande opgaven mondeling werden toegelicht.

Tevens werd de wijze van werken der contrólevereniging uiteen gezet, werden tal van nuttige wenken gegeven en o.a. ook de grondregels besproken voor doelbewuste *fokking*.

Aan de talrijke bezoekers van de tentoonstelling werden lijsten verstrekt, waarin de opbrengst van elke koe aan melk en boter met het vetgehalte der melk was vermeld. Daaruit bleek dat de

geldelijke opbrengst per koe varieerde van f 343,- tot f 118,-. De melkopbrengst liep uiteen van 6.649 K.G. tot 2.648 en het vetgehalte van 3,74 % tot 2,36%.

Land-, Tuinbouw enz.

Een coöperatieve zuivelfabriek op Walcheren.

Aansluitend een rede van de heer Zwagerman over.....Geiten in Zeeland

Maandagmiddag vergaderde de commissie van voorbereiding voor het oprichten eener zuivelfabriek onder voorzitterschap van den heer J. H. Geschiere te Grijskerke. Deze deelde mede dat er ongeveer 150 landbouwers met 900 koeien op de gecirculeerde lijsten hebben geteekend tot medewerking aan de oprichting. Hij erkende dat de werkzaamheden moeilijk waren de medewerking is zeer weinig, de Walchersche landbouwers zijn stug en terughoudend, toch zouden de prijzen der boter en melk stijgen; een fabriek kan meer boter uit de melk halen dan eene goede centrifuge.

De commissie wenscht daarom over te gaan tot het oprichten eener zuivelfabriek. Nog deelt de voorzitter mede, dat er nog meerdere landbouwers zullen toetreden. Besproken wordt de wenschelijkheid om zoo spoedig mogelijk tot oprichting eener coöperatieve zuivelfabriek op Walcheren over te gaan. De heer Iz. de Buck vraagt of Middelburg de plaats van oprichting zal zijn en of er een geschikt terrein voor is. De voorzitter zegt van ja.

Opgemerkt wordt, dat er nog meerdere landbouwers zullen toetreden als er vaste vorm aan de oprichting is gegeven.

De voorzitter zet nog in 't breede uiteen dat een fabriek goede resultaten oplevert, alles gaat op geregelde maat. Een goede scheiding kan een boer niet maken, zoo als in een fabriek. Er wordt uit de melk gehaald wat er in zit, als het 1 ons scheelt per dag wordt het 300 in één jaar. S. Louwerse zegt, als we beginnen, moeten we nu beginnen, want het komt er toch.

De heer J. Polderdijk is er ook voor dat er een fabriek komt, doch heeft het comité een schema voor de oprichting?

De voorzitter deelt mede, dat er een voorloopige acte is opgemaakt, doch daarvoor moet een vaste medewerking zijn.

De heer Zwagerman zegt, dat er noodig is een acte van oprichting door 'n notaris, dat brengt eenige kosten mede, dat kost ongeveer f 30 d f 60.

Voor ongeveer een 1000 koeien is noodig een kapitaal van f 40.000 voor een fabriek ongeveer tegen 4 pCt. met jaarlijksche aflossing, in 20 a 25 jaar wordt zoo'n fabriek afgelost, daarvoor worden obligaties geplaatst.

De heer J. Polderdijk wenschte eene fabriek als te Roermond, daar is het eene goede fabriek, daaraan wenschte hij model te hebben.

De heer Zwagerman zegt dat die fabriek heeft gekost f 43.000 geleend bij de boerenleenbanken.

De heer Meeuwse zegt dat de geldkwestie geen bezwaar is, dat komt er wel. Hij wenschte een lijst te leggen ter teekening, dan schiet men op.

De voorzitter deelt mede, dat een der aanwezigen heeft toegezegd f 25 voor de op te maken acte (applaus).

De heer J. Polderdijk zegt, dat het wenschelijk is dat een definitief bestuur benoemd wordt dat nogmaals eene excursie maakt naar de fabrieken, die kosten worden dan vergoed uit de oprichtingskosten.

Op de lijst die nu circuleert wordt door de aanwezigen druk geteekend voor de oprichtingskosten.

De voorzitter vraagt of er nu een definitief bestuur gekozen wordt. Hier blijkt men voor, dit zal bestaan uit 7 leden.

De heer Zwagerman wordt benoemd tot adviseerend lid.

Geteekend hebben op de lijst 24 aanwezigen.

Tot bestuursleden werden gekozen de heeren J. H. Geschiere, C. Franse, S. Louwerse, D.

Dingemanse, C. Leijnse, J. Polderdijk, J. Vader Mz.

Hierna wordt de vergadering gesloten.

Onderstaande rede werd uitgesproken door den heer Zwagerman.

Het is zeker eenigszins gewaagd, om na de behandeling van 't voor deze streek zoo belangrijke onderwerp van den vorigen spreker, over te gaan tot het voordragen mijner inleiding over de verbetering van het geitenras in Zeeland. Gaarne geef ik toe, dat mijn onderwerp een indirect en niet een direct landbouwersbelang beoogt. Toch hoop ik er in te slagen ook bij U eenige belangstelling te wekken voor de zaak van de verbetering van de koeien van onze landarbeiders. Reeds vele niet direct belanghebbenden in onze provincie gaven tot heden van die belangstelling blijk.

In Zeeland zijn een groot aantal arbeiders in het landbouwbedrijf werkzaam. In 1899 bedroeg dit getal bijna 33.000.

Het is een landbouwbelang, dat de voeding van die arbeiders en hunne gezinnen zoo goed mogelijk zij. Dit toch zal de gezondheid en daardoor ook de werkkraft bevorderen, terwijl tevens het levensgenot er door toeneemt, waardoor wordt bijgedragen tot de vervulling van de belangrijkste voorwaarde om de landarbeiders van trekken naar elders af te houden.

Het wil mij voorkomen, dat wij tot de verbetering van de voeding van onze landarbeiders veel zouden hebben bijgedragen, wanneer we het zoover konden brengen, dat elk van hen in het bezit was van 1, zoo mogelijk 2, goede melkgeiten en in staat om die behoorlijk, zonder al te groote uitgaven daarvoor, te voeden.

Dit toch zou ten gevolge hebben:

a. dat de arbeiderskinderen in de jeugd over het algemeen beter gevoed zullen worden en dus gezonder opgroeien. Vooral in gevallen dat de moeder zelf niet in staat is de zuigelingen te voeden en bij de voeding van jonge kinderen, die niet meer de moederborst krijgen, kan de geitenmelk goede diensten bewijzen. Moet koemelk gekocht worden, dan moet met de toediening daarvan natuurlijk zoo zuinig mogelijk worden te werk gegaan;

b. dat in geval van ziekte steeds een goedkoop versterkend voedsel aanwezig zou zijn. Ook dit is voor arbeidersgezinnen van groote waarde, omdat het koopen van vleesch, koemelk en eieren uitgaven vordert, die meestal niet lang kunnen worden volgehouden.

c. dat het voedsel van het gezin over het algemeen smakelijker en voedzamer zal worden. Vleesch en spek en ook groenten ontbreekt dikwijls bij het middagmaal van deze menschen. Door spijzen toe bereid met geitenmelk kan dit belangrijk smakelijker en voedzamer worden.

Veel bepaald nauwkeurige gegevens, betrekking hebbende op voldoende langen tijd voortgezette onderzoekingen over de samenstelling van geitenmelk, zijn mij niet bekend.

Daarom is van de gemiddelde hoeveelheden aan voedende bestanddeelen daarin niet veel te zeggen. Aangenomen mag wel worden, dat gemiddeld de hoeveelheden daarvan niet belangrijk verschillen met die in koemelk. Boven koemelk heeft geitenmelk echter voor:

1. Dat het vet en de kaasstof daaruit gemakkelijker verteren. Het vet is fijner verdeeld, terwijl de kaasstof in hare stremming meer overeenstemming vertoont met die uit vrouwenmelk dan uit koemelk. Vooral daarom ook is geitenmelk voor zuigelingenvoeding te prefereeren.

2. Tuberculose komt onder geiten zelden, in ieder geval minder dan onder de koeien, voor. Meestal kan men dan ook, zonder gevaar de geitenmelk, mits ze zindelijk gewonnen is, rauw aan kinderen geven. Elke arbeider die een paar gezonde geiten houdt, kan elken dag over 'n flinke hoeveelheid „gezondheidsmelk” beschikken. Hij behoeft van „Oud-Bussum” of *„Het Huis ter Aa”* geen klant te worden. Zonder nog te spreken van de boter en de kaas, die men in sommige streken, als o.a. op Walcheren, uit geitenmelk maakt, van de smakelijkheid en de hooge voedingswaarde van het vleesch van jonge geiten en de waarde der hinden, geloof ik u wel al reeds van het groote belang, gelegen in het bezit van een paar werkelijk goede melkgeiten voor een arbeidersgezin te hebben overtuigd.

In een provincie als Zeeland, waar de teelboerderij overheerscht en waar zoovele dijken en wegen zijn, kunnen geiten door landarbeiders zeer goedkoop worden gehouden. Het gemeenschappelijk huren van wegkanten of stukken dijk zou op vele dorpen m.i. aanbeveling verdienen. Verder komt het mij voor dat de landbouwers het best van hunne sympathie voor dit arbeidersbelang, wat indirect ook hun belang is, zouden blijk geven, door het onder billijke voorwaarden verhuren van enkele roeden klavers en wat greppel- en slootkanten.

In Zeeland is reeds nu het houden van geiten onder de landarbeiders tamelijk algemeen. Naar schatting wordt op elke twee arbeidersgezinnen gemiddeld eene geit gehouden. De meeste geiten komen voor op Walcheren, in het lage land van Schouwen en langs de duinkanten. Op Walcheren kan men gemiddeld op twee melkgeiten per arbeidersgezin rekenen, sommigen houden daar 6 tot 7 geiten. Dikwijls wordt uit de melk daarvan ook boter en kaas gemaakt, beide op de tentoonstelling te zien. In verschillende gedeelten van Zeeland echter, o. a. ook in Zeeuwsch Vlaanderen, is het wenschelijk dat de geitenhouderij onder de arbeiders algemeen wordt.

Ik heb telkens, wanneer ik daar straks het houden van geiten voor landarbeiders aanbeval, den nadruk er op gelegd, dat dit zouden moeten zijn goede geiten.

Onder een goede geit versta ik een dier dat gezond is en sterk gebouwd, niet te klein is en dat volwassen zijnde, zonder al te hooge eischen aan de voeding te stellen, per jaar 600 á 700 liters melk opbrengt.

Haarkleur en al of niet gehoornd zijn, zijn bijzaken. Zoo 'n goede geit moet na het lammen minstens 3 liters melk per dag kunnen geven en het melkgeven minstens 40 à 45 weken per jaar kunnen volhouden. De allerbeste geiten geven nog belangrijk meer. Soms tot 1200 liters per jaar. Na het lammen geven enkele dieren 6 à 7 liter melk per dag. Zoo hoog behoeven we echter voorloopig onze eischen nog niet te stellen, om van groote verbetering te kunnen spreken. De geiten, die nu in Zeeland worden gehouden, zooals ik op verschillende tentoonstellingen der Zeeuwsche geitenfokverenigingen in de gelegenheid was waar te nemen, voldoen in de verste verte niet aan de straksgenoemde billijke eischen.

Verleden jaar zag ik op de tentoonstelling der Duitsche Landbouw-Maatschappij te Leipzig een 300-tal geiten en bokken uit streken waar men veel aan de veredeling van het geitenras had gedaan. Die die dieren waren allen flink ontwikkeld, stevig gebouwd en gezond en gaven veel melk. Van 4, 5 en zelfs 6 liters melk per dag na het lammen hoorde men herhaardelijk spreken. De meeste Zeeuwsche geiten daarentegen zijn klein, heel dikwijls zeer verzwakt en ongelukkig gebouwd, terwijl melkopbrengsten boven 2 liters per dag na het lammen reeds zeldzaam zijn. Ook houden de dieren na het weer drachtig worden het melk geven gewoonlijk niet lang meer vol en gaan te spoedig droog.

Dat onze Zeeuwsche geiten zooveel achter staan bij de veredelde geitenrassen, vindt zijn oorzaak daarin dat men tot nog toe hier bij de geitenfokkerij alles maar aan de natuur overliet, daarbij zondigde tegen de eerste grondregels, als eener doelmatige fokkerij.

Op de afstamming van de bokken werd nooit gelet. De dieren werden veel te jong en te veelvuldig gebruikt. Dan word veelal een familieteelt bedreven die op ander gebied zonder voorbeeld is. Bij de keuze der jonge geiten werd gewoonlijk op de eigenschappen der moedergeit niet gelet.

Thans zien we echter gedurende een paar jaren overal in ons land eene beweging om het geitenras te verbeteren. Ook onder de Zeeuwsche geitenhouders bestaat hiervoor groote belangstelling. Een 19-tal geitenfokverenigingen met ongeveer 775 leden, die samen plm. 1200 melkgeiten houden, zijn opgericht. Bovendien kwam in den herfst van het vorige jaar tot stand de vereeniging tot bevordering van de geitenfokkerij in Zeeland, waarbij zich alle nu bestaande geitenfokverenigingen aansloten.

De geitenfokverenigingen namen in hunne reglementen op:

1. De vereeniging stelt ter beschikking van de leden een of meer goedgebouwde bokken, die van de melkgeiten afstammen. Deze bokken worden voor gemeenschappelijke rekening aangekocht en bij een der leden gestald.
2. Eenmaal per jaar wordt van alle melkgeiten der leden eene tentoonstelling gehouden. Hier worden de bestgebouwde geiten, totaal ongeveer 15 à 20 % van de aangesloten dieren, uitgezocht. De Eigenaars van deze geiten worden verplicht van een dag per week over een geheel jaar de melkopbrengsten daarvan te meten er aan te teekenen. Hiervoor worden melkmeetflesschen verstrekt van 2 Liters inhoud, op elke 0.2 Liter gemerkt. Zijn de melkopbrengsten voldoende, dan worden de dieren in een der ooren gemerkt en ingeschreven in het stamboek der vereeniging.
3. De jongen der stamboekgeiten en van den vereenigingsbok moeten zorgvuldig opgekweekt en zoo mogelijk onder de leden der fokvereniging verkocht worden.

De Provinciale Vereeniging stelt zich ten doel:

1. Bij invoer van fokmateriaal van elders behulpzaam te zijn en samenwerking tusschen de vereenigingen te bevorderen.

Thans worden de meeste bokken voor de vereenigingen ingevoerd uit Hessen in Duitschland, waar veredelde Saanengeiten worden gekweekt. Ook enkele geiten werden van daar ingevoerd. Omdat de voorraad werkelijk uitmuntend fokmateriaal in onz Provincie zeer klein is, zal getracht worden dezen herfst door middel van de heeren Visser en Zuurbier een flink getal goede Saawenbokken en geiten uit Hessen in Zeeland in te voeren.

Vanwege de Provinciale Vereeniging zal einde Juli over dien invoer eene circulaire worden uitgegeven waarop nadere inlichtingen. Het ligt in de bedoeling van de Provinciale Vereeniging om, zoodra een voldoende getal zeer goede bokken en geiten in Zeeland bekend zullen zijn, zelf de bokken voor de vereenigingen te fokken. Daartoe zou het noodig zijn voor Zeeland een fokstation op te richten. De van uitstekende ouders geboren bokjes, door de Provinciale Vereeniging op een leeftijd van enkele weken opgekocht, zouden in dat fokstation zorgvuldig opgekweekt kunnen worden en later over de Provincie verdeeld.

Het komt mij voor dat een dergelijk fokstation voor de verbetering van het geitenras in onze Provincie goede vruchten zou afwerpen. Ik hoop van harte dat het aantal donateurs van onze

Provinciale Vereeniging, dat nu ruim 60 bedraagt, zoo zal stijgen, dat op den duur alleen hunne bijdragen in staat zullen stellen het fokstation te exploiteeren.

2. Door omwisseling van bokken tusschen de verschillende vereenigingen elk jaar, familie-teelt te voorkomen, zonder genoodzaakt te zijn goed fokmateriaal te spoedig van de hand te doen.

3. Door het gratis uitgeven van eenvoudige geschriftjes en het doen houden van lezingen de kennis omtrent de geitenhouderij te vermeerderen Reeds werden verschillende lezingen gehouden en een tweetal geschriftjes verspreid.

4. De stamboeken en hulpmiddelen voor 't werken gratis aan de vereenigingen te verstrekken en het gebruik van melklijsten en melkmeetflesschen onder de geitenhouders te bevorderen.

5. De vereenigingen finantieel te steunen.

De Provinciale Vereeniging ontving van de Regeering over dit jaar een subsidie van *f*700. Aan de Provincie werd verzocht een subsidie van *f*300 te mogen ontvangen. Een 60-tal donateurs dragen ongeveer *f*100 bij, terwijl de aangesloten vereenigingen van de ongeveer *f*900, die de leden opbrengen, plm. *f*80 aan de Provinciale Vereenigingen afdragen.

Langzamerhand neemt de belangstelling in het werk, der Provinciale Vereeniging toe en wordt het nut daarvan meer erkend. Op het gebied echter van de veredeling van de koeien onzer arbeiders hebben wij in onze Provincie nog maar pas de eerste schreden gedaan. Om te bereiken wat in sommige gedeelten van Regio en Duitschland reeds bereikt is, zal in de eerste plaats noodig zijn krachtige eensgezinde werkzaamheid van de geitenfokvereenigingen. Daarbij kan echter de steun en de medewerking van de landbouwers en van de landbouw-autoriteiten veel helpen.

Vanwege de Provinciale vereniging zullen op de tentoonstelling worden ingezonden een 6-tal zeer goede en een 6 tal tamelijk slechte melkgeiten. Bovendien zullen daar enkele andere zaken zijn betrekking hebbende op het werk onzer vereeniging. Ook zal er gelegenheid zijn zich daarbij als donateur aan te sluiten.

Mijne heeren ! Het zou mij zeer aangenaam zijn, wanneer mij mocht blijken dat door deze inleiding uwe belangstelling in het werk der geitenfokvereenigingen is vermeerderd.

Het Landbouwfeest in Zeeuwsch-Vlaanderen O. D.

(Van onzen eigen verslaggever.)

I.

Axel, Dinsdagavond.

De jongste van de afdeelingen der Maatschappij tot bevordering van landbouw en veeteel in Zeeland ontvangt dit jaar in haar midden de algemeene vergadering waaraan, als naar gewoonte, een rijtoer, een gemeenschappelijke maaltijd en een tentoonstelling op landbouwgebied verbonden zijn.

Zomervergadering van het hoofdbestuur

Ter bijwoning dier waren genoodigd de heeren J. C. de Ruyter de Wildt, directeur van het rijkslandbouwproefstation te Goes, I. G. J. Kakebeeke, rijkslandbouwleeraar in Zeeland te Goes, C. Zwagerman, zuivelconsulent der Maatschappij, J. P. M. Camman, tuinbouwleeraar in Zeeland, en Tj. B. E. Kielstra, assistent-zuivelconsulent der Maatschappij.

Verder dat de begroting voor het assistent zuivelconsulentschap door den minister van landbouw enz. is goedgekeurd, dat het reglement, bevattende de instructie van den assistent zuivelconsulent met geringe wijzigingen eveneens is goedgekeurd en dat door het dagelijksch bestuur uit de twintig sollicitanten voor 't assistent-zuivelconsulentschap voorgedragen is de heer Tj. B. E. Kielstra voor één jaar.

De minister heeft daaraan zijn goedkeuring gehecht, de heer Kielstra heeft de betrekking aangenomen en reeds aanvaard.

Medegedeeld werd dat een provinciale subsidie verleend is van f 250 voor het zuivelconsulentschap.

Van den zuivelconsulent is een verzoek ingekomen om eene toelage van f 175 voor een reis naar Engeland om een bezoek te brengen aan de landbouwtentoonstelling te Liverpool, excursions te doen in 't Zuiden van Schotland (Ayrshire) ter bestudeering van veehouderij en zuivelbereiding, door Durham, York en Lincoln, bekend door rundvee, schapen en varkens, een bezoek te brengen aan de proefboerderij te Rothamstead bij Londen en enkele koelhuizen te bezichtigen.

Dit verzoek is ingetrokken.

Assistent-Zuivelconsulent Tj. Kielstra voor één jr

LANDBOUW.

De heeren J. Zaubier te Alkmaar en R. Visser te Berkhout zullen zich in het laatst van Augustus of in het begin van September naar het groothertogdom Hessen begeven, ten einde aldaar een aantal fokgeiten en bokken van het Zwitserse Saanenras aan te koopen.

De heer C. Zwagerman, zuivel- en veeconsulent voor Zeeland, zal hen vergezellen.

Zij, die in Zeeland uit Hessen dieren wenschen in te voeren, worden verzocht uiterlijk vóór 10 Augustus a.s. aan een der volgende adressen: C. Zwagerman te Middelburg of J. A. Lyppens te Zuideinde, op te geven:

a. hoeveel dieren en van welke soort zij wenschen te bestellen; b. voor wiens rekening zij bestellen (vereniging of particulier); c. of zij voor subsidie van de Provinciale Vereeniging in aanmerking wenschen te komen.

Men kan zijn bestellingen na 15 Augustus a.s. niet meer intrekken.

Aan de geitenokverenigingen wordt aangeraden den invoer van vrouwelijke fokdieren sterk te bevorderen, vooral met het oog op het volgend jaar op te richten fokstation.

LANDBOUW.

Vrijdagavond werd te Zoutelande in de herberg *De Roode Leeuw* door vele ingezetenen een bijeenkomst gehouden, om te komen tot de oprichting van een geitenokvereniging.

De heer Zwagerman, zuivelconsulent te Middelburg, uitgenoodigd om over de geitenokkerij een lezing te houden, voldeed daaraan.

Besloten werd tot het oprichten van een vereniging over te gaan.

Uit de vergadering traden 33 personen als lid toe, met een gezamenlijk aantal van 84 geiten.

De heer C. Zwagerman, voorzitter der vereeniging ter bevordering van de geitenfokkerij in Zeeland en zuivelconsulent te Middelburg, heeft met de veeteelt- en zuivelconsulenten der andere provinciën te Utrecht een vergadering gehouden, om voor geheel Nederland voor de geitenfokkerij vast te stellen een gelijkvormig stamboek en dek en sprongregister. Voor het gansche land zullen de stamboekeischen en de merken dezelfde zijn, terwijl de getatouëerde voorlezer der provincie zal aanduiden in welk deel van Nederland de geit tehuis behoort.

EEN GEITENVEREENIGING.

Te Aagtekerke is, na een lezing van den heer Zwagerman, zulk eene vereeniging opgericht. Zij telt 36 leden met 76 geiten.

LANDBOUW.

— Te Westkapelle werd Woensdag op de hofstede van den heer A. Verhulst, van wege de geitenfokvereeniging aldaar, eene eerste keuring van geiten gehouden. Aangebracht waren 43 gewone en 3 jonge „zuiver ras“ Sanengeiten. Door den heer Kielstra, assistent zuivelconsulent te Middelburg, werden 20 gewone en de 3 jonge Sanengeiten aangewezen als de gezondste en de besten van lichaamsbouw. Deze zullen voorloopig als fokdieren dienen.

H.H. Veehouders van Westelijk Schouwen.

De ZUIVEL-CONSULENT voor Zeeland, de heer ZWAGERMAN, zal op Dinsdag 20 Dec., in het „Hotel BOM“ te Haamstede behandelen, het onderwerp:

„Rundveeverbetering en samenwerking op dit gebied in Zeeland“.

Op deze bijeenkomst zal gelegenheid bestaan om als lid der Fokvereeniging te Haamstede toe te treden.

Goessche Courant, 17/01/1911; p. 2/4

Schore.

— Zaterdagmiddag hield alhier dhr. Zwagerman, zuivelconsulent voor Zeeland een lezing over: „De verbetering van het rundvee en het oprichten eener stierenvereeniging.” Hij wist zijn klein gehoor gedurende ongeveer een uur te boeien en toonde met cijfers aan, het groote nut van een stierenvereeniging. Men mag zich met recht wel afvragen: Hoe kan een landbouwer na zulk een duidelijke uiteenzetting nog weigeren lid te worden van zoo'n vereeniging?

Zierikzeesche Nieuwsbode, 20/01/1911; p. 3/8

**Maatschappij tot bevordering van Landbouw
en Veeleelt in Zeeland.**

Afdeeling ZIERIKZEE.

**LEZING van den Zuivelconsulent,
den Heer C. ZWAGERMAN,**

over: *Rationeele Vee fokkerij en samenwerking op dit gebied in Zeeland*, op
Dinsdag 24 Januari, ten half twaalf uur,
in het „HUIS VAN NASSAU”.

De Secretaris,
M. C. MULOCK HOUWER.

Zierikzeesche Nieuwsbode, 23/01/1911; p. 2/5

**Contrôle-Vereeniging „V. Z. O. S.”
te ST.-MAARTENSDIJK.**

Lezing

door den Heer **C. ZWAGERMAN**,
Zuivelconsulent, op **Woensdag 25 dezer**,
’s namiddags 3 uur, in het Hôtel van Mej.
de Wed. M. POLDERMAN.

Onderwerp:

*Rationeele Vee fokkerij en samenwerking
op dit gebied in Zeeland.*

Toegang voor **alle** belangstellenden **vrij**.

N.B. Onmiddellijk na afloop der lezing
kunnen diegenen, welke nog wenschen
mede te werken tot het oprichten
eener Stierenvereeniging, zich
daartoe opgeven bij het Bestuur.

De Secretaris,
J. M. FRANKE.

25 Jan. Lezing Zwagerman in *Huis Nassau* Zierizee.

Gegevens Schouwen-Duiveland: De veestapel is niet onbelangrijk, van de 83.000 stuks die Zeeland telt, heeft Schouwen-Duiveland er 10.600, waarvan er 3.200 melkvee is. Per jaar worden er 2.000 stuks rundvee ingevoerd terwijl er 3.000 kalveren worden geboren.

De Fok- en Stierhouderij is nog weinig ontwikkeld.....



Goessche Courant 23-02-1911; p. 1/ 4 – ook in MAP Walcheren / Middelburg

Landbouw, Veeteelt en Visscherij.

Coöperatieve zuivelfabriek.

Pogingen van de zuivelconsulent der *Zeeuwsche Landbouwmaatschappij* om op Walcheren een coöperatieve zuivelfabriek op te richten, zijn door gebrek aan deelneming mislukt.

Afd. Middelburg der Zeeuwsche Landbouw-Maatschappij.

Op de Maandag te Middelburg gehouden vergadering van de afd. Middelburg der Zeeuwsche LandbouwMaatschappij, hield de heer Zwagerman een lezing over doelmatige veefokkerij en samenwerking op dat gebied in Zeeland.

Spreker gaf eerst enige cijfers, waaruit bleek dat in Zeeland de bouwboerderij de voornaamste bron van inkomst voor de landbouwer is. Deze bouwboerderij gaat steeds vooruit, dank zij ook het uitstekend landbouwonderwijs en de vooruitgang der techniek op landbouwgebied.

De kennis en beoefening van landbouw ging in de laatste jaren steeds vooruit. De Zeeuwsche weiden worden echter in het algemeen nog niet voldoende verzorgd. Dit feit mag nog wel eens ernstig onder het oog worden gezien. Grotendeels door het vele weiland en ook door het uitstekende voer bezit Zeeland een zeer uitgebreide veestapel. In het geheel heeft men in onze provincie ongeveer 83.000 stuks rundvee.

Met is dus nuttig en nodig een doelbewuste veefokkerij te bedrijven. De geldelijke resultaten van de veefokkerij moeten echter nog belangrijk verbeterd worden. Ieder jaar wordt in Walcheren 6000 stuks rundvee gedekt. De 5600 daarvan geboren kalveren moeten nu zulke eigenschappen krijgen dat ze voor de boer voordelige dieren worden. Bij het melkvee moet het productievermogen bevorderd worden en bij het andere de mooie en krachtige bouw. Aan beide zaken moet grote aandacht worden geschonken.

Een goede of slechte melkkoe kan in 4 of 5 jaar wel *f* 400,- of *f* 500,- meer of minder opbrengen. Er kan een verschil zijn van 4000 á 5000 liter melk per jaar bij even oude dieren. Dit ligt geheel aan een doelmatige behandeling.

Spreker stelde dit door verschillende voorbeelden duidelijk in het licht. Tussen een slechte en een goeden stal loopt het verschil gemiddeld tussen *f* 120- *f* 200 aan boter per koe en per jaar. Het productievermogen der dieren moet voortdurend worden gecontroleerd. Eerst daarna zal een doelbewuste behandeling kunnen toegepast worden.

Er kan meer systeem worden gebracht in de rundveefokkerij door zich plaatselijk te verenigen. In Zeeland moet men overal waar 100-150 koeien aanwezig zijn een contrólevereniging oprichten, ter voortdurende bepaling van de hoeveelheid melk en het vetgehalte daarvan. De kosten van dergelijke controle zijn niet hoog, hoogstens *f* 1,75 per koe en per jaar. Men kan dan van al het vee de opbrengst zeer nauwkeurig bepalen.

Bovendien moet steeds een uitmuntende stier worden gebruikt, daar deze een belangrijke invloed op de veestapel kan uitoefenen.

Nu de landbouw in de laatste jaren zozeer is vooruitgegaan, mag ook de veeteelt niet achterblijven. Spreker wakte daarom de aanwezigen op lid te worden van een controle-, een stieren- en een stamboekvereniging. De uitgaven hiervoor zullen met grote rente zeker terugkomen. Samenwerking is in de eerste plaats een vereiste. De uitgaven van de boerderij gaan tegenwoordig sterk omhoog, en alleen de landbouwers welke met hun tijd meegaan en niet tegen de kosten van iets nieuws opzien, zullen op den duur het meeste voordeel van hun veestapel kunnen bereiken.

Spreker eindigde zijn luid toegejuichte rede met een opwekking aan alle aanwezigen krachtig samen te werken in de door hem aangewezen richting.



Goessche Courant 16-03-1911; p.2/4

NED. RUNDVEE-STAMBOEK.

Hedenmiddag hielden de leden van de *Afdeeling Zeeland* dezer vereniging in de „*Prins van Oranje*” alhier een openbare vergadering, die bezocht werd door ongeveer 60 leden. De voorzitter, Baron Collot d’Escury, opende haar met een welkom aan de aanwezigen, inzonderheid aan de afgevaardigden der stieren- en contrólevereniging en aan dhr. Suermond, administrateur van het Hoofdbestuur van het Nederl. Rundvee stamboek.

Mededeling werd gedaan van de rekening der Provinciale en de Rijkssubsidie over 1910; de f 3000,- der provincie werd besteed aan prijzen en keuringskosten; die van het Rijk bedroeg in ontvang f 8994,79, in uitgaaf f 8617,50½ en gaf dus een goed slot van f 377,20½. Het bestuur deelde vervolgens mee, dat het plan bestaat dit jaar de voorkeuringen af te schaffen; verschillende redenen, voornamelijk financiële, gaven daartoe aanleiding.

Daarna werden medegedeeld de plannen van het bestuur ten opzichte van de rubriek rundvee op de tentoonstelling te Middelburg, die later gedrukt aan de leden zullen worden uitgereikt. De benoeming van twee afgevaardigden en plaatsvervangers werd uitgesteld tot een volgende vergadering, te houden in Goes.

Ten slotte werd door de 2e secretaris, dhr. Zwagerman, zuivelconsulent voor Zeeland, een lezing gehouden over rationale veefokkerij en samenwerking op het gebied van de veeverbetering in Zeeland. Spreker legde vooral de nadruk op het goed verzorgen der weilanden, op de waarde der rundveefokkerij, blijkende uit de grote opbrengst der zuivelprodukten en van het rundvee; een verblijdend verschijnsel is, dat de rundveefokkerij in Zeeland gelijk blijft al legt men zich veel toe op de paardenfokkerij en op suikerbietenteelt.

Spr. drong dan ook ten sterkste aan op het fokken, het goed verzorgen en het verbeteren van het rundvee, met het oog op productievermogen en op de handelswaarde. Om dit doel te bereiken moet men samenwerken, door het oprichten van controle- fok- en stierenverenigingen en door het nauwkeurig aanleggen van een stamboek. Ten slotte wees hij op de eisen, die over het algemeen aan een rationale veefokkerij moeten gesteld worden.

Onder luid applaus bracht de voorzitter dank aan de spreker voor zijn duidelijke praktische en leerrijke voordracht.

Een afdruk van de gehouden lezing werd uitgereikt aan de afgevaardigden van tegenwoordige verenigingen en voor zover de voorraad strekte, ook aan particulieren.

Bij de discussie over de gehouden voordracht, bleek dat er neiging bestaat, de door de spreker bedoelde verenigingen tot stand te brengen.



Middelburgsche Courant, 21-04-1911; p. 5/6

Hoofdbestuur Zeeuwsche Landbouw-Maatschappij – 20 april.

Dat hoofdbestuur vergaderde heden middag, onder voorzitterschap van de heer J. H. O. Dominicus, algemeen voorzitter der maatschappij, in de sociëteit „St. Joris” alhier.

Tot bijwoning der vergadering waren uitgenodigd de directeur van het rijkslandbouwproefstation te Goes, de rijkslandbouwleeraar in Zeeland, de rijkstuinbouwleeraar in Zeeland en Westelijk Noord Brabant, de zuivelconsulent en de assistent-zuivelconsulent der maatschappij en afgevaardigden van het bestuur van de afdeling Zeeland van het „Nederlandsch Rundveestamboek”, van de provinciale regelingscommissie voor de paardenfokkerij en van het „Stamboek voor het Zeeuwsch-Belgisch trekpaard.”

.....

Salaris zuivelconsulent en assistent.¹³

Hierna werd overgegaan tot de benoeming van een assistent zuivelconsulent.

Alvorens werd behandeld de regeling van de jaarwedde van de zuivelconsulent.

Zij bedraagt thans: jaarwedde f 1800, directeur van het botercontrolestation f 350, onderwijzer aan de winterschool f 115, kosten voor het pensioenfonds f 267.

Hij verzoekt zijn wedde te verhogen tot f 2150.

Het dag. bestuur stelt voor op het verzoek nog niet te beslissen, maar af te wachten wat de regering beschikt op een verzoek om een hoger subsidie.

In verband hiermede staat ook de beloning van de assistent.

Deze bedraagt nu f 700. Het dag. bestuur wenst die te verhogen tot f 800 met twee tweejaarlijkse verhogingen van f 100.

Verder wenst het dag. bestuur voor hem een pensioenverzekering aan te gaan van f 600. Ook met een beslissing hierover wenst het dag. bestuur te wachten tot na antwoord van de regering op het verzoek om verhoging der subsidie. Vanaf 1 Juli wenst het dag. bestuur de assistent-zuivelconsulent f 800 te geven.

Het dag. bestuur verklaarde huiverig te zijn dit jaar aan de provincie verhoging van subsidie te vragen voor de zuivelconsulent, omdat reeds een subsidie wordt gevraagd voor het landbouw-onderwijs.

De heer Hombach zag daarin geen bezwaar; hij zou 't beter vinden maar in eens te vragen wat men nodig heeft.

De heer Kakebeeke wees er op dat, als de rijkssubsidie wordt toegestaan, het evenwicht tussen ontvangsten en uitgaven is hersteld. Daarom zou hij willen wensen voor het zuivelconsulentschap nu niets te vragen

De heer Hombach legde zich hierbij neer.

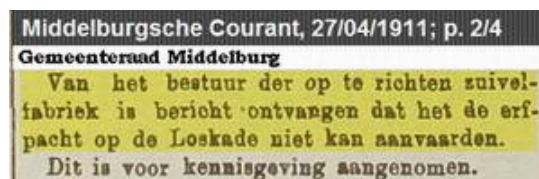
De verschillende voorstellen van het dag. bestuur werden nu besproken.

De heer Zwagerman nam genoegen met uitstel van de beslissing op zijn verzoek.

Hij verklaarde verder zeer tevreden te zijn over het werk van zijn assistent en ingenomen met het voorstel om diens traktement op f 800 te brengen. Voor de volgende jaren wenst hij de beslissing nog aangehouden te zien. De bijdrage voor het pensioen zou hij willen dat bepaald werd op f 100.

De voorstellen van het dag. bestuur werden aangenomen.

Nadat het dag. bestuur nog de definitieve benoeming had aanbevolen van de heer T. B. E. Kielstra als assistent zuivel-consulent. werd deze daarop bij acclamatie benoemd.



¹³ Assistent Tj. B.E. Kielstra was al in dienst, n.l. in juni 1910 vóór één jaar aangesteld

AFDEELING MIDDELBURG DER Z. L. M.

Hedenmorgen hield de afdeling Middelburg van de „Zeeuwsche Landbouw Maatschappij” onder voorzitterschap van jhr. P. J. Boogaert, alhier een algemene vergadering in het „Schuttershof”. De vergadering was tamelijk bezocht

.....

Tuberculose onder het vee

Vervolgens besprak de heer Zwagerman de tuberculose onder het vee. De tuberculose is een besmettelijke ziekte, evenals het mond en klauwzeer. Ze wordt door een zeer klein levend wezentje, de tuberculosebacil, veroorzaakt. Het is nu nodig dat de ziekte niet van een ziek op op gezond dier wordt overgebracht. Dit moet de grondslag zijn. Het kan voorkomen dat tuberculose in keel, longen, uiers en darmen voorkomt, dit is de open tuberculose. Kan de bacil echter niet naar buiten komen, dan noemt men het gesloten tuberculose.

De eerste is de gevaarlijkste soort, omdat ze besmetting in de hand werkt. De tuberculose moet uit de veestapel worden verdreven en het beste zou zijn de aangetaste dieren zo spoedig mogelijk af te maken.

Dit zou echter van groots schade voor de veestapel zijn. Het afmaken van dieren met open tuberculose neemt tegenwoordig een tweede plaats in. Waar binnen vijf of zes jaar iedere veestapel vernieuwd wordt, moet men zorgen dat alle jongt dieren niet besmet kunnen worden. Men moet aansturen op een tuberculosevrij opvoeden van het fokvee. Dit is echter heel moeilijk, daar al dikwijls reeds door de hun verstrekte melk de dieren besmet worden.

Ook zeer veel fabrieken zijn bronnen van besmetting daar in deze inrichtingen melk van allerlei soort koeien door elkaar wordt gemengd, waaronder allicht tuberculose dieren zijn. De melk van enkele dieren besmet op die manier eveneens die van andere. De melk, wei- of karnemelk, die evenwel naar de, boeren teruggaat kan verhit, gepasteuriseerd worden. Na aan een temperatuur van $\pm 85^{\circ}$ te zijn blootgesteld zijn alle ziektekiemen volkomen gedood

Met enige voorbeelden lichtte de heer Zwagerman verschillende in deze richting reeds verkregen gunstige resultaten toe.

De slagersvereniging zou ook willen dat pogingen aangewend werden pasteuriseren van de ondermelk op iedere zuivelfabriek te verkrijgen.

Het is echter beter niet daarop aan te dringen. Het is voor de regering tot nu toe onmogelijk geweest dit voor te schrijven, daar de handkracht fabrieken hieraan niet zouden kunnen voldoen

Ook de kaasfabrieken die niet over stoom beschikken zouden hun wei niet kunnen pasteuriseren, terwijl het eveneens moeilijk is een wet te ontwerpen alles tot 85° Celsius te verhitten, daar het zeer moeilijk zou zijn hier contrôle uit te oefenen.

Bij directies van melkinrichtingen moet echter op pasteurisatie aangedrongen worden.

Zolang dit niet gebeurt, is het het beste dat iedere landbouwer zijn ondermelk zelf kookt, terwijl bovendien op een goede controle streng moet worden gelet.

De voorzitter zegde de heer Zwagerman namens de vergadering dank voor zijn interessante lezing.

De heer Van de Woestijne betreurde het dat de regering in deze niet meer handelend optrad, waarna de heer Van Nederveen toelichtte, hoe reeds verschillende pogingen werden gedaan b.v. door aankoop van tuberculeuse runderen, wat echter afstuitte op grote kosten en niet het gewenste resultaat had. Na laat de regering de kwestie meer aan de landbouwers zelf om, wat spreker zeer nuttig achtte.

Middelburgsche Courant, 16/05/1911; p. 2/6

AFDEELING MIDDELBURG DER Z. L. M.

Hedenmorgen hield de afdeeling Middelburg van de „Zeeuwsche Landbouw Maatschappij” onder voorzitterschap van jhr. P. J. Boogaert, alhier een algemeene vergadering in het „Schuttershof”.

De vergadering was tamelijk bezocht.

De heer Geschiere drukte er zijn leedwezen over uit dat het „Landbouwblad” een andere uitgave zal krijgen, waarna de heer **Kramer** mededeelde dat de kosten van dit blad evenwel gelijk zullen blijven.

De heer Geschiere zou eveneens het verslag der vergaderingen aan het „Landbouwblad” willen toezenden. De heer Kramer merkte op dat de verslagen der landbouwvereniging steeds volledig in de „Middelburgsche Courant” en de „Zeeuw” verschijnen, waarom hij verdere publicatie onnoodig achtte.

De heer Zwagerman deelde die meening niet. Al verschijnt het verslag op uitstekende wijze in de plaatselijke bladen, toch zou het z. i. ook wenschelijk zijn dat eenige jongelui die in den landbouw hun opleiding genoten, bij de vergaderingen aanwezig waren om een verslag voor het „Landbouwblad” samen te stellen.

Het bestuur zegde toe deze kwestie te zullen overwegen.

ZEEUWSCHE LANDBOUW MAATSCHAPPIJ.

Heden had in de Prins van Oranje alhier de algemene vergadering plaats van de *Zeeuwsche Landbouw Maatschappij*. Te ruim kwart over tien opent de voorz. dhr. J. H O. Dominicus, de vergadering waarbij hij er allereerst de aandacht op vestigt, hoe het mond- en klauwzeer, oorzaak was, dat de grote provinciale tentoonstelling te Middelburg niet kon doorgaan.

.....

De handel was levendig, de prijzen waren hoog.

De veehouderij gaf in 1910 financieel gunstige uitkomsten. Sedert het begin van 1910 werden 8 nieuwe controle-verenigingen en 10 stierenverenigingen opgericht. Het aantal controleverenigingen bedraagt thans 12, met 1160 aangesloten koeien, terwijl er 21 stierenverenigingen bestaan met 1891 exemplaren. Opgericht is een bond van controle- en stierenverenigingen.

Door de ijverige bemoeiingen van de zuivelconsulent en diens assistent breidt de beweging om het geitenras te verbeteren zich voortdurend uit. Het aantal geitenfokverenigingen is van 25 in Juli 1910 thans reeds geklommen tot 43, die alle zijn aangesloten bij de *vereeniging ter bevordeling van de geitenfokkerij in Zeeland*. Alleen voor deze provincie werden in 1910 in Hessen aangekocht 85 Saanengeiten en -bokken.

.....



Landbouw.

— Als nummer vier der geschriftjes van de „Vereeniging ter bevordering van de geitenfokkerij in Zeeland” is verschenen „De Geitenstal”, waarop als opschrift prijkt de wenk „Goed gestald is half gevoed.”

Het bestuur der Vereeniging brengt dank aan de heeren J. R. Tak te Serooskerke, H. J. van Nederveen, rijks-veearts en Tj. B. E. Kielstra, assistent-zuivelconsulent, beiden te Middelburg.

De Nederlandsche Vereeniging tot bescherming van Dieren en de Geitenvereeniging van Noord-Holland steunden deze uitgave financieel en zullen haar verspreiding bevorderen.

Het geschriftje ziet er keurig uit, is opgeluisterd door verschillende afbeeldingen en geeft zeer behartigenswaardige wenken.

Ter verspreiding is de prijs zeer billijk gesteld.

1912



Zierikzeesche Nieuwsbode, 1912-01-15; p. 1/6

Landbouw en Veeteelt.

Zierikzee, 15 jan. Vrijdagavond werd ten huize van de heer Verwer voor de landbouwvereniging "V. Z. O. S." door de heer C. Zwagerman, zuivelconsulent te Middelburg, de aangekondigde lezing gehouden over de „*samenstelling van consumptiemelk en de stedelijke verordeningen*“.

De voorzitter, de heer J. C. van der Maas, opende de goed bezochte vergadering, die o.a. werd bijgewoond door de burgemeester met één der wethouders, door onderscheidene raadsleden, de Gezondheidscommissie, de kantonrechter en de commissaris van Politie.

In zijn openingswoord drukte de voorzitter, na de autoriteiten te hebben welkom geheten, de hoop uit, dat de lezing van de heer Zwagerman mag leiden tot een betere verhouding tussen de gemeentelijke wetgever en hen, die door de plaatselijke verordening gebonden zijn. De huidige melkverordening heeft n.l. de melkverkopers ernstig ontstemd. Vandaar dat de heer Zwagerman door het bestuur werd uitgenodigd een lezing over bovengenoemd onderwerp alhier te houden.

Deze heeft aan die uitnodiging welwillend gevolg gegeven, en zich bereid verklaard om na de lezing gelegenheid te geven hem vragen te stellen en bedenkingen te opperen.

Spreker gaf hierop het woord aan de heer Zwagerman.

Deze begon zijn lezing met de uiteenzetting van de belangrijke rol, die de melk bij de voeding der mensen vervult zowel in spijzen als dranken, gelijk koffie en thee. Geen drank wordt zoveel gebruikt als melk. Melk is het hoofdvoedsel voor kinderen, die de moedermelk moeten ontberen, melk is het versterkend voedsel voor zieken en zwakken. Melk is een gemakkelijk opneembaar en verteerbaar voedsel: het bevat alle voedende bestanddelen, die het lichaam behoeft, en is daarbij één van de goedkoopste *voedsels*, wat door spreker met cijfers gestaafd wordt. Het is een volledig voedsel, en speelt daarom een zo grote rol in de voeding van kinderen, zieken en zwakken.

Ten opzichte van de melk merkt men op twee groepen van belanghebbenden:

1e melkgebruiken. Het telt, dat er zoveel melk gebruikt wordt, maakt het noodzakelijk, dat aan de melk bijzondere eisen gesteld worden.

De melk moet namelijk afkomstig zijn van gezond vee.

De melk moet zindelijk gewonnen en behandeld worden.

De melk moet niet besmet worden met de kiemen van besmettelijke ziekten.

De melk moet afkomstig ook zijn van behoorlijk gevoerd vee.

De melk moet niet vervalst zijn.

Deze eisen kunnen de gebruikers van de melk aan de melk stellen, Ook kunnen zij vorderen, dat de melk tegen een zo laag mogelijke prijs verkrijgbaar gesteld wordt.

Wordt de melk verkeerd behandeld, dan kan dit gevaarlijk zijn. Daarom is het goed van de gemeentebesturen en de gezondheidscommissiën, dat zij 't vraagstuk goed onder de ogen hebben gezien. Door een verstandige controle moet men de melkleveranciers dwingen de melk te doen beantwoorden aan de gestelde eisen.

2e de melkproducenten hebben tegenover de mensen, die zij van melk voorzien, de dure plicht te vervullen goede melk te leveren van gezond vee, en niet besmet met de kiemen van besmettelijke ziekte.

Ook moeten zij de melk zindelijk winnen en behandelen.

Tegenover hun plichten hebben zij ook rechten. Zij hebben het recht, dat de consumenten het product behoorlijk betalen. Bijna alle voedingsmiddelen zijn in de laatste jaren in prijs gestegen. Maar komen de melkproducenten met de billijke eis de melkprijs te verhogen, dan krijgen zij het aan de stok met de vrouwen, die de melk kopen. En nu zijn de melkproducenten toch geen filantropen. Met dien melkoorlog zijn de vrouwen op het verkeerde pad. De melkboeren toch kunnen goede melk alleen leveren, als de prijs omhoog gaat.

Ook hebben de melkboeren het recht te vorderen, dat de controle op billijke wijze geregeld wordt. In dit opzicht laat deze vaak te wensen over.

Vroeger bekommerden zich de autoriteiten niet veel om de melk. Nu ziet men in de meeste gemeenten melkverordeningen tot stand komen, met meer of minder goede bepalingen. Dikwerf worden die verordeningen door de landbouwers niet goed ontvangen. Voor hen is het echter zaak, dat zij hun kennis omtrent de melk trachten te vermeerderen, teneinde hun vak omhoog te brengen.

Spreker deelt hierop mee, uit welke bestanddelen de melk is samengesteld. De waardevolle hoofdbestanddelen zijn: vet en vetvrije droge stof. Op Walcheren heeft hij 140 melkmonsters onderzocht en bevonden, dat de meesten niet voldeden aan het gehalte van 2.85% vet.

Hij gaat na, welke de oorzaken van de lage gehalte-cijfers kunnen zijn. Zo geeft de ene koe *gehaltrijker* melk dan de andere. Er zijn namelijk koeien, die krachtens de natuur *dikke* melk geven, en er zijn koeien, die *dunne* melk geven. Een boer moet dan ook de melk van alle koeien door elkaar mengen, voordat hij er mee naar de stad gaat.

Ook is de kalftijd van grote invloed op het vetgehalte van de melk.

In sommige maanden van het jaar is de melk dunner.

Het weer en de voeding zijn ook niet zonder invloed op het vetgehalte van de melk.

De morgen-, middag- en avondmelk kunnen eveneens een verschil in het vetgehalte opleveren. Dit verschil wordt groter, naarmate men op onregelmatiger tijden melkt. Verslaapt men zich b.v. dan wordt de melk dunner. Hoe regelmatig men melkt, des te beter de melk zal zijn.

Het voer heeft ook invloed op het vetgehalte van de melk. Bij normaal goede voeding, die in staat is de koe behoorlijk melk te doen geven, is geen verandering in het gehalte te bespeuren. Krachtvoermiddelen verhogen niet het vetgehalte der melk. Wanneer men veel met pulp, bieten, gerstemeel, havermeel de beesten voert, dan kan men het gehalte van de melk doen omhoog drijven. En als de melk dan slechte 2 pCt. vet bevat, dan staat dit zijns inziens gelijk met vervalsing,

Komen de koeien in het voorjaar in de wei, dan gaat het vetgehalte omhoog.

Men kan ook melk met buitengewoon lage cijfers verkrijgen, als de dieren hevig geschrokken zijn, of bij zwaar onweer, of als een hond in de wei hen naloopt.

In vele gevallen kunnen de landbouwers er veel aan doen, dat de melk een regelmatige samenstelling heeft. Zij hebben slechte te zorgen voor een behoorlijke vermenging en voor een goede voeding.

Nu kan het bij melk voorkomen, dat zonder schuld van de landbouwer het gehalte er van laag is. De minimum-cijfers voor het gehalte in de verordeningen acht spreker uit den boze. Het is zijns inziens niet mogelijk daaraan ten allen tijde te voldoen.

Niet alle melk is voor de consumptie geschikt. De biestmelk, dat is de melk van de koe gedurende de eerste zeven dagen na het kalven, moet niet verkocht worden. Deze is storend voor de spijsvertering. Vele jonge kinderen zijn door het gebruik van die melk gestorven.

Ook moet de melk van zieke koeien en van koeien, die geneesmiddelen inkrijgen, niet in consumptie gebracht worden.

De melk van koeien aan mond- en klauwzeer lijdend, is, als zij ongekookt is, zeker niet aanbevelenswaardig, daar de mondzeer op mensen kan overgaan.

Verder moest men de melk van koeien die aan open tuberculose lijden, niet in consumptie brengen. 't is gewenst, dat die koeien opgeruimd worden. De tuberculose-bacil van het rund kan in de mens komen. Die bacil is gevaarlijk voor jonge kinderen en zieken.

De meeste gebreken in de melk spruiten voort uit een verkeerde wijze, waarop de melk gewonnen en behandeld wordt. Bij het winnen en ook bij het bewaren van de melk zorgt men, dat er zo weinig mogelijk bacteriën in komen.

De melkkoeien zelf moeten er zindelijk uitzien, elke dag afgeborsteld worden, en haar staarten moeten, opgebonden worden. Vóór of tijdens het melken moet men de koeien niet voeren.

Een stal dient zindelijk en ruim te wezen, goed licht te hebben en goed geventileerd te wezen. Licht en lucht zijn de vijanden van bacteriën. De meeste stallen zijn dampig en donker, terwijl de luchtverversing veel te wensen overlaat.

Men heeft tegenwoordig modelstallen, zoals te Oud-Bussum en in Arnhem. Zij zijn geheel van cement. De melk uit die stallen kost 25 cent per liter.

Spreker er op wijzend, dat velen verzuimen de handen te wassen, en er zelfs in spuwen, als zij melken gaan, schetst, hoe in een modelstal het melken geschiedt, waar de melkers en melksters niet alleen zindelijke handen hebben, maar ook kraakzindelijke schorten dragen. De emmers, waarin gemolken wordt, zijn van ijzer, die met kokend sodawater gereinigd worden. De houten emmers moest men afschaffen.

Vele gebreken in de melk zijn te wijten aan het water, dat met bacteriën besmet is. Spreker roept de landbouwers toe, steunt, mochten er plannen voor de aanleg van een waterleiding zijn, die plannen.

Na het melken zette men de melk op een frisse plaats. Men moet haar niet in de stal laten staan. Gewenst is het om direct na het melken de melk in koelers flink af te koelen.

Hierop besprak de heer Zwagerman de melkverordeningen. In veel gemeenten zijn die tot stand gekomen. Men vond het niet goed, dat de zorg voor de levering van goede melk werd overgelaten aan de melkverkopers en de afnemers. Terecht meende men, dat uit een hygiënische oogpunt die zorg moest uitgaan van de overheid. Wilde men wat goeds uitrichten, dan mocht geen melk in consumptie gebracht worden van koeien, die ziek zijn, en van koeien, die op stallen staan toebehorend aan gezinnen, waarvan de leden lijden aan een gevaarlijke, besmettelijke ziekte. De melk moet op zindelijke wijze gewonnen en behandeld worden, en niet vervalst worden.

De uitvoering van die melkverordeningen laat veel te wensen over, wat verklaarbaar is, omdat de controle uiterst moeilijk is.

De prijs van de melk moet evenwel verhoogd worden. Daardoor wordt de mogelijkheid geschapen de melk hygiënische te verbeteren. Ook moet onder de melkverkopers, die te weinig van hun vak afweten, door het houden van lezingen, en het opnemen van stukken in de couranten, opvoedend gewerkt worden.

In de verordeningen zijn minimumcijfers voor het vetgehalte opgenomen: in sommige 2,50%, in andere 2,85%. Herhaaldelijk komt het echter voor, dat onvervalste melk niet voldoet aan de minimumcijfers. Onder het huldig stelsel, dat spreker afkeurt, zal elk wel eens beboet worden. En het zal dan geen schande meer wezen bekeurd te worden, wat voor de werkelijke knoeiers een voordeel zal zijn. Het stelsel der minimumcijfers zal er toe leiden, dat velen de melk zullen vervalsen, totdat zij aan de minimumcijfers zijn.

Spreker geeft het volgend stelsel aan de hand. Aan de melk mag niets toegevoegd en niets onttrokken worden. Is het vetgehalte beneden 2,50% of de vetvrije droge stof beneden 7,60%, dan wordt de melkverkoper beboet, als dat tweemaal binnen een maand, of viermaal in een jaar voorkomt. Is het vetgehalte beneden 2,70% en de vetvrije droge stof beneden 8,0%, dan wordt de melkverkoper beboet, als het zesmaal of meer in het jaar gebeurt. En dan word ook steeds het vonnis gepubliceerd. De knoeierij moet goed aangepakt worden.

Na de pauze werd van de gelegenheid om spreker vragen te stellen door vele belanghebbenden een gretig gebruik gemaakt.

Namens de *Gezondheidscommissie* bracht haar voorzitter, dr. Spruyt, hulde aan de spreker voor zijn voortreffelijke lezing. Hij kon zich met de eisen, die door deze aan de melk gesteld worden, in alle delen verenigen. Hij meent, dat in een plaats als Zierikzee, waar zeer veel ziekten zijn, en vee sterfgevallen voorkomen, alles ter bevordering van de gezondheid moet aangewend worden. Goede melk kan daartoe in de allereerste plaats veel bijdragen. Aan de slechte melk zijn vele sterfgevallen toe te schrijven.

De heer Zwagerman beantwoordde de verschillende tot hem gerichte vragen, waarbij hij er nog de nadruk op legt, dat een verhoging van de melkprijs nodig was. Hij bedankte de voorzitter der Gezondheidscommissie voor de tot hem gesproken woorden.

De voorzitter, de heer J. C. v.d. Maas, bedankte de spreker voor zijn zeer leerzame, onderhoudende voordracht, en roept hem geen vaarwel, maar een tot weerzien toe, teneinde hier een lezing te houden over bacteriën of over de voeding van het rundvee, waarvoor hij zijn vereniging bij spreker aanbeveelt.

Hierop werd de vergadering gesloten.

Goessche Courant, 25/01/1912; p. 2/4

Rilland-Bath. Door den heer C. Zwagerman, zuivelconsulent te Middelburg, werd Maandagavond in de zaal van den heer J. Rottier eene lezing gehouden over het onderwerp: „De verbetering van het Rundvee“.

Alhoewel deze lezing voor iedereen vrij toegankelijk was, was de belangstelling niet groot; slechts 18 personen waren aanwezig. Spreker ving zijne rede aan met aan te toonen, in welke verhouding alhier het houden van vee staat tot den akkerbouw, waaruit hij de conclusie trok, dat de veehouderij niet zoo belangrijk was.

Vervolgens wees hij er op, dat het toch wel loonend is, wanneer goede zorg aan het vee besteed wordt, wat hij nader toelichtte door cijfers, ontleend aan landbouwverslagen. Ook gaf spreker aan, hoe door eene bepaalde wijze van fokken de veestapel kan verbeterd worden, om tenslotte aan te dringen op het oprichten van eene fokvereniging en een contrôle-vereeniging.

Middelburg 2 Maart.

Doelmatige voeding en veeverbetering als middelen tot verhoging van de boter opbrengsten op de boerderij.

I¹⁴

Terwijl in verschillende andere provincies van ons land, waar boterbereiding uit de melk hoofdzaak is, in de laatste 25 jaar de zuivelbereiding van de boerderij bijna geheel verhuisde naar fabrieken, is in Zeeland nog de boterbereiding op de boerderij overwegend.

Volgens de in juni 1910 gehouden veetelling bestond de Zeeuwsche melkveestapel toen uit 25.822 melkkoeien. De melk, die jaarlijks door deze dieren wordt voortgebracht, vertegenwoordigt naar schatting een waarde van ongeveer $25.822 \times 3800 \times 5 \text{ cent} = f 4.900.000$. Voor een klein gedeelte wordt die melk geleverd aan een 5-tal in Zeeland bestaande zuivelfabriekjes en wordt daaruit hoofdzakelijk boter bereid. Een niet onbelangrijk deel van de voortgebrachte melk dient voor menselijk voedsel en komt óf door melkinrichtingen, waarvan een drietal in Zeeland bestaan, óf door melkslijters of de veehouders zelf bij de melkgebruikers. Ten slotte worden hier en daar in de Provincie met volle melk kalveren gemest en wordt van Schouwen en Duiveland een belangrijke hoeveelheid melk naar Rotterdam verkocht.

Verreweg de grootste hoeveelheid van de in Zeeland geproduceerde melk wordt echter tot waarde gebracht door de boterbereiding op de boerderij.

Ongetwijfeld zal een ieder moeten toegeven, dat de laatste 25 jaren op landbouwgebied een grote vooruitgang hebben gebracht. Een goed beoordelaar moet het echter opvallen, dat in Zeeland deze vooruitgang op het gebied van veehouderij en zuivelbereiding geen gelijke tred hield met die op het gebied van het akkerbouwbedrijf. Wel wordt in Zeeland iets aan rundvee-verbetering gedaan, maar er wordt nog te weinig systematisch gewerkt en de belangstelling is niet voldoende algemeen.

Wel kwam er in de boterbereiding enige verbetering door het toenemend gebruik van centrifuges, maar de vakkennis van de boerinnen laat nog zeer veel te wensen over en in andere provincies zag men zich de zuivelbereiding verplaatsen van de boerderijen naar goed ingerichte fabrieken, wat ten slotte de meest gewenste toestand is.

Als voornaamste oorzaken van te weinig vooruitgang op het gebied van veehouderij en zuivelbereiding in Zeeland, moeten beschouwd worden de omstandigheden, dat ze te veel als onbelangrijke onderdelen van het bedrijf worden beschouwd, verder dat de inkomsten daarvan meestal ten goede komen aan de vrouw en ten slotte vooral, dat de opbrengsten eigenlijk nooit voldoende zijn gecontroleerd.

Voor een voordelig melkveehoudersbedrijf is allereerst nodig, dat onze melkkoeien veel melk met een hoog vet- of botergehalte daarin geven. Om daartoe te komen, moeten we een ruime doelmatige voeding toepassen en voorts onze melkveestapel door fokkerij veredelen en verbeteren, zodat we dieren krijgen, die van nature veel en boterrijke melk voortbrengen.

14 Serie van 6 – door Zwagerman ingezonden – artikelen, over botermaken op de boerderij.

Om te beginnen dus: een ruime en doelmatige voeding. Deze moeten we zowel toepassen in de jeugd, wanneer de dieren nog in ontwikkeling zijn, als later wanneer we ze dwingen om voor ons te produceren. Dieren, welke in de jeugd armoe leden of onverstandig werden gevoed, worden later nooit goede melkdieren met voldoende uithoudingsvermogen. In zeer veel gevallen laat de voeding van de melkkoeien nog heel veel te wensen over.

Dikwijls is het rantsoen zonder overleg samengesteld. Soms onnodig duur, dikwijls te krap berekend voor de melkrijkste dieren uit de stal en te ruim voor de slechte geefsters. Veelal, vooral bij melkboeren, te eenzijdig gericht op het verkrijgen van grote plassen melk, niet voorbijzien van de noodzakelijkheid om ook het lichaam van de koe in stand te houden.

Wanneer de voederrantsoenen voor het melkvee met meer zorg werden samengesteld, dan nu nog dikwijls geschiedt en wanneer bovendien meer individueel werd gevoederd, d.w.z. ten opzichte van de hoeveelheid krachtvoeder die wordt toegediend, meer rekening werd gehouden met de grootte der opbrengsten van de verschillende melkkoeien van het bedrijf, zou ongetwijfeld op de voeding veel bespaard kunnen worden en de boteropbrengst belangrijk kunnen stijgen.

Daar de kennis omtrent verschillende vraagstukken de veevoeding betreffende bij de meeste landbouwers nog heel veel te wensen overlaat, moeten de pogingen tot verbetering allereerst gericht zijn op vermeerdering van deze kennis.

Melkopbrengst en vetgehalte daarvan hangen echter niet allereerst van de voeding af, maar veel meer van de adel of m.a.w. de aanleg van ons vee.

De melkopbrengsten van even oude koeien kunnen wisselen van 2500 á 3000 K.G. tot 6000 á 7000 K.G. per melkjaar.

Er zijn koeien die over een geheel melkjaar zóó dunne melk geven, dat gemiddeld ± 40 liters melk nodig zijn voor 1 K.G. boter, er zijn er ook, waarvan het vetgehalte zóó hoog is, dat gemiddeld met ± 25 liters kan worden volstaan.

Voorbeelden van grote opbrengstverschillen.

A. Melkopbrengsten van even oude koeien van dezelfde boerderij.

			K.G.		K.G.
Vaarsen		No. 1	2005	No. 2	4346
Koeien	2e kalf	No. 1	2769	No. 2	4003
Koeien	3e kalf	No. 1	2598	No. 2	3739
Koeien	4e kalf	No. 1	3183	No. 2	5080

Gemiddelde melkopbrengst per koe van twee Zeeuwsche boerderijen in dezelfde streek gelegen, elk met 6 koeien.

Beste 5612 K.G. ; slechtste 3665 K.G.

B. Vetgehalte in de melk- van koeien uit één stal.

	K.G. melk	% vet	K.G. boter
No. 1	4168	2.36	103.5
No. 2	4134	2.71	119.4
No. 3	4116	3.38	150.0
No. 4	4121	3.69	165.4

Deze koeien op dezelfde boerderij gebonden, waren even oud en werden gelijk gevoederd.

	K.G. melk	% vet	K.G. boter
No. 1	3230	3.79	133.0
No. 2	4833	2.60	133.0

twee koeien van een boerderij.

	K.G. melk	% vet	K.G. boter
No. 1	3414	3.64	135.0
No. 2	4616	2.68	131.0
No. 3	2648	2.36	65.0

drie koeien met grote verschillen in melk opbrengst en vetgehalte.

Gemiddelde boteropbrengst per koe van 2 stallen met 6 koeien elk, in Zeeland.
Beste 214 K.G. ; slechtste 127 K.G.

Door onderzoek is bewezen, dat zowel van de zijde van de stier als van de koe het geven van veel en **b o t e r r i j k e** melk overerft.

Om de eigenschappen van ons melkvee in dit opzicht te verbeteren, moeten we daarom allereerst de melk- en boteropbrengst van de afzonderlijke koeien van ons bedrijf bepalen. Daarna zijn we dan in de gelegenheid om de slechtste melk- en boterkoeien op te ruimen en met meer kennis de keuze van onze kalveren te doen. In de tweede plaats moeten we alleen gebruik maken van goed gebouwde stieren, die afstammen van melk- en boterrijke koeien. De stierhouderij in de meeste delen van Zeeland laat nog veel te wensen over.

De dekgelden zijn meestal te laag om het houden van goede stieren mogelijk te maken, terwijl nog veel te weinig aandacht aan de afstamming van de stieren wordt geschonken.

Wanneer het eenmaal zo ver is, dat van de meeste melkkoeien geregeld de melk- en boteropbrengsten worden bepaald en overal stieren van uitmuntende afstamming worden gehouden, zal zeker een belangrijke stijging van de opbrengsten van ons melkvee daarvan het gevolg zijn.

Men is in Zeeland op de goeden weg. Door een 12-tal controleverenigingen worden geregeld de boteropbrengsten van ruim 1000 koeien gecontroleerd en een 20-tal stierenverenigingen en vele particuliere stierenhouders getroosten zich grote opofferingen om goede stieren machtig te worden. Echter moeten deze pogingen om gemeenschappelijk de veestapel te verbeteren nog veel meer algemeen worden dan ze nu reeds zijn.

C. ZWAGERMAN.

Middelburg 9 Maart.

Boteropbrengsten bij drie systemen en het werken met Centrifuges op de boerderij.

II

Op de boerderijen, waar boter uit de melk gemaakt wordt, geschiedt dit nog op drieërlei wijze.

* Het systeem, waarbij men de melk in haar geheel verzuurt en vervolgens karnt vindt maar betrekkelijk zelden toepassing.

* Meer treft men nog op Zeeuwsche boerderijen aan de z.g.n. ouderwetse methode. In dit geval staat de melk $1\frac{1}{2}$ tot 3 dagen in *teelen* of *testen* te romen.

Wanneer de teel z.g.n. „*instaat*” is, d.w.z. de ondermelk onder de room zuur is geworden, wordt de room met de vinger afgeschoven en na verzuring gekarnd.

* Het aantal boerderijen waar de ontroming met een handkracht-centrifuge geschiedt, neemt echter voortdurend toe en meer en meer wordt de ouderwetse methode verdrongen door de centrifugale ontroming.

In 100 KG. melk met 3 % vet komt een hoeveelheid vet voor, waaruit men 36 ons boter zou kunnen maken. Wanneer men volgens de drie genoemde systemen, geheel naar de eisen werkende, uit 100 KG. melk van deze samenstelling boter maakt, verkrijgt men de volgende resultaten:

* De melk wordt in haar geheel verzuurd en gekarnd.

Boteropbrengst $30\frac{1}{2}$ ons, verlies $5\frac{1}{2}$ ons of $\pm \frac{1}{6}$ van alle boter. (16,6%)

Voor 1 KG. boter zijn 32,8 KG. melk nodig.

* De melk wordt ontroomd volgens ouderwetse methode.

Boteropbrengst $29\frac{1}{2}$ ons, verlies $6\frac{1}{2} \pm \frac{1}{5}$ van alle boter. (25,0%)

Voor 1 KG. boter zijn 34,5 KG. melk nodig.

* Centrifugale ontroming.

Boteropbrengst $33\frac{1}{2}$ ons, verlies $2\frac{1}{2}$ ons of $\frac{1}{14}$ van alle boter. (7,1%)

Voor 1 K.G. boter zijn 29,9 K.G. melk nodig.

Waar op boerderijen meestal met Liters en niet met KG. gerekend wordt, dient ter opheldering dat 100 L. melk 103 KG. weegt.

Nemen we aan een gemiddelde melkopbrengst per koe en per jaar van 3500 KG., dan volgt daaruit, dat een goede centrifuge per koe en per jaar gemiddeld $35 \times 4\frac{1}{2}$ ons = $15\frac{3}{4}$ KG, boter meer geeft dan de ouderwetse methode. Als zuivere winst mogen we echter deze meerdere boteropbrengst niet beschouwen, omdat ze in de taptemelk ook voor de kalverenvoeding haar waarde heeft. Bij kalveren boven de 4 weken gedeeltelijk en bij kalveren boven de 6 weken geheel, kan dit vet in de voeding echter goedkoper vervangen worden door het vet dat voorkomt in *goed* lijnmeel of geplet lijnzaad. Een zeer geleidelijke toediening hiervan is nodig.

Bij de aanschaffing zowel als bij het gebruik van centrifuges worden dikwijls fouten gemaakt. Grotendeels moeten die daaraan toegeschreven worden, dat de gebruikers onvoldoende kennis bezitten omtrent de invloeden die bij de centrifugale ontroming een rol spelen. Ook worden dikwijls onder de mooiste voorspiegelingen minderwaardige machines aangeboden, en werkt

ten slotte de zucht van de fabrikanten om het werken met centrifuges gemakkelijker voor te stellen, dan het in werkelijkheid is, een goed gebruik daarvan beslist niet in de hand. Alvorens tot de aanschaffing van een handkracht-centrifuge wordt overgegaan, is het wenselijk het advies van een deskundige te vragen. In allen gevallen is het aanbevelenswaardig, het werktuig slechts te aanvaarden, nadat door nauwkeurig onderzoek gebleken is, dat de werking voldoet.

Bij de keuze van een centrifuge zijn er verschillende zaken, waarop gelet moet worden. Het aantal soorten dat wordt aangeboden is zeer groot. Zeer veel daar onder zijn echter voor het gebruik op de boerderij minder geschikt. Niet de prijs van de centrifuge en de welbespraakt-heden van de leverancier dienen bij de keuze de doorslag te geven, maar allereerst dient men op de volgende zaken te letten

- 1) Onder de voorwaarden waaronder men op de boerderij kan werken, dient de centrifuge voldoende scherp te ontromen. Wanneer de melk een temperatuur heeft van pl.m. 30 gr. C., moet een goede handkracht-centrifuge, wanneer daarmee, overigens volgens de eisen wordt gewerkt, minder dan 0,20% vet in de ondermelk achterlaten. Sommige soorten van centrifuges, welke worden aangeboden, geven slechts een scherpe ontroming, wanneer de melk een temperatuur heeft van 35 á 40 gr. C. Op de boerderijen is het bezwaarlijk steeds de melk tot die temperatuur te verwarmen. Daarom zijn ook de centrifuges welke bij betrekkelijk lage temperatuur nog scherp ontromen, voor boederijgebruik het meest aan te bevelen.
- 2) De centrifuge moet gemakkelijk en vlug gereinigd kunnen worden. Hoe eenvoudiger gebouwd dus, hoe beter. Waar op boerderijen het werktuig tweemaal, soms zelfs drie-maal per dag wordt gebruikt, mag men deze voorwaarde vooral niet te licht schatten.
- 3) De hoeveelheid melk die per uur ontroomd kan worden. Elke ontromer heeft een bepaalde capaciteit, die men niet kan overschrijden, zonder dat de scherp-te van ontroming achteruit gaat. Deze capaciteit verschilt bij handkracht-centrifuges van ongeveer 50 tot 600 liter per uur. Op niet te grote veebedrijven worden meestal centrifuges van 175 á 225 liter per uur gebruikt. De ontromers, die meer per uur verwerken, zijn groter en zwaarder gebouwd en vereisen natuurlijk meer arbeid.
- 4) De hoeveelheid arbeid, die nodig is om de centrifuge op de vereiste snelheid te houden op volle capaciteit werkende. Dit verschilt zeer bij verschillende systemen en soms ook bij diverse werktuigen van dezelfde soort. Al spoedig komt men ertoe bij een handkrachtcentrifuge, die zeer veel arbeid vraagt, te langzaam te draaien, wat van grote invloed is op de ontromingsscherpte. Iemand van 18 á 20 jaar dient een centrifuge, die 175 á 225 liter per uur ontroomt, voldoende meester te zijn.
- 5) Dan zijn ook nog van belang de duurzaamheid van de centrifuge en de prijs. Vooral de duurzaamheid loopt zeer sterk uiteen. Eenvoudig gebouwde, zorgvuldig afgewerkte centrifuges duren het langst. In het algemeen moeten de systemen, welke tegen zeer lage prijzen worden aangeboden, gewantrouwd worden. Eerste klasse materiaal en nauwkeurige, afwerking zijn voor deze werktuigen, waarvan de trommel tot 6000 en soms meer omwentelingen per minuut maakt, noodzakelijk.
6. Ten slotte nog dient er in de trommel voldoende ruimte te zijn voor de berging van het centrifugeslib.

Bij het centrifugeren zet zich aan de trommelwand een dikke, grijsachtige massa af, voornamelijk bestaande uit: water, vuil uit de melk en kaasstof, het z.g.n. centrifugeslib. De hoeveelheid hiervan is tamelijk groot, wanneer men melk ontroomt van koeien die kort geleden gekalfd hebben, of melk die min of meer zuur is. In sommige centrifuge-trommels is er voor de berging van dit slib te weinig ruimte en daardoor wordt de ontroming ongunstig beïnvloed.

Bij goede behandeling kan een centrifuge op een boerderij wel 10 á 15 jaar mee. Daar echter een ontromer, als elk werktuig, ten slotte versleten raakt, is het wenselijk de werking af en toe te controleren.

Een onvoldoend scherpe ontroming is ook dikwijls het gevolg van een verkeerd werken met de centrifuge.

De ontromer moet goed worden opgesteld en mag gedurende het centrifugeren niet te veel trillen.

Wanneer men per uur meer melk door de centrifuge laat stromen, dan deze mag verwerken, of wel de melk zeer onregelmatig toestroomt, gaat de ontromingsscherpte achteruit. Van bijzonder groten invloed is de snelheid waarmede gedraaid wordt.

Een kleine vermindering van het aantal krukomentelingen, dat per minuut voorgeschreven is, geeft belangrijke vermeerdering van het vetgehalte in de ondermelk. Af en toe dient men met het horloge in de hand te controleren of nog vlug genoeg gedraaid wordt. Voor het ontromen dient de melk een temperatuur van ± 30 gr. C. te hebben. Ontroomt men direct na het melken, dan is de warmte in de regel voldoende. Het ontromen bij lagere temperatuur dan 30 gr. C. heeft een zeer ongunstige invloed op het vetgehalte der ondermelk. In het koude jaargetijde is het wenselijk voor het ontromen wat matig warm water door de centrifuge te gieten.

Ten slotte is voor een goede werking van de centrifuge nog wenselijk, dat men niet al te dikke room neemt, bij voorkeur 10 á 12 %. Ook is een voortdurend goede reiniging van de centrifuge noodzakelijk.

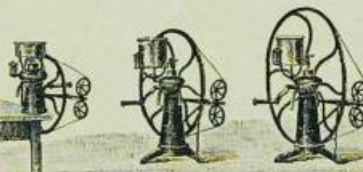
Biestmelk, melk die bijna zuur is en melk van oudmelkse (afgetrokken) koeien, geven iets minder scherpe ontroming dan normale melk.

Het toenemend gebruik van ontromers op de boerderijen heeft in het algemeen een verhoging van de boteropbrengst en verbetering van de kwaliteit ten gevolge gehad.

Wil men deze voordelen ten volle genieten, dan dient men echter ook met goede werktuigen geheel volgens de eisen te werken.

C. ZWAGERMAN

Goessche Courant, 15/01/1898



De meest doelmatige melk-ont-
roomer is de

Balans Centrifuge,

welke thans algemeen wordt geplaatst en
die door eenvoudige constructie en we-
nig slijtage elke andere soort verdringt.

In werking te zien in nagenoeg elke
gemeente op Zuid-Beveland.

Door de vele orders is spoedige bestel-
ling zeer aan te bevelen, teneinde vertra-
ging te voorkomen.

FIRMA

Wed. J. C. Massee & Zoon,

GOES.

Middelburgsche Courant, 27/04/1899; p. 4/4

Daseking's Melkontroomer »FRAM«
Bevordert de welvaart van den
Veehouder.



Eenvoudigste, bes-
te en goedkoopste
Centrifuge.
Geen reparaties.
Volkomen onhoor-
bare loop.
Kan spelenderwij-
ze gedraaid wor-
den.
Makkelijk schoon-
te maken.
Scherpste ontroom-
ing.
Behoeft niet aan
den vloer beves-
tigd te worden.

*Verzameling attesten van Nederlandsche ge-
bruikers op aanvraag bij de Agenten*

GEBROEDERS POLAK,
VLISSENGEN.

Zierikzeesche Nieuwsbode, 27/06/1893; p. 1/2



Dr. de Laval's Alfa Separators.

Meer dan 45000 in gebruik.

Ontrooien 1500 Liter met 1 1/4 paardenkracht.	250 Liter met 1 vrouw.
800 » » 1/2 »	125 » » 1 jongen.
500 » » 1 pony.	

De Laval's Alfa Hand-Separator

is met den **eersten prijs** bekroond op de **Toelen** gehouden Tentoonstelling en Wedstrijd, ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan der Maatschappij ter bev. v. Landb. en Veeئت in Zeeland, 13—15 Juni 1893, in concurrentie met de nieuwe Melotte- en de Balans-Centrifuge. **Vraag Prijscourant** bij de

Enigse Agenten voor Nederland en zijne Koloniën,

BOEKE & HUIDEKOPER, Groningen.

Specialiteit : **Met inrichten van Stoomzuigelfabrieken met de nieuwste Werktuigen.**



Goessche Courant, 01/06/1899; p. 4/4

KRUININGEN, 29 Mei 1899.

Den Heeren Franken & Goemans,

GOES.

Mijne Heeren!

Zooals U weet, hebben wij op verzoek van den heer PALMER, Ingenieur te Stockholm, de Hand-Centrifuge „**de Colibri**” eenige dagen in onze boterfabriek gehad om daarvan eens nauwkeurig de werking te kunnen nagaan.

Tot ons genoegen kunnen wij UEd. mededeelen, dat de machine ons best heeft gedaan, vooral wat betreft de zuivere ontrooming en de gemakkelijke behandeling.

Zonder eenig onderricht en zonder eenige kennis van het fabrikaat hebben wij de machine in elkaar gezet en direct met de minste stoornis gewerkt.

De ontrooming was zóó uitstekend (wij onderzochten de monsters met Gerber's toestel) dat er van vet in de afgeroomde melk bijna niets te onderscheiden was, nog beneden 0.05 %. Ook het vlug en gemakkelijk schoonmaken is een overwegend voordeel.

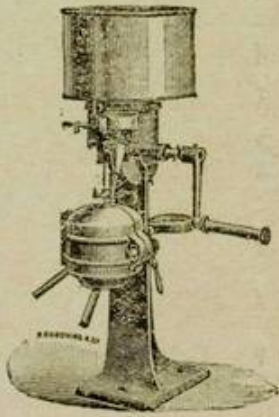
Willen wij alles in kort samenvatten, dan kunnen wij gerust zeggen:

„**De Colibri**” ontroomt zeer scherp, kost minder dan eenig ander fabrikaat en is in een minimum van tijd schoon te maken.

UEd. een goed succes toewenshende.

Hoogachtend,
(w. g.) **M. KOSTENSE.**

De Zeeuw, 07/06/1902; p. 4/5



W. J. BOOGAART,
POORTVLIET,
HANDEL IN
Werktuigen voor
Boterbereiding.
Levert alle soorten
LAND- en HOOIBOUWWERKTUIGEN.

Neemt beleeft de vrijheid de aandacht van H.H. Landbouwers te vragen voor de Melkontroomers (Centrifuge) **MÉLOTTE**, welke door hem steeds met succes geleverd worden. Er is dan ook geen ontroomer die den landbouwer zooveel voordeel bezorgt als de **MÉLOTTE**.

Het is onnoodig op te merken, dat eene eerste vereischte voor goede boter is: **ZINDELJKHEID**. Iedere boerin weet, dat alles, wat met melk in aanraking komt, **fink afgeborsteld en afgespoeld** moet worden. Hiervoor is een vereischte, dat alle deelen gemakkelijk met een **BORSTEL** te behandelen zijn, en dat er geen nauwe buisjes of hoeken zijn, waar men met den borstel niet in of bij kan komen. Ontroomers, waarvan men de deelen, die met de melk in aanraking komen, eenvoudig moet afspoelen om ze schoon te hebben **BESTAAN NIET**, en zullen niet bestaan zoolang de melk melk blijft.

De voornaamste reden, waarom ik de **MÉLOTTE** boven elk ander systeem prefereer, is: **Alle deelen zijn met den borstel te behandelen** en dit nog wel op een gemakkelijke wijze, wijl de **MÉLOTTE** ook uitmunt door **zeer eenvoudige constructie**. Dan munt de **MÉLOTTE** ook uit door scherpte van ontrooming en lichten gang. De gang is zelfs zoo licht, dat de fabrikant zich genoodzaakt heeft gezien bij de nos. I, II, III en IV een **REM** aan te brengen, wijl anders deze machines na de ontrooming, van 16—24 minuten bleven draaien voordat ze stilstonden. Bijna ongeloofelijk en toch waar! Bij iederen gebruiker van deze ontroomer kan men zich hiervan overtuigen. Men vrage mij slechts adressen, welke gaarne gegeven worden.

Een kind van 10 jaar kan **gemakkelijk** ontroomer No. I draaien (150 Liter p. uur).

De geheele bouw van deze machine is zoodanig, dat ieder kan zien, dat dit eene machine is, die uitmunt door eenvoud, gemak en duurzaamheid, en dus aan de spits staat van alles wat op dit gebied verscheen.

 **Geen schoonklinkende attesten, maar vele adressen van gebruikers worden op aanvraag gaarne toegezonden.** 1

Middelburg 12 Maart.

De melk als oorzaak voor het ontstaan van botergebreken.

III

Het is ongetwijfeld waar, dat bij boterbereiding op de boerderij voor het verkrijgen van een regelmatig goed product, allereerst nodig is een zorgzame boerin, die bovendien het juiste-begrip heeft, van de verschillende handelingen, welke verricht moeten worden.

De zorg voor melk en boter is bij vele Zeeuwsche boterbereidsters wel voldoende, maar de vakkennis laat meestal heel veel te wensen over. Men heeft de werkwijze overgenomen van moeder en grootmoeder, het waarom echter van de verschillende handelingen ligt bij de meesten volkomen in het duister.

Van grote invloed op het product dat men verkrijgt is voorts de grondstof die verwerkt wordt

Slechts uit zindelijke melk kan 1ste kwaliteit boter worden gemaakt. In heel veel gevallen schenkt men hieraan in de praktijk nog te weinig aandacht, en wordt er veel te weinig gedaan om het winnen van zindelijke melk te bevorderen. Velen klinkt de uitdrukking „*onzindelijke melk*” enigszins vreemd, waarschijnlijk wel, omdat zij zich nooit de moeite gaven waar te nemen hoeveel vuil dikwijls in de melk voorkomt.

Het vuil laat zich gemakkelijk aantonen, door ongeveer ½ Liter melk gedurende enige uren in een onder en boven evenwijd glas met dunne, doorzichtige bodem rustig weg te zetten. Het vuil zet zich dan op de bodem van het glas af en is daar goed zichtbaar. Met dit vuil komen een groot aantal kiemen in de melk, die een schadelijke invloed hebben op de kwaliteit en duurzaamheid der daaruit bereide boter.

Bij het winnen der melk moet men daarom naar de grootst mogelijke zindelijkheid streven. Het melkpersoneel behoort zindelijk gekleed te zijn en steeds voor het melken goed de handen met zeep te wassen. In veel gevallen is het zelfs nodig dit wassen der handen onder het melken af en toe te herhalen. Meestal ziet men in de praktijk de vuilste en oudste kleren, die nooit meer gewassen worden, voor het melken gebruiken en het wassen der handen wordt nog dikwijls vergeten of half gedaan. Het dragen bij het melken van een grote, groflinnen schort, die geregeld wordt gewassen, zou zeer zijn aan te bevelen.

Van groot belang is voorts, dat de koeien behoorlijk schoon worden gehouden. Vooral het achterstel mag niet met vuil en plakaten mest bedekt zijn, zoals dikwijls voorkomt. Van een vuile koe kan men onmogelijk zindelijke melk verkrijgen. Het melkvee moet daarom geregeld worden zindelijk gehouden en op tijd geborsteld. De moeite wordt alleen reeds door meerdere opbrengst en betere gezondheid van het vee betaald.

Het melken moet geschieden in goed gereinigde emmers. Metalen emmers zijn om te melken beslist te verkiezen boven houten, omdat ze gemakkelijker zijn schoon te houden. Boenen met klei en zand is niet de goede manier om melkgereedschap te reinigen. Schadelijke kiemen worden op die manier niet gedood en het gereedschap gaat spoedig roesten.

De moest gewenste manier van reinigen is de volgende; Na omspoelen met lauw water, wordt goed geboend met heet water, waarin 3 tot 5% soda opgelost. Ten slotte naspoelen met zuiver water, hij voorkeur water dat gekookt heeft.

Voor het winnen van zindelijke melk is verder van grote betekenis, dat op een frisse, zindelijke plaats gemolken wordt. Op de stallen blijft ten deze dikwijls heel veel te wensen over. In een goeden stal moet het daglicht voldoende kunnen toetreden en er moet gezorgd kunnen worden voor goede luchtverversing zonder tocht. De stal moet ook behoorlijk zindelijk worden gehouden en op tijd worden uitgemest. Uitmesten, voederen van stoffig voer of zuurvoer vlak voor of tijdens het melken, zijn uit den boze. Op vele boerderijen laat de inrichting der stallen, of wel de zorg voor voldoende reiniging, verlichting en luchtverversing nog zoveel te wensen over, dat het daar uiterst moeilijk wordt zindelijke melk te winnen.

Zo spoedig mogelijk na het melken dient men de melk uit de stal te verwijderen en haar vervolgens te teemsen. Stelt men het teemsen te lang uit, dan heeft het vuil zich reeds zo fijn door de melk verdeeld, dat het teemsen weinig waarde meer zou hebben. De meeste teemsen, die in de praktijk nog gebruikt worden, hebben in werkelijkheid voor het reinigen der melk weinig waarde, omdat een groot gedeelte van het vuil er doorheen gespoeld wordt. De Ulax wattenfilter, waarbij de melk gefiltreerd wordt door een dun schijfje watten, is een van de allerbeste teemsen. Na elk gebruik moet de wattenschijf worden vernieuwd. Een filter, geschikt voor de melk van 5 koeien, kost f 5,75, de schijfjes watten 80 cent per 250 stuks.

Ondanks zindelijk winnen en behandelen, kan de melk toch ongeschikt zijn voor de bereiding van goede boter. Dit is het geval als ze gebreken of afwijkingen vertoont. Zieke koeien, tochtige koeien en ook dieren met ontstoken kwartieren, geven dikwijls voor de boterbereiding minder geschikte melk.

Niet altijd is het aan de melk te zien, dat ze afwijkend is; door nauwkeurig onderzoek is ze echter in de meeste gevallen wel op te sporen. Door melk van alle koeien apart in zindelijke glazen op een koele, plaats enige dagen weg te zetten, kan men soms melkgebreken aantonen. Meestal is echter een onderzoek door een deskundige nodig.

Verschillende voedermiddelen zijn ook niet zonder invloed op de boter. Komt veel „look” in de weiden voor, worden de koeien geweid op de bietenkoppen, is het rantsoen bieten of pulp zeer groot, zo is zulks aan de smaak en soms aan het uiterlijk van de boter te bemerken.

Het verkrijgen van harde, korrelige boter wordt in de hand gewerkt door de volgende voedermiddelen; stroo, voederbieten, pulp, bietenkoppen en blad, erwten en katoenzaadmeel. Zachtere boter verkrijgt men bij het voeren van raapkoek, tarwezemelen, haver, maïs en rijstmeel.

Sukkelt men met botergebreken door de invloed van het voeder, door besmetting van de melk met schadelijke kiemen of doordien, een of meer koeien abnormale melk geven, dan kan men daarin op de volgende wijze zeer dikwijls verbetering brengen. Dadelijk na het ontromen wordt de room in een metalen bus, die niet mag roesten, in een fornuis met heet water gezet. Ze wordt omgeroerd tot de temperatuur 70° C is. Vervolgens wordt ze in koud water zo diep mogelijk afgekoeld. Dit z.g.n. pasteuriseren van de room maakt het de zuivelfabrieken mogelijk verschillende botergebreken met succes te bestrijden. Gepasteuriseerde room verzuurt niet meer uit zichzelf. Voor de verzuring moet men daarom aan de gepasteuriseerde room 1 á 1½ dag voor het, karnen, 3 tot 5 % lekkere karnemelk toevoegen.

C. ZWAGERMAN.

Middelbare 16 Maart.

Behandeling en verzorging van de room, karnen en bewerken der boter.

IV.

Het is wenselijk 's-zomers de room na het centrifugeren direct zo diep mogelijk af te koelen. Daarvoor is het niet voldoende de warme room in *teelen* in de kelder te zetten, omdat op die wijze de afkoeling te lang duurt. Het meest aan te bevelen zou het zijn, dat men naast welput of regenbak een houten of stenen koelbak liet maken, die volgepompt of volgeschept kan worden met water. Hierin wordt dan de room in een blikken emmertje of bus ter afkoeling gezet, waarbij af en toe omgeroerd en het water zo nodig ververscht. Tijdens het warme jaargetijde dient men, met het oog op de behandeling van de room, als regel te nemen: direct na het centrifugeren zo diep mogelijk afkoelen, nooit warme verse room bij de koude in de roomton gieten en ten slotte de room zo kóél mogelijk bewaren tot één dag voor het karnen.

Op deze wijze handelende bevordert men 's-zomers in niet geringe mate het verkrijgen van stevige boter van goede kwaliteit.

Met koud weer gaat het afkoelen van de room gemakkelijker. Ook dan mag men echter, uitgezonderd de laatste maal, de room niet warm in de roomton gieten.

Na bijvoeging van de laatste room, 's-zomers 1 dag voor het karnen en 's-winters 1½ dag voor het karnen, kan de verzuring beginnen. Tot die tijd moet men dus 's-zomers de room zo koud mogelijk houden en 's-winters tamelijk koud. Met behulp van de thermometer brengt men nu de temperatuur bij voorkeur 's-winters op 16 à 17° C. en 's-zomers op 14 à 15° C. Tevens moet men er voor zorgen dat die temperatuur bewaard blijft tot voldoende verzuring bereikt is. 's-Zomers oppassen voor de warmte, 's-winters strijden tegen de koude. Een opgeschilderde, houten roomton van hard teakhout, zonder naden, met ronde bodem is wel aan te bevelen. Een metalen roomton, als meestal gebruikt wordt, is gemakkelijker te reinigen, echter staat de room daarin te veel onder de invloed van de temperatuur der omgeving.

Is verwarming van de room nodig, zo mag men dit niet doen door er een kruik-met warm water in te hangen. Ingieten van kokend water is uit den boze. Desnoods gebruikt men water dat gekookt heeft en dat daarna, afgekoeld is tot ± 50° C. Meer gewenst is het echter de goede temperatuur te bereiken door de laatste room er warm bij te gieten, door er wat koewarme verse melk bij te doen of door er met een klein blikken busje met warm water een poosje, doorheen te roeren. Het op temperatuur houden van de room geeft dikwijls moeilijkheden, maar is beslist noodzakelijk. Plaatselijke verwarming, bijv. door vuur onder de ton te brengen, is niet wenselijk. Het gieten van water in de room, zonder dat dit gekookt heeft, is steeds gevaarlijk. Gedurende het koude jaargetijde staat op Zeeuwsche boerderijen de room dikwijls bij te lage temperatuur. Hij wordt dan wel dik, maar sterk in plaats van zuur. Het karnen veroorzaakt in dat geval moeilijkheden en men verkrijgt boter, die spoedig sterk wordt. 's-Zomers daarentegen verloopt de verzuring doordien de room niet voldoende koel wordt gehouden, dikwijls te snel.

Het behoort in Zeeland in de meeste gevallen niet tot de gewoonten zuur aan de room toe te voegen.

Wanneer men 's-zomers drie maal per week karnt, is zulks op de boerderij ook minder nodig. Bij meermalen per week karnen, en ook in het koude jaargetijde, kan zuurtoevoeging soms gunstig werken. Verwarmt men na het centrifugeren de room tot 70° C., dan is zuurtoevoeging noodzakelijk. Deze toevoeging geschiedt 's-zomers één dag en met koud weer 1½ dag voor het karnen. Men gebruikt 3 tot 5 liters zuur op elke 100 liters room en moet het zuur goed met de room vermengen

Bij minstens driemaal per week karnen en de bereiding van lekkere boter kan men voor het aanzuren eigen karnemelk gebruiken. In andere gevallen moet men of zuur hij een buurvrouw halen of zelf zuur maken. Dit laatste kan als volgt geschieden:

Van een gezonde koe, die minstens een paar maanden gekalfd moet hebben, en die lekkere melk geeft, worden 1 á 2 liters melk ± 3 uur in koud water te romen gezet. De room wordt dan afgeschept, de melk in een zuiver busje gedaan en op 30° C. gebracht. Bij deze temperatuur wordt, ze in een kistje met hooi, toegedekt met neteldoekje, op niet te koude plaats weggezet. Na 24 á 36 uur is deze melk min of meer klontig en lekker, zuur. De bovenste laag wordt met een lepel afgeschept en de rest voor het aanzuren van de room gebruikt.

Goed gezuurde room is gelijkmatig dik, zonder klonters en niet scherp maar lekker fris-zuur van smaak.

Het karnen moet minstens driemaal in de week geschieden. Veel botergebreken ontstaan doordien men de room te oud laat worden.

Vóór het karnen is het wenselijk de karn 's-zomers met koud, 's-winters met warm water om te spoelen.

Een bepaalde karntemperatuur kan niet worden doorgeschreven. In een tuimelkarn karnt men. 's-zomers tussen 13 en 16° C. en 's-winters tussen 15 en 18° C. Karnt men op een plaats waar het tamelijk koud is, dan moet men de karn iets warmer zetten dan bij hoger temperatuur van de omgeving. 's-Winters en in de herfst mag men niet op plaatsen karnen waar het tocht. De tuimelkarn moeten iets warmer gezet worden dan een stootkarn en een Holsteinsche karn.

Voor iemand die vlug karnt, moet men de karn ook iets kouder zetten dan voor iemand die langzaam karnt. In het koude jaargetijde, wanneer een zeer kleine hoeveelheid room gekarnd moet worden, verzuimt men niet de karn met warm water om te spoelen. Men zet de karn dan ook iets warmer, dan wanneer de hoeveelheid room groter is

Is 's-zomers de room voor het karnen te warm, dan moet men proberen ze af te koelen door ze enige uren vóór 't karnen in koud water ter afkoeling te zetten. Een houten of gemetselde bak bij de wel bewijst hier goede diensten. Verwarmen van 't karnsel doet men als volgt: De karn wordt met heet water omgespoeld. Dan de room er in gieten en vervolgens de temperatuur opgenomen. Met water, dat gekookt heeft, en vervolgens afgekoeld is tot 50° C., wordt dan de room op de gewenste temperatuur gebracht. Giet men kokend water vóór of tijdens het karnen, dan krijgt men bonte, brokkelige boter zonder glans.

Het karnen met een tuimelkarn moet bij voorkeur 40 tot 50 minuten duren. Sommigen karnen in 25 minuten of nog korter tijd. Bij dikke room en hoge temperatuur is zulks wel mogelijk, maar men verkrijgt dan slappe boter, met weinig glans en veel karnemelk er in, die niet duurzaam is. Het karnen duurt te lang:

- 1) wanneer de karn te koud gezet is of onder het karnen te veel afkoelt;
- 2) wanneer de room niet zuur genoeg is, ook wanneer deze te zuur is of wel verkeerd verzuurd
- 3) wanneer men veel room van oudmelkse (afgetrokken) koeien heeft.

Dikke room karnt vlugger dan dunne.

Het is niet wenselijk al te dikke room te nemen.

Tegen het einde van het karnen moet men langzamer draaien en op het juiste ogenblik weten op te houden. Karnt men tegen het einde te vlug of te lang door, dan gaat de glans van de boter af.

Inspoelen geschiedt 's-zomers met water dat zo koud mogelijk is, 's-winters met water dat niet meer dan 1 of 2° C beneden de karntemperatuur is

Is de karn *af* en zijn dus de boterkorrels voldoende groot, dan laat men de karnemelk afvloeien. Men moet er hierbij voor zorgen, dat de boterkorrels zoveel mogelijk afzonderlijk blijven en niet op één klomp worden samengebracht; welke fout door de boerinnen dikwijls wordt gemaakt.

Het spoel- en waswater dat men nu gebruikt moet beslist zuiver zijn, Heeft men geen zuiver water dan moet men water gebruiken dat gekookt heeft. Veel botergebreken danken haar ontstaan aan onzuiver waswater. Het waswater moet 's- zomers zo koud mogelijk zijn.

's-Winters mag het niet meer dan 1 à 2° C. beneden karntemperatuur wezen. Het spoelen heeft de bedoeling zoveel mogelijk de karnemelk te verwijderen en dit gaat het best, wanneer de boterkorrels zoveel mogelijk afzonderlijk blijven. Enige malen wordt het water verversen en houdt men dit zolang vol, totdat het aflopende water helder ziet.

Na het wassen van de boter komt men aan het kneden toe. Men laat daartoe eerst de boter even uitdruipen. Het kneden heeft de bedoeling de boter een gelijkmatige structuur te geven, er nog wat vocht uit te verwijderen en het zout gelijkmatig door te werken. Goed kneden is van veel belang, maar men mag niet uit het oog verliezen, dat men daarmee nooit weer goed kan maken wat men door slecht karnen of onvoldoende wassen van de boter eventueel bedorven heeft. Na enige malen doorkneden van de boter wordt het zout, er over gestrooid.

Om zoveel mogelijk altijd een gelijke zouting te verkrijgen, is het aan te bevelen, dit zout met een maatglas af te meten. Het boterzout dient goed zuiver te zijn.

Bij lichte zouting gebruikt men 1 ons zout per 10 K.G. boter, bij matige zouting 2 ons, bij gewone zouting 3 ons, en bij zware zouting 4 à 5 ons De hoeveelheid zout, die men zal gebruiken, hangt veel af van de smaak van de botergebruikers, het zout moet zo gelijkmatig mogelijk door de boter gewerkt worden. Is dit het geval, dan laat men de boter 24 uur staan.

Het zout krijgt dan gelegenheid om te verpekelen. 's-Zomers staat de boter hiertoe op een koele, frisse plaats, 's-winters op een plaats waar de temperatuur liefst niet beneden 14° C. is. Daarna wordt de boter nog eens flink gekneed. Ze is dan voor verkoop gereed. Boter moet voldoende, maar vooral niet te veel bewerkt worden, omdat anders de lekkere smaak, de kleur en de glans verloren gaan. Soms wordt 's-morgens gekarnd en dan nog diezelfde dag de boter naar de markt gebracht. Dit moet natuurlijk ten eerste worden afgekeurd. Zulke boter kan niet duurzaam zijn en men loopt het gevaar in moeilijkheden te komen met de boterwet, die voorschrijft dat boter, die ten verkoop wordt aangeboden, minstens 80 % botervet moet bevatten

C ZWAGERMAN

Een goede kelder en zuiver water zijn noodzakelijk voor de bereiding van goede boter op de boerderij.

V.

Het bezit van een goede kelder is voor de bereiding van goede boter op de boerderij van het hoogste belang. 's-Zomers moet de kelder koel en fris, 's-winters niet te koud zijn. Zal de kelder aan deze zeer belangrijke voorwaarden voldoen, dan moet met de bouw daarvan hiermee worden rekening gehouden. Bij het bouwen van veel boerenhuizen is blijkbaar niet of te weinig gedacht aan de eisen die er aan een goeden kelder gesteld moeten worden.

Met het oog op de zomerwarmte is het aan te bevelen de kelder zoveel mogelijk aan de noordzijde van het huis te maken. Een kelder op de zuidzijde zal 's-zomers niet voldoende koel zijn te houden. Om te voorkomen dat de temperatuur van de omgeving te veel invloed heeft op die van de kelder, bouwt men deze met voldoende dikke stenen muren en zolder. Natuurlijk is het gewenst dat stookplaatsen zo ver mogelijk van de kelder verwijderd zijn.

Een belangrijke voorwaarde, waaraan een kelder moet voldoen is ook, dat hij gemakkelijk zindelijk moet kunnen worden gehouden. Wanneer de zolder van hout is gemaakt, wat soms voorkomt, dient men hierover zo weinig mogelijk te lopen. In Zuid-Holland zijn dan ook veelal de kelders aangebracht onder de mooie kamer, die zelden gebruikt wordt.

De vloer moet zoveel mogelijk gelijk en glad zijn. Het beleggen met hard gebakken, gladde tegeltjes of het maken van een cementvloer zijn aan te bevelen. De muren en zolder worden bij voorkeur zo gemaakt, dat ze gewit kunnen worden. Het is nuttig dat het witten van de kelder dikwijls wordt herhaald, omdat de ontsmettende werking van de kalk, die overgaat tot koolzure kalk, niet van lange duur is. Losse afbladderende kalk word steeds verwijderd.

De lucht in de kelder mag niet muf zijn, maar dient fris en droog te wezen. Daarom is, behalve zindelijkheid, nodig, dat de kelder droog is en goed geventileerd kan worden. Het is dus noodzakelijk het indringen van grondwater afdoend te voorkomen.

In een vochtige kelder heerst altijd een verkeerde lucht, die een ongunstige invloed heeft op de kwaliteit van de boter. Met het oog op de luchtverversing moet de kelder half in en half boven de grond worden gebouwd. Voor de luchtverversing dienen niet al te kleine raampjes te zijn aangebracht. Deze raampjes moeten goed sluitend zijn, om luchttoetreding van buiten, wanneer zulks ongewenst is, te kunnen tegengaan. Verder moeten ze bij voorkeur driedubbel zijn en van buiten naar binnen bestaan uit een houten luik, voor het licht, een raam van fijn gaas om het binnenwaaien van vuil te voorkomen en ook om vliegen te weren en ten slotte een raam van glas.

Het luikje en het glazen raampje worden af en toe geopend. Natuurlijk in de warme tijd van het jaar alleen gedurende de koelere uren 's-nachts of 's-morgens vroeg. Een zorgzame boerin zal in deze tijd van het jaar met behulp van kunstlicht haar werk in de kelder verrichten.

Heeft men een goed gebouwde kelder, dan kan men, mits men met overleg te werk gaat, een grote invloed uitoefenen op de keldertemperatuur zowel 's-zomers als 's-winters. Het is dan niet nodig dat men gedurende de zomermaanden met veel te zachte boter sukkelt en dat bij vriezend weer vuur in de kelder moet worden gebracht, zoals soms geschiedt.

Een groot bezwaar is dat de kelders meestal veel te klein zijn en dikwijls, behalve voor melk en boter, ook nog dienen voor de bewaring van allerlei etenswaren. In veel gevallen wordt de reuk daarvan door melk en boter overgenomen. Door resten van warm eten in de kelder te bewaren, verhoogt men daar de temperatuur en is men ook veel te dikwijls genoodzaakt zelf in de kelder te komen. Vooral in de zomermaanden is dit een bezwaar.

Sommige voedingsmiddelen, als bijv. zuurkool en ingelegde groenten, zijn in de melkkelder natuurlijk geheel niet op hun plaats. Toch wordt wel zuurkool in sommige melk- en boterkelders aangetroffen. De verkeerde invloed daarvan op de verzuring van de room is geconstateerd. Zeer wenselijk zou het zijn dat men op boerderijen waar nog boter gemaakt wordt, een aparte bergplaats had voor etenswaren, die met het oog op bederf koel bewaard moeten worden.

De oorzaak van veel botergebreken wordt dikwijls toegeschreven aan de kelder, terwijl deze in werkelijkheid in de bereiding of in de koeien moet worden gezocht. Niet zelden echter is ook een slechte kelderinrichting oorzaak van veel moeilijkheden bij de boterbereiding en een minder goed product.

Dikwijls moet de oorzaak van botergebreken gezocht worden in de besmetting van melk en boter met de kiemen die afkomstig zijn uit onzuiver water, dat voor reiniging of voor het wassen der boter gebruikt werd. Een zeer duidelijk voorbeeld hiervan deed zich eenmaal voor op een Walchersche boerderij.

Op de boerderij waar het gebrek voorkwam, werden 7 koeien gemolken. Na het melken werd de melk zonder voorafgaande koeling in stenen *teelen* in de kelder te ontromen gezet. Ze bleef daar 1½ tot 2½ dag staan, n.l. totdat de melk onder de room dik was geworden. Dan werd de room met de vinger van de kanten losgemaakt en van de dikke ondermelk afgeschoven in de roomton. Een zeer primitieve wijze van boterbereiding dus, waarbij men met het ontromen wacht tot de melk onder de room is zuur geworden. Er is alle tijd voor verkeerde bacteriën om zich te ontwikkelen in de room, die zo lange tijd met een groot oppervlak aan de lucht is blootgesteld. Twee of driemaal per week werd de uit zichzelf verzuurde room gekarnd.

Op deze boerderij nu deed zich het verschijnsel voor, dat de melk in de kelder spoedig oud en min of meer bitter van smaak werd. Tegen het dik worden vertoonde zich boven op de melk of de room meer of minder glanzende vlekken, die een sterke, schimmelachtige smaak vertoonde. Uit deze room werd een onvoldoende hoeveelheid boter gekarnd. In de zomer was de boter verbazend zacht en na enige dagen vertoonde ze een sterke, schimmelachtige smaak. Het gebrek openbaarde zich het gehele jaar door, en reeds meer dan 2 jaren had men er hinder van gehad. Enkele koeien waren er om verkocht en meer dan een jaar waren de dieren onder behandeling van een veearts geweest.

De uiterst zindelijke boerin was ten einde raad.

Bij het ingestelde onderzoek bleek dat het gebrek niet aan de koeien of aan de bereiding kon worden toegeschreven. Daarom werden een monster boter en wat room, waarop het gebrek voorkwam, naar de bacteriologische afdeling van het *Rijkslandbouwproefstation te Hoorn* gezonden.

Hier is men voor het bacteriologisch onderzoek van melk en zuivelproducten speciaal ingericht en wordt dit onderzoek gratis verricht. Spoedig kwam van daar bericht, dat in de room bacteriën voorkwamen, die daarin niet thuis behoorden en die waarschijnlijk het gebrek ver-

oorzaakten. Met deze verkeerde bacteriën moest de melk na het melken besmet zijn. Het vermoeden werd uitgesproken dat de bewuste bacteriën voor zouden komen in het water, waarmee de zuivelbereidingswerktuigen werden gereinigd. Om toezending van een monster van dit water word verzocht.

Voor het reinigen van alle werktuigen en ook voor het boenen van kelder en karnlokaal werd het water uit een van boven afgedekte welput gebruikt. Deze welput was voldoende van mestputten en dergelijke plaatsen verwijderd, wat lang niet altijd het geval is. Alleen werd het spoelwater onvoldoende weggeleid en kon daardoor verontreiniging plaats hebben. Het water was prachtig helder, zonder onaangename reuk of smaak. Op grond hiervan achtte de betrokken landbouwer het onmogelijk dat in het water de bron der besmetting zou liggen. Echter het water werd opgezonden ter onderzoek en spoedig kwam het bericht dat daarin in grote getale waren aangetroffen de bacteriën, die ook in de vroeger onderzochte room voorkwamen. De bacteriën behoorden tot een soort die zeer sterk eiwitstoffen aantastten. De slechte smaak van room en boter was hiervan een gevolg.

Na dit bericht werd direct de welput buiten gebruik gesteld en werkte men met water uit de regenbak van de kerk. Binnen zeer korte tijd was het gebrek, waarvan men een paar jaar verdriet had gehad, verdwenen.

Goed, zuiver water voor de, reinigen van melk- en zuivelbereidingsgereedschappen is op de boerderijen van heel veel belang. Op heel veel boerderijen laat de toestand ten deze zeer veel te wensen over.

Voor al in Zeeland, waar men op de boerderijen geen nortonpompen aantreft, en men dus aangewezen is op het gebruik van wel-, regen-, sloot- of vijverwater, is de toestand ten dezen ongunstig

Met het oog op de bereiding van goede boter en ook op de gebed van het vee, is het in het belang van de landbouwers dat zij pogingen tot het aanleggen van waterleidingen op het platte land ondersteunen

C. ZWAGERMAN

De samenstelling van de boter, botercontrôle, kwaliteit van en handel in boerenboter.

VI. (Slot).

De scheikundige samenstelling der boter is wel niet geheel standvastig, doch schommelt niet tussen zeer ruime grenzen. Uit de aard, der zaak is het hoofdbestanddeel het melkvet; verder zijn kleine hoeveelheden van al de overige melkbestanddelen nog aanwezig waaronder het water wel de voornaamste plaats inneemt.

Goede normale boter heeft de volgende samenstelling:

Gezouten boter.		Ongezouten boter.
82.5%	vet	83.5 %
4.5 %	water	15.3 %
2 %	zout en as-bestanddelen	0.1 %
1 %	eiwit, melksuiker, melkzuur, enz.	1.1%

De hoeveelheid eiwit, melksuiker en melkzuur in de boter mag niet te groot zijn, omdat spoedig bederf van de boter daar het gevolg van zou wezen. Op te merken valt dat normale boter een belangrijke hoeveelheid water bevat. Een hoeveelheid water, die wisselt tussen 9 en ongeveer 16 % behoort in de boter thuis; deze dankt, daaraan haar eigenaardige smeerbaarheid. Een eigenschap die wij bij boter juist wensen.

Komt er echter te veel water in de boter voor, dan laten aan de ene kant de uiterlijke hoedanigheid en de deugdelijkheid te wensen over, terwijl anderdeels een te hoog watergehalte, wat correspondeert met een laag vetgehalte, als vervalsing, immers waardevermindering, is aan te merken. Werkelijk komt het opzettelijk inwerken van vocht, met de bedoeling water tegen de prijs van boter te verkopen, wel voor. Met boerenboter in Zeeland mag men echter wel aanmerken, dat deze opzettelijke knoeierij niet van betekenis wordt uitgevoerd.

Verschillende landen hebben bepalingen gemaakt omtrent het maximum vochtgehalte of wel het minimum vetgehalte dat boter moet bezitten. Engeland heeft als maximum voor het vochtgehalte 16 % gesteld, Duitsland 16 % voor gezouten en 18 % voor ongezouten boter. In onze tegenwoordige boterwet is bepaald, dat de boter een minimumvetgehalte moet bezitten, dat bij Koninklijk Besluit wordt vastgesteld. Dit vetgehalte moet, thans minstens 80 % bedragen. Wanneer een behoorlijke bereiding wordt toegepast is het zeker niet moeilijk aan dezen eis te voldoen, ook voor boerenboter.

Wanneer het vetgehalte beneden 80 % blijft, moet dit worden toegeschreven, aan:

- 1) Opzettelijke knoeierij. Dit komt bij boerenboter in Zeeland niet of zelden voor.
- 2) Fouten bij de bereiding, als;
 - a) verkeerde verzuring;
 - b) te vlug, te warm, of te lang karnen; vooral te lang doorkarnen is gevaarlijk;
 - c) onvoldoende bewerking van de boter, tweemaal kneden met een tussenruimte van ongeveer een dag is noodzakelijk.

Sedert ruim 10 jaar bestaan in een 8-tal plaatsen in ons land de z.g. botercontrôlestations. Bij die botercontrôlestations kunnen zich slechts aansluiten die boterbereiders, welke als volkomen betrouwbaar bekend staan. Bij alle aangesloten en wordt een strenge bedrijfscontrole toegepast, gesteund door scheikundig onderzoek van op de bereidingsplaatsen en elders aangetroffen boter en room. Deze bedrijfscontrole en het scheikundig onderzoek maken het mogelijk zonder voorbehoud te garanderen, dat de boter van de aangeslotene onvervalst is en een voldoende hoog vetgehalte bevat.

De boter van de aangesloten en mag n.l. niet meer dan 16 % vocht bevatten. De botercontrole werd erkend door het Rijk en de Regering laat toezicht uitoefenen op de werking van de stations. Op alle boter, die de aangesloten en afleveren, moet aangebracht worden een Rijksbotermerk, bestaande uit een zeer dun geperforeerd papiertje met letters en cijfers en voorts het Nederlandse wapen, waaromheen de woorden: „*Nederlandsche Botercontrole onder Rijkstoezicht.*”

Dit merk geeft de aangesloten en zekerheid dat zij ontvangen controleboter, terwijl de ambtenaren van de stations daardoor steeds de herkomst kunnen nagaan. Enkele boterbereiders, die liefst niet onder strenge controle staan, of die niet als lid van de Botercontrôlestations worden aangenomen, hebben getracht het publiek in de waan te brengen, dat ook zij deugdelijk gecontroleerde boter verkochten. Zij legden n.l. op hun boter perkamentpapiertjes met verschillende opschriften, waarin zij mededeelden onder controle van een of ander particulier scheikundige te staan. Gelukkig gaat het publiek meer en meer het verschil tussen deze zgn. controle en de zeer ernstige en strenge van de controlestations, die door het Rijk gesanctioneerd werd, inzien.

Kleine veehouders, als in Zeeland meestal voorkomen, kunnen zich moeilijk onder controle van de botercontrolestations stellen, omdat ze hier te kostbaar zou worden. Gelukkig mag echter geconstateerd worden, dat knoeierij met boerenboter, door de boeren zelf, in Zeeland zeker tot de grote zeldzaamheden behoort. De gebreken die de huismoeder daaraan dikwijls constateert, zijn kwaliteitsgebreken en niet het gevolg van knoeierij, maar van verkeerde bereiding.

Wanneer men de kwaliteit van de Zeeuwsche boerenboter vergelijkt met die van goed gedreven zuivelfabrieken, of wel met die van de boerderijen om Leiden en Delft bijv., dan blijkt dat die kwaliteit hier gemiddeld veel te wensen overlaat. Landbouwers, boterhandelaars en consumenten ondervinden daar alle de nadelen van. Een grote belemmering voor de kwaliteitsverbetering is de omstandigheid, dat er geen gezonde handel in boerenboter bestaat, als gevolg waarvan het prijsverschil tussen betere en slechtere kwaliteit gering of van geen betekenis is. Een en ander is oorzaak, dat de prikkel om de boter zo goed mogelijk te maken, bij onze boerinnen beslist niet sterk genoeg werkt. Wanneer de boerinnen zelf hun boter beoordelen, doen zij dit op grond van wat een winkelier daarvan zegt. Vele winkeliers betalen alle boter met ongeveer of geheel gelijke prijzen en houden bij die prijsbepaling en ook bij het uitspreken van een oordeel over de boter, in sterke mate rekening met de hoeveelheid boodschappen die worden meegenomen.

Ook wel gaat de boerin af op het oordeel van eventuele particuliere klanten. Deze zijn aan de smaak en de eigenschappen van haar boter gewoon geraakt en zijn daardoor de gebreken dikwijls als goede eigenschappen gaan beschouwen. Weinige boerinnen zijn er, die geen boter leveren aan één of meer „*mevrouwen in de stad*”, die hun boter boven alle andere verkiezen. En in de ogen van deze boerinetjes weet zo'n mevrouw er meer van dan een deskundige.

Wanneer men alle particuliere boterafnemers op eenmaal kon maken tot goede beoordelaars van de kwaliteit van boter en daarenboven alle handelaars en winkeliers kon doen besluiten bij prijsbepaling alleen met de kwaliteit te rekenen zou de gemiddelde kwaliteit van de boerenboter spoedig veel verbeteren.

Wanneer men bespreekt de afzet van de Zeeuwsche boerenboter moet men met de volgende omstandigheden rekening houden:

- a) de kwaliteit van de boter op verschillende boerderijen loopt dikwijls zeer uiteen;
- b) de hoeveelheden van elke boerderij zijn maar betrekkelijk klein;
- c) de productie verloopt onregelmatig.

Een en ander is oorzaak, dat onze Zeeuwsche boerenboter niet voor de groothandel in aanmerking komt en dat we voor de afzet aangewezen zijn op plaatselijk gebruik en dat in de naaste omgeving. Overal waar dit het geval was zag men in de boterhandel verkeerde toestanden komen.

De meeste boerenboter in Zeeland wordt door handelaars en winkeliers aan huis bij de boeren opgekocht of wel in winkels in stad of dorp geleverd. Een gedeelte wordt bij de klanten aan huis bezorgd tegen de marktnotering of iets daarboven. Ten slotte wordt de rest op de markt in vrije concurrentie of soms tegen de komende notering verkocht.

Als slechte gevolgen, welke verbonden zijn aan deze handel kan men noemen:

- 1) productie en behoefte dekken elkaar lang niet altijd voldoende, daardoor krijgt men grote prijsverschillen;
- 2) de boerinnen zijn niet geheel vrij ten opzichte van de aankoop van winkelwaren;
- 3) bij de prijsbepaling wordt te weinig rekening gehouden met de kwaliteit;
- 4) de notering komt dikwijls op geheel verkeerde manier tot stand.

Dikwijls hebben winkeliers en handelaars het, door de geringe aanvoer op de markten in hun macht de notering geheel naar hun hand te zetten.

Wanneer alle boter op de markt in vrije concurrentie werd verkocht, of men met voldoende deelneming kon overgaan tot het oprichten van gemeenschappelijke boterverkoopverenigingen, die uitbetaalde naar kwaliteit, zou in deze toestand waarschijnlijk verbetering komen.

Het allerbeste middel is echter dat, waardoor men komt tot de productie van een grote hoeveelheid boter van gelijkmatige kwaliteit, geschikt voor den groothandel. Daartoe, zou het nodig zijn over te gaan tot het oprichten van coöperatieve zuivelfabrieken, die ook in verschillende delen van Zeeland bij voldoende deelneming zouden kunnen bloeien

C. ZWAGERMAN



ZEEEUWSCHE LANDBOUWMAATSCHAPPIJ.

Donderdagmiddag 1 uur vergaderde in de sociëteit *St. Joris* te M i d d e l b u r g het hoofdbestuur der *Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland*.

.....

Pasteuriseren ondermelk.

De afdeling Middelburg vestigt er de aandacht op dat er zuivelfabrieken zijn, welke ongepasteuriseerde ondermelk in het landbouwbedrijf brengen, waardoor veel offers geëist worden in de veestapel en in 't bijzonder bij de varkens, waarbij zich telkens meer gevallen voordoen van tuberculose; waarvan het gevolg is, dat zulke dieren tot grote schade van de eigenaar worden afgekeurd.

De afdeling wenst, dat het Hoofdbestuur stappen doet bij de Regering om het pasteuriseren van ondermelk verplichtend te stellen.

Het Dag. bestuur stelt voor op advies van de zuivelconsulent hierop niet in te te gaan.

De heer Zwagerman zegt dat deze zaak voor de afdeling Middelburg door hem is behandeld. De vraag is op welke wijze het gevaar kan worden gemeden. Het beste is dat in de fabrieken alleen melk komt van tuberculose-vrije koeien. Een tweede wijze is om de melk goed te pasteuriseren aan de fabriek en de derde om ze thuis te koken. De afdeling heeft volgens spr. niet de goeden weg gekozen. 't Is niet, mogelijk voor de regering om op 't ogenblik een wet te maken. Spr. wijst er op dat er in ons land nog te veel handkrachtfabrieken zijn. In Denemarken bestaat een dergelijke wet, maar men heeft er met grote moeilijkheden te kampen gehad. Wanneer over tien, vijftien jaar in ons land de zuivel in grote fabrieken is gebracht, dan is de wet mogelijk.

Spr. acht 't verkeerd dat men zich tot de regering wendt, omdat geen resultaat bereikt wordt. De afdeling zal dus van de melkinrichtingen pasteurisatie moeten eisen of de weg inslaan om zelf een fabriek te bouwen.

De heer Polderdijk kan zich met de heer Zwagerman verenigen. Het voorstel van het Dag. bestuur wordt aangenomen.

Ingezonden Stukken. ¹⁵

Mijnheer de Redacteur

Om de volgende redenen kom ik tot U met het verzoek mij enige ruimte in Uw veelgelezen blad af te staan.

De morgen van 31 mei j.l. was ik (toevallig) getuige, dat te ambtenaar, belast met het nemen van monsters melk, een monster nam van de wed. S. v.d. Velde, zodat ik in de gelegenheid was ook een monster te krijgen, welke door de ambtenaar gezegeld en gestempeld werd. Dit monster nu werd door mij dezelfde middag gezonden naar de Rijkszuivelconsulent te Middelburg, de WelEd. heer Zwagerman, welke heer zo welwillend is de monsters voor ons te onderzoeken. En nu het resultaat: het monster onderzocht door de heer C. de Loze, die is aangewezen door ons geacht gemeentebestuur, heeft een vetgehalte van 2,65 pCt, en bij de WelEd, heer Zwagerman 2,90 pCt., dus een verschil van 0,25 pCt, zegge $\frac{1}{4}$ pCt., volgens mijn mening een veel te groot verschil. En nu een kleine wenk aan de melkverkopers van Zierikzee, het is voor u een kleine moeite en voor allen van groot belang. Geeft uw venters of vensters een schone droge fles mee, waar ruim een halve Liter melk in kan. Wanneer de ambtenaar een monster melk neemt, laat hij dan zulks ook voor u doen. Mocht het voor u te veel moeite zijn dit monster te sturen naar Middelburg, zo wil ik er mij gaarne mee belasten.

U, Mijnheer de de Redacteur, zeg ik dank voor Uwe welwillendheid.

H. VAN DE Velde,
secr.-Penningmeester van de *Vereniging van Melkverkopers te Zierikzee*.

15) Enige dagen later – 21 juni 1913 – kwam de gemeentelijke controleur, de heer C. de Looze, ook via een ingezonden brief, met een verdediging / verklaring van dit verschil, de strekking was:

.....dat het monster-nemen der melk één van de voornaamste factoren is, die op het bepalen van het vetgehalte van invloed zijn.

Bij een bus met een kraan, bevat de eerste melk minder vet dan bij de laatste. Schept men daarentegen de melk uit het vat – bus – dan is dat net anders om. Een goed monster verkrijgt men door eerst krachtig te roeren.....

De Zeeuwsche Landbouw Maatschappij.

Hedenmorgen om 10 uur werd de algemene vergadering van de Z. L. M. in de bovenvoorzaal van „St- Joris” door de voorzitter, de heer J. H. O. Dominicus uit Kruiningen geopend

.....
Volgens de mededelingen van het zuivelconsulentschap blijft de belangstelling in de rationele veeverbetering toenemen. Trouwens wij kunnen dit zelf ook waarnemen.

In 1901 over de verhoogde subsidie ter veredeling van het rundvee sprekende wees de toenmalige voorzitter er op dat de Staten het beheer over de subsidiën hadden toegewezen aan de afdeling Zeeland van het *Nederl. rundveestamboek* wat hij betreurde. Het rundvee in Zeeland, zei spreker, is nog niet in zo goede staat als in andere delen des rijks - en hij hoopte dat de tijd en de genomen maatregelen hierin een blijvende verbetering zullen brengen.

Wanneer wij nu – 1912 - gaan vergelijken de veestapel van 1901 met die van thans dan kunnen wij zonder vrees voor tegenspraak veilig zeggen, dat er een grote verbetering, een enorme vooruitgang is, en waar thans dit grote landbouwbelang al zo vele jaren is toevertrouwd aan uitnemende deskundigen is er voor ons geen reden meer om daarover te treuren. Waar mogelijk zal de Z.L.M. steeds gaarne en krachtig steunen alles wat aan de verbetering van de veestapel in onze provincie kan bevorderlijk zijn

Het aantal stierenverenigingen in de provincie bedraagt thans 24 met ± 2300 aangesloten koeien terwijl er 13 controle-verenigingen bestaan met ± 1240 koeien. De onderzoekingen voor de controle-verenigingen geschieden grotendeels in het laboratorium van het zuivelconsulentschap.

Door dat zuivelconsulentschap mijne heren wordt heel wat gedaan in het belang van zuivelbereiding en veeteelt. Enkele cijfers mogen u daarvan enigszins een denkbeeld geven: aan 220 personen werden in 1911 adviezen gegeven betrekking hebbende op zuivelbereiding en -gebreken; een toenemend gebruik wordt gemaakt van de gelegenheid om handkrachtcentrifuges op de boerderij te laten controleren; 188 monsters ontroomde melk werden onderzocht; op het laboratorium werden onderzocht 10.733 monsters melk, boter ca. van af 1 juli 1910 tot 1 juli 1911, dit aantal steeg van 1 juli 1911 tot 24 juni 1912 tot 14.482.

Door de ijverige bemoeiingen van de zuivelconsulent, daarin trouw geholpen door de assistent-zuivelconsulent breidt de beweging om het geitenras te verbeteren zich nog voortdurend uit. Het aantal geitenfokverenigingen is thans geklommen tot 49, die alle zijn aangesloten bij de *Vereniging ter bevordering der geitenfokkerij in Zeeland*.

Door het zuivelconsulentschap werden 18 lezingen gehouden, die over het algemeen vrij goed bezocht werden.

De 22 mei 1912 werd te Oostburg een tentoonstelling gehouden van vrouwelijk fokvee, welke tentoonstelling uitging van de fok-controle- en stierenverenigingen te Groede, Schoondijke, Zuidzande en IJzendijke.

Jammer was het dat de tentoonstelling, niet ten volste tot haar recht kwam. In de voormiddag verheugde men zich in prachtig weer, doch tegen twaalf uur, juist nadat de keuringen waren afgelopen, brak een hevig onweer los en viel de regen bij stromen neer. De aanwezige bezoekers verlieten het terrein en zij die nog moesten komen bleven achter.

Wat de inzendingen echter betreft was de tentoonstelling wel een succes. Er was veel en prachtig vee ingezonden. 't Wil ons voorkomen, dat tentoonstellingen als deze uitnemend nuttig zullen werken en het goede voorbeeld, door de 4 genoemde verenigingen gegeven vinde navolging.

Een groot aandeel in de inrichting van de tentoonstelling en in het samenstellen van de catalogus heeft de zuivelconsulent de heer Zwagerman gehad.

U ziet mijne heren, dat men aan het zuivelconsulentschap niet stil zit. Uw bestuur heeft dan ook niets dan lof voor de wijze waarop de heer Zwagerman en ook de heer Kielstra hun taak opvatten en uitvoeren.

De redenen waarom de heer Zwagerman heden niet present is, is dat hij nog niet teruggekeerd is van verlof hem verleend om de excursie naar Zweden, door de *Koninklijke Nederlandsche* georganiseerd mee te maken, aan welke excursie hij heeft verbonden een verblijf van enige dagen in Denemarken.

Als bewijs, dat men nog niet algemeen van de adviezen van de zuivelconsulent is gediend - en als curiositeit zij hier nog ter loops meegedeeld, dat blijkens het aan ons uitgebracht verslag over Maart 1912, de consument voor een onderzoek naar slechte boter, geen bezoek aan een hofstede mocht brengen, omdat de moeder, voor wie geboerd werd, dat niet wilde hebben.

Laat ik hieraan nog toevoegen, dat blijkens schrijven van Ged. Staten het zuivelconsulentschap hier weldra een rijkszuivelconsulentschap zal worden.

Goessche Courant, 30/07/1912; p. 2/4

Kloetinge. Onder geleide van den heer C. Zwagerman, zuivelconsulent voor Zeeland, maakte Zaterdag de cursus voor landbouwonderwijzers te Goes een excursie naar de modern ingerichte stoomzuivelfabriek „Vol Verwachting“ te Roosendaal. Aan die fabriek wordt door $\pm$ 220 veehouders de melk geleverd van 1100 koeien. Met vier centrifuges, waaronder de nieuwste Alfa's, wordt per uur ruim 9000 L. melk ontroomd. De karn brengt dagelijks 300—500 K.G. boter op, welk product voor 't grootste deel naar België verzonden wordt. De boter wordt in de karn met een z. g. n. karnkneder bewerkt.

De geheele inrichting heeft electrische verlichting. Een kijkje in een dergelijke fabriek is de moeite en de kosten ten volle waard.

Middelburgsche Courant, 28/11/1912; p. 2/8

— Maandag 2 December zal de afd. Middelburg van de Z. L. M. een vergadering houden, te half elf v. m. Behalve benoeming van drie bestuursleden wegens periodieke aftreding van de heeren J. Koene, A. Meeuse en J. Kraamer, en voorts van den marktzetters, staat op de agenda een lezing van den heer G. Zwagerman over: „Het belang van fabriekmatige zuivelbereiding voor Walcheren“.

AFDEELING MIDDELBURG Z. L. M.

Hedenmorgen vergaderde de afd. Middelburg van de Z.L.M. in de grote bovenvoorzal van *St. Joris* op de Balans alhier onder voorzitterschap van jhr P. J. Boogaert.

Deze vergadering was ook voor niet-leden toegankelijk.

Dadelijk wordt overgegaan tot de lezing van de heer C. Zwagerman, zuivelconsulent, alhier over: „*Het belang van fabriekmatige zuivelbereiding voor Walcheren*”.

Spreeker begint met op te merken, dat reeds sedert 4 jaren de voordelen van fabriekmatige zuivelbereiding op Walcheren werden bepleit. Dat ondanks dat echter de belangstelling daarvoor onder de boeren nog betrekkelijk gering is.

Hij schrijft dit toe aan del aard van de landbouwende bevolking op Walcheren, die vasthoudend is aan het oude en nieuwe denkeelden uiterst moeilijk en langzaam overneemt. Door dien men voor de ontwatering op Walcheren afhankelijk is van wind en stroom, zit men een gedeelte van het jaar onder water. De oppervlakte land die thans, zo vroeg in de herfst reeds, op Walcheren blank staat, is enorm groot. Dit geeft direct en indirect de landbouwer enorme schade. Overal waar men onder dergelijke omstandigheden verkeerde, ging men tot kunstmatige bemaling over. Het zal daartoe op Walcheren zeker ook nog wel eenmaal komen, maar misschien een 30 jaren later dan elders.

Het klein bedrijf ontwikkeld zich op Walcheren sterk en gaat vooral de tuinbouwrichting in. In plaats van één flinke organisatie, vooral voor de afzet van de producten, ziet men op Walcheren de krachten zich versplinteren.

Overal in het buitenland en ook in ons land verhuisde, vooral van het klein bedrijf, de zuivelbereiding van de boerderij naar de fabriek.

Op Walcheren waar 1000 boeren ongeveer 5300 melkkoeien houden, die jaarlijks voor ruim f 1.000.000 melk produceren, vindt men zelfs een ernstig onderzoek van dit vraagstuk overbodig.

De Directeur-Generaal van de Landbouw opende de grote landbouwtentoonstelling, in augustus van dit jaar te Leeuwarden gehouden, met een toespraak, waarin hij wees op de zegenrijke gevolgen van de fabriekmatige zuivelbereiding. De zuivelfabriek bracht in het bedrijf van de veehouder even grote ommekeer als de kunstmest heeft gedaan in het bedrijf van de bouwboer. De fabriek bracht belangrijke wijzigingen in de arbeid van de vrouw, die nu meer gericht kan zijn op het gezin en op de maatschappelijke verheffing van de landbouwende stand. De fabricage der zuivelproducten kan nu rekening houden met de vorderingen der wetenschap. Een gelijkmatig bedrijf over het gehele jaar werd mogelijk, elke liter melk kon tot waarde worden gebracht en door dat alles werd de opbrengst uit de melk verhoogd.

De boer leerde meer dan vroeger het belang van samenwerking erkennen en voelde sterker dan vroeger het nut van goed landbouwonderwijs.

Van de gedachte door de heer van Hoek in zijn rede te Leeuwarden ontwikkeld, wil spr. uitgaan om het belang van fabriekmatige zuivelbereiding voor Walcheren te betogen.

Allereerst zal tengevolge daarvan de hoeveelheid werk op de boerderij belangrijk verminderen. De boerin, in de eerste plaats, wordt daardoor van veel werk ontlast. De vrouw zal dan meer kunnen zijn als echtgenote doordien ze meer met haar man zal kunnen meeleven, meer als huishoudster, doordien ze meer gelegenheid heeft haar huis te maken tot een gezellig verblijf, meer als moeder, doordien ze meer zorgen aan de opvoeding van haar kinderen kan besteden. Dit alles komt de zo noodzakelijke verheffing van de maatschappelijke stand van de boer ten goede. Door meerdere zorg voor de verpleging van het vee, uitbreiding van de varkenshouderij, beter gedreven pluimveehouding enz. kan de vrouw ook mee blijven werken aan de verbetering van de geldelijke uitkomsten van het bedrijf.

Door verwerking in het klein van de melk op Walcheren heeft een reusachtige verspilling van werkkrachten plaats. Dit is bij het heersend gebrek aan werkkrachten een groot bezwaar voor de bloei van het kleinbedrijf dat zich op Walcheren sterk ontwikkelt.

Ten slotte noopt ook het dienstbodenvraagstuk er toe, te zoeken naar vermindering van werk op de boerderij.

In de tweede plaats wil spr. het belang van fabriekmatige zuivelbereiding nog uit een ander oogpunt beschouwen. In de 13 gemeenten van Walcheren, die overwegend een landbouwende bevolking hebben, was er van 1892 tot 1907 een bevolking vermeerdering van 15 %. Hierdoor en door weinig verplaatsing van de plattelandsbevolking, krijgt men een enorme vermeerdering van het klein bedrijf. De volgende cijfers tonen zulks nader aan.

Personen op Walcheren die meer dan 1 H.A. grond in gebruik hadden:
in 1898 = 1196; in 1910 = 1649. Toename $\pm$ 38 %.

Personen die 1-10 H.A. land bewerkten:
in 1898 = 673 ; in 1910 = 1060. Toename $\pm$ 59 %.

Een werkzame en sobere bevolking, een voldoende vruchtbare bodem, een goed afzetgebied voor een deel der producten in twee steden - Middelburg en Vlissingen - een bijzonder gunstige ligging met het oog op de verzending der producten naar Engeland, België en Duitsland, zijn even zovele gunstige voorwaarden voor de ontwikkeling van het klein bedrijf op Walcheren

Daarvoor zijn echter ook nog nodig: voldoende werkkrachten, behoorlijke vak- en algemene kennis van de bevolking, krachtige organisaties en een betrouwbaar, niet te duur crediet. En al deze, van de mens afhankelijke factoren, zijn op Walcheren in te geringe mate aanwezig om met vertrouwen een goede toekomst voor het klein bedrijf tegemoet te zien.

De ervaring leerde, dat overal waar de fabriekmatige zuivelbereiding haar intrede deed, deze oorzaak was van meer belangstelling van de landbouwers voor het landbouwonderwijs en van samenwerking op allerlei gebied tussen de boeren. Juist datgene waaraan het kleinbedrijf behoefte heeft.

Dan nog versterkt de zuivelfabriek, door de geregelde geldelijke uitkeringen, in niet geringe mate de financiële positie van de kleine landbouwers.

Het feit, dat door fabriekmatige zuivelbereiding de geldelijke uitkomsten van het veehoudersbedrijf op Walcheren belangrijk zullen verbeteren, levert het derde argument.

Op Walcheren worden door ruim 1000 veehouders ongeveer 5300 melkkoeien gehouden. De melk die deze koeien jaarlijks voortbrengen, vertegenwoordigt een waarde van meer dan f 1.000.000. Een hoger of lager prijs van 0.1 cent per K.G. melk, betekent een kapitaal van f 20.000.

De melk wordt op Walcheren hoofdzakelijk op de volgende wijzen tot waarde gebracht. Van de melk van ongeveer 60% der koeien wordt boter gemaakt op de boerderij; van ongeveer 26% der koeien wordt de melk aan fabrieken en melkslijters geleverd; terwijl van ongeveer 14% de melk door de veehouders zelf wordt uitgevent.

Wat de melk bij verwerking op de boerderij tot boter, opbrengt, hangt allereerst af van de boterprijzen.

De gemiddelde prijs per K.G. boter in guldens bedroeg in de laatste jaren resp. voor boerenboter te Middelburg en fabrieksboter aan de mijn te Maastricht en id. te Lonneker totale verkoop en kleinverkoop in:

	Middelburg boerenboter	Middelburg fabrieksboter	Lonneker boerenboter	Lonneker fabrieksboter	
1907	1,165	1,240	1.317	-	
1908	1,154	1,298	1,382	1,437	
1909	1,157	1,302	1,395	1,467	
1910	1,329	1,351	1,385	1,483	
1911	1,353	1,452	1,469	1,554	
1912 *	1,304	1,458	-	-	*11 nov. 1911 tot 11 nov. 1912

Er blijkt uit de hieromtrent verzamelde gegevens, dat de boerenboter te Middelburg het afgelopen jaar 15 cent per K.G. minder opbracht dan de fabrieksboter aan de Mijn te Maastricht. Bij vergelijking der prijzen met die welke door melkinrichtingen werden gemaakt, wordt het verschil nog veel groter. De boterbereiders op Walcheren lijden hierdoor jaarlijks een verlies, dat met f 50.000 nog te laag geschat is.

Het tweede voordeel van fabriekmatige zuivelbereiding moet gezocht worden in een hogere boteropbrengst. Gemiddeld blijft op de boerderijen op Walcheren minstens per 100 Liters melk 4½, ons boter in ondermelk en karnemelk achter, terwijl die bij goede zuivelfabrieken niet meer dan 1 ons bedraagt.

Ten derde kan de fabriek de melk nog op andere wijze tot waarde brengen, dan op de Walchersche boerderijen mogelijk is. Door het bedrijf van melkinrichting uit te oefenen, kan de geldelijke opbrengst belangrijk vermeerderen.

Bij verwerking op de boerderijen bedragen de onkosten 70 tot 80 cent per 100 liters melk. Voor dezelfde onkosten kan een zuivelfabriek de melk verwerken en het melkvervoer voor haar kosten doen geschieden.

Het grootste gedeelte van de ondermelk gaat gepasteuriseerd naar de melkleveranciers terug, zodat opkweken van kalveren en houden van varkens mogelijk blijft.

De volgende cijfers geven een vergelijking van de geldelijke opbrengst der melk bij verwerking op de boerderij in Walcheren tegenover fabriekmatige verwerking.

I. Verwerking op de boerderij. (Alle voorwaarden zijn zeer gunstig genomen)

100 L, melk met 3,10 % vet, gevend 3,35 K.G. boter á f 1,35	f. 4,522
87 L. ondermelk met 0,4 % vet á f 1,60 per 100 L	f. 1,392
2 L. karnemelk á f 2 per 100 L.	<u>f. 0,18</u>
Blijft netto per 100 L melk	f. 5,394
Verwerkingskosten per 100 L. melk	<u>f. 0,70</u>
Bruto per 100 L, melk	f. 5,394

II. Coöperatieve melkinrichting en zuivelfabriek Lonneker.

Opgericht 1896. In 1911, 6481 leden met 3540 koeien. De leden brengen op eigen kosten de melk aan de fabriek. Ondermelk gerekend tegen 1½ cent per Liter.

	Melk L.	% vet	Ondermelk terug %	Ondermelk in Gld.	Melkgeld / 100 L.	Ondermelk + melkgeld Gld.	Zonder 25 cnt. vervoer
1907	8.572.312	3,04	50	0,75	4,802	5,552	5,302
1908	8.686.126	3,07	44	0,66	5,197	5,857	5,507
1909	9.148.782	3,15	44	0,66	5,196	5,85	5,506
1910	10.817.540	3,13	48	0,72	5,137	5,857	5,507
1911	10.587.134	3,17	45	0,675	5,652	6,325	6,075

III. Coöperatieve melk inrichting en zuivelfabriek Roermond.;

Opgericht voorjaar 1909. In 1911 376 leden met 959 koeien. De fabriek vervoert de melk op haar kosten. Ondermelk gerekend tegen 1½ cent, karnemelk tegen 2 cent per Liter

	Melk L.	% vet	Ondermelk terug L.	Ondermelk in Gld.	Karnemelk terug L.	Karnemelk in gld.	Melkgeld gld. / 100	Totaal aan waarde Gld.
1909	1.799.709	3,14	75	1,125	5	0,10	4,60	5,825
1910	3.066.117	3,17	74	1,11	6	0,12	4,905	6,135
1911	2.746.767	3,17	67	1,005	5¾	0,115	5,48	6,60

Thans wil spr. de melkverkoop, zoals die op Walcheren plaats heeft van ongeveer 1400 koeien, vergelijken met het fabriekmatig bedrijf zoals hij zich dat voor Walcheren denkt. Aan melkverkoop, zoals nu plaats heeft, zijn 4 bezwaren verbonden.

- 1) Doordat men niet zelf vee kan fokken wordt het bedrijf duurder en onzekerder.
- 2) Het melkvervoer moet door de boeren zelf worden bezorgd. Dit leidt tot verspilling van werkkraft en is duur. Het kost gemiddeld 35 a 40 cent per 100 liters melk.
- 3) De niet gepasteuriseerde ondermelk, die nu naar de boerderijen op Walcheren teruggaat, werkt in hoge mate mee tot verspreiding van tuberculose onder rundvee en varkens.
- 4) De melkprijs is geringer dan ze, in verband met tegenwoordige toestanden en zuivel-prijzen zou behoren te zijn.

Volgens berekening ontvingen de melkverkopers op Walcheren voor 1912 gemiddeld *f* 5,52 per 100 liters melk. Ze moesten daarvoor zelf de melk leveren en melkbussen onderhouden, waarvoor minstens 0,35 per 100 liters moet worden afgetrokken. Hoogstens blijft dus *f* 5,17 per 100 liters melk netto over.

Al deze bezwaren kunnen worden opgeheven door stichting van een moderne zuivelfabriek en melkinrichting op Walcheren. Ook de bevolking zal daar wel bij varen, omdat de melkverzorging dan beter aan hygiënische eisen zal voldoen dan nu het geval is.

De veehouders die van pl.m. 700 koeien nu zelf hun melk uitventen, maken een behoorlijke prijs en zullen daarom niet zo spoedig voor fabriekmatige zuivelbereiding te vinden zijn.

Spr. wijst er nog op dat er personen zijn, die blijkbaar hun belangen geschaad vinden door stichting van een grote zuivelfabriek en melkinrichting op Walcheren, en op bedekte wijze daartegen vechten.

Twee jaar geleden is dat geschied door een ongetekende circulaire, met als onderschrift: „*Rijksambtenaar*”. Deze werd onder de boeren op Walcheren verspreid. Samenwerking werd daarin als ongewenst en gevaarlijk voorgesteld.¹⁶

Thans weer verschijnen er advertenties in de bladen, waarvan zorgvuldig wordt geheim gehouden wie ze er in plaatste. Daarin worden onmogelijke prijzen voor de melk geboden tegen april van het volgende jaar. Spr. is er van overtuigd, dat deze aanbiedingen niet ernstig gemeend zijn en alleen bedoelen samenwerking onder de boeren te voorkomen.

Door enige heren te Vlissingen, die zich geldelijk voor de zaak interesseren, en de commissie uit de boeren die nog steeds bestaat voor oprichting van een zuivelfabriek, wordt gedurende enigen tijd gewerkt aan plannen voor de oprichting van zodanige fabriek te Vlaardingen. Het melktervoer daar heen zal iets kostbaarder zijn dan naar Middelburg, maar daar tegenover staan de voordelen van een groter en gunstiger terrein dat te Vlissingen beschikbaar is, gunstiger ligging voor de handel en meer medewerking voor de ontwikkeling voor het bedrijf als melkinrichting.

De fabriek zal worden een zuivelfabriek en melkinrichting. De melk wordt op haar kosten bij de leden afgehaald en de gepasteuriseerde ondermelk teruggebracht.

Het bedrijf zal worden een Naamloze Vennootschap, op zodanige grondslag, dat de boeren daarin de leiding hebben of in de toekomst kunnen krijgen. Statuten zijn reeds ontworpen. Het kapitaal zal *f* 45.000,- bedragen, te verdelen in 900 aandelen van *f* 50,-. Er zullen zijn vaste en uitlootbare aandelen. Maatregelen zijn genomen dat de uitlootbare aandelen later allen in het bezit kunnen komen van de boerenmelkleveranciers.

Niemand's aansprakelijkheid gaat verder dan het bedrag van zijn aandeel. Iedereen kan aandelen nemen, ook boeren die geen melk kunnen of willen leveren. Spr. raadt vooral de boeren aan om aandelen te nemen, om de zaak, die hun belang bedoelt, te steunen.

De vennootschap zal onderscheiden: vaste melkleveranciers en losse melkleveranciers.

De vaste leveranciers moeten 1, 2 of 3 aandelen nemen en geregeld hun melk aan de fabriek leveren. Wanneer daarvoor werkelijk geldige redenen zijn, kunnen ze van hun verplichtingen worden ontslagen.

Van de losse leveranciers wordt de melk op contract voor een of meer jaren gekocht.

Een losse leverancier kan op verzoek vaste leverancier worden. Ten zijn behoefte worden dan uitlootbare aandelen uitgeloot.

16 Meer hier over, ook betreft de hierna volgende plannen in Vlissingen, in de MAP Walcheren.....

De fabriek wordt bestuurd door een *Raad van Commissarissen* uit 15 personen bestaande en benoemd door de aandeelhouders. Zo mogelijk zal deze voor minstens de helft uit boeren bestaan.

De melk wordt uitbetaald naar vetgehalte en per liter.

De raad van Commissarissen stelt aan het einde van elk jaar vast de melkprijzen voor de verschillende maanden van het volgende jaar. De vaste leveranciers krijgen iets hogere prijs dan de losse.

Van de winst komt maar 45 % aan de aandeelhouders. De rest wordt in het belang van het bedrijf gebruikt.

Zodra $\frac{1}{4}$ van het kapitaal geplaatst is, wordt de fabriek voorlopig opgericht. Direct zal dan een Raad van Commissarissen worden benoemd en de melkprijzen bekend gemaakt voor het eerste jaar dat de fabriek werkt. Deze winter zal overal op Walcheren gelegenheid zijn aandelen in de fabriek te nemen en zich als losse of vaste leveranciers daaraan te binden.

Spr. eindigt met de landbouwers op Walcheren op te wekken deze voor hen zo belangrijke onderneming krachtig te steunen.

Naar aanleiding van de advertenties in de bladen, waarin onmogelijke prijzen voor de melk geboden worden tegen april 1913, werd aan de bezoekers van de vergadering bij het binnengaan van de *St. Joris* een brief afgegeven, waarin werd meegedeeld dat het bureau voor melkleverantie te Rotterdam, secretariaat gevestigd Hoofdsteege 1, tegen april veel melk wil afnemen van Walchersche boeren en daarvoor een prijs biedt, die geen coöperatie nabij kan komen. De brief was ondertekend, doch deze ondertekening was niet leesbaar.

De rede van de heer Zwagerman werd luid toegejuicht.

Op een vraag van de voorzitter of een der aanwezigen vragen wilde stellen aan de heer Zwagerman vroeg de heer Van Dam het woord.

Deze heer maakte zich bekend als de ondertekenaar van de uitgereikte circulaire.

Alvorens de heer Van Dam echter het woord te verlenen verzocht de heer Zwagerman eerst de landbouwers aan het woord te laten.

De heer Van de Woestijne wees op het belang van de fabriek om te ontkomen aan de moeilijkheden en processen die nu de boeren hebben doordat hun boter beneden het wettelijk gehalte blijft, wat niet altijd kan worden vermeden.

De heer Geschiere betreurt het, dat niet een coöperatieve fabriek tot stand kan komen en vraagt of de N.V. mettertijd niet in een coöperatie zou kunnen worden omgezet, waarop de heer Zwagerman antwoordt, dat dit van de boeren en grondbezitters af zal hangen of deze voldoende uitlootbare aandelen nemen

Op een andere vraag van de heer Geschiere antwoordt de inleider dat al zullen de prijzen in de eerste jaren niet heel hoog zijn, ze toch zullen gaan boven de thans op de boerderij gemaakte. De heer Geschiere raadt nog eens af om zich aan advertenties van onbekende personen te verbinden en dringt ernstig aan op het stichten van een zuivelfabriek uitsluitend door het handen in een slaan van de landbouwers.

De heer S. van Dam Hzn. verkrijgt nu het woord. Spr. heeft zijn naam onder de circulaire geplaatst en is dus niet als een indringer hier binnen geslopen. Spr. is gemachtigde van enige Rotterdamse kapitalisten, die hier een fabriek willen stichten. Spr. is geen filantroop die de huismoeders van werk wil ontlasten, doch vooral koopman en voor een zuivelfabriek zijn niet alleen scheikundigen en vakmensen nodig, doch ook kooplieden.

Wanneer hier een particuliere fabriek wordt gesticht kan dit de landbouwers niet schaden ook niet als er een coöperatieve fabriek naast zal verrijzen.

Had men van officiële zijde geen kennis gekregen dat hier een coöperatieve fabriek zou worden gesticht dan zouden de plannen van de kapitalisten reeds verder gevorderd zijn.

Spr. kan nu niet meer inlichtingen geven, doch een terrein en dergelijke zijn reeds door de combinatie besproken.

De heer Zwagerman wil zich niet als filantroop in deze kwestie zien beschouwd, doch als belangstellend in het kleinbedrijf op Walcheren. Spr. meent dat als particulieren hier een fabriek willen stichten zij moeten komen met positieve plannen, de namen van de kapitalisten moeten bekend zijn, men moet weten met wie men te doen heeft en dat de zaak niet op losse schroeven slaat.

Spr. vraagt of het verdedigbaar is, dat een combinatie, die nog niet vast staat, een prijs kan bieden die hoger is dan wat Van den Bergh en anderen te Rotterdam bieden en bijna nergens hier te lande bereikt wordt.

De heer Van Dam zegt, dat toch de kapitalisten een tijd van voorbereiding nodig hebben en dat het betalen van een hoge prijs in de eersten tijd nodig is om vaste grond in dit gewest te krijgen. Spr. kan wel berekenen dat een prijs van 6½ cent bereikbaar is.

Met iets definitiefs kan spr. echter op, het ogenblik tot zijn spijt nog niet komen. Spr. handhaaft zijn mening, dat de heer Zwagerman hier staat als filantroop.

De heer Zwagerman antwoordt hier te staan als ambtenaar. Zolang spr. nog niet weet dat achter deze beweging serieus kapitaal zit, gelooft hij nog niet aan het tot stand komen.

Mocht de fabriek er echter komen, dan waarschuwt spr. de heren dat deze fabriek een soort monopolie zou krijgen en daardoor hen volkomen in de hand zou hebben.

De heer Van Dam zal zo spoedig mogelijk de heer Zwagerman bewijzen, dat de zaak op goede financiële gronden rust.

De heer Leijnse vindt de tijd van 1 dec. tot 1 april om een fabriek te stichten wel wat erg kort.

De heer Zwagerman merkt nog op dat de heer Van Dam toch niet kan ontzenuwen zijn betoog dat in de voorgestelde fabriek de boeren baas zullen zijn in eigen huis en zelf hun zaken kunnen regelen.

De niet-leden verlaten hierop op verzoek van de voorzitter de zaal.

De heer J. Polderdijk deelt als voorzitter van de commissie voor de fabriek, mee, dat binnenkort een vergadering zal worden belegd, waarin gelegenheid zal bestaan tot het nemen van aandelen in de fabriek. Deze vergadering zal per advertentie worden bekend gemaakt.

De vergadering wordt nu voor tien minuten geschorst om de inwendige mens te versterken.

Hierna wordt overgegaan tot de behandeling van de agenda.....

Landbouw.

— Zaterdagmiddag sprak te Serooskerke voor belanghebbenden de heer C. Zwagerman, Zuivelconsulent voor Zeeland over de aansluiting bij de Naamlooze Vennootschap St omzuivelfabriek en Melkinrichting «Walcheren» te Vlissingen. Na gewezen te hebben op de groote toename van het kleinbedrijf op Walcheren in de laatste jaren, besprak hij aan de hand van een gedrukt formulier, dat rondgedeeld werd, de melkveehouderij in Walcheren, de opbrengt van 100 L. melk op de boerderijen die bij verkoop aan melkinrichtingen. Verder behandelde hij den opzet der fabriek te Vlissingen, de voorwaarden van melklevering, de prijs der melk van vaste leveranciers en die van losse leveranciers enz.

Zoodra de zekerheid bestaat, dat de melk van 700 à 800 koeien is toegezegd, zal met het bouwen der fabriek worden aangevangen. Met toezegging van voldoende melk zal de fabriek 1 Mei 1914 in werking treden.

Natuurlijk werden door de hoorders over enkele punten nadere inlichtingen gevraagd. Daarna had plaats de verkiezing der plaatselijke commissie voor de Zuivelfabriek.

Er is uit het bovenstaande initiatief geen nieuwe NV. zuivelfabriek ontstaan!

Merk op dat er in Vlissingen sinds 1904 al een particuliere Melkinrichting was, eigenaar J. J. Hörstmann, die in 1915 over ging naar een andere eigenaar J.A. Visser. Deze kom ik in het hele verhaal niet tegen! - zie verder in de MAP Walcheren / Vlissingen

Karnemelk
dagelijks versch verkrijgbaar
VLISSINGSCH E MELKINRICHTING
naast het R. K. Weeshuis
J. J. HÖRSTMANN

Ingezonden Stukken.

Bruinisse, 19 december 1912.

Geachte Redactie!

Aangenaam zal het mij zijn, indien het onderstaande stuk plaat vindt in uw veelgelezen blad, dat geschreven is in het belang van alle veehouders in Zeeland.

Wij allen weten, dal het landbouwbedrijf in Zeeland hoofdzaak en de veehouderij bijzaak is. Toch is er in de laatste jaren veel gedaan voor de veefokkerij, en door de ijverige zuivelconsulent veel goeds tot stand gebracht. Immers door hem zijn stierenverenigingen, controleverenigingen en fokverenigingen opgericht. Dit alles is door de meeste veehouders zeer gewaardeerd.

Thans echter gaat de heer Zwagerman zich begeven op een geheel ander gebied. Hij tracht n.l. op allerlei wijze **propaganda te maken voor de geitenfokkerij**. Dit nu is mijns inziens geheel verkeerd: immers, de hoofdwerkzaamheden van een zuivelconsulent (die bovendien aangesteld is door de Z.L.M.) zal toch zeker moeten blijven bij de verbetering van de veestapel in Zeeland.

Ziet de heer Zwagerman geen kans meer om hieraan nog iets te verbeteren, en kan dit soms de reden zijn van zijn afdwaling op geitenfokgebied? Gaat hij wanhopen aan zich zelf? Men zou dit gaan geloven, wanneer men ziet, dat hij zich nu zelfs tot de geneesheren in Zeeland gaat wenden met een circulaire, ondertekend door 13 personen. Zou het omineuze getal 13 soms een voorteken zijn voor het welslagen van zijn pogingen? Gelooft de heer Zwagerman nu werkelijk, dat alle geneesheren in Zeeland zo bijster veel op hebben met geitenmelk als kindervoedsel, wanneer er goede koemelk verkrijgbaar is? Indien het waar is, dat geitenmelk zulk een uitstekend voedingsmiddel is voor zuigelingen, en verre te prefereren is boven koemelk, dan blijft het mij een raadsel, dat in de kinderziekenhuizen van Nederland deze melk nimmer gebruikt wordt, en dat er helaas tot nu toe aan geen enkel ziekenhuis een stal van Saanengeiten of -bokken is opgericht. Deze dieren zijn immers zo goedkoop en gemakkelijk te houden. Zou de aangename geur, welke die dieren verspreiden, soms een beletsel zijn?

In die circulaire leest men, dat de koemelk dikwijls slecht is en schadelijk voor de gezondheid der kinderen.

Zou het nu niet allereerst de taak zijn van de zuivelconsulent, om te trachten *daarin* verbetering te brengen. Dat zal toch beslist van meer groot gewicht zijn, dan om te proberen een groot aantal geiten in Zeeland te krijgen. De koemelk wordt volgens de circulaire slecht door het voederen van bietenkoppen.

Vreest de heer Zwagerman niet, dat, wanneer er in de toekomst veel geiten komen, dat deze dieren ook met bietenkoppen zullen gevoederd worden, en zullen wij dan niet even ver zijn? Door ieder hygiënist wordt er steeds op gewezen, dat goede koemelk een levenskwestie is voor kinderen, die kunstmatig groot gebracht moeten worden.

De heer Zwagerman zorgt er nu voor, dat deze in Zeeland in ruime mate en in uitstekende hoedanigheid verkrijgbaar word gesteld. Hij moet overtuigd worden, dat daaraan nog veel ontbreekt, dat er voor hem nog steeds een uitgebreid gebied braak ligt, en er voor hem op het gebied van veeverbetering nog veel te doen valt. Vat hij zijn taak goed op en legt hij zich hier met de borst op toe, dan zal hij beslist meer bereiken (ook in sociaal opzicht), dan met het

fokken van geiten en bokken, en bovendien zal hij dan beter werkzaam zijn in het belang van de leden van de Z.L.M. Hun belangen moeten hem meer ter harte gaan dan die geitensport, welke door hem in circulaires wordt aangeprezen in de gedaante van een misbaksel van een Saanegeit.

Dat de zuivelconsulent dan zorgt, dat hij de veefokkerij in Zeeland op zulk een hoogte weet te brengen, dat buitenlandse kooplieden tot ons komen om fokvee, daar deze om geen bokken of geiten zullen komen. Mocht hij het zover weten te sturen, hij zou Zeeland een dienst bewijzen, welke ruimschoots de kosten zoude dekken, welke gevorderd worden bij het fokken van eerste klasse fokmateriaal. Dat ook het hoofdbestuur van de Z.L.M. en het bestuur van het N.R.S. in Zeeland tot andere inzichten mogen komen en hun aandacht meer bepalen bij de veefokkerij en de geiten- en bokkenzaak op zij word gezet.

Met de wens, dat van het bovenstaande door alle veehouders in Zeeland goede nota worde genomen en dat goed rond goed Zeeuwsch nog altijd in onze gelederen te vinden is.

Met dank voor plaatsing

Hoogachtend.

Uw dn.,
M. K. KREPEL.

Zierikzeesche Nieuwsbode, 27-12-1912; p. 3/8

Ingezonden Stukken. Reactie op bovenstaande¹⁷

Zeër geachte Hoofddredacteur!

Mag ik het schrijven van del heer M. K. Krepel uit Bruinisse, d.d. 1912, geplaatst in uw courant van 23 Dec., even beantwoorden.

Ik wens dit gaarne te doen, niet om de heer Zwagerman te verdedigen; hij is mans genoeg dit zelf te doen - doch, om het lezend publiek niet zo eenzijdig in te lichten, als de heer Krepel heeft gedaan.

Wat is namelijk het geval.

De heer Krepel verwijt de heer C. Zwagerman, dat laatstgenoemde zijn beste krachten thans het meeste geeft aan de geitenfokkerij in Zeeland, maar dan kan ik hierbij verklaren, dat de Heer Zwagerman mij herhaaldelijk heeft medegedeeld, al heel weinig tijd beschikbaar te hebben voor de geitenzaak, en die voor het grootste gedeelte behartigd wordt door de heer Kielstra, assistent-zuivelconsulent. De heer Zwagerman mag de „*leading man*” in de geitenfokkerij zijn, doch helaas moet hij zich in zijn snipperuurtjes daaraan wijden, wat ik meer betreurt, dan ik zeggen kan, daar er op dat gebied reusachtig veel te doen is in het belang van hen, die geen koe kunnen houden, doch wel een geit.

¹⁷ Ingezonden brieven roepen vaak meerdere reacties op, ook in dit geval. Is men hier in geïnteresseerd, ga dan naar het Zeeuwse kranten archief..... zoekwoorden ‘Zwagerman’ ‘geiten’.

Wat de heer Zwagerman heeft gedaan en nog steeds doet voor de veefokkerij in Zeeland in haar geheel, kan ik niet beoordelen, hierover zal hij zo nodig zelf opheldering geven. Wat betreft de meer of mindere waarde, die men moet hechten aan koe- of geitenmelk, hangt af van de hoedanigheid, en zeker in de eerste plaats van de reinheid van de melk. Die is van koemelk over het algemeen geheel onvoldoende, want zindelijkheid wordt in het geheel niet betracht, tenminste als men hoge eisen stelt, en die moeten gesteld worden, en daarom wordt er in de ziekenhuizen uitsluitend gekookte koemelk gebuikt; een enkele maal rauwe melk, doch die wordt betrokken van modelstallen en is dan enorm duur; mij is tevens bekend, dat in enkele Parijse ziekenhuizen de pasgeboren kinderen gevoed worden met geitenmelk, daar deze, verdund, de moedermelk het meeste nabij komt.

De geitenmelk kan ieder eigenaar zo zindelijk mogelijk winnen, dit heeft hij in eigen hand en de dieren verspreiden bij goede behandeling en zindelijke stal absoluut geen onaangename geur, dit heb ik persoonlijk vele jaren ondervonden.

Waar in de circulaire staat (welke mij helaas onbekend is) dat koemelk dikwijls slecht is en schadelijk voor de gezondheid, daar zal de schrijver zeker doelen op zeer gering vetgehalte en onreinheid van stal en water. Voedert uw dieren goed, veehouders, en maakt er een begin mee, uw stal steeds rein te houden en ook uw koeien, die thans dikwijls gemolken worden, wanneer zij zelf nog geheel bevuild zijn; dat is uw taak en daar kan de heer Zwagerman u alleen op wijzen, en wanneer u de melk voor de consumptie verkoopt, voedert de koeien dan toch niet met peekoppen; de melk is dan toch ondrinkbaar, dit zal de heer Kr. mij toegeven.

Ten slotte het kardinale punt in het stuk van de heer Kr.

Z.Ed. Schrijft: „De heer Zwagerman zorge er nu voor, dat deze koemelk in Zeeland in ruime mate en in uitstekende hoedanigheid verkrijgbaar word gesteld”.

De hoedanigheid, ik zei het reeds hierboven, hangt af van de landbouwers (veehouders) of zij meer tijd en moeite willen gaan geven aan de melkerij, welke de laatste jaren op Schouwen zeer is achteruitgegaan; de oorzaken daarvan acht ik bekend genoeg, om daar langer bij stil te staan.

Dat er meer melk in ruimere mate verkrijgbaar moet worden gesteld, zal toch gelijken tred moeten houden met de melkgebruikers en juist zij, die een geit houden, of willen gaan houden, zijn niet kapitaalkrchtig genoeg om zich in ruime mate koemelk te verschaffen.

Daar zit de knoop; dit is het uitgangspunt van de geitenhouderij, de koe van de arbeider en de kleine landbouwer, die geen koe kan houden. Mochten de veefokkerij en de melkerij in Zeeland nog veel verbeterd kunnen worden, zodat de vreemde kooplui hun fokmateriaal, daar gaan kopen, dan zal dat zeker ten goede komen aan de heer Krepel en andere veehouders, maar toch zeker niet aan de kleine boeren en arbeiders, die onmisbaar blijven voor de landbouw in zijn geheel, en daarom is het zo'n verblijdend teken des tijds, dat ook thans wat gedaan wordt van hoger hand, ten einde de geitenfokkerij weer te ontwikkelen en om, evenals in Hessen (Duitsland) een zodanig geitenras te fokken, dat kooplui uit alle delen der wereld daarheen gaan om fokmateriaal te kopen (dit laatste is voor Zeeland toekomst-muziek).

Er is in de laatste jaren zoveel gedaan voor de groot-veehouder, en tonnen goud worden jaarlijks daarvoor uitgetrokken, het werd dan toch waarlijk tijd, dat voor de klein-veehouder ook iets werd gedaan en dat hoogst bekwame mannen, als de heer Zwagerman, dit ook hebben ingezien, kunnen wij slechts toejuichen. Moge het hoofdbestuur van de Z.L.M. en het bestuur

van het N.R.S. in Zeeland, hun aandacht blijven vestigen op de koe van de arbeider; dit hoop ik van ganser harte.

De grotere belangen van landbouw en veeteelt daarnaast zullen zij waarlijk niet verwaarlozen. Zij zullen met ons gedachtig zijn het sempre-avanti, (altijd voorwaarts) op maatschappelijk gebied voor iedereen.

Met mijn dank voor de plaatsing
Uw. dw. dr.
C.A. Van Citters.
Voorzitter Geitenfokvereniging
Noordgouwe en Omstreken
Arnhem, 24 dec. 1912 ¹⁸

18 Opmerking ZHN: In de ZZNB 01-01-1913 weer een ingezonden stuk van M. K. Krepel.....niet opgenomen!

Middelburgsche Courant, 18/02/1913; p. 2/6

Landbouw.

— Zaterdagmiddag sprak te Serooskerke voor belanghebbenden de heer C. Zwagerman, Zuivelconsulent voor Zeeland over de aansluiting bij de Naamlooze Vennootschap St omzuivelfabriek en Melkinrichting «Walcheren» te Vlissingen. Na gewezen te hebben op de groote toename van het kleinbedrijf op Walcheren in de laatste jaren, besprak hij aan de hand van een gedrukt formulier, dat rondgedeeld werd, de melkveehouderij in Walcheren, de opbrengt van 100 L. melk op de boerderijen die bij verkoop aan melkinrichtingen. Verder behandelde hij den opzet der fabriek te Vlissingen, de voorwaarden van melklevering, de prijs der melk van vaste leveranciers en die van losse leveranciers enz.

Zoodra de zekerheid bestaat, dat de melk van 700 à 800 koeien is toegezegd, zal met het bouwen der fabriek worden aangevangen. Met toezegging van voldoende melk zal de fabriek 1 Mei 1914 in werking treden.

Natuurlijk werden door de hoorders over enkele punten nadere inlichtingen gevraagd. Daarna had plaats de verkiezing der plaatselijke commissie voor de Zuivelfabriek.

Middelburgsche Courant, 31/03/1913; p. 1/6

Landbouw.

Vrijdagavond werd in het café „de Roode Leeuw” te Nieuw en St Joosland, door den heer C. Zwagerman, zuivelconsulent, te Middelburg een lezing gehouden over het nut en de werking van controle der melk van de koeien der veehouders.

Op zeer duidelijke en bevattelijke wijze werd een en ander ten gehore gebracht voor een aandachtig publiek.

De heer Zwagerman mocht na die uiteenzetting het genoegen smaken dat, als resultaat daarvan, een controle-vereeniging werd opgericht, met aanvankelijk een dertiental leden, met ruim 70 koeien.

Vlissingse Courant, 04/04/1913; p. 2/4

Bij Kon. besluit is met ingang van 1 April benoemd tot rijkszuivelconsulent C. Zwagerman te Middelburg.

Ingekomen stukken.

Verschiedende mededeelingen in het Zeeuwsch Landbouwblad opgenomen, worden voor kennisgeving aangenomen.

Een monster van „poudro” wordt ter tafel gebracht, naar aanleiding van artikelen in het Landbouwblad.

In een voorgelezen schrijven dankte de heer Zwagerman, nu hij, benoemd tot rijk-zuivelconsulent geen ambtenaar bij de maatschappij meer is, voor de aangename samenwerking, die hij gedurende die zes jaar van het hoofdbestuur heeft genoten.

Een overeenkomstig schrijven was ontvangen van den heer Kielstra. Ook deze dankte voor de welwillendheid, die hij mocht ondervinden in dienst der maatschappij.

De voorzitter reciprocet de vriendelijke termen, die de brieven van beide heeren bevatten. Spr. brengt een hartelijk woord van dank voor de moeite, die de heer Zwagerman zich gegeven heeft ten nutte van de veeteelt en den zuivel in onze provincie. De zelfde dank wordt den heer Kielstra gebracht, die aller sympathie had en een ambitieus man bleek.

De vergadering sluit zich bij deze woorden aan.

Middelburgsche Courant, 11-06-1913; p. 1/6

De Z.L.M. te Zierikzee. Algemeene vergadering.¹⁹

Hedenmorgen te 10 uur werd de algemene vergadering in het café *Juliana* in de Nobelstraat geopend. Er was zeer grote belangstelling.

.....
Ook bij de veeteelt kunnen wij op grote vooruitgang wijzen, zelfs nog in de laatste jaren. De belangstelling voor rationele veefokkerij is nog steeds toenemende. Hoewel de veehouderij in Zeeland verre achterstaat bij de landbouw is de rundveestapel niet onbelangrijk. In 't vorige jaar bestond die uit 83.000 dieren waaronder 25.000 melkkoeien. Er wordt veel vee gefokt in de provincie terwijl er bovendien veel jong vee van elders wordt ingevoerd. In 1902 deelde de voormalige voorzitter op de algemeens vergadering hier gehouden mede, dat de zuivelconsulent zich beijverde om het gebruik van melklijsten ingang te doen vinden en uit het verslag van het zuivelconsulentschap over 1912 blijkt ons, dat in dat jaar aan het centraal laboratorium, voor 11 controleverenigingen de melk werd onderzocht en de melklijsten werden bijgehouden.

Sedert Juli 1912 werden weder 2 nieuwe controleverenigingen opgericht. Er waren op het einde van 1912 dertien controleverenigingen en 24 stierenverenigingen. Men hoeft niet zo heel veel jaren achteruit te gaan om geen enkele controlevereniging te vinden in Zeeland. Als een gevolg van de reorganisatie van het Nederl. rundveestamboek is de afdeeling Zeeland opgeheven en is opgericht de vereniging ter verbetering van het rundvee in Zeeland, welke vereniging ongeveer 450 leden telt.

¹⁹ Wordt ook verwezen naar een bijlage - niet opgenomen (ZHN.)

Nu de afd. Zeeland van het Nederl rundvee stamboek is opgeheven past hier een woord van hulde aan de bestuurders van die afdeling, ouderen en jongeren, voor het vele goede, dat zij met zoveel toewijding hebben tot stand gebracht, voor hun onvermoeid en met zo gunstigen uitslag bekroond streven om de rundveefokkerij en daardoor de veestapel in deze provincie op een zoveel hoger peil te brengen.

70 jaar geleden waren er zeker in Zeeland ook geiten, misschien niet zoveel minder dan thans, maar welke geiten zullen het geweest zijn? Zeker zullen ze in de verte niet hebben geleken op de geit, die de heer Zwagerman, zich als de ideale geit voor Zeeland voorstelt. 70 jaar geleden verheugde de geit zich dan ook niet in zoveel belangstelling als waarin haar nakroost zich mag verheugen. De pogingen om het geitenras te verbeteren dateren nog slechts van de laatste jaren en de tegenwoordige zuivelconsulent, de heer Zwagerman heeft, 't zij ter zijner giste gezegd, daaraan het grootste aandeel gehad. Hij heeft bij vele belanghebbenden en belangstellenden grote en krachtige medewerking ondervonden.

De vereniging tot verbetering van het geitenras in de provincie Zeeland telt reeds 57 afdelingen. Een woord van waardering voor de besturen der afdeling en voor de leden is hier op zijn plaats ; 't is werkelijk prijzenswaardig wat in de laatste jaren is tot stand gebracht, door meestal minder kapitaalkrachtige mensen, gelukkig dat door hen zo grote medewerking gevonden wordt bij meer kapitaalkrachtigen ik wijs in dit verband op de, ik zou haast zeggen, vorstelijke wijze waarop de heer J. R. Tak vroeger te Serooskerke, de beweging tot verbetering van het geitenras heeft gesteund en nog steunt.

Door hem is een model fokstation te Serooskerke ingericht, dat aan de hoogste eisen voldoet, welke inrichting door hem ter beschikking is gesteld van de provinciale vereniging. Een commissie, die zich ten doel stelt de instandhouding en exploitatie van dit fokstation mogelijk te maken, heeft zich gevormd. Die commissie heeft in ruime mate circulaires verspreid om de plannen zoveel mogelijk wereldkundig te maken en om geldelijke bijdragen te vragen. Alhoewel velen nog hun financiële steun onthielden is toch een vrij belangrijk bedrag voor jaarlijkse bijdrage toegezegd. Ook het hoofdbestuur verleende een jaarlijkse bijdrage en steunt gaarne deze beweging, terwijl gehoopt wordt op een subsidie van het Rijk en meerderen steun van de provincie.

De heer directeur-generaal en de heer inspecteur van del landbouw brachten een paar weken geleden een bezoek aan het fokstation en waren over hetgeen zij gezien hadden bijzonder tevreden en voldaan.

.....
Alvorens tot een ander punt over te gaan breng ik u in herinnering, dat met 1 April j.l. de zuivelconsulent en de assistent zijn overgegaan in dienst van het Rijk. In 1899 werd voor het eerst als zuivelconsulent aangesteld de heer L. J. M. Koert, die in 1906 werd vervangen door del heer Zwagerman, terwijl in 1909 nog werd aangesteld als assistent van del zuivelconsulent de heer Kielstra.

In de voorjaarsvergadering van 17 April j.l. heb ik reeds de heren Zwagerman en Kielstra, nu zij hadden opgehouden ambtenaren van de Maatschappij te zijn, den dank van het hoofdbestuur van de Maatschappij gebracht voor wat zij, gene over langer, deze over korter tijdsverloop ten voordeel van veeteelt en zuivelbereiding in Zeeland hebben gedaan, ik wil evenwel dien dank hier in deze algemeens vergadering van leden der Maatschappij herhalen, hen de verzekering geven van onze grote erkentelijkheid en ons bij hen aanbevelen voor verdere sa-

menwerking. Waar het dagelijks bestuur der Maatschappij zal zijn de commissie van toezicht op het zuivelconsulentschap blijft tussen ons toch een band bestaan.

Middelburgsche Courant, 30/09/1913; p. 1/4

Uit Middelburg

Gisteravond werd in de societeit „de Vergenoeging” de algemeene vergadering van het Natuurkundig Gezelschap gehouden. Aan de orde was de verkiezing van een bestuurslid in de vacature-van der Laan (deze was niet herkiesbaar). Tot bestuurslid werd gekozen de heer C. Zwagerman

Middelburgsche Courant, 27/10/1913; p. 2/4

BURGERLIJKE STAND.

Middelburg.

25—27 October. Ondertrouwd: C. Zwagerman j.m. 29 j. en M. Studer j.d. 25 j.

Ierseksche en Thoolsche Courant, 08/11/1913; p. 6/6

Cursus in Veekennis,

vanwege de Vereeniging tot verbetering van het Rundvee in Zeeland.

Zij, die wenschen deel te nemen aan een te St-Maartensdijk te houden Cursus in Veekennis in den a.s. winter (bij voorkeur veefokkers of a.s. veefokkers) en den leeftijd van 18 jaar bereikt hebben, kunnen zich daartoe voor 20 November aanstaande aanmelden bij den heer J. A. DE GRAAF, Rijks- en Prov. veearts te Scherpenisse.

De cursus zal worden gegeven door de heeren J. A. de Graaf en C. Zwagerman, Zuivelconsulent.

St-Maartensdijk, 1 November 1913.

17 Het BESTUUR der Contrôle en Stieren-20116 vereeniging V. Z. O. S. te St-Maartensdijk.

vereniging TOT VERBETERING VAN HET RUNDVEE IN ZEELAND,

Gistermorgen hield deze vereniging, ander voorzitterschap van de heer W. Kakebeeke, haar algemene vergadering in de *Prins van Oranje* hier ter stede.

.....
Hij vroeg en verkreeg machtiging, dit propagandawerkje op onbekrompen wijze en voorzien van talrijke illustraties te doen uitgeven. Waar er in Zeeland ± 5000 veehouders zijn, waarvan er nog slechts 400 zich bij de Vereniging aansloten, achtte men enige propaganda zeer gewenst.

.....
Bij de rondvraag vestigde de heer Lindenberg de aandacht op de vermindering der fokkerij in Zeeland. In de provincie is te dien opzichte verbetering, maar ook vermindering te zien, want het is een feit, dat men hoe langer hoe minder melkkoeien gaat houden, omdat de fokkerij te veel werk op de hofstede brengt, Hij bracht de zuivelbereiding ter sprake en wees er op, dat onze provincie daarin bij Noord-Brabant achterstaat. Waar wij in Zeeland geen grote zuivelfabrieken kunnen krijgen, moeten wij onze aandacht aan kleinere geven.

De voorzitter wees er op, dat de middelen tot verbetering van de veestapel van velerlei aard zijn. Ook hij achtte het nuttig, de aandacht op kleinere zuivelfabrieken te vestigen en meende, dat de heer Zwagerman in de volgende vergadering hierover wel eens het een en ander zou willen mededelen.

De heer Zwagerman achtte het gewenst, deze belangrijke en ingewikkelde kwestie een punt van bespreking voor de volgende vergadering te doen zijn. Hij meende evenwel, dat de heer Lindenberg de kwestie door een te donkere bril bezag. De zandgrond - zoals in Noord-Brabant - is tegenwoordig dienstbaar gemaakt aan het rundvee, vandaar, dat in die streken de veehouderij meer dan de landbouw betekenis heeft gekregen en de opgerichte kleine boterfabriekjes, die eerst zorgvolle tijden doormaakten, tegenwoordig in grote fabrieken kunnen omgezet worden.

In Zeeland - de statistiek bewijst het - gaat de veestapel niet zo zeer achteruit, maar wel vermindert het aantal stuks rundvee op grotere boerderijen en neemt het klein bedrijf toe. Spreker zou niet durven zeggen of verbetering van deze toestanden door het stichten van kleine fabriekjes te verkrijgen zou zijn. Wellicht zouden personeel en goede boterafname te wensen overlaten. Reeds meermalen is gebleken, dat kleine fabriekjes in Zeeland geen levensvatbaarheid bleken te bezitten. Gaarne verklaarde spreker zich echter bereid deze kwestie van een nauwkeurig onderzoek te onderwerpen en op een volgende vergadering daarover rapport uit te brengen.

In dank aan sprekers en belangstellenden sloot de voorzitter daarna de vergadering.

**VER. TOT VERB. V. H. GEITEN-
RAS IN ZEELAND.**

Heden werd te Goes een vergadering gehouden van bovengenoemde vereeniging onder voorzitterschap van den heer C. Zwagerman.

Wat betreft den toestand van de vereeniging werd o. m. opgemerkt, dat in het afgelopen jaar 59 vereenigingen met 2800 leden zijn aangesloten, terwijl alle deelen van Zeeland thans in de vereeniging zijn vertegenwoordigd.

Er werden 60 dekbokken ter beschikking gesteld en 25 bovendien in het fokstation te Serooskerke.

1914

Goessche Courant, 01/01/1914; p. 1/10

VEREENIGING TER VERBETERING
VAN HET GEITENRAS IN ZEELAND.

Gistermiddag vergaderde deze vereeniging in de „Prins van Oranje“ alhier, onder voorzitterschap van den heer C. Zwagerman.

De voorzitter opende de goed bezochte algemeene vergadering met een woord van welkom en wees er op, dat, had men het vorige jaar 52 aangesloten plaatselijke vereenigingen met 2500 leden, dit aantal vereenigingen thans steeg tot 59 met 2800 leden.

Het aantal beschikbare dekbokken bedraagt thans een kleine negentig,

Zierikzeesche Nieuwsbode, 30/01/1914; p. 9/10

STAVENISSE. Zaterdag den 7 Februari a.s. zal alhier, namens de vereeniging van gediplomeerde oud-leerlingen van den „L. W. C.“ de heer P. Minderhoud van Anna-Jacobapolder een lezing houden over „Bemesting“.

Deze lezing, die voor een ieder toegankelijk is, zal worden gehouden in het hotel van mej. wed. Van Dalen, des avonds 7 ure (zie achterstaande advertentie). Namens dezelfde vereeniging zal in den loop van Februari ook alhier nog als spreker optreden de heer Zwagerman, Rijks-zuivelconsulent, met het onderwerp: „Het nut van fokvereenigingen“. (Deze wordt later per advertentie bekend gemaakt).

Goessche Courant 05-02-1914; p. 3/4

Middelburg, 2 Februari 1914.
Mijnheer de Redacteur!

In Uw blad van 17 januari j.l. tref ik aan een publicatie van melkonderzoek in de stad Goes. Waar het me voorkomt, dat het een verkeerde wijze is, waarop de Gezondheidscommissie de melkgebruikers in Goes meent te moeten voorlichten omtrent de daar verkochte melk, vraag ik beleefd enige plaatsruimte in Uw blad.

De melkgebruikers hebben het recht, te eisen, dat ze melk ontvangen van gezond vee, die zindelijk gewonnen en behandeld is die een behoorlijk gehalte aan voedende bestanddelen bevat en niet vervalst is. Dat de Gezondheidscommissie het publiek tracht voor te lichten, welke melkverkopers zich daarvoor de moeite geven, is zeker een prijzenswaardig streven. Een absoluut verkeerde gedachte is het echter; te menen, dat zulks bereikt wordt door een publicatie van het resultaat van het onderzoek van één melkmonster.

Het gehalte van de onvervalste melk aan voedende bestanddelen (dus ook vetgehalte en S.G.) is aan belangrijke schommelingen onderhevig. Leveranciers van gemiddeld zeer goede melk kunnen af en toe - zonder dat zij daar iets aan kunnen doen – betrekkelijk lage gehalte-cijfers hebben. Publiceert men de cijfers van het onderzoek van één monster, dan zal het publiek daarnaar ook de leveranciers beoordelen, wat geheel verkeerd is.

Of een monster wordt genomen uit een volle bus of uit de resten, die daarin achterblijven, kan van invloed zijn op de zindelijkheid der melk, terwijl er nog verschillende redenen zijn aan te voeren, waarom men niet op grond van één onderzoek behandeling en winning van de melk in de ogen van het publiek als slecht, voldoende of zeer goed mag verklaren.

Wanneer men in de loop van het jaar van elk der melkverkopers enige meerdere monsters nam en naar aanleiding van deze meerdere onderzoeken één rapport publiceerde, zou zeker het publiek een enigszins meer betrouwbare voorlichting ontvangen. Tevens verkreeg men dan een betere en meer billijke behandeling van de melkleveranciers. Waar het onderzoek der melk op een eenvoudige wijze kan geschieden, behoeft dit ook niet zo kostbaar te zijn.

Ik ben overtuigd, dat toezicht op de melkverzorging ook in Goes zeer noodzakelijk is; meen echter, dat het goed is, te waarschuwen tegen een wijze van uitvoering, waarmee men in vele gevallen het tegenovergestelde van het gewenste bereikt.

De Rijkszuivelconsulent
voor Zeeland,
C. ZWAGERMAN.

Vlissingse Courant, 06/02/1914; p. 2/4

Voor de afdeling Middelburg van de Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland hield heden de heer C. Zwagerman, Rijkszuivelconsulent voor Zeeland, een lezing over het Tentoonstellingswezen en over de in September a. s. te Middelburg te houden provinciale landbouwtentoonstelling. Betreffende die tentoonstelling, de eerste groote Provinciale Tentoonstelling die erkend wordt door het rijk en die met medewerking van de Koninklijke Nederlandsche Landbouwvereniging gehouden wordt, deelde spr. mede dat het doel dezer tentoonstelling zal zijn: 1. Een beeld te geven van het ontwikkelingsstadium van de verschillende onderdeelen van het landbouwbedrijf in Zeeland. 2. Den afnemers van de producten een over-

zicht te geven van hoedanigheid en hoeveelheid van de producten die kunnen worden geleverd. 3. De resultaten bekend te maken van het vereenigingsleven in land- en tuinbouw en kennis te verspreiden omtrent doel, wezen en resultaten van het landbouwonderwijs en van instellingen op het gebied van land- en tuinbouw.

Bij de besprekingen der verschillende onderdeelen der tentoonstelling wees spr. er o. a. op, dat de afdelingen rundvee en geiten ieder verdeeld zullen worden in een onderwijsafdeeling en in een gewone tentoonstellingsafdeeling. Met eene opwekking tot meer financieelen steun van de zijde der landbouwers, eindigde de heer Zwagerman.



Zierikzeesche Nieuwsbode, 27-02-1914; p. 1/6

Landbouw en Veeteelt.

SINT-MAARTENSDIJK, 25 Febr. Woensdagavond trad alhier op voor de *vereniging van ge-dipl. oudleerlingen van de landbouwwintercursus te Stavenisse* de heer Zwagerman, zuivelconsulent te Middelburg. De heer J. Hage van. Scherpenisse, voorz, dier vereniging leidde de spreker in.

De heer Zwagerman ving aan met de betuiging dat het hem genoeg deed een uitnodiging dezer vereniging te hebben ontvangen om het onderwerp van deze avond te behandelen n.l. het nut der fokverenigingen. Hij constateerde de verbeteringen, die hier in 4 jaar tijds op het gebied van de veestapel reeds tot stand waren gekomen. Men heeft hier reeds een contróle-vereniging en een stierenvereniging. Doch wil men nog tot meer volkomenheid in een systematische veeverbetering komen dan is het ook nodig, dat er fokverenigingen, worden opgericht. Wel vindt men op Tholen het meest bouwboeren, doch ook de veehouding is van belang. Er zijn thans 1600 melkkoeien benevens 6200 stuks rundvee. Aan de veestapel is in de laatsten tijd op 't eiland Tholen meer aandacht geschonken, en terecht, want door de stijging der prijzen van melk en boter en van het vee zelf zijn de inkomsten van de veehouding belangrijk toegenomen.

Doch algemeen dient men tot de overtuiging te komen, dat samenwerking nodig is. Alleen kan men zeer moeilijk in deze iets bereiken en dan meestal nog met, grotere kosten. Naast contróle- en stierenvereniging dient ook nog een; fokvereniging te bestaan. Dit is een vereniging van rundveefokkers, die in de eerste plaats zich een fokdoel voor ogen moet stellen. Er dient een type, vastgesteld te worden, dat men wenst te verkrijgen en dat het best geschikt is voor de streek. En vooral moet gestreefd worden naar eenvormigheid, want volgens de heer Zwagerman lijdt de Zeeuwse veestapel nog te veel aan ongelijkvormigheid. De spreker geeft wenken, hoe het type dient vastgesteld te worden en waarnaar moet gestreefd worden.

Tevens is nodig een daarbij passende stier en de leden moeten verplicht zijn, die stier te nemen. Van de koeien moet men de productie kennen en alle koeien moeten na 1 jaar melken gekeurd worden. Er moet ook een zogenaamde burgerlijke stand van het vee aangelegd worden, waardoor men in staat is alles vast te leggen, wat men van elk dier nodig heeft te kennen.

Voor het keuren der dieren is nodig een keuringscommissie en de vereniging moet hebben een keuringsboek, waarvan de heer Zwagerman een paar bladen als model vertoonde en verklaarde, wat daarop dient te worden ingevuld. Voorts is nodig een stamboek A, ter inschrijving

van de beste dieren en een stamboek B, waarin de minder goede exemplaren worden ingeschreven, want zowel van de slechte als van de beste moet men goed op de hoogte zijn Voorts dient gelet te worden op de inschrijving der kalveren, en goed fokvee mag zo weinig mogelijk worden verkocht.

Dikwijls dienen er keuringen gehouden te worden; ook van jong vee. Door het stichten van fokverenigingen zal naar het oordeel van spreker, Zeeland boven andere provinciën komen te staan. Doch daarvoor is goede organisatie nodig. En al kan nu niet direct een fokvereniging worden opgericht, er kunnen toch reeds verschillende dingen worden ingevoerd als voorbereiding, waardoor de zaak later gemakkelijk kan tot stand, worden gebracht.

Geleidelijk dient er gewerkt te worden, evenals dit is geschied bij de controle- en stierenvereniging. Na de pauze vertoonde de heer Zwagerman, daarbij geassisteerd door de heer Kielstra assistent-zuivelconsulent, een aantal lichtbeelden, alle stieren en koeien voorstellende uit verschillende delen van de provincie en die, wat melkproductie of bouw betref tot de beste behoren.

De voorzitter der vereniging dankte de heer Zwagerman en diens assistent, voor de boeiende en leerrijke rede en het vertonen der lichtbeelden.



Lezing met Lichtbeelden
door den heer **ZWAGERMAN**
uit Middelburg,
op Dinsdag 17 Maart,
om 7 uur, bij den heer Z. DE RUIJTER.
Onderwerp:
Melkverzorging ten plattelande.
Het Bestuur van het Groene Kruis,
St.-Maartensdijk.

Ingezonden Stukken.

Mijnheer de Redacteur!

Vergun mij een klein plaatsje in uw veel gelezen blad om den indruk, dien onze medeburger in zijn schrijven zeker gemaakt heeft, tot zijn ware grootte terug te brengen.

Slechts enkele bemerkingen: van de 4500 liter melk kan geschikt 2000 liter afgetrokken worden, zeer goede koeien zijn een stal dieren die van 23—2600 liter geven.

Wat het personeel betreft is dat bijna de helft te min genomen.

Van risico van het verlies van dieren door ziekte en anderszins zwijgt Zijnedele, en zoo zijn er nog een massa dingen, die Zijnedele over het hoofd ziet.

Hij informeere eens, bij den heer zuivelconsulent te Middelburg of het loonend kan zijn melk te leveren die voldoet aan de gestelde verordening voor 8 cent de liter.

Wanneer Zijnedele op dit schrijven soms denkt te antwoorden, en het met zijn naam onderteekent, ben ik bereid ook daarop te antwoorden en nadere gegevens mede te deelen.

Op een anoniem schrijven ga ik echter niet in.

EEN MELKVERKOOPER.

Landbouw en Veeteelt.

De regeering heeft den heer C. Zwagerman te Middelburg, rijks-zuivelconsulent voor Zeeland en secretaris-penningmeester van het fokstation van de vereeniging tot verbetering van geitenras in Zeeland, te Serooskerke (W.), opgedragen, in Duitschland een studiereis te maken, om de vormziekte nader te bestudeeren.

De heer Zwagerman zal daartoe 24 Maart naar Bonn vertrekken om allereerst aan de universiteit inlichtingen in te winnen en dan enkele plaatsen in Duitschland te bezoeken.

31 juli 1914 algehele mobilisatie / 1 Aug. 1914 brak de *Reuzenoorlog*, WO-I, uit. Nederland bleef buiten de strijd. Met werd er met zuivel- en veeexport wel door getroffen

Er kwamen diverse uitvoerverboden.

In Zeeland werd een Provinciaal *Bemiddelings Bureau voor de Landbouw* opgericht die zicht o.a. bezig hield met de distributie van veevoer. De Rijkszuivelconsulent C. Zwagerman werd hier secretaris van.....

Middelburgsche Courant, 30/09/1914; p. 5/6

Het winnen van goedkoop veevoeder en werkverschaffing tijdens de bietencampagne.

I.

Van veel grooter beteekenis nog dan anders, wordt dezen winter voor de veehouders de vraag: hoe brengen we ons vee zoo goedkoop mogelijk door den winter?

De Zeeuwsche veestapel telt ongeveer:

- 32500 paarden,
- 83000 runderen,
- 30800 schapen,
- 8000 geiten en bokken,
- 44000 varkens.

Volgt een lang verhaal over veevoer, met o.a. veel over de opslag van bietenblad en koppen

De prijzen in onderstaand lijstje maken dit nader duidelijk. Ze zijn hoofdzakelijk ontleend aan de prijscourant van een groote coöperatieve vereeniging.

	per 100 K.G.	per 100 K.G.
	Sept. '13	Sept. '14
Maismeel.	f 7.40	f 13.07
Gerstemeel	> 8.33	> 12.16
Gron. zw. haver	> 7.90	> 10.75
Gr. Odessa erwten	> 8.25	> 12.50
Bruinrijstvoederm.	> 6.—	> 10.—
Katoenzaadmeel	> 10.50	> 13.25
Soyakoek	> 11.65	> 12.40
Grondnotenkoek	> 11.50	> 12.50
Amer. lijnmeel	> 9.90	> 11.60

C. ZWAGERMAN.
(Slot volgt).

Vervolg niet geplaatst



Middelburgsche Courant, 28-10-1914; p. 5/6

DE LANDBOUW EN DE OORLOG

In de heden gehouden alg. vergadering van de afdeling Walcheren van de Z.L.M.werd door de heer Zwagerman, rijkszuivelconsulent een voordracht gehouden over het hierboven genoemde onderwerp, waarvan hier een samenvatting volgt.²⁰

De heer Zwagerman begon met er aan te herinneren, dat verleden jaar toen in Den Haag de grote landbouwtentoonstelling gehouden werd en men elkaar daar vreedzaam bestreed, en ook niet toen de Zeeuwsche landbouwers zich dit voorjaar opmaakten voor de strijd op de provinciale tentoonstelling, niemand gedacht had, dat reeds zo spoedig zou worden geschreven en gesproken over de *landbouw en de oorlog*. Vervolgens wees spreker erop, dat men het onderwerp van verschillende kanten kan beschouwen.

Oorlog is onmogelijk in een land waar men gedurende dien oorlog niet in staat is het leger en de bevolking te voeden, Dat voedsel moet door de landbouw in het betreffende land worden voortgebracht of het moet van elders worden aangevoerd. Hier dus al direct een buitengewoon belangrijk verband tussen de landbouw en de oorlog. Een door spr. kort geleden ontvangen Duitse brochure toont aan hoe dank zij de door de landbouw in Duitsland steeds ondervonden bescherming, dit land thans in staat is zich zelf te voeden, ware dit niet zo geweest, de oorlog was voor Duitsland vrijwel onmogelijk geweest.

In de tweede plaats kan het onderwerp beschouwd worden in verband met de invloed die deze oorlog nu en in de verdere toekomst op het landbouwbedrijf heeft of zal hebben. Spr. heeft

²⁰ Alleen het inleidende deel over genomen. (ZHN.)

voor heden voornamelijk de bedoeling de directe gevolgen van deze oorlog voor de landbouw te bespreken. In verband met de voeding van onzen grote veestapel wijst spr. er op dat wij niet bij machte zijn die te voeden met eigen producten, en een grote hoeveelheid uit het buitenland moet worden ingevoerd. In den brede noemt hij de verschillende producten, de hoeveelheden en de landen van herkomst op om dan aan te tonen dat de uitvoer gedeeltelijk verboden is of de aanvoer duurder door het grotere risico.

Het resultaat was dan ook dat er allerwegen grote zorgen waren hoe het met de voeding van de veestapel deze winter zou moeten gaan en dat men abnormale prijzen voor verschillende voedermiddelen kreeg. Dat men ondanks dit alles waarschijnlijk niet voor veevoedernood zal komen te staan, dat het mogelijk zal zijn tegen wat verhoogde prijzen de behoefte te dekken, is te danken aan het ingrijpen van de regering. Het zelf aankopen door de regering heeft gemaakt dat Engeland gemakkelijker de schepen door liet en dat hier de prijzen niet te veel werden opgedreven.

Vervolgens, gaf de heer Zwagerman tal van wenken hoe men goed en niet te duur, ook in deze omstandigheden kan voeden, en behandelde hij de verschillende voedingsmiddelen die thans te verkrijgen zijn en hun resultaten.....

Volgt een uitvoerig verslag met adviezen, betreft voeder- middelen en methoden voor de diverse vee-soorten.....

Middelburgsche Courant 1914-12-24

Een zeer lang verhaal in de rubriek *Landbouw* over Mond- en klauwzeer en de mogelijke bestrijding hiervan..... Dit onderwerp zou regelmatig terug keren. Niet overgenomen, komt een afzonderlijke *MAP-Dierziekte (en bestrijding)*

1915



Zierikzeesche Nieuwsbode, 01-03-1915; p.5/6

Landbouw en Veeteelt.

Een paar weken geleden hield de heer Zwagerman, zuivelconsulent, de aangekondigde lezingen over: „het voordeel van fabriekmatige zuivelbereiding”.

In de eerste plaats was het bezoek zeer schraal, te Zonnemaire ging het wat beter. Na door de heer van Oeveren, voorzitter van „de Duif” te zijn ingeleid, begon Spreker zijn lezing met te wijzen, op de rijke bron van inkomsten die de zuivelbereiding reeds voor eeuwen voor Nederland was, om zo op de wordingsgeschiedenis te komen van de verwerking der melk in fabrieken. Wijzende op de grote vlucht die die zaak in enkele jaren over het gehele land genomen heeft, noemde hij als voordelen daarvan: men krijgt, in grote hoeveelheden, een gelijkmatig product, zoals de handel dat tegenwoordig eist en dat op de boerderij, waar ieder zijn eigene methode volgt, nooit bereikt kan worden.

Er kan steeds voldoende voorraad verse melk verwerkt worden waardoor men beslist betere kwaliteit verkrijgt en de melk beter alles wat er in zit afgeeft. De vrouw behoeft niet meer de slavin van haar bedrijf te zijn, zij kan haar tijd meer aan haar huisgezin, aan de opvoeding der kinderen wijden en heeft zij dan nog vrije tijd over, met de fokkerij en pluimveeteelt beslist meer verdienen. Van zelf zal er dan meer aan administratie worden gedaan, waarmee het tegenwoordig op de meeste plaatsen treurig gesteld is; men zal daardoor meer kunnen nagaan wat het vee opbrengt en hoe het voeder zich betaalt.

Met cijfers, uitsluitend aan de praktijk ontleend, die hij in zijn kwaliteit als zuivelconsulent, van verschillende boerderijen en fabrieken verkregen heeft, toont hij aan, dat de melk, op de boerderij verwerkt, het minst opbrengt, terwijl speculatieve en coöperatieve fabrieken vrij wel gelijk staan.

Voor vergelijking van beide soorten fabrieken heeft hij de ondermelk, die de coöperatieve terug geeft, geschat op f 1,70 en de karnemelk op f 2 per 100 K.G. maar voegt er aan toe, dat ze voor hem, als hij een bedrijf had, meer waard zou wezen, daar het zonder die ondermelk zeer bezwaarlijk en kostbaar is, de fokkerij zo te drijven, dat men zijn veestapel op peil houdt.

Daarom geeft hij voor zich verre de voorkeur aan een coöperatieve fabriek, mits voldoende aan de volgende voorwaarden: voldoende hoeveelheid melk, zuinig beheer en goed vertrouwd en geschoold personeel.

Bij de ruim 3000 melkkoeien, hier op Schouwen-Duiveland, zouden twee zulke fabrieken bepaald met voordeel kunnen werken, maar nu de kansen op een tweede fabriek al heel klein zijn, kan hij ieder, wiens bedrijf daarvoor gunstig gelegen is, met volle overtuiging aanraden, zich bij „*de Duif*” aan te sluiten.

Als er voldoende deelneming is het vervoer per tram geen bezwaar opleveren.

De voorzitter van „*de Duif*” dankt de heer Zwagerman voor zijn duidelijke praktische lezing, die zeker door ieder met genoegen is aangehoord, en geeft daarop nog enige inlichtingen over de werking van „*de Duif*”.

Klein begonnen heeft ze zich steeds ontwikkeld en uitgebreid, door aanschaffing van betere, nieuwere machines is ze voortdurend op de hoogte van de tijd gebleven; haar schuld is zo na afgelost, dat de waarde van haar bezittingen, die schuld aanmerkelijk te boven gaan, en ze zou er geheel boven op zijn, als niet, door veranderde omstandigheden, verschillende van de grootste boeren, hun melkerij inkrompen, en daardoor de hoeveelheid melk zo verminderde, dat de onkosten te zwaar worden om van grote bloei te kunnen gewagen.

Daarom hebben wij, met oog op de nieuwe tramlijn, de poging gewaagd om wat meer melk te krijgen, wat voordeel kan brengen voor de oude leden, maar toch ook nieuwe deelnemers een goede betaling voor hun melk kan bezorgen.

Middelburgsche Courant, 1915-03-13

Vergadering van de *Vereniging tot verbetering van het rundvee in Zeeland te Goes*

.....

De heer Zwagerman besprak vervolgens de vraag: *Is uitbreiding en versterking van coöperatieve fabriekmatige zuivelbereiding in Zeeland wenselijk en mogelijk.*

Spreker ging uitvoerig na hoe de coöperatieve zuivelfabrieken tot stand kwamen en wees er op, dat door de concurrentie van buiten ook in ons land in de laatste tijd zeer veel gedaan werd. Thans hebben wij in ons land 882 coöperatieve zuivelfabrieken. Zeeland maakt echter bij andere provincies vergeleken een treurig figuur.

De fabrieken zijn zeer nuttig. De boerin wordt veel werk uit de hand genomen, waardoor zij zich op ander terrein nuttig werkzaam kan maken.

De fabriekmatige zuivelbereiding geeft besparing van werkkrachten, wat vooral aan het klein bedrijf in Zeeland ten goede zal komen.

Tevens geeft zij een oplossing in het dienstboden-vraagstuk en leidt tot een juiste waarde-bepaling van de melk.

De zuivelfabrieken zijn overal de voorloopters geweest van tal van nuttige verenigingen op landbouwgebied.

Voor de melk kon door deze fabrieken een betere prijs bedongen worden en knoeierijen werden heel dikwijls voorkomen.

Een gevaar blijft de mogelijke verspreiding van veeziekten, maar nu de fabrieken meer en meer modern worden ingericht en de melk gepasteuriseerd wordt is dat gevaar tot een minimum beperkt.

Spreeker lichtte vervolgens de door hem overlegde cijfers toe. Zij betroffen de productie en de bestemming van de melk in Zeeland en geven een overzicht van de geldelijke opbrengst bij verwerking op de boerderij en van de verwerkingskosten per 100 K.G melk.

Tevens besprak hij de geldelijke opbrengst bij verwerking in een stoomzuivelfabriek met 1½ - 3 mil. K.G. melk per jaar en toonde daarbij aan, wat 100 KG. melk met 3,10 pCt vet geven. Hij besprak de onkosten welke in de fabriek gemaakt moeten worden.

In onze provincie is voor fabriekmatige bewerking niet minder dan 48 mil. K G. melk beschikbaar.

Waar hier goede verkeerswegen zijn, kan deze melk heel gemakkelijk naar centrale punten vervoerd worden. De plaatsen voor de fabrieken zouden met zorg gekozen moeten worden. Men zou twee fabrieken kunnen stichten op Schouwen en Duiveland. 1 op Tholen 2 op Walcheren 1 op Noord-Beveland, 3 op Zuid Beveland, 3 in W.- en 3 in O. Zeeuws-Vlaanderen

Grote Stoomzuivelfabrieken verdienen z.i. alleszins de voorkeur boven kleine fabriekjes met handkracht.

Bij deze is het personeel-vraagstuk uiterst moeilijk, ja zij mislukken ook dikwijls door slechte controle, terwijl zij mindere prijzen maken. Om goede boter te kunnen maken moeten de kleine fabriekjes 2 maal per dag melk ontvangen.

Hoe groter de fabriek, hoe beter de afzet van boter. Vooral bij kleine fabriekjes is wel degelijk gevaar voor ziektes onder het vee.

Kleine fabriekjes leiden tot kapitaalverspilling, daar zij later toch weer in grote moeten worden omgezet, wat spreker met cijfers duidelijk aantoonde.

De tijd voor grote fabrieken is voor onze provincie echter nog niet gekomen maar daarom zou het verkeerd zijn, in het klein te beginnen.

De heer Lindenbergh van Wemeldinge verdedigde tegenover deze inleiding het goed recht van kleine fabriekjes met handkracht. Grote fabrieken hebben zeer vaak teleurstellingen gegeven en de boter uit kleine fabriekjes behoeft niet minder te zijn, wat spr van de fabriek te Wemeldinge kan getuigen.

De kleine fabriekjes kunnen in het binnenland voldoende afzetgebied vinden en zijn z.i. niet gevaarlijk voor de gezondheid van de veestapel.

Nu voor grote fabrieken in Zeeland de tijd nog niet gekomen is, was het z.i. beter in het klein te beginnen, dan in het geheel niets te doen.

De heer Zwagerman replicerende, bepleitte andermaal het goed recht der grote fabrieken en wees erop dat de kleine in tal van provincies voor de grote moesten wijken en deelde mee, dat inderdaad de fabriek te Wemeldinge zeer goed voldoet omdat deze in *bijzonder* gunstige condities verkeert, wat met andere delen onzer provincie waarschijnlijk wel niet het geval zal zijn.

Spreeker handhaaft ten slotte zijn mening, dat het oprichten van kleine fabriekjes geen voordeel zou opleveren.

Besloten werd deze kwestie in het *Zeeuwsch Landbouwblad* nader onder de ogen te zien.

De voorzitter bedankte de inleiders voor hun keurige redevoeringen en na dat de heer I. G. J. Kakebeke de heer Koopman ook de dank der vergadering voor zijn zeer goede inleiding betreffende het opkweekstation voor stieren gebracht had, werd de vergadering gesloten.

Soldaten Courant, 13/05/1915

LANDBOUWVERLOF.

Militairen uit de provincie **Zeeland**, die meenen voor een verlof in den a.s. wied- en hooitijd in aanmerking te kunnen komen, worden verzocht **vóór 15 Mei a.s.** opgaaf te doen van hun woonplaats vóór de mobilisatie, regiment, bataljon, compagnie of ander korps, waarbij zij dienen en van de plaats waar zij gedetacheerd zijn. Die opgaven moeten plaats hebben bij de hieronder genoemde heeren:

Voor Schouwen en Duiveland bij den Heer M. C. MULOCK HOUWER, Zierikzee.
Voor Tholen en St. Philipsland bij den Heer Jhr. J. v. VREDENBURCH, Tholen.
Voor Zuid-Beveland (Westelijk Deel) bij den Heer J. M. SLEGT, Goes.
Voor Zuid-Beveland (Oostelijk Deel) bij den Heer J. C. KOOYMAN, Krainingen.
Voor Walcheren bij den Heer C. ZWAGERMAN, Middelburg.
Voor Zeeuwsch Vlaanderen (Westelijk Deel) bij den Heer M. LUCIEER, Oostburg.
Voor Zeeuwsch Vlaanderen (landb. afd. Axel) bij den Heer W. DIELEMAN Pz., Axel.
Voor Zeeuwsch Vlaanderen (landb. afd. Hulst) bij den Heer F. VAN WAASBERGE, Hulst.
Voor Noord-Beveland bij den Heer J. G. v. d. LINDE, Kortgene.

De Secr. v. h. Prov. Bemiddeling-Bureau v. d. Landbouw in Zeeland,
I. G. J. KAKEBEEKE.

Goessche Courant, 31/07/1915; p. 1/6

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING VAN LANDBOUW EN VEETEELT IN ZEELAND.

(Vervolg.)

Vervolgens leidde de zuivelconsulent voor Zeeland, de heer Zwagerman, het onderwerp in:

Maatregelen ter bevordering der varkensfokkerij in Zeeland.

Spreker wees er op, hoe noodzakelijk het is, dat ook voor de diersoorten, kleiner dan rundvee en paarden, belangstelling gewekt wordt.

De varkensfokkerij is voor vele deelen van onze provincie van bijzonder weinig beteekenis en geeft dikwijls nadeelige resultaten.

Middelburgsche Courant, 17/12/1915; p. 10/12

— In de te Hulst gehouden vergadering van het hoofdbestuur van den R. K. Boerenbond Z. Vl. O. D. werd besloten:

b. de afdeelingen, die er prijs op stellen, dat de heer Zwagerman bij haar kome spreken over „Zeeuwsche Varkensfokvereeniging” te vragen, wanneer genoemde heer het geschiktst bij haar zijn voordracht houdt;

Middelburgsche Courant, 10/08/1915; p. 4/4

Kunstmestvoorziening voor niet-leden der aankoop-vereenigingen.

Het Bemiddelingsbureau voor den Landbouw op Walcheren maakt de Landbouwers, die geen lid eener Vereeniging zijn, er op attent, dat zij, indien zij kunstmest meenen noodig te hebben voor den oogst van 1916, zich direct in verbinding moeten stellen met hun Kunstmesthandelaren, in ieder geval vóór 25 Augustus a.s.

Uitstel van de bestelling zal teleurstelling bezorgen.

Jhr. P. J. BOOGAERT, Voorz.

C. ZWAGERMAN, Secr.

1916

Middelburgsche Courant, 04-02-1916; p. 2/4

Donderdagavond had in het café „tramzicht” te Domburg de algemene vergadering van het Groene Kruis plaatst De begroting voor het dienstjaar 1916 werd vastgesteld.

.....
Na de pauze kwam aan 't woord de heer Zwagerman (zuivelconsulent) met het onderwerp: *de melkverzorging op het platteland*. De spreker behandelde dit zeer uitvoerig, zowel ten opzichte van de consument als van de boer en de slijter. Gelet op de hoge voedingswaarde der melk en de eisen van goede verzorging door de boer moet de verbruiker een prijs willen betalen, die voor de verkoper, bij 't doen van en uitgaven en moeite voor hygiënische behandeling een bestaan waarborgt.

Met cijfers en projecties werd aangetoond, hoe het vetgehalte der melk van verschillende gezonde koeien kan uiteenlopen zonder dat de boer daaraan iets kan veranderen (verbeteren) Wel is 't daarom aan te bevelen de melk van verschillende beesten te vermengen, niet die van verschillende melktijden.

Ook op verschillende tijdstippen van de lactatieperiode is de melk meer of minder vetrijk. Dat is alles buiten de schuld van de veehouder; de melk is een natuurproduct en een verordening mag geen bepaald vetgehalte eisen. Maar de zindelijkheid, het beperken van 't aantal bacteriën door koel houden, melken voor 't voeren en uitmesten, reinigen van uier, poten, emmers, eigen handen, stofvrij houden, goed belichten en ventileren van de stal heeft de boer in zijn macht en zal, hoopte de heer Zwagerman, - zo nu nog - over een tiental, twintigtal jaren overdreven eis meer gevonden worden.

Aan te bevelen is (de strijd is voor de heer Zwagerman hierover uitgestreden) de melk, vooral voor zuigelingen te koken en dan kort na 't melken, waardoor de melk, door de natuurlijk toch altijd aanwezige bacteriën, geen veranderingen heeft ondergaan.

Verordeningen op de voedingsmiddelen zijn goed, zelfs nodig, maar dan moet er ook controle, onderzoek enz. zijn Voor kleine gemeenten is dat te duur.

Spreker zou zicht ruimschoots beloond achten, als, indien een provinciale keuringsdienst tot stand kwam in de geest van mr. De Veer, ook Domburg zich daarbij aansloot.

Met grote aandacht hadden de aanwezigen naar spreker's leerrijke rede geluisterd. Hem werd door dr. Vaandrager dank gebracht.



In de gister te Middelburg gehouden vergadering van de afdeling Middelburg van de *Maatschappij tot bevordering van landbouw en veeteelt in Zeeland* werd door de voorzitter, de heer jhr. P. J. Boogaert, verslag uitgebracht over 1915. In dit verslag wordt 1915 een goed jaar voor de boeren genoemd. Betreurd wordt dat de oorlog daarvan de oorzaak is. De veldvruchten gaven prijzen, waarvan men vroeger nooit had durven dromen. De paarden brachten zeer hoge prijzen op evenals het vee, de varkensmesterij was lonend, de geitenfokkerij gaat steeds vooruit.

Door de afdeling werd als persoon op wien door de afgevaardigden op de hoofdbestuursvergadering zal worden gestemd voor secretarispenningsmeester der maatschappij uit de 18 sollicitanten uit alle delen van het land aangewezen de heer Tj. E. B. Kielstra, assistent-zuivelconsulent te Middelburg en waarnemend secretarispenningsmeester sedert het overlijden van de heer G. A. Vorsterman van Oijen.

Door de heer C. Zwagerman, rijkszuivelconsulent voor Zeeland, werd een rede gehouden, waarin hij de moeilijkheden schetste door de boeren ondervonden door de maximum prijzen, de tegenwerking der stadsbevolking bij billijke prijsverhoging hunner producten om te komen tot de volgende conclusie:

- * De Walchersche boer is overtuigd van de noodzakelijkheid, dat de overheid in sommige gevallen uitvoerverboden en maximumprijzen voor producten, die hij voortbrengt stelt. Hij is gaarne bereid, door aan die bepalingen te voldoen, zich grote offers te getroosten voor de gemeenschap.
- * Hij eist echter, dat men hem niet bemoeilijkt in de verkoop van de producten van zijn eigen bedrijf, waarvan uitvoer niet verboden is.
- * Hij eist ook dat, zolang hij blijft beneden den door de regering gestelden maximumprijs, men hem niet bemoeilijkt voor zijn product den prijs te vragen, die zijn productiekosten en arbeid behoorlijk vergoeden.
- * Hij eist verder, dat de stedeling erkent dat het door de boer voortgebrachte product, geen publiek eigendom is, waarover men beschikt zonder de belanghebbende te horen.
- * En ten slotte wenst hij te mogen verwachten, dat men in de stad wat meer waardering toont voor wat de boer in deze moeilijke tijden voor het algemeen belang offert. Hij meent dat vooral te mogen verwachten van de overheid en de bevolking van Middelburg. Een stad, waarvan de bloei zo nauw samenhangt met de welvaart van de boeren bevolking. Een stad die nieuwe bloei mag verwachten van de coöperatieve inrichtingen als suikerfabriek, superfosfaatfabriek, melkinrichting enz., die de boeren daar willen stichten. De vergadering verenigde zich met deze conclusies.

In Walcheren ontstaat een soort melkoorlog, die vooral gericht is tegen de komst van een Coöperatie. Meer hierover in MAP Walscheren 'Middelburg'.

(Plaatsnaam zeeland / zuivelhistorienederland.nl)

Middelburgsche Courant, 10/03/1916; p. 1/4

— Voor een klein gehoor heeft de heer Jac. L. A. de Lange van Middelburg gisteravond in het Concertgebouw te Vlissingen de bekende melkkwestie behandeld. Er werd niet gedebatteerd en ook voelde niemand lust lid te worden eener organisatie, die tegen de coöperatie ageeren zal.

Bij akte, den 3en Maart 1916 voor den ondergeteekende verleden, is opgericht de Coöperatieve Vereeniging: **Coöperatieve Melkinrichting en Stoomzuivelfabriek „Walcheren”**, gevestigd te Middelburg.

De akte in haar geheel is geplaatst in het bijvoegsel tot de Nederlandsche Staatscourant van 30 Maart 1916, nummer 77, volgnummer 4216

J. C. BLAUPOT TEN CATE,
Notaris te Middelburg.

Onder referte aan bovenstaande advertentie heeft de ondergeteekende de eer bij deze te berichten dat de tot 1 Mei 1916 door hem en den Heer REYNIERSE gedreven zaak onder de firma L. DEKKER & Co. met ingang van dien datum is overgenomen en op denzelfden voet zal worden voortgezet door de Coöperatieve Melkinrichting en Stoomzuivelfabriek „Walcheren”, waarvan de ondergeteekende tot Directeur is benoemd.

Door het aanschaffen van de nieuwste soorten werktuigen en meerdere toestellen voor onderzoek zal steeds getracht worden aan alle eischen van hygiëne te voldoen, in de hoop het vertrouwen, wat de firma L. DEKKER & Co. zoo vele jaren heeft genoten, te mogen blijven behouden.

L. DEKKER,
Directeur der Coöperatieve Melkinrichting en Stoomzuivelfabriek „Walcheren”.

1917

Goessche Courant, 18/01/1917; p. 2/4

HOOFDBESTUURS VERGADERING DER Z. L. M.J.

Heden vergaderde het Hoofdbestuur
der Zeeuwsche Landbouw Maatsch.

Hij deelde mede, dat de heer W.
Kakebeeke wegens ziekte verhinderd
is

zoo ook voor den heer Zwagerman,
den Rijkszuivelconsulent, die aan een
ernstige oogziekte lijdt. (applaus).

Middelburgsche Courant, 05/05/1917; p. 4/6

Lezeressen en Lezers.

De lezeressen en lezers van het ingezonden stuk der districtcommissie in
zake de melkvoorziening op Walcheren, voorkomende in de Middelburgsche Courant van 3 Mei l.l. worden erop attent gemaakt, dat de Heer G. v. d. PUTTE
een melkleverancier is en voor zoover mij bekend, de Heer ZWAGERMAN,
bestuurder van de Coöperatieve melkinrichting „Walcheren”, vb. L. DEKKER
& Co. Of zij ook belanghebbenden zijn bij den melkhandel, wordt aan het oordeel
der lezers overgelaten.

Hoogachtend

JAC. L. A. DE LANGE.

Vlissingse Courant, 19/05/1917; p. 5/8

Na een lezing van den heer W. N.
Vaandrager, voorzitter van den Bond
van Melkveehouders in Zuid-Holland,
die het groote belang van organisatie
uiteenzette, is gisteren te Middelburg
een Zeeuwsche Bond van melkveehou-
ders opgericht met ruim 100 leden. Een
voorloopig bestuur werd gekozen.

Middelburgsche Courant, 31/05/1917; p. 2/4

Reorganisatie „Zeeuwsch Landbouwblad.”

Het hoofdbestuur der Z. L. M. heeft in
overleg met de provinciale commissie der
Zeeuwsche veilingen, besloten dit blad
vanaf Woensdag 6 Juni a.s. te doen ver-
schijnen onder den titel van: „Zeeuwsch
Land- en Tuinbouwblad”, en wel twee-
maal per week, des Woensdags en des
Zaterdags.

Voor het landbouwgedeelte blijft de re-
dactie bij den heer Tj. B. E. Kielstra, se-
cretaris der Maatschappij te Goes; voor
dit gedeelte treden als vaste medewerkers
op de heeren: L. J. Colsen, Rijks-veearts
te Ter Hole, C. Stevens, Rijkslandbouw-
leeraar te Goes, Mr. H. F. C. Zaaier,
rechtkundig adviseur der Maatschappij
en C. Zwagerman, Rijks-zuivelconsulent te
Middelburg.

ONDERWIJS.

Bij beschikking van den directeur-generaal van den landbouw is o. a. benoemd tot deskundigen, te wier overstaan in 1917 het eindexamen aan de Rijkszuivelschool te Bolsward zal worden afgenomen C. Zwagerman, Rijkszuivelconsulent te Middelburg.

Goessche Courant, 30/06/1917; p. 2/9

BIJVOEGSEL VAN DE GOESCHE COURANT

ZATERDAG 30 JUNI 1917.

Stadnieuws.

ALGEMEENE VERGADERING DER
ZEKUWSCHER LANDBOUWMAATSCHAPPIJ.

Gisteren werd te Goos, onder voorzitterschap van Jhr. J. van Vredenburg, de algemeene vergadering van de Zeenwische Landbouwmatschappij gehouden.

Het zuivelconsulentschap hield 16 lezingen. In Goos werden lessen in zuivelbereiding gegeven. In fabrieken wordt in Zeeland pl. m. 5 % der geproduceerde melk verwerkt. De melkerij was bij levering aan zuivel fabrieken in Zeeland in 1916 niet rendabel. In Middelburg kwam een coöperatieve melkinrichting en zuivel-fabriek tot stand. Ruim 100 landbouwers met 600 koeien zijn aangesloten.

Voor zuivelbereiding op de boerderij wordt in Zeeland pl. m. 50 tot 60 % van de melk bestemd. De prijs voor fabrieksboter was f 1,95—f 2,— per K.G., voor boerenboter pl. m. f 1,60. Door het uitvoerverbod brachten de

Zeeuwsche boerinnen ten behoeve van de binnenlandsche consumptie in 1916 een offer van pl. m. f 400.000. De melkveehouderij in deze bedrijven leverde groote verliezen op.

Voor menscheijke voeding wordt plm. 80 pct. van de in Zeeland geproduceerde melk bestemd. Ook de productie van consumptiemelk gaf belangrijke verliezen. Vooral de overheid van Middelburg heeft alles gedaan wat zij kon om ten voordeele van een partienller zuivelfabrikant de leveranciers van consumptiemelk aan lage prijzen te binden. Bij verschillende groote boeren verminderde de veestapel.

Over het geheel genomen gaf de mesterij en de afzet van kalfvee ook maar matige tot slechte resultaten. In den winter 1916/17 heeft het gebrek aan krachtvoeder zich ook in Zeeland drukkend doen gevoelen.

De toestand der weiden was in 1916 gunstig. De belangstelling voor alles wat de rundveeverbetering kan bevorderen was slap.

Het nut van goede melkgeiten voor kleine burgers werd meer dan anders erkend.

De regeringsmaatregelen.

In de Woensdag te Middelburg gehouden vergadering van de afdeling Middelburg van de *Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland*, werden verschillende regeringsmaatregelen besproken, o.a. werd de wens uitgesproken, dat ook Zeeland in de gelegenheid zal worden gesteld een percentage van het uit te voeren vee, te leveren. Betreurd werd, dat te Middelburg 300.000 K.G. erwtenpiksel ligt te bederven, terwijl dit toch onder de aandacht van de regering is gebracht. Ook ligt nog een grote partij aardappelmeel te Middelburg in een pakhuis, dat zeker ook bederven zal. De zuivelconsulent de heer Zwagerman waarschuwde tegen te hard oordelen, de regering moet voorraden maken en dan kan er allicht iets bederven.

Zeer lang werd gediscussieerd over de melkkwestie, geklaagd werd over de houding van burgemeester en wethouders van Middelburg inzake de duurtetoeslag, terwijl juist die van Vlissingen geprezen worden voor hun medewerking in deze. Besloten werd de landbouwers aan te raden niet te contracteren voor melklevering in de a.s. winter en om aan de minister te verzoeken toeslag toe te kennen en geen adviezen meer aan de gemeentebesturen te vragen.

Wat de boterdistributie betreft, werd het toegejuicht, dat het aantal K.G. dat zonder geleidebrief mag worden vervoerd, gestegen is tot vijf K.G., al ontkende men niet dat de handel in boerenboter toch nog zeer belemmerd zal worden.

.....

1918

Dit jaar zijn er weinig hits op „Zwagerman” en „zuivelconsulent”. Mogelijk werden er veel mededelingen gedaan in het nw. *Zeeuwsch Land- en Tuinbouwblad* van de Z.L.M. Voorlopig nog gewoon *Zeeuwsch Landbouwblad* genoemd! Het is mogelijk dat alle leden dit blad ontvingen!

Doordat de ZLM. zijn statuten in 1918 veranderden, waarbij (dorps)landbouwverenigingen lid mochten worden en dus hun leden automatisch lid werden van de ZLM. Nam het ledental behoorlijk toe. Eind augustus waren er reeds 60 Dorpsverenigingen lid geworden. Waardoor het aantal leden van de ZLM. nu meer dan 8500 bedroeg. Het *losse* ledental nam ook nog met 748 toe.

Goessche Courant, 09/02/1918; p. 2/6

Landbouw, Veeteelt en Visscherij.

Een aardige reclame.

De N. V. Waterleiding-Maatschappij „Zuid-Beveland” te Goes zal al haar afnemers en velen van hen, die het nog worden kunnen, dezer dagen een aardig propagandawerkje over de beteekenis van goed en voldoende water voor het boerenbedrijf aanbieden.

Het boekje is geschreven door den Rijkstuivelconsulent C. Zwagerman, met medewerking van den Rijksvetarts L. W. de Waardt.

In een inleiding wordt de beteekenis van het water voor het boerenbedrijf behandeld en er den nadruk op gelegd hoe betere waterverzorging door drinkwaterleiding op het platte land noodzakelijk is.

Goessche Courant, 16/02/1918; p. 1/6

REORGANISATIE ZEEUWSCHE LANDBOUW-MAATSCHAPPIJ.

Hedenmiddag werd in het Zeeuwsch Landbouwhuis te Goes een buitengewone vergadering van het hoofdbestuur der Z. L. M. gehouden, onder voorzitterschap van Jhr. J. van Vredenburg.

In deze vergadering kwam de reorganisatie der Z. L. M. in behandeling.

De heer Zwagerman was niet van oordeel, dat de dorpsverenigingen door de nieuwe statuten-regeling der Z.L.M. op de flesch zouden gaan. Hij raadde den heer De Putter aan de kosten niet te halen uit den omzet, maar uit de zakken der goed gesitueerde leden.

Het is toch ook voor de dorpsverenigingen van groot belang, dat een goede organisatie hun belangen naar buiten behartigt.

Middelburgsche Courant, 18/05/1918; p. 6/8

Distributie van varkensmeel.

In het Z. L. en T. bl. deelt de rijkstuivelconsulent voor Zeeland, C. Zwagerman over het bovenvermeld onderwerp o. a. mee:

Het veevoederbureau te Rotterdam bericht dat voor de distributie voorloopig het volgende zal gelden:

Men kan zich, desgewenscht via ondergeteekende, tijdelijk abonneeren voor ontvangst van dit voedsel. Bij voorkeur heeft men groote varkenshouders als abonné's. Men ontvangt gedurende 3 à 5 maanden 75 K.G. per varken en per maand.

Zij, die zich vóór 15 Mei als abonné's hebben opgegeven ontvangen in Mei bovendien 25 K.G. erwtenpijsel per varken voor eigen slacht bestemd. De varkens met dit voeder gemest moeten, uitgezonderd die welke voor eigen slacht bestemd zijn, te koop aangeboden worden aan de vleeschvereniging.

Als abonné's heeft men bij voorkeur varkenshouders, die minstens 20 varkens houden. Kleinere mesters zouden kunnen probeeren eene gezamenlijke aanvraag in te dienen.

— D —

Spreker was er van overtuigd, dat de toetreding de dorpsverenigingen nimmer zal berouwen en dankte de heeren van de statutencommissie, in het bijzonder de heeren Willeman en Zwagerman voor hun uitnemenden arbeid. Zij hebben ook door hun propaganda het succes verzekerd.

Op Schonwen b.v. zijn reeds 14 van de 18 dorpsverenigingen toetgetreden.

Moge de Z.L.M. groot en sterk worden. (Applaus.)



opmerking: nog steeds "Zeeuwsch Landbouwblad"

Middelburgsche Courant, 09-11-1918; p. 6/8

Coöp. Noodvoederfabriek voor Zeeland en W. N. Brabant,

De heer Zwagerman, Rijkszuivelconsulent, schrijft in het *Z. L. en T.bl.* dat hij de wijze waarop propaganda gemaakt wordt voor de bovenbedoelde coöperatie hoogst bedenkelijk acht. Hij meent dan ook tegen z.i. onvoldoend overwogen stappen in deze richting ernstig te moeten waarschuwen.

Oorspronkelijk wenste men een coöperatieve lijnkoekenfabriek voor Zeeland en West-Noord-Brabant te stichten Tegen de opzet van deze zaak heeft hij destijds de volgende bezwaren ingebracht, die z.i. nog bestaan:

1. lijnkoekenfabricage is in hoge mate een speculatief bedrijf;
2. lijnkoek uit lijnzaad geslagen is voor de bedrijven in Zeeland en W. N. Brabant altijd een veel te duur voeder geweest, dat hier dan ook weinig aftrek vond;
3. de coöperatie dient niet te baseren op leden over een groot gebied verspreid, maar op groepen van leden in kleine centra;
4. de financiële opzet was niet zoals die bij een goede coöperatie behoort te zijn tegenover de leden;
5. het is naar de mening van den heer Z. niet te verdedigen dat men het noodvoeder voor varkens gebruikt om de mensen, die door grote behoefte aan varkensvoeder misschien aandeelhouder worden, ook te binden, aan de coöperatieve lijnkoekenfabriek.
6. Als zesde punt bespreekt de heer Z. de prijs van het noodvoer à 30 cent per K.G. en de vraag of de samenstelling van het noodvoer bij die prijs de mesterij rendabel maakt, gerekend de tegenwoordige spekprijzen. Hij deelt mee dat volgens een nauwkeurige berekening, bij de tegenwoordige spekprijzen het voer „van Calcar”, dat hij iets hoger aanslaat dan het noodvoer van Dr. Weyerman, in geen geval duurder mag zijn dan 26½ cent per K.G., wil het mesten daarmee rendabel zijn.

Bovendien deelt hij omtrent de invloed van het voeder op de kwaliteit van vlees en vet mee, dat bij voederproeven in Denemarken bleek, dat het vlees en vet van varkens, die een gedeelte van hun voeder in de vorm van mosselvlees ontvingen, een sterk uitkomende, traanachtige lucht en smaak hadden. Het afgesmolten vet was in vele gevallen helemaal bruin.

1919



Goessche Courant 29-04-1919; p. 2/4

Stadsnieuws.

VEREENIGING TOT VERBETERING VAN HET RUNDVEE

.....
Hierna ving de heer Zwagerman zijn lezing aan over het onderwerp: *Hoe kunnen we, ook met het oog op de toekomst, de rundveehouderij in Zeeland meer rendabel maken ?*

Spr. betoogde dat door de gebruikmaking van kunstmest, de noodzakelijkheid van het houden van een rundveestapel verminderde.

De Zeeuwsche boer heeft een grote belangstelling voor akkerbouw, en voor de paardenfokkerij maar het rundvee bezit niet een grote plaats in het hart van de boer. De heer Zwagerman was er van overtuigd dat een matige rundveestapel voor Zeeland wenselijk is, o.a. om de eigen arbeiders van de boer van melk en boter te kunnen voorzien. Bovendien zijn wij er niet zeker van dat wij in de eerstvolgende tijd van kunstmest kunnen worden voorzien, en dus stijgt de waarde van de stalmest. Spreker waarschuwde voor eenzijdigheid in het boerenbedrijf. Voor het jonge fokvee zal in de toekomst een goeden prijs gemaakt kunnen worden daar in de oorlogsjaren, vooral ook in het buitenland, de veestapel zeer is gedund.

Spr. somde de verschillende voordelen van een veestapel op.

Aan het weiland moet ook meer zorg worden besteed, de boer voedert vaak oneconomisch en dit komt besparing niet ten goede.

Wat de melk- en boterproductie betreft, in Zeeland worden door 6100 landbouwers 23.000 melkkoeien, waarvan er 1000 geregeld worden gecontroleerd, gehouden. Uit die contrôle blijkt dat er ander die 1000 koeien veel eerste klas vee is, maar er zijn er ook die meer kosten, dan zij opbrengen. Spr. concludeerde in verband hiermee dat naar verbetering van het productiesysteem moet worden gestreefd. Ook de kwaliteit van het vee moet worden verbeterd, de handelswaarde moet worden opgevoerd.

Verschiedene factoren werken hiertoe mede. O.a. in Zeeland een zeer gezond land voor jongvee, de tuberculose in deze provincie onder het vee is zeer gering. Maar de boeren moeten energiek handelen. Het vee moet worden ingeschreven in het Ned. Rundvee Stamboek. Ook moeten wij komen tot beter stierenmateriaal. De stieren die worden ingevoerd moeten gehaald worden uit één provincie en moeten zijn van één type.

Het beste echter is de fokstieren zelf te kweken. Hierop drong de heer Zwagerman vooral aan. Moet er worden ingevoerd, dan gaat de sympathie van spr. naar het Friese vee, echter komt de tuberculose in die provincie nog al eens voor en hiertegen dient te worden gewaarschuwd. Men voert een klein aantal stieren in en kweekt dan met deze eigen fokstieren.

Tenslotte bepleitte de heer Zwagerman een betere verzorging van het jong vee. Van de gelegenheid tot debat maakte dhr. *Kranenburg* uit Zuid Holland gebruik, welke het Zuid Hollandse vee aanbeval, en meende dat het Friese vee in Zeeland niet thuis hoort. De heer Zwagerman beantwoordde dezen spreker. Zuid-Holland beging de fout zelf Fries vee in te voeren en daarom heeft het vee uit Zuid. Holland grotendeels Fries bloed in de aderen, het is niet geheel zuiver gehouden.

De voorzitter bracht de heer Zwagerman dank voor zijn belangwekkende lezing.

Geitenkeuringen.

De houders van melkgeiten zijn in Zeeland georganiseerd in 70 plaatselijke verenigingen. Deze vormen te samen weer de *Provinciale vereniging voor de verbetering van het Geitenras*. Aan de verbetering van de z.g.n. „*koe van de arbeider*” is nu ruim 10 jaren systematisch gewerkt. En de resultaten zijn overal zichtbaar. Een Provinciaal Stamboek voor bokken bestond reeds lang. Thans is door de Provinciale Vereniging ook een stamboek voor geiten gesticht. Daarvoor zullen de heren Zwagerman, Sietema en Versluijs deze zomer in alle plaatselijke verenigingen keuringen houden. De keuringen voor Schouwen en Duiveland zullen gehouden worden tussen 13 en 20 Juni a.s.

Alle geiten, zowel slechte als goede, dienen ter keuring te verschijnen. En ook de fokkers en liefhebbers moeten deze leerzame keuringen niet laten voorbij gaan zonder ze te bezoeken. De keuringen hebben de volgende doeleinden:

- 1) De geitenhouders meer kennis bij te brengen. De Commissie zal dus haar werk toelichten;
- 2) Na te gaan welke van de verenigingsbokken de beste afstammelingen geven, dus het meest waardevol zijn voor de fokkerij;
- 3) Geiten uit te zoeken die geschikt zijn voor de plaatselijke stamboeken;
- 4) Geiten uit te zoeken voor het Provinciaal stamboek.

Het is zeer te hopen, dat de belanghebbenden ten volle zullen medewerken om deze keuringen te doen slagen.

Zierikzeesche Nieuwsbode, 08/07/1921; p. 5/8

SEROOSKERKE. Woensdag j.l. werd alhier een keuring van geiten gehouden. De heeren Zwagerman en Sietema, rijkszuivelconsulenten, waren hiervoor aanwezig. Er werden 6 lammeren goedgekeurd van de voor het Prov. Stamboek goedgekeurde geiten. In het plaatselijk stamboek konden er weer 6 worden bijgeschreven, zoodat dit nu is gestegen tot 21.

Voor de te houden Landbouw-tentoonstelling Vlissingen—Middelburg werden 4 geiten en 4 lammeren uitgezocht, die aldaar in verschillende rubrieken zullen worden ingedeeld.

Goessche Courant, 15/12/1921; p. 2/4

VEREENIGING TER VERBETERING VAN HET GEITENRAS IN ZEELAND.

Dinsdag vergaderde bovengenoemde vereeniging in de Soc. V. O. V. alhier. Na opening door den voorzitter, dhr. C. Zwagerman, rijkszuivelconsulent voor de prov. Zeeland (Middelburg), werden de notulen der vorige vergadering voorgelezen en onveranderd goedgekeurd, waarna enkele mededeelingen werden gedaan. De vereeniging telt thans 4200 leden met 6400 geiten en het aantal aangesloten afdeelingen bedraagt 62. De financiën staan er veel beter voor dan verleden jaar en blijven de subsidies gelijk, dan hoopt men het volgend jaar uit den brand te zijn.

Zierikzeesche Nieuwsbode, 06/03/1922; p. 5/6

RENESE. De heer C. Zwagerman hield op 28 Febr. eene lezing over „De economische beteekenis van den Zeeuwschen Rundveestapel; iets uit de geschiedenis der rundveeverbetering in Zeeland en de voorwaarden voor een rendabele veehouderij. Vooral beval spreker aan gebruik te maken van beste stieren, om zodoende de rundveestapel te verbeteren. Spreker raadde beslist aan geen duur vrouwelijk fokvee uit den vreemde te halen. Alleen door uitstekend mannelijk fokvee aan te schaffen moet men trachten verbetering te brengen. Op die wijze kost het in ieder geval niet veel geld. Ook raadde spreker aan, indien men de melk zelf niet op de boerderij kan verwerken, zich aan te sluiten bij den Bond van Melkveehouders. Dat is zeker de beste weg om goeden en geregelden afzet van ons product (de melk) te krijgen. Ook beval de heer Z. de controle aan. Met een woord van dank sloot de voorzitter de vrij goed bezochte vergadering.

Zierikzeesche Nieuwsbode, 03/11/1922; p. 1/4

LANDBOUW EN VEETEELT.

Op Vrijdag 20 Oct. trad te Nieuwerkerk op uitnoodiging van den heer W. van Oeveren in de „Meebaal" de heer Zwagerman, veeteelt-consulent voor Zeeland, op, om voor melkveehouders, leveranciers aan de Zuivelfabriek „De Duif" een pleidooi te houden voor de oprichting van een controle-vereeniging.

Een heel klein gehoor luisterde met aandacht naar de heldere uiteenzetting van de beteekenis en de waarde van een zoodanige vereeniging. Het voordeel dat de geregelde controle van de opbrengst aan botervet der melkkoeien voor den veehouder heeft, werd duidelijk gemaakt door tal van voorbeelden, terwijl de opzet en werking van een eenvoudige, toch nog doeltreffende controle-vereeniging duidelijk werd uiteengezet. Om tot de stichting eener vereeniging in deze

vergadering over te gaan, was het aantal (8) aanwezige veehouders veel te gering. Men kon niet verder komen dan het vormen uit deze acht personen van een comité van actie, dat op zich nam in hun kring voor de zaak propaganda te maken om te trachten een zestigtal leden te winnen. Is de zaak zoover, dan wil de heer Zwagerman gaarne nog eens terug komen om bij het oprichten eener vereeniging behulpzaam te zijn. De zaak zelve achtte genoemde heer hier in deze streek genoegzaam bekend, daar reeds vroeger een controle-vereeniging voor Nieuwerkerk-Dreischor heeft bestaan. Het komt er nu maar op aan, dat de melkveehouders het voordeel en nut voor dezen tijd voor malaise in den landbouw van de melkvee-verbetering duidelijk genoeg inzien.

LANDBOUW EN VEETEELT.

BURGH. Woensdagmiddag j.l. had op het terrein achter de hofstede van dhr. M. A. Beije de aangekondigde propaganda-keuring van mannelijk en vrouwelijk fokvee plaats, uitgeschreven door de vereeniging „Streven naar beter” alhier. Aangebracht waren 2 stieren, 16 koeien, 6 kalfvaarzen en 8 kalveren, de laatste afstammende van den stier „Jan” der Burghsche vereeniging. Dhr. Zwagerman, zuivelconsulent, was belast met de keuring. De stier „Jan” behaalde 78,3 punten met 1e prijs van f 75; de stier „Cor” der Haamsteedsche vereeniging behaalde 76,6 punten met 1e prijs van f 25. Van de koeien werden 4 in 't Nederlandsche Rundveestamboek ingeschreven, n.l. 3 van dhr. J. M. Dalebout en 1 van dhr. L. Hanse. Dhr. Zwagerman besprak tevens het groote nut van contrôle- en fokvereeniging. Ieder landbouwer, die met zijn tijd meegaat, moet overtuigd zijn van het nut daarvan.

Verbetering rundvee

Betreffende de vergadering van de ver. tot verbetering van het rundvee in Zeeland, valt nog het volgende te vermelden.

.....

Vervolgens hield de heer Zwagerman een lezing over Melkproductie en het tot waarde brengen der melk in Zeeland.

Spreker begint met er zijn genoeg over uit te spreken dat de veestapel, die in de oorlogsjaren zo sterk werd ingekrompen, weer aanmerkelijk wordt uitgebreid, zodat het in 1921 bereikte aantal van 70.000 stuks rundvee, waarvan 22.000 melkkoeien, wel reeds ver zal overschreden zijn. De hoge bedrijfsuitgaven voor de akkerbouw en de sterk dalende prijzen der akkerbouwproducten aan de ene kant en de lonende prijzen der zuivelproducten en veehouderij aan de anderen kant, zijn hieraan niet vreemd.

Spreker noemt het een gelukkig verschijnsel. Het bedrijf moet niet te eenzijdig zijn, het vee behoort naast de akkerbouw.

Het meest rendabel is het vee zelf te fokken en niet aan te kopen. Van grote betekenis is het houden van een flinke veestapel voor de melk- en botervoorziening, het tot waarde brengen van grasettingen op dijken en wegen en van de afvalproducten van de akkerbouw voor de mestvoorziening, enz. Hoe echter de melk behoorlijk tot waarde te brengen?

We kunnen met vrij grote zekerheid aannemen, dat er pl.m. 25.000 melkkoeien zijn. Op grond van gecontroleerde melkgiften van 4000 koeien wordt er gemiddeld per koe per jaar 3800 L. melk of gemiddeld 93 miljoen liter melk gewonnen. Hiervan verwerken de fabrieken gemiddeld 10.7 miljoen liter, voor menselijke voeding is 20 miljoen en voor opfok van jongvee 4 miljoen liter nodig.

Er blijft dus gemiddeld 60 miljoen liter over die op de boerderijen tot boter wordt verwerkt. Dit geschiedt op ongeveer 4500 verschillende plaatsen. Een gevolg hiervan is dat de boerenboter van de meest uiteenlopende kwaliteit is. Hier zijn het slechte kelder, of slecht water, daar weer andere oorzaken die de boerenboter een zeer ongelijk product doen zijn. De algemene conclusie is dan ook dat boerenboter ongeschikt is voor export. Ze wordt dan ook alleen in de onmiddellijke omgeving en kort na de aanmaak geconsumeerd. De handel is nog zeer primitief.

In Oostburg en Zierikzee is een veiling doch betekenen weinig, daar hier nog geen 5 pct. van de productie wordt aangevoerd. De boter wordt meestal door handelaren aan de boerderij opgekocht of door de boerin aan winkels geleverd. Van een vaste markt is geen sprake. Alleen te Middelburg bestaat een goede marktnotering. Van hoe groot belang een op goeden grondslag gevestigde boterhandel wel is, blijkt uit het volgende. In sommige delen der provincie is bij overproductie de markt abnormaal laag. Zo was b.v. in 1923 de gemiddelde prijs te Oostburg 28 ct. per K.G. beneden Middelburg, wat hierop neerkomt dat de boeren te Oostburg f 35 á f 40 per koe minder ontvangen dan de Walchersche. In de andere delen van Zeeland was dit al niet veel beter. Alleen Zierikzee kwam kort bij Middelburg. Doordat de melk niet tot de volle waarde wordt gebracht, wordt uitbreiding der veefokkerij sterk tegengehouden.

Wel kan men zich moeite geven groter afzetgebied te zoeken of beter kwaliteit te vervaardigen, doch dit zijn hulpmiddelen die niet genoeg gewicht in de schaal leggen

Vroeger heeft men in Zeeland getracht hierin verbetering te brengen door het oprichten van plaatselijke fabriekjes, waar er een 25-tal van werden opgericht. Na een korter of langer lijdensperiode zijn deze echter, het ene na het andere, opgeheven. Alleen te Wemeldinge is het, dank zij de gunstige ligging en uitstekende leiding, blijven bestaan.

Spreker ontvouwt dan achtereenvolgens het volgende:

1e. Men zou kunnen overgaan tot het stichten van een grote coöperatieve boterfabriek. Wil men echter slagen dan moet men de zekerheid hebben minstens over melk van 1000 koeien te beschikken. Deze koeien moeten over een niet te groot gebied verspreid zijn, daar anders de transportkosten te hoog worden. Dit kan een overwegend bezwaar zijn.

Een tweede bezwaar zou kunnen zijn het uit de handel nemen van zoveel boter, dat de overblijvende boter hierdoor duurder zou worden en de fabriek niet zou kunnen concurreren.

Spreker zou in een dergelijke fabriek nog niet veel heil zien.

2e. Ook zou men een nog groter fabriek kunnen stichten met een capaciteit van de melk van 1000 en 2000 koeien en dan deze inrichten op fabricage van melkproducten. Evenwel zou het in Zeeland niet gemakkelijk zijn een dergelijk aantal koeien bij elkaar te krijgen zonder dat de transportkosten te hoog zouden worden. Ook zou men dan de ondermelk voor het jongvee missen. Ook een dergelijke fabriek acht hij in Zeeland niet op haar plaats.

3e. Ook wijst spreker nog op het stichten van fabriekjes voor handkracht zoals te Wemeldinge. Deze fabriek werkt aldaar uitstekend, doch spreker gelooft dat dit niet overal zo zou zijn. De fabriek te Wemeldinge is zeer gunstig gelegen aan 't kanaal, de veehouders die de melk leveren wonen alle in de nabijheid wat men ook zelden zo als daar zal aantreffen, terwijl ook de leiding in uitstekende handen is. Wanneer ook overal dergelijke fabriekjes werden opgericht zouden de uitkomsten niet zo zijn als te Wemeldinge wordt bereikt. Ook dit systeem zou spreker niet kunnen aanraden.

4e. Anders staat hij tegenover het stichten van een fabriek tot verwerking van de room. Deze inrichting kan heel eenvoudig en goedkoop zijn. De melk wordt op de boerderij ontroomt en blijft dus de ondermelk op de boerderij, waarmee de fokkerij zeer gebaat is. Wanneer men een fabriek had waar de room van een 600-tal koeien werd verwerkt, zou één vrachtauto deze dagelijks aan de boerderijen kunnen ophalen. In de winter zou dit om de twee dagen kunnen zijn. Met een dergelijke verwerking wordt in Zeeuwsch-Vlaanderen een proef genomen. Verslag zal hiervan t.z.t. in het Landbouwblad verschijnen. Spreker gelooft dat deze wijze van waardebrenging van de melk in Zeeland voor onze gemengde bedrijven de beste is.

Nadat de heer Wibbens, Hoofd-Inspecteur van het N.R.S. in overweging heeft gegeven in 't vervolg de vergaderingen eens op verschillende plaatsen in de provincie te houden, zulks in verband met het steeds geringe bezoek te Goes, sluit de voorzitter de vergadering.

Boterprijzen in het 4e district en elders in 1925.

Vrijwel alle melk, die in het 4e district jaarlijks geproduceerd wordt, dient, voor zoover ze niet noodig is voor de kalveren en voor de menselijke voeding, voor de bereiding van boerenboter. Jaarlijks wordt in het 4e district ongeveer 390.000 K.G. boerenboter bereid, dat is ongeveer 14 K.G. per hoofd der bevolking. Vrijwel al deze boter moet in de eigen streek verbruikt worden. Ze heeft daarenboven de concurrentie van elders ingevoerde fabrieksboter en van margarine die in toenemende mate gebruikt wordt. Een en ander heeft tengevolge dat er gedurende meerdere maanden van het jaar meer boerenboter aangeboden wordt dan gemakkelijk te plaatsen is. Gevolg: moeilijke afzet en lage prijzen.

Dat die prijzen werkelijk laag zijn, blijkt uit de volgende opgaaf:

I. Boterprijzen in 1923 (de gemiddelde prijzen van 52 weken opgeteld en door 52 gedeeld). Roosendaal (fabrieksboter, groot-handel) f 2,03. Oostburg, (gemiddelde veilingsprijs) 1,73 $\frac{1}{2}$. Middelburg (Midden tusschen particuliere en handelsprijs) f 2,08.

II. Boterprijzen in 1924 (uit de wekelijksche middenprijzen zijn de maandgemiddelden berekend. Door deze op te tellen en door 12 te deelen kregen we het jaargemiddelde).

Maand Roosend. Middelb. Oostb.

Januari	2,41	2,36	2,24
Februari	2,31	2,20	2,25
Maart	2,15	2,06	1,89
April	2,03	1,99	1,88
Mei	2,06	1,75	1,33
Juni	1,93	1,97	1,57
Juli	2,20	2,41	1,70
Augustus	2,27	2,40	1,94
Sept.	2,45	2,40	2,10
October	2,63	2,43	2,13
Nov.	2,46	2,35	1,92
Dec.	2,61	2,33	1,86

Gemidd. 2,29 2,22 1,90

We zien dat de verschillen nog al belangrijk grooter zijn dan in 1923. In het 4e District maakte men per koe (gerekend op 100 K.G.) ruim f 40,— te weinig door den lagen boterprijs. Voor het geheele District betekent dat een verlies van minstens f 150.000 in een jaar.

Dit verlies is maar op een manier te voorkomen, n.l. door gemeenschappelijke boterbereiding in fabrieken. De overproductie kan daar naar het buitenland.

Het vorig jaar zijn eenige conferenties met vooraanstaande veehouders uit deze streek aan dit vraagstuk gewijd geweest. Voorloopig zonder resultaat. Men was er voor deze oplossing nog niet rijp. Misschien kunnen deze cijfers er de veehouders en hunne vrouwen toe brengen deze zaak nog eens rijpelijk te overwegen.

Zwagerman.

— Naar „Zel.” vernam bestaat te Koe-
wacht bij eenige landbouwers het
voornemen tegelijk met die van Zuid-
dorpe een roomboterfabriek op te rich-
ten. De heer Zwagerman uit Middelburg
zal op een vergadering ten huize van den
heer E. de Vleeschouwer de zaak nader
toelichten.

EEN ONVERGETELIJKE DAG VOOR DE OUDJES.

Gisterenmiddag om ruim een uur
heerschte er in Klein Vlaanderen al-
hier een ongekenne drukte, ieder
oogenblik reed een automobiel van de
zijde van het Noordplein het Klein
Vlaanderen op en spoedig stond daar
een rij van ruim twintig wagens. Voor-
bijgangers vroegen elkaar nieuwsgierig
af, wat er nu toch wel zou gaan gebeu-
ren, was er een trouwpartij? waren
vreemden een wandeling gaan maken
over de Bolwerken? Maar op al deze
vragen moest het antwoord ontkennend
luiden. Waar men het wel wist, dat was
in het Oude Mannen- en Vrouwenhuis,
waar vader en moeder met hun helpers
en helpsters reeds een paar uur bezig
waren geweest om hun „kinders” in hun
beste bullen te steken, voor zoover zij
dit niet meer zelf konden doen. En
spoedig werd het raadsel voor de
nieuwsgierigen opgelost, toen de eerste
auto voor de nu geopende achterdeur
van het gesticht halt hield en dit
successievelijk al de andere deden.

stelden de volgende heeren een wagen
hetzij door hun zelf, hetzij namens hen
bestuurd, beschikbaar: C. Zwager-
man.

Uit Walcheren.

— Te Serooskerke hield Maandag
de gemeenteraad een openbare vergade-
ring. Alle leden aanwezig.

Een verzoek van de vereeniging „We-
derzijdsch Belang”, voorzitter de heer
Zwagerman, secr.-penningm. de heer
Dommissie, om een bedrag uit de ge-
meentekas voor te schieten groot f 3741,
aflossing in 75 jaar, stellen B. en W. voor
hierin medewerking te verleen, wat de
raad doet.

.....
onbekend wat Vereniging Wederzijds Belang in hield



Vlissingse Courant, 28-12-1926; p. 2/4

De melkopbrengst in Zeeland.

In het *Landbouwblad voor Zeeland en Noord-Brabant* toont de zuivelconsulent voor Zeeland, de heer Zwagerman, in een uitvoerig artikel aan, dat in vergelijking met overeenkomstige streken in andere delen van ons land de melk in Zeeland plm. f 500.000 per jaar te weinig opbrengt. Hij wijst er nog op hoe verbazend gemakkelijk een Zeeuwsche boer zich bij dit feit neerlegt.

Aan de hand van de cijfers van verschillende coöperatieve fabrieken in de kleisteken van Groningen, Friesland en West-Brabant valt de gemiddelde netto opbrengst per 100 K.G. melk over de jaren 1924, 1925 en 1926 te stellen op f 8.75.

Schouwen en Duiveland en Tholen komen er bij die vergelijking het beste af. De gemiddelde opbrengst over die jaren kan daar ook op plm. f 8.75 per 100 K.G. melk worden genomen. Hierbij zij opgemerkt dat ruim 1/3 van de geproduceerde melk buiten het eiland wordt verwerkt.

Voor Walcheren geldt een globaal gemiddelde van plm. f 8.40. De schrijver tekent hierbij aan, dat bij een betere samenwerking tussen de boeren de fabriekmatig verwerkte melk zeker meer zou kunnen opbrengen. Voor Walcheren betekent de 35 cent per 100 K.G. minder-een jaarlijks verlies van plm. f 65.000.

In Noord- en Zuid-Beveland is het nadelig verschil plm. 0.5 cent per K.G. of f 190.000 verlies per jaar.

Westelijk Zeeuwsch-Vlaanderen kan slechts tot f 7.59 per 100 K.G. komen, hetgeen een jaarlijksch verlies van f 130.00 betekent.

Het ongunstigst is ten slotte de toestand in Oostelijk Zeeuwsch-Vlaanderen, waar het nadelig verschil f 1,20 per 100 K.G. bedraagt, hetgeen jaarlijks een verlies geeft van f 160.000.

Landbouw en veeteelt.

DE PRODUCTIE EN DE PRIJZEN VAN BOERENBOTER IN ZEELAND IN 1926.

In het *Landbouwblad voor Zeeland en Noord-Brabant* publiceert de rijkszuivelconsulent in Zeeland, ir. C. Zwagerman²², enige gegevens over de productie en de prijzen van boerenboter in Zeeland in 1926.

Van Tholen en St.-Philipsland gaat een toenemende hoeveelheid melk naar Brabantse fabrieken.²³ Het aantal daarheen leverende boeren wordt thans reeds op 100 of ¼ van alle veehouders getaxeerd. De boterproductie is hier voor 1926 nog op pl.m. 120.000 k.g. te taxeren of 6,6 kg. per hoofd der bevolking. In de maanden met geringe productie (Juni, Juli en Augustus) noteert hier de boerenboter van betekenis hoger dan de fabrieksboter. De gemiddelde jaarprijzen (verkregen door de gemiddelde maandprijzen op te tellen en het totaal door 12 te delen) der boter in Zeeland waren in de verschillende productiegebieden in 1926 als volgt: fabrieksboter Rozendaal ²⁴ f 1,97; boerenboter Schouwen en Duiveland f 2,03; idem Tholen en St.-Philipsland f 2,04; idem Noord- en Zuid-Beveland f 1,87½, fabrieksboter Wemeldinge f 2,18; boerenboter Walcheren f 2,02 idem W. Z.-Vlaanderen f 1,64; idem O. Z.-Vlaanderen f 1,67.

De rijkszuivelconsulent trekt uit de verzamelde gegevens de volgende conclusies:

1. de boterprijzen in verschillende delen van Zeeland houden weinig verband met elkaar;
2. de boterprijzen in de meeste delen van Zeeland regelen zich niet naar de prijzen van fabrieksboter elders; de prijzen van boerenboter op Zuid- en Noord-Beveland en in Zeeuwsch-Vlaanderen blijven belangrijk beneden die der fabrieksboter.

Het vraagstuk der fabriekmatige zuivelbereiding trekt in verschillende delen der provincie weer meer belangstelling, en daar is alle reden toe, zo besluit de heer Zwagerman zijn overzicht.

21 Tekst zit ook in MAP Zuivelconsulent - ZHN.

22 Regelmatig staat er een ir. titel voor C. Zwagerman, ook bij adv. die hij met naam ondertekende ?

23 Voornamelijk die van Bergen op Zoom CZ. *Wouw* en te Roosendaal CZ. *Het Anker* - ZHN.

24 Staat echt Rozendaal.....??? - ZHN

Provincie Nieuws.

Vereeniging tot verbetering van het rundvee in Zeeland.

Vrijdag werd te Middelburg een algemeene vergadering gehouden van bovengenoemde vereeniging, onder voorzitterschap van den heer W. Kakebeeke, die speciaal den nieuwen secretaris, den heer J. Siebenga, welkom heette. Men heeft zijn voorganger, den heer Tj. E. B. Kielstra, met leedwezen zien vertrekken. Waar de heer Siebenga ook zijn sporen op landbouwgebied reeds verdiend heeft, vertrouwt spr. op een aangename samenwerking.

Spr. deed mededeelingen over met succes gehouden cursussen en voor het eerst in 1925 en 1926 ook van melkerscursussen. Er werden 4 nieuwe controlevereeningen opgericht, het aantal bedraagt thans 28. Er werden 2185 koeien gecontroleerd. Te Oostburg trad een fokcentrale voor West-Zeeuwsch-Vlaanderen in werking met 8 vereenigingen en 125 leden, waarbij ingeschreven 325 koeien, 16 stieren en 105 kalveren. Op de keuringen in de provincie werden voorgebracht 136 stieren, 699 koeien en nog heel wat jong vee.

De vereeniging telt thans ongeveer 530 leden. Op zuivelgebied is er meer leven dan gewoonlijk. Dit jaar bestaat het plan een excursie te houden naar zuivelfabrieken in Friesland, Groningen en Brabant.

Betreffende het werkplan van de vereeniging en de provinciale commissie deelde de voorzitter o.a. mede, dat dit

jaar voor het eerst ook gelegenheid zal worden gegeven om stieren van minstens 2 jaar en tien maanden oud op afstammelingen te doen keuren.

Nadat de rekeningen over 1925 en 1926 resp. aanwijzend een goed slot van f 2370,17½ en van f 2674,73 waren goedgekeurd, werd o.a. besloten steun te verleen bij het oprichten van folkvereeningen tot een minimum van f 25,— en een maximum van f 0,30 per ingeschreven koe. Verder om enkele zilveren medailles beschikbaar te stellen ter aanmoediging van de verbetering van het rundvee voor bij keuringen aangebrachte dieren.

Ten slotte hield de heer C. Zwagerman, rijkszuivelconsulent voor Zeeland, een lezing over „Grondslagen voor een rendabele veehouderij”. Spr. wees er o.a. op, dat de landbouwers over het algemeen te weinig werk maken van hun weiland en alleen op het bouwland letten. Hij zette uiteen hoe het weiland verzorgd moet worden in het belang van goede voeding van het vee in den zomer, en daarna op welke wijze de voeding tijdens den staltijd moet plaats hebben. Ook de wijze waarop een betere melkproductie kan worden verkregen, hoe voor goed slachtvee en daardoor voor de noodzakelijkheid van cooperatie voor de betere veeprijzen kan worden gezorgd en zuivelbereiding, en samenwerking in verband met de bestrijding der runder-t.b.c. werden door spr. uitvoerig toegelicht.

Des middags werd door de aanwezigen een bezoek gebracht aan de op moderne leest geschoeide Coöperatieve Zuivelfabriek „Walcheren”.

1928

Vlissingse Courant, 06-01-1928; p. 5/6

Bestrijding Rundertuberculose.

Groot is de schade, door de runder-t.b.c. veroorzaakt, enorm groot. Ze is velerlei; de tuberculeuze dieren zijn schadelijk in de kost en ze geven minder melk; veefondsen en slachtveeverzekeringen moeten grote bedragen uitkeren voor ziek geworden of gestorven dieren. Waren er geen tuberculeuze dieren, dan zou bijv. in Drenthe de premie bij genoemde verzekeringen wel 40 % lager zijn. De t.b.c. is in ons land sterk verbreid en wordt gevaarlijker, naarmate de productiefokkerij voortgaat. Onder melkkoeien en vaarzen - zo deelde de heer Zwagerman, vee-teelt-consulent te Middelburg enige tijd geleden mee, vindt men bij consumptiemelken 50 á 75 %, t.b.c., in streken met fabriek-matige kaasbereiding 40 á 50 %, in streken met fabriek-matige boterbereiding 10 á 20 %. Bestrijding is zeer gewenst, vooral ook omdat runder-t.b.c. ook gevaarlijk is voor de mens. Ze is een besmettelijke ziekte, die vooral wordt overgebracht door het voedsel - de ondermelk en de wei -, en door besmetting van dier op dier. De bestrijding moet worden gedecentraliseerd, en de zuivelfabriek neemt daarbij een eerste plaats in.

Ten aanzien der ziekte kunnen wij de runderen indelen in 3 rubrieken:

- 1e. dieren met open t.b.c., smetstofverspreiders:
- 2e. dieren met gesloten t.b.c., dit zijn de zogenaamde reactie-dieren, en
- 3e. t.b.c.-vrije dieren.

Praktisch komt de bestrijding nu hierop op neer: Geregeld opsporen der open lijders en opruimen daarvan; controle op aangekocht vee; t.b.c. vrije opfok van het jongvee, en zoveel als praktisch mogelijk is, scheiden van t.b.c.-vrije en reactie-dieren, in het bedrijf. Het doel moet zijn, de t.b.c. massaal uit te roeien, dus niet slechts hier en daar in een of anderen stal.

Zo iets gaat natuurlijk alleen bij een hechte organisatie onzer veehouders, en die vinden we in de coöperatieve zuivelfabriek. Geleidelijk moet de bestrijding plaats hebben; waar men dit wil doen, zoekt men samenwerking met de praktiserende veeartsen. Het meest gewenst is, volgens de heer Zwagerman, dat de zuivelbonden de hygiëneconsulenten in contact brengen met de fabrieken, waar de omstandigheden voor de bestrijding gunstig zijn. Vanuit zulk een kern moet het komen tot geleidelijke uitbreiding. Men houd de zaak vooral eenvoudig en groeit achter de ervaring aan! In de fabrieksvergaderingen dient propaganda te worden gevoerd, overeenkomsten moeten worden gemaakt met de veeartsen, vee-controleurs worden opgeleid, terwijl het bacteriologisch onderzoek binnen het bereik der beginnelingen gebracht moet worden.

Knipsel Zierikzeesche Nieuwsbode van 1928-02-29

Verslag Vergadering Prov. Commissie ter bevordering van Rijkswegen van de vee-fokkerij in Zeeland, tevens bestuur van de *vereniging tot verbetering van het rundvee in Zeeland*.....
Enkele punten:

Ledental blijft stationair, nl. 534 in 1927. Melk geleverd aan coöp. Zuivelfabrieken neemt toe. Van Tholen gaat veel melk naar Wouw en Oud-Gastel, Schouwen levert veel aan de fabriek „De Duif” te Nieuwekerk en ook veel naar Rotterdam.....

Vies.

De heer C. Zwagerman, rijkszuivelconsulent voor Zeeland, deelt in het „Zeeuwsch Landbouwbld.” eenige staaltjes van viezigheid mee, door hem op en bij de boerderijen waargenomen bij de boterbereiding.

Hij vertelt o.a.:

Op een bedrijf waar we de koeien in de weide inspecteerden, vonden we in het land, in de volle zon, een des morgens gebruikten en niet gereinigden melkemmaer. Er waren nog flink wat melkresten in, die reeds tot bederf overgingen. De slooten stonden droog, nergens in de buurt was water te ontdekken. Aangenomen moet worden, dat deze emmer langen tijd achtereen voor het melken gebruikt wordt, zonder behoorlijke reiniging. Alleen hierdoor is het reeds onmogelijk op zoo'n bedrijf fijne en duur-

zame boter te maken. Op bedrijven waar de koeien ver van huis loopen, komt deze handelwijze veel voor.

Het tweede geval betrof een bedrijf waar de boter zeer kort na de bereiding erg sterk werd. Ze was niet te genieten. Wat bleek bij nadere inspectie?

De ontroomer stond 's middags om 4 uur nog zooals hij 's morgens na het ontroomen verlaten was. Zelfs water was er niet doorgespoeld. De bol zat vol met centrifugeslib (het vuil uit de melk) en met kleverige melkbestanddeelen, die al in ontbinding verkeerden. Hier was een der hoofdzaken voor de sterke boter. De versche melk wordt bij het centrifugeeren door een niet gereinigden ontroomer met allerlei schadelijke bacteriën besmet. Die veroorzaken later de slechte smaakjes aan de boter.

LAATSTE BERICHTEN

MINISTER KAN

WEDER IN ZEEUWSCH-VLAANDEREN.

Een uur voor den vastgestellten tijd kwam de Minister van Binnenlandsche Zaken en Landbouw hedenmorgen, vergezeld van den Commissaris der Koningin, vertegenwoordigers van de besturen van de Maatschappij ter Bevordering van Ooft- en Tuinbouw, de Z. L. M. en den Chr. Boerenbond te Aardenburg aan en begaf zich het eerst naar de Coop. Roomboterfabriek. Daar de fabriek nog niet aan het werk was, begaf het gezelschap zich naar de kwekerij

Na dit bezoek ging men terug naar de roomboterfabriek, die thans in werking was en waar de heer C. Zwagerman, Rijks tuinbouwconsulent inlichtingen verstrekke. De directeur, de heer Breijaart, wees er den minister op, dat men door achterlijk conservatisme eerst gemeend heeft met tweede hands machines te kunnen volstaan, maar spoedig zou dit moeten veranderen.

LANDBOUW EN VEETEELT.

WAARDOOR DE MELKGIFT WORDT BEINVLOED.

Wanneer we nagaan waardoor de ene koe veel melk geeft om de andere een minder goede producent is, zal ons opvallen, dat bij de beschouwing van een enkele koe, 5 belangrijke punten op de voorgrond staan.

Een koe die bijna droog staat, zal niet zoveel melk geven als een koe, die pas gekalfd heeft. Immers de grootste hoeveelheid melk krijgt men een paar dagen na het kalven, waarna het regelmatig terugloopt, totdat de droogtijd begint, die voor de meeste koeien ongeveer 60 dagen duurt.

Daarnaast moeten we aandacht schenken aan het voer. Een koe welke veel melk geeft moet een krachtiger voeder hebben dan een koe, die bijna droog staat. Op nog zoveel plaatsen denkt men blijkbaar niet aan deze eenvoudige waarheid. Alle koeien worden dan over één kam geschoren en toch is dit zeer in het nadeel van de veehouder Maar hoe komt dat dan?

Wel in de meeste gevallen, doordat men niet weet welke de goede en welke de minder goede melkgeefsters zijn Dat is alleen na te gaan door een contrôle-vereniging, waarvan er gelukkig in ons land steeds meer verschijnen. Alleen door op regelmatige tijden de koeien te controleren is het mogelijk de goede koeien er uit te halen. Met één onderzoek komt men er niet, daar op zo'n dag de koe nu wel eens in bijzonder goede conditie kan zijn.

Ook de soort voer, die men geeft kan van invloed zijn op de melkafscheiding. Wanneer erg waterrijk voer toegediend wordt, zoals voederbieten, bietenkoppen en blaren en pulp of wanneer een grote hoeveelheid katoenzaadmeel gegeven wordt, kan men een grote plas verwachten. Dat het vetgehalte der melk daarmee gelijken tred houdt durven we niet beloven. Neen in de regel gaat dat, achteruit. Wanneer de melk naar een zuivelfabriek gebracht wordt, valt het daar wel op en men komt dan wel eens een kijkje nemen of er soms met de voeding iets niet in orde is.

Een derde zaak, die bij de melkgift de aandacht verdient is het melken Vooral in de zuivere landbouwstreken is het melken niet in ere en men vergeet daar, dat het melken een kunst is, die men daar niet zo kent. Want het trekken aan spenen kan men toch nog geen melken noemen. Het is dan ook goed gezien van zuivelconsulenten en melkfabrieken melkerscursussen te organiseren, waar de boerenzoons en dochters en ook de arbeiders het goed melken machtig kunnen worden. Een goede melker kan wel 5 liter en meer uit een koe halen en dat is dan de beste en vetrijkste melk, Wanneer men 3 maal melkt zal men meer melk winnen, dan wanneer dit 2 maal gebeurt. De gezondheids toestand van de koe ook een woordje meesprekt is te begrijpen.

Wat de leeftijd betreft, na het 4e kalf is de melkgift het grootst Deze blijft dan een jaar of drie gelijk om daarna terug te loopen De productie bij verschillende koeien is afhankelijk van het ras en van de individuele aanleg. Bekend is dat de zwart bonte koeien meer melk geven dan de blaarkoppen, maar ook onder die zwartbonte zijn de opbrengstverschillen zeer groot.

Zo kwam het op een stal voor dat er door de ene koe in een melkperiode 2300 L. in de emmer bracht en een ander van dezelfde leeftijd 6300 L. Op een ander bedrijf liepen de uitersten van

2900 L. tot 7300 L. Hieruit mag voldoende blijken, dat het nodig is bij de aankoop van een melkkoe ook het een en ander te weten van de aanleg, wat mogelijk is door de melklijsten van de moeder op te vragen en ook welke stier de vader is, na te gaan. Want die heeft een verbazend groten invloed op de productie.

Breskensche Courant, 19-12-1928; P. 2/4

IJZENDIJKKE.

Donderdag hield de heer Zwagerman, rijkszuivelconsulent een lezing alhier om te komen tot de stichting van een zuivelfabriek. Er was grote belangstelling.

In zijn lezing betoogde hij, dat veehouderij een noodzakelijk onderdeel is van akkerbouw. Zeeuwsch Vlaanderen is uitstekend geschikt voor veehouderij doordat er veel dijken zijn en veel land, dat voor niets anders geschikt is; door de vele afval (bietenkoppen). Melkvee werpt meer winst af dan mestvee. Meer melkvee geeft ook meer stalmest, die ook bij aanwending van kunstmest niet gemist kan worden. Van de Zeeuwsche veestapel is slechts een vierde deel melkvee, de rest jong en mestvee. In Zeeuwsch-Vlaanderen zijn ongeveer 1000 veehouders met 4000 koeien, die 15 milj. K.G. melk produceren, ²⁵ waarvan 2½ milj. Gebruikt wordt door de bevolking, 1 milj. Voor kalvers en varkens en 1½ milj. voor boter, dat is ongeveer 400.000 K.G. boter of 14 K.G. per hoofd (per jaar). In Holland 5 K.G. per hoofd. De boterbe-reiding op de boerderij wordt door veel bezwaren gedrukt, niet het minst de drukte van de boerin. De opbrengst is niet zo hoog als op de fabriek, terwijl de kwaliteit daar doorgaans be-ter is.

De heer Zwagerman drong aan op het stichten van een roomverwerkingsfabriek, die minder stichtingskosten vraagt en die minder onkosten voor het afhalen der room en ook met minder personeel kan werken. Hij garandeerde evenveel opbrengst voor de boeren bij minder werk, waarschijnlijk zal de opbrengst voor de boeren groter zijn Volgens hem zijn er drie fabrieken nodig nl. te Aardenburg (reeds met succes in werking) te IJzendijke en te Nieuwvliet. In IJ-zendijke zou de fabriek op 1500 koeien kunnen rekenen. In beginsel traden 58 boeren met 294 koeien toe. Er werden commissies benoemd voor IJzendijke, Biervliet, Schoondijke, Water-landkerkje en Hoofdplaat.

In tabel: Rundveehouderij Zeeuws Vlaanderen 1927 / '28

Rundvee	16.000	Jongvee, mestvee en melkvee
Melkvee	4000	1000 melkveehouders
Melk	15. Mln L	2½ Mln. gaat naar de bevolking, 1 Mln. Kalveren / varkensfokkerij 1½ Mln. botermakerij (goed voor 400.000 KG. boter)

25 De heer Zwagerman gaat hier dus uit van een gemiddelde melkgift op Z.V. van 3750 L / Jr. Dat is boven het landelijk gemiddelde van 3224 L. ! (ZHN.)

Nog 2 Boterfabrieken in het IV-de District.

In de Oost- zowel als in de Westhoek van het IVe District – Zeeuws-Vlaanderen - wordt een krachtige actie gevoerd, om, naar het voorbeeld van Aardenburg en Kloosterzande, ook te IJzendijke en Nieuwvliet te komen tot de stichting van Coöp. Boterfabrieken. De fabriek te IJzendijke zou de gemeenten: IJzendijke, Waterlandkerkje, Schoondijke, Biervliet en Hoofdplaat bestrijken. Die te Nieuwvliet de gemeenten: Nieuwvliet, Groede, Breskens, Zuidzande, Retranchement en Cadzand. Oostburg ligt op de grens der drie gebieden.

Willen deze pogingen niet alleen slagen, maar ook succes geven voor de toekomst, dat leerde de ondervinding te Aardenburg en te Kloosterzande, dan moet de medewerking van de beginne af aan zo groot mogelijk zijn. Om dit te bevorderen willen we hierbij nog eens in het kort iets vertellen van de gang van zaken te Aardenburg en te Kloosterzande en tevens enkele kwesties uiteenzetten, die voor velen nog niet geheel duidelijk zijn.

De fabriek te Aardenburg begon in Juni 1928 te werken met 63 leden. Dat ledental is voortdurend gestegen en bedraagt thans 133. Geheel vrijwillig traden al die nieuwe leden toe, hoewel de laatsten daarvoor *f* 10,- per koe moesten offeren. Velen, die eerst beweerden, dat de fabriek alleen goed was voor boerinnen, die geen goede boter konden maken, die afzijdig bleven, omdat ze niet gaarne hun afnemers in de steek wilden laten en die voor hun boter de hoogste prijs op de veiling bedongen, traden later toch toe. Ze ontdekten dat de leden der fabriek van veel werk ontlast werden en ook nog meer geld maakten.

Vanaf 1 Juni tot 31 December ontving de fabriek te Aardenburg 135.412 KG. room en maakte 34.042 KG, boter. Over 1929 wordt de boterproductie begroot op minstens 70.000 K.G. De 14-daagse uitbetaling was steeds zeer bevredigend en bovendien is een flink bedrag voor aflossing beschikbaar.

Bij eerste opzet, toen er ongeveer 50 leden waren, werd berekend, dat de totale stichting niet meer mocht kosten dan ongeveer *f* 20.000. Men mag n.l. bij een coöperatie nooit uit het oog verliezen het verband tussen de hoeveelheid grondstof, waarvan men zeker is en het stichtingskapitaal. Het was daarvoor nodig de gebouwen enigszins te beperken en machines en werktuigen grotendeels uit de tweede hand te kopen. De snelle toename van het ledental maakte al na enige maanden uitbreiding nodig. Zulks is niet voordelig. Beter is het direct zó te bouwen en te installeren met werktuigen, dat men verdere groei, zonder grote kosten te maken, kan bijhouden.

Heeft men in de beginne 300 aandelen geplaatst, dan is men verzekerd van voldoende grondstof om het gebouw groot genoeg te maken voor de te verwachten groei. Ook de vereiste machines kunnen dan direct, met het oog op de toekomst, groot genoeg worden genomen.

Wat Kloosterzande betreft kan worden meegedeeld, dat deze fabriek in April 1927 met 43 leden begon te werken. In 1928 moest de te klein opgezette fabriek verdubbeld worden. Nu zijn er 98 leden waaronder er zelfs 26 uit Zuiddorpe,

Voor het tot stand komen der boterfabrieken te IJzendijke en Nieuwvliet is dus allereerst nodig, dat men zeker is van de levering van een voldoende hoeveelheid grondstoffen. Deze zekerheid verkrijgt men door de leden aandelen te doen nemen. Een aandeel verplicht tot de le-

vering van minstens 100 en hoogstens 150 KG. botervet per jaar. Wie geen melk van betekenis verkoopt, kan zonder bezwaar een aandeel per melkkoe nemen. In het reglement komt een bepaling, dat overmacht (ziekte in het gezin en van het vee enz.) van deze verplichting ontheft. Wie afwacht om zich later als de zaak goed gaat, aan te sluiten, verhindert misschien de oprichting of drijft de stichtingskosten omhoog.

Tweedes moet een gebouw gesticht en van werktuigen voorzien voor de uitoefening van het bedrijf. Daarvoor is kapitaal nodig. De totale stichtingskosten liggen tussen f 20.000 en f 35.000 al haar gelang men de capaciteit van de fabriek neemt en geheel nieuw of gedeeltelijk met gebruikte werktuigen installeert.

Dit stichtingskapitaal wordt van de Boerenleenbank geleend. De leden zelf moeten dus niets storten. De Boerenleenbank verlangt echter zekerheidsstelling. Daarvoor is het nodig op elk aandeel een zekere aansprakelijkheid te leggen. In Aardenburg en Kloosterzande tot ten hoogste f 60 per aandeel. Hoe meer aandelen bij de stichting geplaatst zijn, des te lager kan die aansprakelijkheid gesteld worden. Men stelt dit bedrag zelf vast als men de statuten goedkeurt en de coöperatie sticht. Sommigen menen, dat uit bedrag voor de fabriek te IJzendijke al vastgesteld is op f 100 per aandeel. Dat is echter geenszins het geval. Dit bedrag is alleen als maximum gesteld. Men zal daar dus bij de oprichting niet boven maar wel beneden kunnen gaan.

Waar de leveringsplicht en de aansprakelijkheid aan de aandelen gebonden zijn, moet het duidelijk wezen, dat uittreding en overdracht van aandelen aan voorwaarden moeten worden gebonden.

Met het oog hierop wordt bepaald, dat overdracht van aandelen aan andere veehouders in het gebied der coöperatie steeds mogelijk is.

Voorts dat elke drie jaar uittreding van ieder vrij staat, onder voorwaarde dat het Bestuur de uittredende kan verplichten, zijn aandelen vol te storten.

In het reglement komt ook voor dat uittreding met inlevering der aandelen zonder enige storting mogelijk is: bij sterfgeval, vertrek naar elders of wegens andere dwingende redenen, mits het Bestuur oordeelt dat zulks niet gaat ten koste van de kredietwaardigheid of bloei der Vereniging.

De opzet is, dat de fabriek verzekerd blijft van voldoende grondstof en dat de lening der Boerenleenbank voldoende gedekt blijft. Overigens moeten de verplichtingen zo weinig mogelijk de vrijheid van handelen beperken en drukken op de leden.

Door de regeling der beperkte aansprakelijkheid en zeer soepele bepalingen voor uittreding, hebben de oprichters het zelve in de hand de verbintenis zo weinig mogelijk drukkend te maken

Veel argumenten pleiten voor verhuizing der boterbereiding van de boerderij naar de fabriek. De boerin wordt van veel werk ontlast en de geldelijke opbrengst wordt groter. Kloosterzande en Aardenburg bewezen, dat dit vraagstuk op een eenvoudige, niet kostbare manier op te lossen is.

Het zou jammer zijn wanneer na zulke goed geslaagde voorbeelden in de buurt, de plannen te IJzendijke en te Nieuwvliet niet of maar half slaagden. Als er veel „kat-uit-de-boom-kijkers” zijn, wordt dat het geval.

ZWAGERMAN.²⁶

26 In de Breskensche Courant van 06-03-1929 staat een verhaal van Zwagerman over de lagere opbrengst van de Boerenboter te Oostburg t.o.v. Fabrieksboter van Roosendaal – zie bij Aardenburg

CADZAND.

Voor een 25-tal belangstellenden, w.o. enige vrouwen, zette Donderdagmiddag de heer C. Zwagerman, rijkszuivelconsulent te Middelburg, ten huize van dhr. A. van Dale alhier, in een met aandacht gevolgde lezing op duidelijke wijze het nut en voordeel uiteen van de oprichting ener coöperatieve roomboterfabriek.

Aan de hand van cijfers, ontleend aan de uitkomsten, die een dergelijke onderneming te Aardenburg en Kloosterzande bereikt, beredeneerde hij de bestaansmogelijkheid ener zodanige fabriek, te stichten in de gemeente Nieuwvliet, dat min of meer als een centrum kan beschouwd worden van de plaatsen, die buiten het rayon liggen der fabriek te Aardenburg en van die te IJzendijke te stichten, en wees hij er op, dat hoe kleiner de fabriek, hoe duurder de kostprijs der boter wordt. Het is derhalve gewenst een zo groot mogelijk aantal aandelen geplaatst te krijgen, om niet aanstonds naar meerdere fabriekscapaciteit te moeten uitzien. Op het eind der vergadering bleek, dat er 165 aandelen voorlopig waren toegezegd.



Meer hier over bij IJzendijke

De fabriekmatige zuivelbereiding in Zeeland

en de drie roomontvangende coöperatieve zuivelfabrieken in Zeeuws-Vlaanderen.

Deel I

Op 15 oktober jl. werd de coöperatieve zuivelfabriek „Eensgezindheid” te IJzendijke geopend. Van nu af aan mag gesproken worden van het klaverblad der drie Zeeuwsch-Vlaamsche room-ontvangende boterfabrieken.



De boter- en tiermarkt te Middelburg.

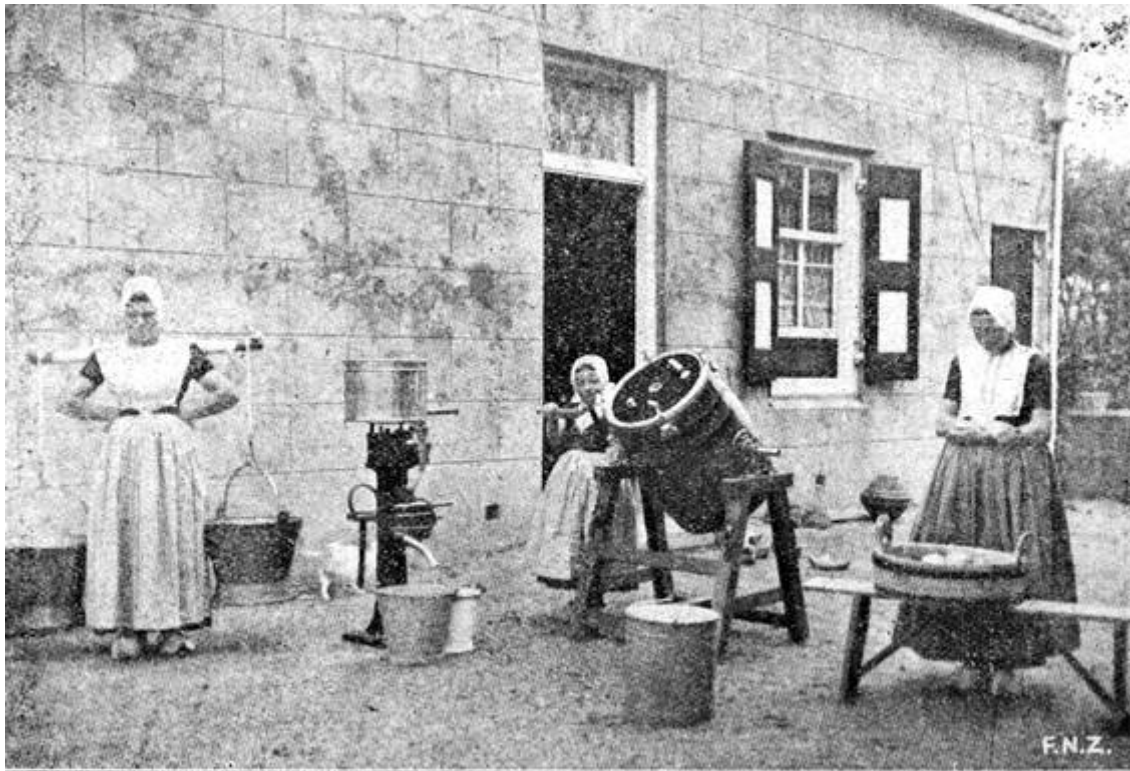
De beide zusterverenigingen te Kloosterzande en te Aardenburg dateren van 1927 en 1928. Deze vorm van fabriekmatige zuivelbereiding is voor ons land zeer bijzonder. De resultaten tot heden verkregen zijn zeer bevredigend. Daarom leek het mij wel interessant, de lezers van het Orgaan iets naders mee te delen over de motieven, die geleid hebben tot het kiezen van deze nu afwijkende vorm en over de inrichting en werkwijze van deze fabrieken.

Ik wil beginnen met enige historische bijzonderheden.

Zeeland was altijd een akkerbouwende provincie. De akkerbouw was, en is nu nog steeds de specialiteit van de Zeeuwse boer, alsmede van de landarbeiders aldaar. Vroeger was en nu is het dan ook zo, dat, het boerenerf, de dijken en wat land in de onmiddellijke omgeving der boerderij uitgezonderd, alleen dát land als blijvend grasland geëxploiteerd werd, dat door hoogteligging of grondsoort minder geschikt was voor bouwland.

De verzorging van het melkvee en het melken behoorden; ook nooit tot de geliefde werkzaamheden van het personeel.

²⁷ Dit verhaal over Zeeland is ook los geplaatst en in andere *Zeeland MAPPEN*! - (ZHN.)



Moderne hulpmiddelen. Werktuigen voor boterbereiding op Walcheren.

Deze omstandigheden hebben altijd hun stempel gedrukt op de melkveehouderij in Zeeland en eveneens op een uitvloeisel daarvan gedurende de laatste 50 jaar, nl. de ontwikkeling der fabriekmatige zuivelbereiding.

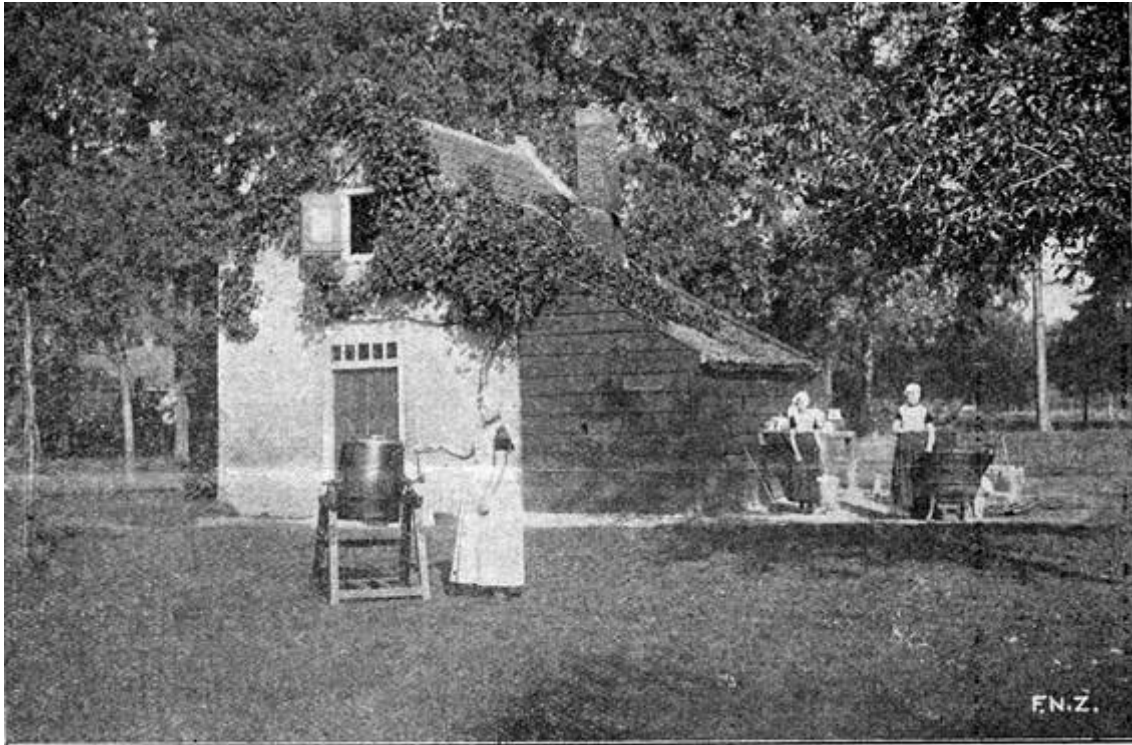
Omstreeks 1880 telde Zeeland op ongeveer 140.000 HA. land in cultuur een veestapel van ongeveer 66.000 stuks, waaronder ongeveer 27.000 melkkoeien. De melk diende gedeeltelijk voor de menselijke consumptie en voor de ook toen reeds vrij belangrijke opkweek van jongvee, werd echter grotendeels op de boerderij tot boter verwerkt. Kaasbereiding kwam praktisch gesproken niet voor. De melk werd in geglazuurde stenen testen in de kelder ter ontroming gezet en de room afgenomen, als de ondermelk reeds dik was. Deze room werd twee of drie maal per week, in een door een paard of hond gedreven of met de hand bewogen stoot- of schommelkarn gekarnd. De boter was door primitieve hulpmiddelen, de kleinheid der veestapels en geringe vakkennis, zeer ongelijkmatig en weinig duurzaam. Ze werd in de naaste omgeving der productieplaatsen geconsumeerd.

De afzet geschiedde: op botermarkten in de grotere plaatsen, aan winkeliers, aan particulieren en aan rondrijdende handelaren. De opbrengst was gering, vooral in de eerste zomermaanden, als de productie groot was, en in de herfstmaanden, als het vet der slachtvarkens het boterverbruik sterk verminderde. Op de grotere bedrijven, als daaraan voor akkerbouw minder geschikt land was, werden 8 tot 12 melkkoeien gehouden. Meestal telde het bedrijf echter van 3 tot 8 melkkoeien. De veehouderij werd, terwille van de mestproductie, een noodzakelijk kwaad geacht.

De beweging voor de fabriekmatige zuivelbereiding, die in 1880 zich in alle delen van ons land openbaarde, ging ook aan Zeeland niet geheel ongemerkt voorbij. Verschillende kleine

handkracht- en stoomboterfabrieken werden ook daar opgericht. De drijfveren voor die stichting waren gewoonlijk:

- a) het streven naar werkvermindering voor de boerin;
- b) primitieve hulpmiddelen op de boerderij voor de boterbereiding, speciaal slechte kelderinrichting en watervoorziening;
- c) moeilijke afzet der boerenboter en lage prijzen;
- d) moeilijkheden met de bereiding in tijden van geringe melkproductie.



Karnhuis, Victoria tuimelkarn en spoelplaats op een boerderij te Heinkesand.

Sommigen vreesden wel, dat de boerin te veel „dame” zou worden. Vele boerinnen verzetten zich heftig, omdat de inkomsten uit de boterverkoop altijd voor huishoudgeld bestemd waren geweest en ook, omdat ze gaarne met de boter ter markt gingen. Veeltijds stelde men geen vertrouwen in de directeur van een fabriek. De boeren hadden bezwaren tegen de fabrieks-ondermelk, die veel minder goed voor de kalveren zijn zou.

Deze veronderstelling bleek juist te zijn en heeft de fabriekmatige zuivelbereiding in Zeeland veel afbreuk gedaan. Velen wilden er ook niet aan, zelf in de huishouding fabrieksboter te gebruiken. De bezwaren om de fabrieksboter af te zetten werden breed uitgemeten en bleken in Zeeland niet gemakkelijk te overwinnen. Tenslotte kwam, in verband met de verspreide ligging der boerderijen en de slechte wegen, het transportbezwaar ook dikwijls sterk naar voren.

Tenslotte deed, tegelijkertijd met de ideeën over fabriekmatige zuivelbereiding, de handkrachtcentrifuge haar intrede in Zeeland. Dit gaf arbeidsbesparing en een verhoogde boterproductie en ook verbetering van de kwaliteit.

Onderstaande tabel geeft bijzonderheden omtrent de geschiedenis der fabriekmatige zuivelbereiding in Zeeland.

In 1890 wordt melding gemaakt van het bestaan van een zuivelfabriek in Zeeland, n.l. te Zonnemaire.

In 1898 bestonden de volgende fabrieken :

Poortvliet	Coöp. Handkrachtfabriek .	Ongeveer	10.000	kg	boter
Stavenisse	Coöp. Stoomkrachtboterfabriek	"	11.000	"	
Nieuwerkerk	Coöp. Stoomkrachtboterfabriek .	"	56.000	"	
Zonnemaire	Coöp. Stoomkrachtboter- en kaas fabriek met ontromingsstation te Haamstede	"	5.000	"	kaas
Wemeldinge	Coöp. Handkracht boterfabriek .	"	8.000	"	boter
Kruiningen		"	1.800	"	"
's Heer-Arendskerke	Coöp. Stoomkrachtboterfabriek	"	21.000	"	"
Sluis	N.V. Stoomboterfabriek	"	15.000	"	"
Axel	Coöp. Handkracht boterfabriek . . .	"	12.000	"	"
Hontenisse	Coöp. Stoomkracht boterfabriek .	"	43.000	"	"
St. Jansteen	Coöp. Handkrachtboterfabriek . .	"	10.000	"	"

In 1904 bestonden de fabrieken in Poortvliet, Kruiningen en St. Jansteen reeds niet meer.

Fabrieken waren echter nog tot stand gekomen te:

Middelburg	Part.	Stoommelkinrichting en	boterfabriek
Idem	"	"	"
Vlissingen	"	"	"
Souburg	"	Handkrachtmelkinrichting	"
Aardenburg	"	Handkrachtboterfabriek	
Oostburg	"	"	
Schoondijke	"	"	
IJzendijke	"	"	

In 1907 bestonden de fabrieken te Zonnemaire, Axel, Aardenburg, Oostburg, Schoondijke en IJzendijke ook niet meer. In Kruiningen was een particuliere fabriek voor kaasbereiding tot stand gekomen.

Tussen 1907 en 1918 werden nog de volgende fabrieken opgeheven: Stavenisse, Nieuwerkerk, Haamstede, 's Heer-Arendskerke, Sluis, Hontenisse, Souburg.

Daarna hadden nog de volgende veranderingen plaats: De opgeheven coöp. stoomboterfabriek te Nieuwerkerk werd als particulier bedrijf opnieuw geopend²⁸. Een particuliere melkinrichting en boterfabriek- te Middelburg ging over aan een coöperatieve vereniging.

Dat de fabriekmatige zuivelbereiding in Zeeland niet als in de meeste andere delen van ons land tot ontwikkeling kwam, moet aan de volgende oorzaken worden toegeschreven.

1. De melkveestapel was en bleef in de meeste delen van de Provincie te dun.
2. De voorwaarden voor de ontwikkeling van de melkveehouderij waren in deze vruchtbare akkerbouwprovincie niet gunstig.
3. Van de vroeger opgeheven fabrieken hebben zeer vele gesukkeld met :
 1. hoge transportkosten der melk;
 2. moeilijkheden bij de afzet der boter;

²⁸ Uit knipsels blijkt dat dit in 1921 / '22 is gebeurt! (ZHN.)

3. ondeskundig personeel;
4. te geringe melktoevoer en daardoor hoge bedrijfskosten;
4. in de oorlogsjaren heeft een tijdelijke, zeer sterke vermindering van de veestapel plaats gehad.

De moeilijke levensomstandigheden voor de zuivelfabrieken in Zeeland waren oorzaak, dat ook het verenigingsleven op zuivelgebied daar een kort en kwijnend bestaan heeft gehad. Het Botercontrôlestation in Zeeland heeft bestaan van 1904 tot 1913. De Zeeuwse aangeslotenen zijn toen overgegaan naar Eindhoven.



De botermarkt te Maldegem (België)
waar vroeger heel wat boter van de nu bij Aardenburg aangesloten veehouders verkocht werd.

De Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Zeeland bestond slechts over de jaren 1901 en 1902.

De tegenwoordige toestand op het gebied van de melkveehouderij en zuivelbereiding in Zeeland kan als volgt omschreven worden:

Van de Zeeuwse cultuurgrond bestaat ongeveer 24% uit blijvend grasland. Op Walcheren, het meest uitgesproken weidegebied, is dit 54 %; op Noord-Beveland slechts 13 %.

Dit weiland, benevens ongeveer 9000 H.A. klaver en kunstweide, dient 's zomers voor de voeding van een rundveestapel van ongeveer 75.000 stuks, waaronder ongeveer 25.000 melkkoeien en bovendien van ongeveer 25.000 paarden. Bovendien wordt daarvan het hooi voor de winter gewonnen. De hooirantsoenen van het Zeeuwse rundvee zijn echter 's winters meestal zeer klein. In de maanden oktober, november en december spelen bovendien de suikerbietenkoppen en -bladeren een grote rol bij de veevoeding.

De jaarlijkse melkproductie in Zeeland bedraagt op ongeveer 6000 bedrijven naar schatting 90 miljoen kg.

Deze melk krijgt de volgende bestemming :

Voor de menselijke consumptie	20	miljoen	kg. is	12	%
Voor de kalveren en ander vee	6	„	"	6 ½	%
Naar de fabrieken (4 milj. kg consumptiemelk inbegrepen)	25	„	"	27 ½	%
Voor de boterbereiding op de boerderij	43	„	"	48	%

De volgende fabrieken bestaan thans:

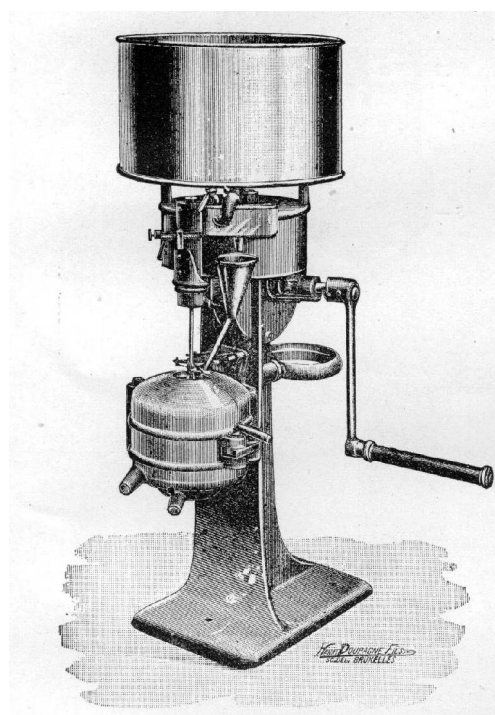
Nieuwerkerk	Part. Roomboterfabriek	Ongeveer	3	miljoen	kg. melk
Wemeldinge	Coöp. Motorboterfabriek	"	¾	"	"
Goes	Coöp. Melkproductenfabriek	"	1¼	"	"
Middelburg	Coöp. Melkinrichting. en Zuivelfabriek	"	4	"	"
Middelburg	Part. Melkinrichting en boterfabriek	"	2	"	"
Vlissingen	Part. Melkinrichting en Zuivelfabriek	"	1½	"	"
Kloosterzande	Coöp. Roomontvangende fabriek	"	1¼	"	"
Yzendijke	Coöp. Roomontvangende fabriek	"	1½	"	"
Aardenburg	Coöp. Roomontvangende fabriek	"	2¼	"	"

Bovendien gaat er van Schouwen nog ongeveer 1½ miljoen kg. melk naar Rotterdamsche fabrieken, 3 milj. kg van Tholen naar een tweetal Brabantse fabrieken en 2 milj. kg. van Walcheren naar Rotterdam.

Op de Zeeuwse boerderijen wordt dus thans nog ongeveer 1½ milj. kg. boter gemaakt. Algemeen worden daarvoor centrifuges en tuimelkarntjes gebruikt. De meest gebruikte centrifuge is de Melotte voor 175 tot 225 Liter per uur. Meer en meer komt de elektrische drijfkracht in gebruik.

De Zeeuwse boerin, die nog boter maakt en die in de regel met het vrouwelijk personeel voor het melken, de boterbereiding en -verkoop, de verzorging van kalveren, kippen en varkens zorgt, heeft dan ook gewoonlijk een zeer druk leven.

De boerenboter wordt in de regel voor meer dan 95 % in de naaste omgeving der productieplaats verbruikt. Ze wordt verkocht in kleine hoeveelheden op een tweetal veilingen te Zierikzee en te Oostburg. Voorts een steeds afnemend kwantum op de om zijn schoonheid en rijkdom aan klederdrachten wereldvermaarde botermarkt te Middelburg.



Melotte Handcentrifuge

Een deel wordt aan particulieren afgeleverd. De meeste boter wordt in winkels geleverd of aan rondrijdende handelaren verkocht. Ruilhandel met boter komt nog voor en dikwijls is de eierafzet op ongezonde wijze aan de boterhandel vastgekoppeld. De prijsbepaling der boerenboter, die niet op markten of veilingen verkocht wordt, is een tot op heden onopgelost vraagstuk.



Het 33 jaar in gebruik zijnde gebouwtje der coöperatieve boterfabriek te Wemeldinge.

De boterprijzen in de; verschillende delen der provincie lopen dan ook zeer uiteen. Op Walcheren zijn ze tijdelijk veel lager en tijdelijk heel wat hoger, dan die van de fabrieksboter. Vooral in Zeeuwsch-Vlaanderen en op Zuid-Beveland zijn die prijzen dikwijls nogal wat lager.

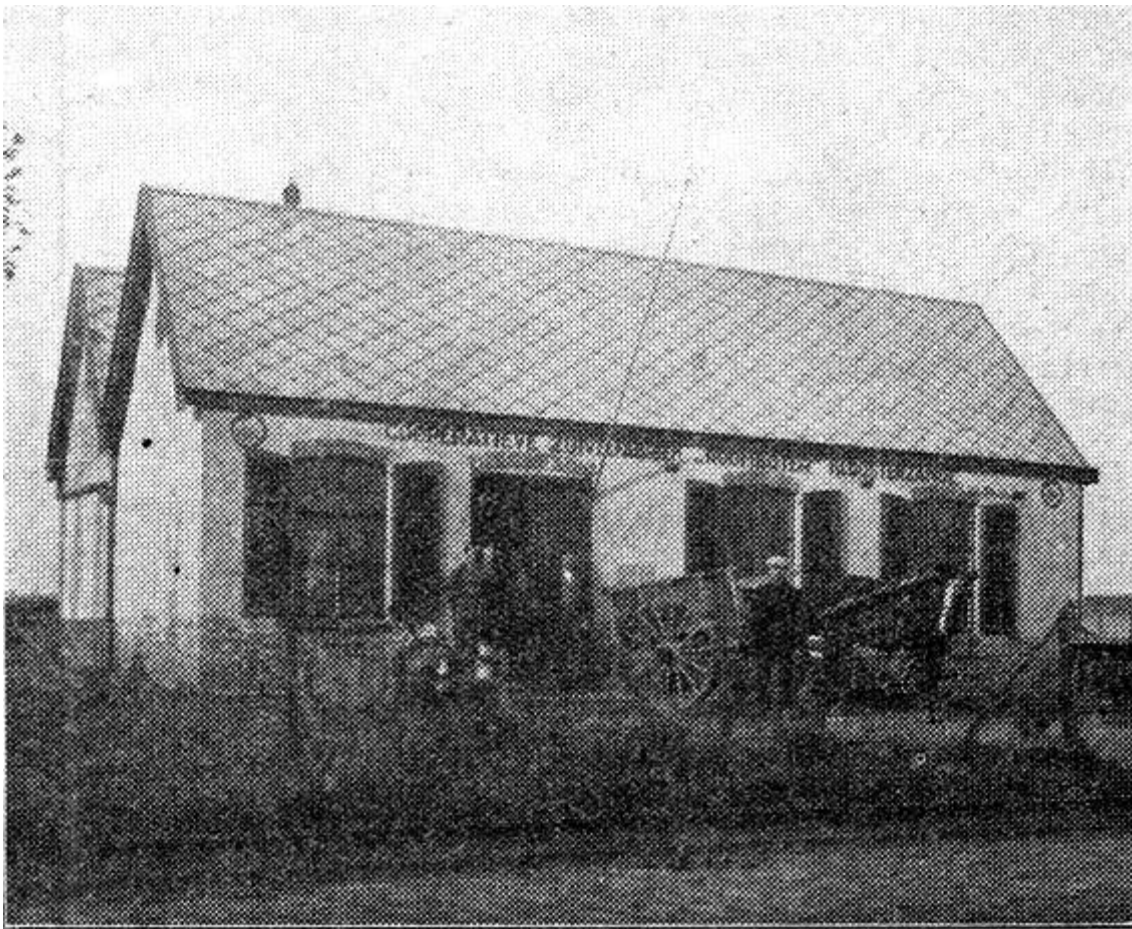
Hier volgt een staatje met enige gegevens over de laatste jaren.

		Gemiddelde prijs voor 52 weken		
		1926	1927	1928
Fabrieksboter	Roosendaal	1.97	2.03 ⁵	2.12 ⁵
Boerenboter	Zierikzee	?	1.94 ⁵	2.10 ⁵
"	Middelburg	2.02	1.99	2.08 ⁵
"	Goes	1.87 ⁵	1.81 ⁵	1.93
"	Oostburg	1.64	1.68 ⁵	1.81
"	Hulst	1.67	1.70	1.81

Deel II

Ondanks het feit, dat in Zeeland de in de jaren 1890 tot 1900 gestichte zuivelfabrieken vrijwel alle moesten worden opgeheven, bleef toch ook in dit akkerbouwgewest de behoefte aan gemeenschappelijke zuivelbereiding bestaan.

Op Schouwen en Duiveland ontstond een particulier bedrijf en kwam Rotterdam om melk. De meeste zetten hier de centrifuge op stal. Op Tholen kwamen sedert een paar jaar twee Noord-Brabantse fabrieken om de melk. Gevolg: de boterbereiding op de boerderij²⁹ is vrijwel verdwenen. Op Zuid-Beveland gaat de kleine motorkrachtsfabriek te Wemeldinge een nieuwe fabriek bouwen met veel groter capaciteit, om misschien ook straks roomlevering te gaan toelaten. In Goes een grote melkproductenfabriek geopend, die de melk van Westelijk Zuid-Beveland hoopt te verwerken.



Coöp. Boterfabriek te Kloosterzande, na de vergroting in 1928.

Op Walcheren is de coöperatieve melkinrichting een krachtig bedrijf. Daarnaast heeft men echter ook nog tamelijk belangrijke particuliere bedrijven, melkverkoop naar Rotterdam en vrij veel boterbereiding op de boerderij (ongeveer 30 % melk).

In Zeeuws-Vlaanderen werd tot voor twee jaar alle niet voor de consumptie benodigde melk op de boerderijen tot boter verwerkt.

Onderstaande gegevens kunnen enig beeld geven van de betekenis van melkveehouderij en zuivelbereiding voor deze streken.

29 Stond in oorspronkelijke tekst 'fabriek' - (ZHN.)

Oostelijk Zeeuws Vlaanderen.

Blijvend weiland 13 % van de cultuurgrond.

Veehouders 1750. Runderen 17000 stuks. Melkkoeien 5100. Melkproductie 19 milj. kg. per jaar. Voor consumptie en jongvee 6 milj. kg. per jaar. Voor boter op de boerderij 13 milj. kg. per jaar.

Westelijk Zeeuws-Vlaanderen.

Blijvend grasland 16% van de cultuurgrond. Veehouders 1000. Runderen 15000. Melkkoeien 4000. Melkproductie 15 milj. kg. per jaar. Voor consumptie en jongvee 3½ milj. kg. per jaar. Voor boterbereiding op de boerderij 11½ milj. kg. per jaar.

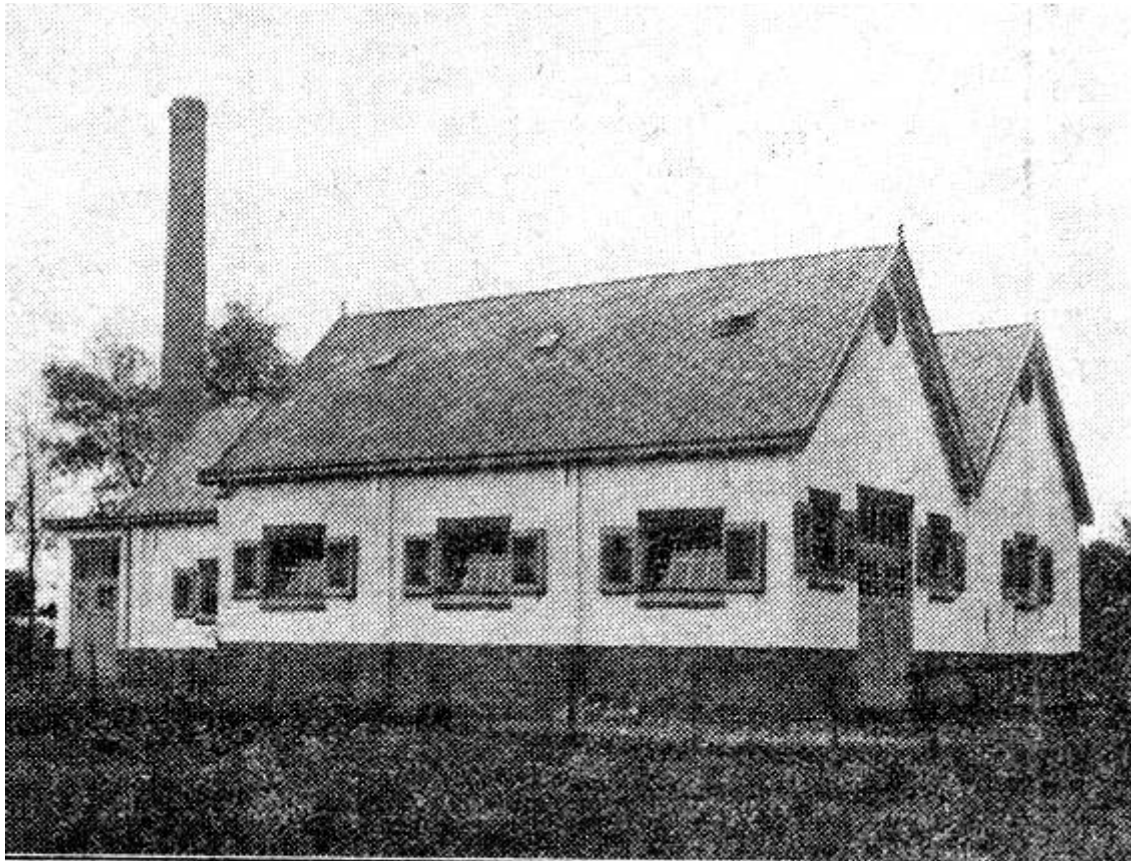
De totale boterproductie bedroeg voor enige jaren ongeveer 850.000 kg per jaar of 11 kg. per hoofd der bevolking.

In deze gebieden werd sedert 1924 de stichting van coöperatie, roomontvangende boterfabrieken gepropageerd. Vooraf was vastgesteld, dat het onmogelijk was grotere centrale boter- en kaas of melkproductenfabrieken te stichten. Ook was bekend, dat de uitgebreide jongvee-aanfok, die in het akkerbouwbedrijf thuis hoort en de belangrijke varkensfokkerij, de ondermelk moeilijk konden ontberen en in de meeste gevallen deze behoorlijk tot waarde konden brengen.

Het stelsel: fabrieken, die alleen room ontvangen en die geen afvalproducten terug leveren, werd nu gekozen om de volgende voordelen.

1. De transportkosten blijven binnen redelijke grenzen. Alle leden krijgen een dubbel stel bussen, elk van 10 liter inhoud. In plaats dat nu b.v. 100 liter melk van de boerderij naar de fabriek gaat en op dezelfde dag 85 liter ondermelk weer terug wordt, 's zomers 6 maal per week en 's winters 4 maal, in één reis 1,5 liter room vervoerd. De roomontvangende fabriek te Aardenburg ontving het eerste boekjaar ongeveer 200.000 kg room. Om deze aan te voeren, hebben 2 auto's elk (30 X 6 + 22 X 4) X 60 K.M. is 16080 K.M. afgelegd. Was Aardenburg een melkontvangende fabriek geweest, zo zou de afgelegde weg voor elke auto 32160 K.M. hebben bedragen en de te vervoeren vracht 1.3 milj. kg. heen en 1.1 milj. kg. terug. Daarvoor waren zeker 4 auto's nodig geweest. Het roomtransport kost Aardenburg nu ongeveer 7 cent per kg boter of omgerekend ongeveer 25 cent per 100 kg melk. Bij melktransport werd dat zeker ongeveer f 1,-- per 100 kg. Hierbij moet ook gerekend worden met het feit, dat veel Zeeuwse hofsteden vrij ver van de weg liggen. Het brengen van de volle melk naar de weg en het enige uren later weer terughalen van de ondermelk, moet meestal met kar en paard geschieden. Dat is gedurende drukke zaai- en oogstperioden zeer bezwaarlijk. De kleine roombusjes kunnen op de fiets naar de weg gebracht worden.
2. De warme, verse ondermelk is direct na het melken en centrifugeren beschikbaar voor kalveren en varkens. Vooral voor zeer jonge kalveren en biggen moet de waarde hiervan niet onderschat worden. Het product wordt altijd vers *vervoerd*. Waar de Zeeuw alle kalveren aanhoudt en in Zeeuwsch-Vlaanderen veel biggen kweekt, weegt dit voordeel zeker op tegen het nadeel, dat men de melk zelf centrifugeren moet.
3. De stichtingskosten van een moderne roomverwerkingsfabriek zijn zeer belangrijk lager dan van een gewone boterfabriek. Een fabriek, die een capaciteit heeft van 200.000 kg. boter per jaar, met eenvoudig huis voor de directeur en twee vrachtauto's, geheel modern ingericht, vraagt aan stichtingskosten f 50.000 á f 55.000.

4. De exploitatiekosten zijn belangrijk minder, vooral doordat men met veel minder personeel toe kan en veel minder brandstof behoeft.
5. De roombusjes worden aan de fabriek grondig gereinigd en uitgestoomd.
6. Het is veel gemakkelijker een kleine hoeveelheid room op de boerderij, vóór aflevering naar de fabriek, goed te verzorgen, vooral goed te koelen, dan een grote hoeveelheid melk. Het koelen en zo lang mogelijk apart houden van ongelijk oude room, blijkt dan ook in de praktijk geen grote bezwaren op te leveren.



Coöp. Boterfabriek Aardenburg.

Natuurlijk brengt de roomverwerking niet uitsluitend voordelen met zich. De volgende bezwaren kunnen worden genoemd.

1. De melk moet op de boerderij ontroomd worden. De ontroming geschiedt daar niet zo scherp als aan de fabriek. Wanneer de roomfabrieken enige tijd zorgvuldiger ontroming op de aangesloten boerderijen gepropageerd zullen hebben, neem ik toch aan, dat gemiddeld een ons boter per 100 kg melk minder gemaakt zal worden. Natuurlijk is dit niet verloren. Het ontromen kost ook tijd en geld. Gemiddeld kost een goede handkrachtcentrifuge f 200.- en gaat 15 jaar mee. Met onderhoud wordt dat per bedrijf ongeveer f 30.- per jaar of 10 cent per 100 kg melk. Ook het tweemaal per dag reinigen vraagt zijn tijd. Dit weegt echter meer dan ruimschoots op tegen de groter moeite van melktransport van en naar de weg en bussen schoonmaken.
2. Bij niet goed reinigen der centrifuges is er gevaar, dat de room minder deugdelijk wordt. Dit valt in de praktijk mee en is door controle en opvoeding nog veel te verbeteren.

3. Het bemonsteren, wegen en onderzoeken van de room eist meer zorgvuldigheid dan bij melk. De ervaring leert, dat deze moeilijkheden verre van onoverkomelijk zijn. De room wordt tot $\frac{1}{10}$ kg nauwkeurig gewogen; daarna elke zending bemonsterd uit de busjes. De verzamelmonsters worden 's zomers één maal per week en 's winters één maal in de 14 dagen, onderzocht met de Hammerschmidt butyrometer.
4. De meeste zorgen gingen in de richting van de kwaliteit der boter van deze fabrieken. De minder goede kwaliteit der boter uit de Amerikaanse, Nieuw-Zeelandse en andere buitenlandse *creameries* maakte velen uit de zuivelwereld huiverig voor de boter der eerste Zeeuwse room-ontvangende fabrieken. Het gelukte slechts met moeite voorlopig bij een zuivelverkoop-vereniging onder dak te komen en aan de botermijn te Roosendaal was men zeer gereserveerd. Zelf was ik op dit punt ook niet geheel gerust. Ik wist wel, dat de minder goede kwaliteit der boter uit de Amerikaanse creameries hoofdzakelijk het gevolg was van het leveren van veel te oude mengroom, maar was toch niet geheel zeker of de roomverzorging op de boerderijen en vooral de reiniging van de centrifuges voldoende zouden blijken.

Ook in deze zijn de voorlopige resultaten zeer gunstig. De beide fabrieken, te Kloosterzande en Aardenburg zijn deze zomer, na een proefperiode van ongeveer een jaar, als lid ingeschreven bij de Nationale Zuivelverkoopcentrale te Amsterdam. De Directeur schreef mij hierover het volgende :

„Aanvankelijk was ik bevreesd, dat de kwaliteit der boter de toets der critiek niet zou kunnen weerstaan. De kwaliteit is echter werkelijk meegevallen.”

Het rapport van de boter van Kloosterzande van deze vereniging luidde als volgt:

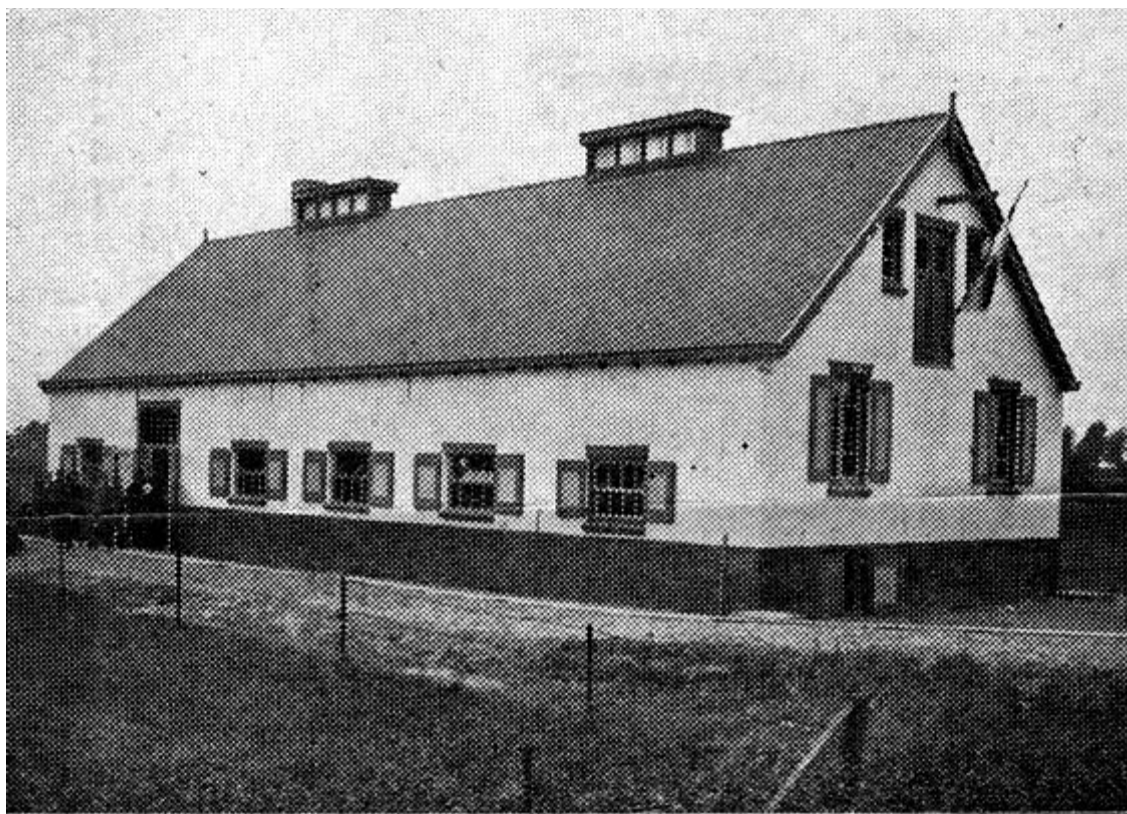
Van Uw fabriek werd de boter over de eerste 3 kwartalen van 1929 als volgt gekeurd:

Kloosterzande					Gemiddeld van alle inzendingen der leden
In Klasse	I	11	maal	30 %	69,5 %
	Ib	21	"	60 %	20 %
	II	4	"	10 %	9,4 %
	III	-			0,2 %
	IV	-			0,1 %

Aardenburg neemt geregeld deel aan de boterkeuringen van de *Brabantschen Zuivelbond*. De behaalde punten komen ongeveer overeen met het gemiddelde van alle aangesloten fabrieken.

Het is mijn overtuiging, dat de kwaliteit nog zal verbeteren door de systematische gevoerde propaganda voor goede roomverzorging op de boerderijen.

In Westelijk Zeeuwsch-Vlaanderen bestond voorlopig geen animo voor het stichten van zuivelfabrieken. Daarom werd, in samenwerking met de heer A. Collot d'Escury, zoon van wijlen de bekende F.N.Z.-voorzitter, in de omgeving van Kloosterzande een krachtige propaganda gevoerd. Deze pogingen slaagden. In april 1927 werd de eerste roomontvangende fabriek te Kloosterzande geopend.



De nieuwe Coöp. Roomboterfabriek te IJzendijke gezien vanaf den weg.

Door 45 leden werden 125 aandelen genomen. Alleen veehouders werden als aandeelhouders toegelaten. Op elk aandeel rustte de verplichting per jaar ten minste 100 kg en ten hoogste 150 kg botervet te leveren. De geldelijke aansprakelijkheid per aandeel was f 60.-. Bij overlijden, beëindiging van het bedrijf of verhuizing buiten het werkgebied der vereniging, hield ook de leveringsplicht op. Deze soepele regeling was oorzaak, dat vele leden gemakkelijk hun coöperatievrees overwonnen. Na 1 jaar telde Kloosterzande 50 leden met 133 aandelen.

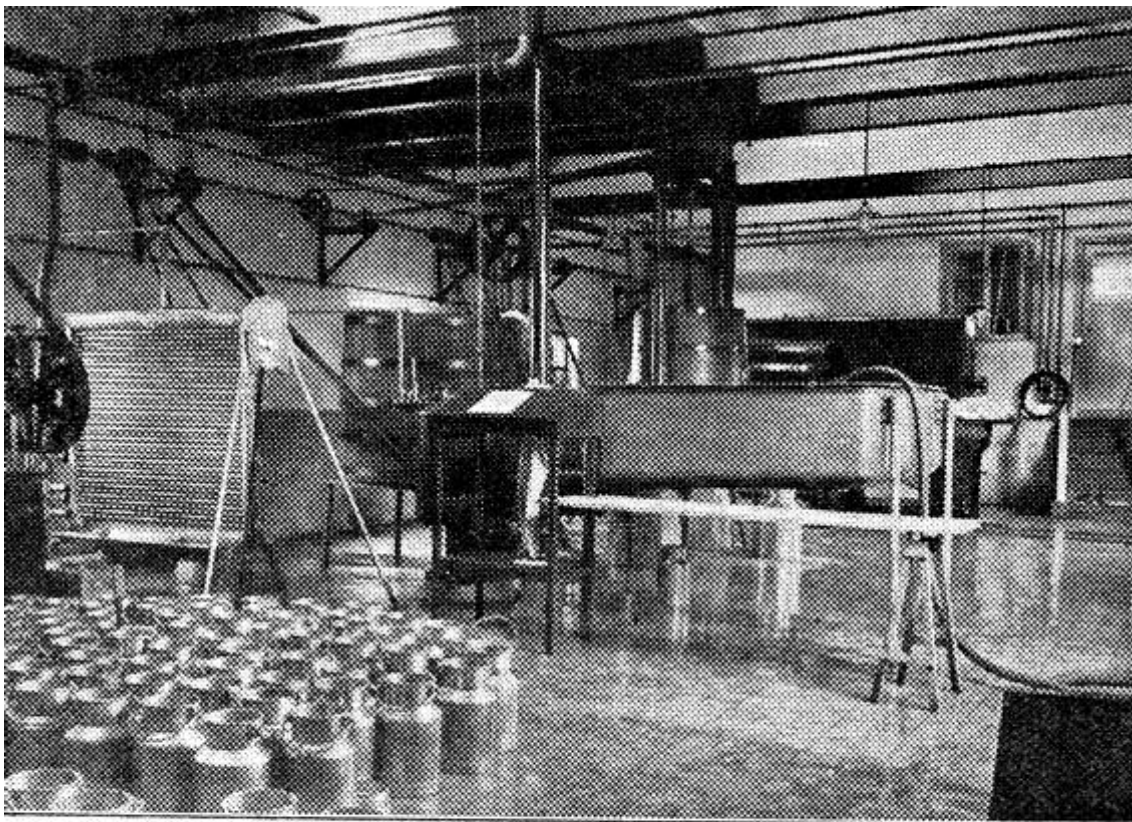
Het eerste jaar werden 15.000 kg boter en 54.000 kg karnemelk geproduceerd. Aan het einde van 1928 waren er 64 leden met 170 aandelen; thans zijn er 99 leden met 247 aandelen. In 1928 werden 31.000 kg boter en bijna 90.000 kg karnemelk geproduceerd. Er kon toen gemiddeld f 2.10 per kg botervet betaald worden plus 2 cent per kg ondermelk. Bovendien had een extra afschrijving plaats gehad van ongeveer 10 cent per kg botervet.

De stichting van het eenvoudige fabriekje, met werktuigen uit de tweede hand, had ongeveer f 8000 gekost. In 1928 was reeds een grote uitbreiding nodig, en werden verschillende nieuwe werktuigen aangeschaft. De totale stichtingskosten bedragen thans ongeveer f 20.000, waarvan op 1 febr. 1929 reeds f 6000 afgeschreven was.

Aardenburg volgde als tweede en begon in mei 1928 met 64 leden en 224 aandelen te werken. Deze fabriek was direct heel wat groter opgezet, toch werden ook hier weer de meeste werktuigen uit de tweede hand gekocht, mede omdat niet vaststond, in welke mate het ledental zou aangroeien.

Kloosterzande had een staande stoomketel en elektriciteit als drijfkracht. In Aardenburg werd een liggende stoomketel van 20 M² en een stoommachine van 15 P.K. geplaatst. Aan het einde van het eerste jaar bedroeg het ledental 133 met 490 aandelen. Thans zijn er 151 leden. De stichting der fabriek heeft ongeveer f 25.000 gekost. In 1929 was reeds een flinke uitbreiding noodzakelijk. Er werd een karnlokaal bijgebouwd en een grote nieuwe karn geplaatst. De totale stichtingskosten bedragen thans ruim f 35.000. Waarop ook al een flink bedrag afgeschreven is. De productie bedraagt thans ongeveer 80.000 kg boter en 225.000 kg karnemelk per jaar.

De goede resultaten, te Kloosterzande en Aardenburg bereikt, hebben er niet weinig toe bijgedragen, dat in de afgelopen winter de derde coöperatie te IJzendijke tot stand kwam. IJzendijke had het voorrecht te kunnen profiteren van de ervaringen van haar voorgangsters. Men durfde het direct aan, de fabriek geheel te installeren met nieuwe werktuigen en reeds bij de

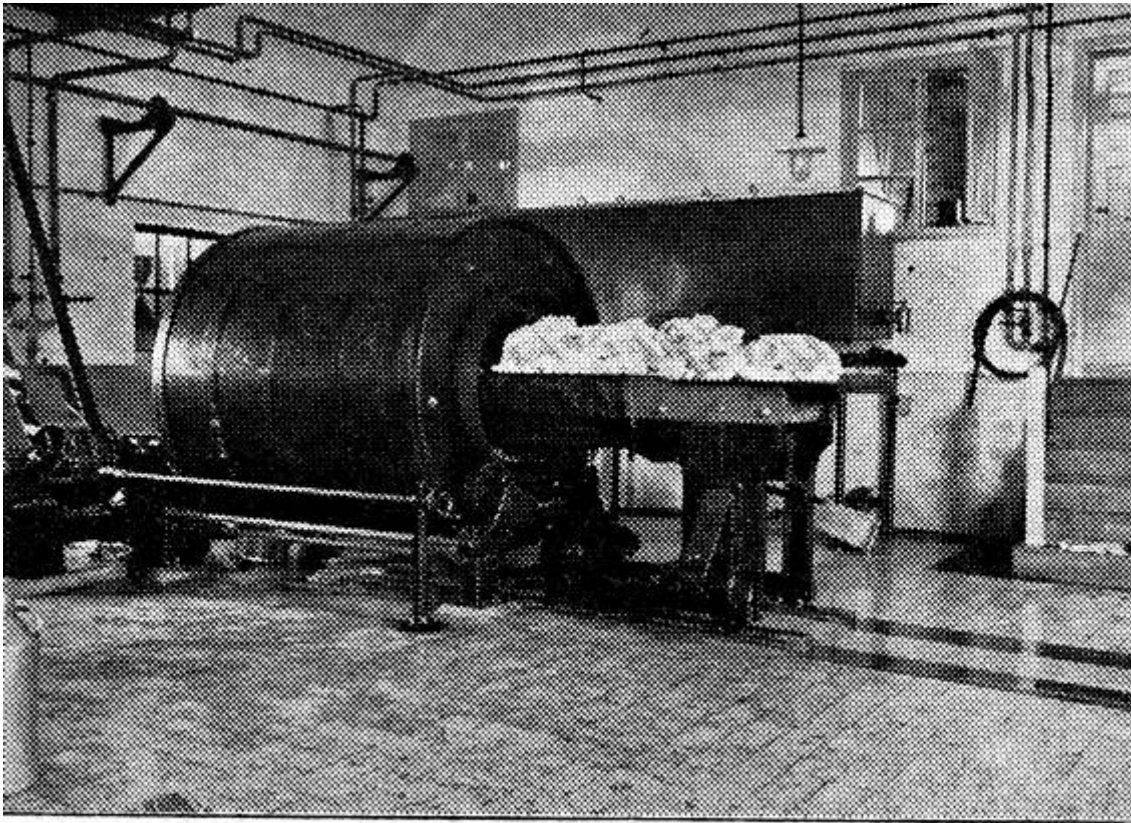


Interieur Coöp. Roomboterfabriek te IJzendijke.

stichting rekening te houden niet toekomstige groei.

In het gebied der IJzendijksche fabriek wonen ongeveer 250 veehouders, die voor aansluiting in aanmerking komen. Bij de inwerkingtreding op 15 oktober jl. waren 101 leden met 337 aandelen, aangesloten. Samen houden ze ongeveer een 500 melkkoeien.

De fabriek bestaat uit een gebouw van 23 X 9 M., verdeeld in twee delen. Boven de kelder vinden we het kantoor en het laboratorium. Daarboven de bergzolder. De fabrieksruimte is 9 X 18 M., met in een der hoeken het ketelhuis van 4½ X 3 M.



Karnkneder te IJzendijke.

Deze ruimten hebben flink hellende, zorgvuldig gelegde tegelvloeren, die door gaten in de muren afwateren op twee open betongoten buiten de fabriek: De muren zijn tot 1.30 M. hoog glad en afwasbaar afgemetseld; daarboven wit. evenals het dak, dat gecementeerd en wit is. Overal zijn ronde hoeken. In de fabrieksruimte is geen zolder; op het dak staan 2 flinke luchtkappen.

In het ketelhuis is een staande stoomketel van 10 M² verwarmend oppervlak opgesteld, die stoom levert voor pasteurisatie, verwarming en reiniging. Daar staat ook de krachtbron voor het bedrijf, een electromotor van 17 P. K.

Als de room aankomt wordt hij gekeurd gewogen en bemonsterd en daarna in een grote roomontvangbak uitgestort. Boven op de roomontvangbak ligt een rooster, waarop de busjes staan uit te druppen.

Als zuivelwerktuigen zijn geplaatst: een roompasteur van Van der Ploeg voor 1500 L.; een roompomp voor 1500 L.; een vlakke roomkoeler; een dubbelwandig roomzuurbassin voor 1800 L.; een korte karnkneder van Van der Ploeg van 4000 L.; een karnmelkpomp voor 8000 L.; een karnmelkkuip voor 3000 L. De firma v.d. Made & de Vries leverde de pompen, de koeler en de bassins.

Het water wordt geleverd door 2 nortonputten, die ongeveer 20 M. diep zijn, met een capaciteit van 20.000 L. water per uur. Verder zijn er twee welputten, die 4 M. diep en 2 M. in diameter zijn en een regenbak van 12 M³, voor ketelvoedingswater. Twee pompen, een voor 15.000 en een voor 600 L. water per uur, pompen dit op in twee grote reservoirs, elk van 3 M³. Door de gehele fabriek lopen leidingen voor nortonwater, voor welwater en voor stoom.

Twee toestellen maken het mogelijk 3000 liter water, van 90° C., per uur te maken; met behulp van lange brandslangen kan men dit water in elk werktuig brengen. Voor de busjes is een uitstoominrichting aanwezig.

De fabriek haalt de room 's zomers 6 maal en 's winters 4 maal per week met eigen auto's op. Daarvoor moet elke keer een afstand van 150 km. afgelegd worden. De vereniging heeft twee Ford vrachtauto's aangeschaft.

Het personeel bestaat voorlopig uit een directeur en twee roomophalers, die ook in de fabriek meewerken.

De leveringsplicht en geldelijke verantwoordelijkheid zijn evenals te Kloosterzande en Aardenburg per aandeel geregeld. De verantwoordelijkheid gaat tot f 100.- per aandeel.

Het stichtings- en bedrijfskapitaal is door Boerenleenbanken verstrekt tegen billijke rente. De totale stichtingskosten bedragen ongeveer f 35.000 plus f 5000 voor de twee vrachtauto's.

Omtrent de financiële resultaten kan het volgende worden medegedeeld. !

De karnemelk wordt voor ongeveer 20 % door de leden afgenomen tegen 5 cent per liter. De rest wordt vlot in de streek verkocht voor menselijke consumptie en brengt netto 5 cent op. De boter wordt voorlopig voor 20 à 30 % in de streek geplaatst. De rest gaat naar België en voor een klein deel, via een Verkoopcentrale, naar Duitsland. Gemiddeld wordt de middenprijs van de Mijn te Roosendaal bedongen.

De totale onkosten, roomtransport, rente en behoorlijke afschrijving inbegrepen, bedragen 25 tot 35 ct. per kg boter. De hoofdposten der onkosten zijn, uitgedrukt per kg boter:

a. Roomontvangst	5 tot 9 cent.
b. Lonen	5 „ 7 "
c. Rente en aflossing	6 „ 9 "
d. Andere onkosten	8 „ 12 "

Bij een gemiddelde boterprijs te Roosendaal van f 2.40, betaalt men per kg vet voorlopig f 2.45 uit. Voor een lid A, dat 100 kg room leverde met 20 % vet, ziet de afrekening er dus als volgt uit:

Voor 80 kg ondermelk	80 X 2 cent is	f 1.60
Voorschot voor 20 kg vet	20 X f 2.45 is	" 49.--
	Totaal	f 50.60

IJzendijke is begonnen met een wekelijkse boterproductie van ongeveer 1000 kg. Als het le-
dental niet stijgt, zal de boterproductie gedurende het eerste jaar 50.000 á 60.000 kg bedragen.

Westelijk Zeeuwsch-Vlaanderen is een gebied op zichzelf. Thans werken daar twee fabrieken, terwijl de oprichting van een derde voorbereid wordt. De fabrieken zijn bij de *Brabantschen Zuivelbond* aangesloten.³⁰ Deze bedoelt, ten voordele van beide contractanten, tot de grootst mogelijke samenwerking te komen en bronnen van strijd zoveel mogelijk uit te schakelen. De grondslagen der samenwerking berusten op billijkheid en goede trouw.

Hierbij is reeds direct uitgegaan van de veronderstelling dat er in de toekomst in dit gebied drie fabrieken zullen werken. De overeenkomst betreft de volgende punten:

30 1 Voor dat IJzendijke begon te werken, is er een overeenkomst tussen deze beide fabrieken gesloten.

1. Het gebied is, ten behoeve van de ledenwerving, in drie nauwkeurig begrensde gebieden verdeeld.
2. Ditzelfde is gedaan voor de productenverkoop.
3. De fabrieken verbinden zich tot een gelijke prijs-, provisie- en vrachtberekening bij de productenafzet in de streek.
4. De fabrieken verbinden zich, elkaar niet producten te helpen.
5. Bediening van wederzijdse afnemers, buiten de streek, vereist toestemming van de eerste leverancier.
6. Partijen zijn overeengekomen de 14daagsche uitbetalingen op een vaste basis te zetten en die zoveel mogelijk gelijk te doen zijn.

Deze overeenkomst had de algehele toestemming der wederzijdse Besturen. Het is wel zeker, dat deze beide jongste spruiten van de Nederlandse Zuivelcoöperatie zullen profiteren van dit contract. Het dankt zijn bestaan aan de bekendheid met de bittere ervaringen, die vele oudere zusters opdeden, die haast ongewild en ongemerkt dikwijls afzakten tot onderlinge strijd en concurrentie. Voorkomen is beter dan genezen!

Ik wil deze artikelen over de Zuivelbereiding in Zeeland en de roomontvangende fabrieken in Zeeuws -Vlaanderen niet beëindigen, zonder de volgende opmerking. Het ziet er naar uit, dat deze in Nederland nieuwe vorm van fabriekmatige zuivelbereiding in de Zeeuwse akkerbouwgebieden zal slagen. Waar de ervaringen ten deze echter nog van zeer korte duur zijn, past natuurlijk enige reserve. Voorts was het niet mijn bedoeling, wat voor de zeer bijzondere Zeeuwse omstandigheden voorlopig zeer passend leek, ook voor andere boterbereidende gebieden in ons land aan te bevelen.

U. ZWAGERMAN.
zuivelconsulent

Zierikzeesche Nieuwsbode, 07/02/1930; p. 6/8

Contrôlevereeniging Oosterland.

Openbare Vergadering,
op Maandag 10 Februari,
 des voorm. 10 uur in het Dorpshuis te
 Oosterland, waar o. m. de Heer
ZWAGERMAN, Rijkszuivelconsulent,
een LEZING zal houden.
Komt allen op! HET BESTUUR

Zierikzeesche Nieuwsbode, 28/02/1930; p. 9/14

Z. L. M.

De Maandag in het „Huis van Nassau”
 gehouden algemeene vergadering van den
 kring Schouwen en Duiveland van de
 Z. L. M. was niet bijzonder druk bezocht.
 De voorzitter, de heer H. C. van der Zan-
 de, richtte, na opening, woorden van

.....

Het woord was daarna aan den heer
 Zwagerman, die bij zijn lezing over
 „Tuberculose onder het Rundvee” het oor
 der vergadering had door zijn helde-
 ren, zakelijken betoogtrant. Spr. herin-
 nerde in 't begin van zijn rede aan het
 feit, dat uit onderzoekingen, in de laat-
 ste jaren, gebleken is, dat sedert de
 vroegste geschiedenis der menschheid, deze
 met t. b. c. te kampen heeft gehad en in
 de Mozaische wet reeds melding wordt
 gemaakt van t. b. c. onder het rundvee.

.....

Middelburgsche Courant, 06/03/1930; p. 2/6

Intern. Zoötechn. Congres te Luik.

Hier te lande heeft zich gevormd een
 Nederlandsch comité voor het Internatio-
 nale Congres voor Veeteelt hetwelk te
 Luik gehouden wordt van 15—17 Juni a.s.

Voorzitter van dit comité is prof. dr.
 H. M. Kroon te Utrecht en lid hiervan
 is o.a. de heer C. Zwagerman, rijkszuivel-
 consulent te Middelburg.

LANDBOUW

Dinsdag vergaderde de Landbouw-
vereniging te Koudekerke, onder
voorzitterschap van den heer A. de Lau-
ge. De heer C. Zwagerman wees op den
toestand van 1885—1900. Spr. meende
dat het lijkt of we nu wel weer in een
malaise komen zooals in die jaren. De
pachten zijn zwaar en de landprijzen
hoog. Ook ontbreekt een goede organi-
satie.

Het wapen hiertegen is: streven naar
verbetering en verlaging van de produc-
tiekosten; meerdere ontwikkeling van
land- en tuinbouwonderwijs.

Spr. wees er op hoe gunstig Koude-
kerke er voor stond voor 20 jaar, men
had goed vee, een stierenvereniging en
een goede melkcontrole. Er was samen-
werking.

Men moet goed toezien welk vee men
neemt, en bij welken stier. Vooral het
melken is een groote factor. Hiervoor
wordt liefde, wilskracht en kunnen ver-
eischt. Voor de jaarlijksche melkcursus-
sen kan men zich bij den heer Zwager-
man opgeven.

In Walcheren wordt 20 miljoen liter
melk geleverd aan vier bedrijven. Daar
dit door 600 boeren wordt gebracht, is
dit veel te duur. In April, Mei en Juni is

er overproductie, waardoor dan boter
en kaas wordt gemaakt en de prijzen ge-
drukt worden.

De coöperatie heeft geen macht. Er
zijn te weinig aangeslotenen, meer aan-
sluitingen zou den prijs der te leveren
melk verhoogen. Er zijn nu te veel slij-
ters.

Verstandig voeren is een hoofdzaak.
Het weiland is duur, daarom moet men
er voor zorgen, dat geen water blijft
staan. Verder moet men goed bemesten,
geregeld beweiden en vroeger maaïen.

Bij het voederen met eigen graan ge-
bruike men drie deelen eigen graan met
twee deelen koeken of meel.

Goed vee stijgt in den leeftijd tot het
achtste jaar. Zware koeien zijn meest de
hoogste; zware koeien zijn meest de
voordeeligste.

Melkcontrole is een eerste vereischte
om na te kunnen gaan wat men van zijn
vee trekt. Tien leden hebben een contro-
levereniging gevormd. Over een stieren-
vereniging zal nader worden beraad-
slaagd. Twee leden meldten zich aan
voor den melkcursus.

De heer Flipse gaf nog eenige inlichtin-
gen over kunstmest en granen.

RENESE. Op de 14 Mei gehouden
door de Prov. Com. ter bevordering van
Rijkswegen van de veefokkerij en vrouwe-
lijk fokvee uitgeschreven keuringen,
waren aanwezig 14 stuks vee. De belang-
stelling was dit jaar zeer goed. De heer
C. Zwagerman, Rijkszuivelconsulent in
Zeeland, trad als keurmeester op. De
stier „Albert”, van de stierenvereniging
te Renesse, behaalde een 1sten prijs; de
stier „Meine's Wodan”, van den heer
Nico Beije Jz., alhier, verwierf een 2den
prijs.

LANDBOUW.

VERENIGING TOT VERBETERING VAN HET RUNDVEE IN ZEELAND.

Gisteren hield de *Vereniging tot verbetering van het Rundvee in Zeeland* te Oostburg, in hotel *Mabesoone*, haar algemene vergadering onder presidium van de vice-voorzitter de heer D. Koopman te Nieuwerkerk, die mededeelde, dat de voorzitter, de heer W. Kakebeeke te Goes, verhinderd was deze vergadering bij te wonen.

.....
Sinds de vorige algemene vergadering werden cursussen in veekennis gehouden te Zierikzee (2) Wolfaartsdijk, Zaamslag, Biervliet en Kruiningen. Gehouden werden voorts de volgende melkcursussen in 1928 drie op Schouwen en 5 op Walcheren met een totaal van 114 leerlingen, waarvan 88 werden gediplomeerd. Verder werd te Oostburg een voormelkerscursus gehouden en in W.Z. Vlaanderen een cursus in kaasbereiding met 30 leerlingen.

In 1929 werden gehouden 1 melkerscursus op Walcheren met 11, één op Schouwen-Duiveland met 14, vier op Tholen 47 en 2 in W. Vl, met 17 leerlingen.

Deze maand zullen eindigen één cursus te Goes met 15, twee op Tholen met 25 en één op Walcheren met 13 leerlingen. Voorts te Vlakte een voormelkerscursus met 3 leerlingen. Het totaal aantal gediplomeerde melksters en melkers bedraagt in Zeeland thans 310.

.....
Van Tholen bestaat flinke belangstelling voor de melkveehouderij. Veel melk gaat naar de fabrieken te Wouw en Oud-Gastel.

De melkfabriek „*De Duif*” te Nieuwerkerk heeft een flinke aanvoer en kwam in 1928 tot 3 miljoen K.G, melk. Van Schouwen gaat voorts pl.m. ½ miljoen K.G. melk naar Rotterdam.

Ook de Coöperatieve Zuivelfabriek te Middelburg heeft stijgende aanvoer.

Te Wemeldinge is een nieuwe fabriek gesticht in de plaats van de oude. De fabriek te ‘s-Heer Arendskerke is verhuisd naar Goes en omgezet in een fabriek voor bereiding van melkproducten.

De nieuwe roomverwerkingsfabrieken te Kloosterzande en Aardenburg begonnen in 1928 te werken en voorzien in een grote behoefte. Een dergelijke fabriek is in 1929 te IJzendijke in bedrijf gesteld, terwijl pogingen tot stichting van eenzelfde fabriek te Nieuwvliet worden gedaan.

De fabrieken te Kloosterzande, Aardenburg en IJzendijke hebben in 1929 ongeveer 130.000 K.G. boter gemaakt.

In 1927 werden door 29 contróle-verenigingen en 6 particulieren 2268 melklijsten bijgehouden, in 1928 voor 32 verenigingen en 6 particulieren 2471 melklijsten en in 1929 voor 32 verenigingen en 5 particulieren 2438 melkstaten. De monsters worden onderzocht op het Centraal-Laboratorium voor melkonderzoek onder leiding van de heer C. Zwagerman. In 1929 betrof dit onderzoek 24911 monsters.

De 32 contróle-verenigingen zijn verdeeld als volgt:

9 op Walcheren, 3 in O.Z. Beveland, 8 in W.Z. Vlaanderen, 3 op Zuid-Beveland, 3 op Schouwen-Duiveland, 5 op Tholen en 1 op Noord Beveland.

De vereniging in W.Z. Vlaanderen zijn allen toegetreden tot de Fokcentrale te Oostburg, een organisatie die in deze streek met zijn bloeiende veefokkerij bijzonder nuttig werk verricht.

In Zeeland bestaan 33 Stierenvereenigingen, n.l. 9 op Walcheren, 3 in O. Z. Beveland, 9 in W.Z. Vlaanderen, 2 op Z. Beveland, 1 op N. Beveland, 5 op Tholen en 4 op Schouwen-Duiveland.

Behalve de Fokcentrale te Oostburg bestaan nog plaatselijke verenigingen te Renesse, Stavenisse en Zuiddorpe.

In 1928 werd een goed geslaagde fokveedag gehouden te Biervliet, terwijl door de Vereniging de Afdeling Rundvee van de Kringtentoonstelling der Z.L.M. te Zierikzee werd gesteund, evenals die in 1929 te Goes.

Vervolgens doet de heer Hartog enige mededelingen over de vereniging „Vee-export”. Spr, bespreekt een bepaling in de statuten dezer vereniging, volgens welke de winst naar een nader bepaalden maatstaf moet worden verdeeld. Het deel, dat echter aan de leveranciers zou te beurt vallen, is betrekkelijk per persoon klein. Dit bedrag zou voor de veehouderij meer nut kunnen afwerpen en dient dan ook bij elkaar gehouden te worden, De vereniging Veeexport is bereid met financiële steun van het Stamboek in streken waar dit nodig is, stieren van grote fokwaarde te plaatsen. Het Stamboek heeft voor dit doel een flink bedrag toegestaan. De bedoeling is hier niet te veel te versnipperen, maar het liever te zoeken in streekstieren,

De vereniging is bereid o.m. in West-Zeeuwsch-Vlaanderen zulk een stier te plaatsen, die ter beschikking van het gehele district staat. Voor dit doel zou een commissie uit die streek worden benoemd.

De heer Zwagerman vult nog aan, dat de stierenverenigingen blijven bestaan, Daarbij komt dan de super-stier, ter beschikking gesteld door de vereniging Vee-export, die in het centrum der streek gestald moet worden, vermoedelijk in Oostburg.

De heer Van Waes zegt, dat de heer Wibbens een belofte heeft gedaan, dat te IJzendijke een stier zal worden gestald.

De heer Hartog zal zulks onderzoeken.

De heer Zwagerman wijst er op, dat er hier enkele goede stieren zijn, zodat deze zaak rustig kan worden voorbereid.

Middelburgsche Courant, 23/05/1930; p. 7/8

Brabantsche Zuivelbond.

Woensdagnamiddag heeft de Brabantsche Zuivelbond te 's-Hertogenbosch een algemeene vergadering gehouden.

De voorzitter, de heer J. M. Vos, be-
toogde in zijn openingswoord dat de prij-
zen van landbouw- en veeteeltproducten
niet rooskleurig zijn.

Nadat de coöp. fabriek van melk-
producten Zuid-Beveland te Goes als
lid was aangenomen, deed de secretaris,
de heer C. J. Janse, eenige mededeelin-
gen.

Voor Zeeland zal de heer C. Zwager-
man te Middelburg, rijkszuivelconsulent
voor Zeeland, als technisch adviseur op-
treden.

Bond van oud-leerlingen.

Gedachtenwisseling over den landbouw-crisis.

Onder voorzitterschap van den heer W. de Buck hield de bond van oud-leerlingen van land- en tuinbouw cursussen in Zeeland Zaterdagmorgen te Middelburg zijn jaarvergadering, en bij zijn opening betreurde de voorzitter de niet groote opkomst. Spr. heette in het bijzonder welkom den secretaris van de Z. L. M., den heer Bosselaar, vertegenwoordiger van den Kring Walcheren en den rijkszuivelconsulent. Spr. wees op het belangrijke onderwerp, dat aan de orde kwam, n.l. den landbouw-crisis.

De heer Zwagerman dringt er op aan bij de behandeling van den crisis nuchter te blijven en bij de behartiging der landbouwbelangen één te zijn. Men mag niet vergeten, dat Nederland een industrie- en handelsland is en slechts 30 pct. bij land- en tuinbouw betrokken. Daarbij wordt Nederland niet geregeerd door een dictator, maar door een vertegenwoordiging van het volk zelf. Spr. wekt de boeren op te zorgen, dat het geld voor steun aan de suikerbieten ook in hun handen komt.

Dit staat volgens spr. nog lang niet vast. De boeren verstaan niet altijd hun belangen. Zoo zijn er bijv. in Walcheren melkveehouders, die hun coöperatie niet steunen, maar de melk leveren op zeer gevaarlijke voorwaarden aan een particulier

Middelburgsche Courant, 17-12-1930; p.6/6

Samenwerking op Walcheren,

Daartoe uitgenodigd door de heer C. Zwagerman, Rijkszuivelconsulent voor Zeeland, hebben Maandag 15 December j.l. ten zijne kantore afgevaardigden van de Coöperatieve Aankoopvereniging „Eiland Walcheren”, de Coöperatieve Veilingsvereniging „Eiland Walcheren”, de Ring „Walcheren” van Coöperatieve Boerenleenbanken, de Coöperatieve Melkinrichting en Zuivelfabriek „Walcheren”, de Onderlinge Brandverzekering voor onroerende goederen „Onderlinge Steun”, de Onderlinge Verzekering tegen Brand van roerende goederen „Helpt Elkander” en de afdeling „Walcheren” der Z.L.M., een vergadering gehouden.

Door de Rijkszuivelconsulent, die deze Vergadering presideerde, werd het doel der vergadering nader uiteengezet. Met algemene stemmen werd besloten tot het oprichten van een Propagandacommissie, wier taak het zal zijn (o.a. door het verspreiden van geschriftjes, het doen houden van lezingen en andere middelen) de samenwerking te bevorderen van de boerenstand op Walcheren. Een samenwerking, welke vooral in deze crisistijd, ten zeerste noodzakelijk is, wil de boer in de komende jaren zijn onafhankelijkheid kunnen handhaven en zijn maatschappelijke positie kunnen versterken.

De kosten, welke aan deze, propaganda zullen zijn verbonden denkt men te bestrijden uit een te vormen fonds, waarin de vertegenwoordigde verenigingen een bedrag zullen storten in verhouding van hun draagkracht, Het is niet de bedoeling een jaarlijkse contributie te heffen.

Besloten werd uit de aanwezigen, die te samen de *Propagandacommissie* vormen, een Dageelijks Bestuur te benoemen. Daarin werd benoemd tot voorzitter de heer J. W. van 't Hoff, burgemeester van St. Laurens, tevens voorzitter van de Ring „Walcheren” van Coöperatieve Boerenleenbanken, terwijl als secretaris zal fungeren de heer M. A. van Varik Jzn., directeur van de Coöperatieve Melkinrichting en Zuivelfabriek „Walcheren”, Tot 3de lid van het D. B., tevens penningmeester, werd benoemd de heer A. Aarnoutse te Gapinge.

Op verzoek van de heer J. H. Geschiere te Grijpskerke, voorzitter van de Coöperatieve Aankoopveren. „Eiland Walcheren”, neemt de Rijkszuivelconsulent als adviserend lid zitting.

Daar de verschillende afgevaardigden nog met hun besturen voeling moeten houden hoopt de Commissie na 1 Januari 1931 haar werkzaamheden te kunnen aanvangen.

Middelburgsche Courant, 30/12/1930; p. 2/6

Bieten-smaak en -reuk van melk.

Zooals men weet, geeft het voeren met bietenkoppen en -loof een onaangename smaak aan de melk en aan de daaruit bereijde boter, de „peeën-lucht“, zooals men in Zeeland zegt. De directeur van den Keuringsdienst van Waren te Goes, dr. P. Post, heeft nu in samenwerking met den rijksconsulent C. Zwagerman op een boerderij in den „Wilhelminapolder“ een onderzoek hiernaar ingesteld en de resultaten daarvan deelt hij mede in het „Pharmaceutisch Weekblad.“

Allereerst kwam vast te staan, dat de stof, die den bietenreuk en -smaak veroorzaakt, in het lichaam van de koe wordt gevormd, na voeding met bietenloof en -koppen.

Nader bleek, dat deze stof is trimethylamine, een vluchtige stof, met een walgelijken, traanachtigen reuk, deze stof is een splitsingsproduct van de in de bieter voorkomende belaine, die zelf reukeloos is en óók voorkomt in melasse, wikken, erwten, katoenzaadkoek, zonnepittenkoek, mout- en gerstkiemen.

Wie dus veel met deze voederstoffen zou voeren, kan dus eveneens een „bieten“-reuk en smaak verwachten.

Tenslotte is het bij laboratoriumproeven gemakkelijk gelukt, om de trimethylamine op eenvoudige wijze uit de boter te wasschen.

Zierikzeesche Nieuwsbode, 04/02/1931; p. 2/4

VERGADERING

Vereen. van Oudleerlingen

te Renesse, op Vrijdag 6 Februari a.s.,
's avonds 7 uur, bij Wed. Kappers

Lezing van den WelEd. Heer C. Zwagerman.

Ook toegankelijk voor niet-leden.

Middelburgsche Courant, 23/07/1931; p. 5/6

Het internationale zuivelcongres te Kopenhagen.

Vandaag, den tweeden zittingsdag van het congres, werden in den morgen van 9—12 uur weer vele verhandelingen in de verschillende secties voorgedragen. Ik volsta met te vermelden, dat van de Nederlanders prof. dr. L. Bakker te Wageningen, de heer C. Zwagerman, Rijks-Zuivelconsulent te Middelburg, prof. B. van der Burg te Wageningen en de heer G. J. Blink, secretaris van de Vereeniging voor Zuivelindustrie en Melkhygiëne te Den Haag, aan het woord kwamen.

Middelburgsche Courant, 06/08/1931; p. 5/6

LANDBOUW.

— De Algemeene Nederlandsche Zuivelbond houdt zijn zomervergadering op Woensdag 26 dezer te Utrecht. De heer C. Zwagerman, rijkszuivel- en veeteeltconsulent te Middelburg zal daarin een inleiding houden over de vraag: Wat valt uit de wijze, waarop het veehoudersbedrijf in Denemarken gedreven wordt, voor ons land te leeren?

Middelburgsche Courant, 03/10/1931;

Boerinnendag te IJzendijke.

Dezer dagen waren de vrouwen en dochters van de leden der boterfabriek te IJzendijke uitgenoodigd tot een bezoek. Eerst werd op de fabriek het pasteuriseeren gedemonstreerd en 't schoonmaken der bussen. Daarna vereenigden zij zich bij den heer Lieveense aan een maaltijd.

De heer Zwagerman behandelde de roombereiding op de boerderij en gaf talrijke nuttige wenken aan de boerinnen. Een 138-tal gasten waren aanwezig.

Zierikzeesche Nieuwsbode, 14/10/1931; p. 2/5

LANDBOUW EN VEETEELT.

C. ZWAGERMAN.

Zondag herdacht de heer C. Zwagerman het feit, dat hij 25 jaar geleden als zuivelconsulent in Zeeland in functie trad. Het Zeeuwsch Landbouwblad wijdt een

speciaal nummer aan hem, die men algemeen hoogacht in landbouwkringen voor zijn verdienstelijk werk gedurende een kwart eeuw aan den Zeeuwschen vee-stapel bewezen. De heer Zwagerman, die 21 April 1884 te Hauwert (N.-H.) geboren is, genoot tot zijn 13e jaar lager onderwijs, bezocht toen een der eerste landbouwcursussen te Hoorn, om daarna zijn studie te vervolgen aan de landbouwschool te Wageningen en daar als eerste zijner klasse den „Sloetprijs” te beïalen. Na zijn studie te Wageningen kwam de jubilaris vrij spoedig als assistent bij den zuivelconsulent te 's-Gravenhage, totdat hij 1 Nov. 1906 naar Zeeland vertrok.

C. Zwagerman vijf en twintig jaar zuivelconsulent.

Zondag zal het voor een in Zeeland en dat vooral in de kringen van landbouw en veeteelt, bekend en hooggeacht ambtenaar een dag van vreugde zijn. Wij bedoelen de heer Zwagerman, Rijkszuivelconsulent voor Zeeland die op 1 November 1906 als consulent van de Z.M.L. naar Zeeland kwam en dus 25 jaar onafgebroken op zijn post is als raadsman en voorlichter van onze landbouwers en -veetelers.

De heer Zwagerman, die 21 April 1884 te Hauwers, gemeente Nibbixwoud, (Noord Holland) geboren is, genoot tot zijn 13e jaar gewoon lager onderwijs en bezocht toen een der eerste landbouwcursussen te Hoorn om daarna zijn studie te vervolgen aan de landbouwschool te Wageningen en daar als eerste zijner klasse de slotprijs te behalen.

Na de studie te Wageningen kwam de jubilaris vrij spoedig als assistent bij de zuivelconsulent te 's Gravenhage.

1 November 1906 kwam de heer Zwagerman naar Zeeland.

Al hield in 1913 zijn functie bij de Z.L.M. op, de band met die maatschappij bleef tot op heden groot, maar ook de andere landbouworganisatie konden nu ook ten volle profiteren van de grote en praktische kennis van de heer Zwagerman.

Een tak van de veeteelt, die groten steun van de heer Zwagerman had en heeft, is wel het zuivelbedrijf en krachtige coöperatieve fabrieken op dit terrein als die te Middelburg en te IJzendijke zijn er een bewijs voor.

Het is te verwachten, dat Maandag a.s. als het jubileum zal worden herdacht, het de heer Zwagerman, die dien dag des middags receptie ten zijne huize houdt, niet aan belangstelling zal ontbreken.



31 Alle Zeeuwse Couranten besteden aandacht aan het jubileum, er is maar één opgenomen

JUBILEUM C. ZWAGERMAN.

Het heeft den heer Zwagerman, rijkszuivelconsulent voor Zeeland bij zijn 25-jarig ambisjubileum Zondag en heden op den dag der viering niet aan blijken van groote belangstelling ontbroken. Dit in den vorm van telegraphische, schriftelijke en mondelinge gelukwenschen in den vorm ook van vele bloemstukken, en ook in verschillende blijvende bewijzen van medeleven, met den kundigen, ijverigen, bereidwilligen en bescheiden ambtenaar, voorlichter van den geheelen landbouwstand in Zeeland.

Hedenmiddag kwamen een commissie, bestaande uit voorzitters van verschillende organisaties op het gebied van het werk van den jubilaris en het dag, bestuur der Z.L.M., bij monde van den heer mr. P. Dieleman, met een hartelijke toespraak gelukwenschen en geschenken aanbieden en als voornaamste geschenk een zeer modern en fraai radio toestel.

Heden avond wordt den heer Zwagerman door een 40 tal personen een diner aangeboden.

Op deze huldiging komen wij morgen nader terug.



LANDBOUW.

Jubileum Zwagerman.

Het aantal bewijzen van belangstelling in het 25-jarig ambtsjubileum van de heer C. Zwagerman, is gisteren in de loop van de dag steeds toegenomen en uit alle delen van Zeeland en ook van buiten de provincie had men zich opgemaakt om de sympathieke voorman in de zuivel en veeteeltbeweging in onze provincie persoonlijk geluk te komen wensen met zijn zilveren feest, het bezoekregister telde vele namen en en zal voor de familie zeker een goed aandenken blijven aan dezen feestdag.

Te ongeveer half drie kwam het comité uit de Zeeuwschen landbouw, bestaande uit de heren mr. P. Dieleman, voorzitter der Z.L.M. en der Zuivelcommissie voor Zeeland; H. A. Hanken, voorzitter van de Prov. commissie voor de verbetering van het varkensras en van de Vereniging tot verbetering van het schapenras, W. Kakebeeke, voorzitter der Prov. Commissie voor de verbetering van rijkswegen van de veefokkerij in Zeeland en van de vereniging tot verbetering van het rundvee in Zeeland, A. H. de Milliano, voorzitter van de Chr. Boerenbond in Zeeuwsch-Vlaanderen W.-D. J. Rijk Mzn., voorzitter van de afd. Zeeland van de R.K. Diocezanen land- en tuinbouwbond, Jos Truijman, voorzitter van de kring O.Z. Vlaanderen van de Noord-Brabantschen Chr. Boerenbond. C. P. Vogelaar, voorzitter van de prov. afd. Zeeland van de Chr. Boeren- en Tuindersbond en ir. J. Siebenga voorzitter der vereniging ter verbetering van het geitenras in Zeeland.

De heren Rijk en Kakebeeke waren verhinderd aanwezig te zijn. Namens het Comité nam de voorzitter de heer mr. Dieleman, het woord en wees er op hoe de jubilaris in Hauwert geboren werd in een tijd van malaise voor de landbouw, die wellicht alleen door de huidige overtroffen wordt. Het was in een streek van veeteelt en het is dus niet te verwonderen dat hij zich tot de zuivelbereiding aangetrokken gevoelde. Zijn eerste kennis heeft hij te danken aan het hoofd der school de heer Ruijterman, die hem ook telde onder de eerste leerlingen van de op 1 October 1898 geopende tweejarige landbouwcursus.

Daarna kon de heer Zwagerman door veler steun gaan studeren aan de Landbouwschool te Wageningen en spoedig daarna volgde zijn benoeming tot assistent-zuivelconsulent in Z-Holland. Het was in de tijd, dat de consulenten nog door de maatschappijen werden aangesteld met steun van de regering. In Zeeland kwam het zuivelconsulentschap op 1 Juli 1899 in werking, nadat de strijd tussen de regering en de Z. L. M. over de plaats van vestiging, Goes of Middelburg, ten gunste van de hoofdstad was beslecht en trad de heer Koert als eerste consulent op. De heer Koert vroeg en verkreeg met 1 November 1906 eervol ontslag en benoemde het hoofdbestuur met 21 van de 22 stemmen tegen dien datum de heer Zwagerman. Reeds in de algemene vergadering der Z. L. M. op 13 Juni 1907 kon de voorzitter getuigen, dat de heer Zwagerman door zijn degelijk optreden algemene tevredenheid verwekte.

In deze vergadering sprak de consulent over: „*De veehouderij in verband met melk- en zuivelproductie in Zeeland*”. Op 7 Nov. 1907 benoemde de hoofdbestuursvergadering de heer Zwagerman bij acclamatie definitief na een jaar van proef en noemde de voorzitter hem de bekwame, ijverige en bescheiden ambtenaar. In 1908 werden de belangen van de veeteelt aan die van de zuivelbereiding gekoppeld. In 1909 erkende de Z. L. M. de belangen van de geiten-

fokkerij en het was op initiatief van de jubilaris, dat de *vereniging, tot bevordering van het geitenras* werd opgericht. Spoedig volgden varkens- en schapenfokverenigingen.

Een speciaal werk maakte de heer Zwagerman ook van de propaganda voor het verstrekken van bietenblaren als veevoedsel, maar het lukte hem nog niet direct er de onaangename smaak en reuk van te bestrijden. 1 April 1913 was een gewichtige datum, omdat toen het rijk het consulentschap overnam en ook de heer Zwagerman en zijn assistent, de heer Kielstra. Ten slotte wees spr. ook op het zeer grote aandeel dat de heer Zwagerman heeft gehad in de reorganisatie van de Z. L. M. en richtte zich ook nog tot mevr. Zwagerman en de kinderen van de gehuldigde.

Met toepasselijke woorden bood de heer Dieleman daarop een radiotoestel en een makkelijke stoel aan en één daarbij behorend album.

Dit album van de vaardige hand van de heer F. D'huy te Amersfoort, draagt boven op de naam van de jubilaris en de jaartallen 1906 – 1931 en op het titelblad de volgende opdracht:

„Aan C. Zwagerman, ter gelegenheid van zijn 25-jarig jubileum als Zuivelconsulent, tevens belast met veeteeldzaken voor Zeeland door organisaties, corporaties op landbouwgebied en zijn vele vrienden. 1 November 1931”.

Hierop volgen tussen de 400 en 500 handtekeningen van de schenkers.

De heer Z w a g e r m a n bracht eerst dank aan zijn vier aanwezige zusters, die hem steeds ‘n groten steun waren en aan zijn vrouw en zijn kinderen en en verzekerde daarna, dat hij de opvatting huldigt, dat men als mens zijn plicht moet doen en niet moet vragen om dank hij heeft dit steeds gedaan met hart en ziel en is als niet-Zeeuw gaan houden van de Zeeuwen en hun land. Spr. is niet zozeer dankbaar voor de hulde maar als een kleine jongen is hij blij voor de bewijzen van vriendschap die in dit alles liggen. Men heeft niet volstaan met de uitgifte van het prachtige landbouwbladnummer, met de vele bloemen maar komt nu ook met geschenken. Spr. had tot nu toe met, zijn huisgenoten niet de gelegenheid alles wat door de ether tot ons komt te horen, hij hoopt er nu na gedane arbeid van te genieten.

Dat het juist de heer Dieleman was, die hem toesprak, stelt spr. te meer op prijs, omdat hij voor diens werkzaamheid en toewijding steeds de grootsten, eerbied heeft. Ook na deze officiële huldiging bleef het een komen en gaan van vrienden in de receptiekamer.

Als bewijs van hulde en dank van het bestuur, leden en personeel der Coöperatieve Roombo-terfabriek. G.A., te Aardenburg; wapperde ter gelegenheid van het jubileum van haar stichter, de heer Zwagerman de driekleur van de fabriek.

VERBETERING VAN HET GEITENRAS.

Bovenstaande vereniging hield haar jaarvergadering in de „Eendracht” te Middelburg onder voorzitterschap van de heer ir. J. Siebenga uit Goes. Een 30tal leden maakten vóór de vergadering gebruik van de gelegenheid om een bezoek te brengen aan het fokstation te Seroskerke.

De afgevaardigden van een 38tal afdelingen waren ter vergadering opgekomen.

De voorzitter heette alle aanwezigen welkom en in het bijzonder de beide adviseurs, de heren Zwagerman en Sietema.

.....
Alvorens de heer Zwagerman het woord te geven voor een inleiding over „*Resultaten van de Congressen voor Geitenteelt*” herinner de voorzitter aan het jubileum van de heer Zwagerman en de huldiging op 1 en 2 November en bracht hem nog eens hartelijk dank voor zijn vele werk en beval de leden der vereniging ook verder in zijn vriendelijke medewerking aan.

De heer Zwagerman verzekerde, dat hij de blijken van belangstelling van de eenvoudige geitenhouder op even hogen prijs stelde, als die van de groten landbouwer of rundveehouder. Spr. heeft in deze eenvoudige mensen met hun geitjes altijd een stuk nationale en van betekenis zijnde volkswelvaart gezien.

Spr. schetste hoe hij het werk aan de heer Sietema en anderen heeft kunnen overlaten, omdat het ook de liefde van hun hart heeft. Vroeger zag men de waarde der geitenhouderij niet in, maar hierin is nu verbetering gekomen en in 1921 waren er in ons land 275.000 geiten. Doch in 1930 was het maar 130.000 meer, of een teruggang met 53 %.

In Zeeland was dit 49 %. Hier liep het aantal leden van 4500 met 6500 geiten terug tot resp. 2200 en ruim 3000. Het gevolg was, dat de voedingswaarde daalde in het werkende gezin, minder melk en minderwaardige melk. Vooral de gemakzucht en verkeerde mening, dat een geitenhouder minderwaardig is dan een landbouwer met koeien, was van een en ander oorzaak. De huidige crisis bracht weer meer belangstelling, de mindere verdiensten doen uitzien naar andere inkomsten. Men moet nu de geitenstapel uitbreiden met goede dieren. Komende tot de congressen en hun nut zegt spr., dat in 1915 de aandacht er op gevestigd werd, dat systematische verbetering nodig was. Vooral tengevolge van de invoer van de Hessische landgeit en de onverdroten arbeid van de heer Timmermans te Roermond maakte, dat in 1920 in ons land 450 geitenfokverenigingen waren. Zeeland had er toen 9 van en nu is hier de grootste bond, op de voet gevolgd door Gelderland. Men moet congressen hebben voor verdieping der studie en grondslagen voor het werk.

Het congres van Roermond had plaats in 1921, dat van Freybourgh volgde in 1925 en het Antwerpse van 1930 ligt nog vers in het geheugen. Een volgend congres zal in Duitsland worden gehouden. De heer Timmermans kan men de vader van de congressen noemen. Deze zijn niet enkel feestdagen, ontspanning was er, maar gewerkt is er hard.

Hun nut was dat mensen, die studie en ervaringen hadden, deze op papier brachten; dat de knappe mensen het in studie namen als er iets haperde; dat mannen van naam, regeringsvertegenwoordigers, er door kennis kregen van de waarde der geitenhouderij. De congressen zorgen, dat men het werk niet meer als minderwaardig beschouwt. Dit is juist ge-

zien, want de geitenhouder is de man, die zijn gezin goed verzorgt. Vastgesteld is de waarde van de geitenmelk voor de voeding en in Freybourgh waren 8 rapporten over geitenmelk, mede als vrucht van het voortgezet onderzoek op het fokstation te Serooskerke. Men kwam tot de conclusie, dat koemelk en geitenmelk beiden even goed zijn, maar dat geitenmelk voor zuigelingen en zwakken gemakkelijker verteerbaar is door haar samenstelling en dat men ze, als men zelf geiten houdt, altijd vers heeft. Spreker's conclusie over het werk der congressen is: dat wij zo niet alles, toch nu reeds heel wat weten van geitenmelk; dat men de voedingsnorm voor de geiten nu evengoed kan vaststellen als voor de koeien, en de congressen hebben bewerkt, dat vroeger gescheiden fokinrichtingen nu samenwerken. T.b.c. kan bij de geit even goed voorkomen als bij de koe, alleen het besmettingsgevaar is veel kleiner.

De voorzitter bracht dank aan de heer Zwagerman voor zijn mooie en leerzame lezing en na nog op een vraag uit de vergadering geantwoord te hebben dat de secretaris zelf *f*10 stort voor zijn pensioen en er verder nog *f*46 is ontvangen, wijdde hij woorden van waardering aan de nagedachtenis van ir. I. G. J. Kakebeeke, alvorens de vergadering te sluiten.

1932

De Zuivelconsulent was nauw betrokken bij de Crisis Zuivelwetgeving in de jaren 30.

Alle voorlichting – via mededelingen in de diverse Zeeuwsche couranten - werden door de heer Zwagerman verzorgd. De hier geplaatste knipsels zijn maar een – zeer – klein deel, van de tientallen die ik tegen kwam. Het merendeel zijn geplaatst ivm. de Crisis maatregelen / wetgeving van de overheid.

Meer hiervoor in de speciale *MAP Zeeland Zuivelverenigingen en diverse.* (in voorbereiding!)

Goessche Courant, 16/03/1932; p. 3/4

Steunmaatregelen veehouders.

Het comité voor economisch verweer uit de land- en tuinbouworganisaties heeft een telegram aan den minister van binnenlandsche zaken en landbouw gezonden, waarin ten sterkste aangedrongen wordt op zoo spoedig mogelijke behandeling van de voorstellen van de landbouw-crisis-commissie inzake steun aan het veehoudersbedrijf. De toestand in het zuivelbedrijf is, aldus seinde het comité, onhoudbaar, daar de boterprijs nu ook in het binnenland beneden één gulden per K.G. gedaald is, en de kaas voor uitvoer spoedig onverkoopbaar zal zijn. Het comité verzoekt in elk geval, de steunmaatregelen vóór het Kamerreces te behandelen, en heeft een buitengewone audiëntie ter bespreking van den toestand aangevraagd.

Middelburgsche Courant, 18/03/1932;

Ingekomen was een verzoek van den heer Zwagerman, Rijkszuivelconsulent te Middelburg, een bedrag beschikbaar te stellen ten behoeve van den aankoop van Deensche fokvarkens, teneinde de kosten van aankoop en verzending te dekken. Gezien het groote landbouwbelang dat wordt gediend bij het fokken van een goed baconvarken, werd besloten een bedrag van f 500 beschikbaar te stellen.

Uit verslag ZLM vergadering

Import van Deensche varkens.

Men schrijft ons:

De heer C. Zwagerman, Rijksveeteelt-consulent alhier, zal in Juni van dit jaar (waarschijnlijk in het begin der maand) naar Denemarken reizen om daar varkens van het Deensche Landras aan te koopen. Deze invoer wordt georganiseerd en geldelijk gesteund door de Provinciale Commissie voor de Varkensfokkerij, de Z.L.M., den Kring Hulst van den N.C.B., den Chr. Boerenbond in W. Zeeuwsch-Vlaanderen, den Chr. Boeren- en Tuindersbond, de Coöp. Landbouw-vereeninging „Eiland Walcheren" en enkele Kringen en Afdeelingen van deze organisaties.

Alle inwoners van Zeeland kunnen hieraan deelnemen.

De kosten zullen worden bestreden uit: a. Een fonds van ongeveer f 2000, door de organisaties bijeengebracht. Alle bestellers zullen van dit fonds profiteren doordat daaruit de algemeene

onkosten voor keuring, transport enz. voor zoover mogelijk, zullen worden bestreden. b. Bijdragen die de bestellers zelf uit eigen middelen of uit subsidies die ze persoonlijk hebben verkregen (van

organisaties of particulieren) moeten storten voor aankoop der dieren.

Er worden uitsluitend fokvarkens gekocht van het Deensche Landras van 3 tot ongeveer 5 maanden oud. Er wordt alleen gekocht op fokstations en in hoogstaande Deensche fokbedrijven.

Alle varkens zijn bij vertrek uit Denemarken en bij aankomst in Holland door veeartsen gekeurd.

Nadat de bestellingen ingekomen zijn, worden de bestellers door de Commissie in 4 klassen ingedeeld, naar de hoogte van het bedrag dat de bestellers hebben opgegeven hoogstens uit eigen middelen en persoonlijk verkregen subsidies te willen besteden.

Nadere inlichtingen verstrekt de heer Zwagerman, bovengenoemd.

Land-en Tuinbouw

DE CRISIS-ZUIVELWET.

De heer C. Zwagerman schrijft ons:

De 5 grootere Landbouworganisaties in Zeeland hebben in gemeenschappelijk overleg de Bond van producenten van Boerenboter in Zeeland opgericht.

Op verzoek van de Crisis-Zuivelcentrale zal deze Bond en niet het Botercontrolestation Eindhoven, zooals eerst de bedoeling was de uitvoering der Crisis-Zuivelwet ter hand nemen.

Thans staat vrijwel vast dat de Wet met haar verplichtingen in werking treedt: a. voor boerenproducenten op 24 Juli a.s.; b. voor fabrieken op 11 Juli a.s.

Meer over div. werkzaamheden van de heer Zwagerman betreft crisiswetgeving in speciale MAP

Zeeuwsche Onderscheidingen.

Bij Kon. besluit is benoemd:

tot ridder in de Orde van Oranje-Nassau:
C. Zwagerman, Rijkszuivelconsulent te Middelburg;

DE BOND VAN BOEREN- BOTERPRODUCENTEN

IN ZEELAND,

zal in het vervolg elken Donderdag tot wederopzegging toe in het lokaal van de Eierveiling te Goes van 10 tot 12 uur boerenboter opkopen.

Regeling en prijzen als vorige week.

C. Zwagerman.

LANDBOUW.

KRING WALCHEREN DER Z. L. M.

Gistermiddag vergaderde in de sociëteit St. Joris te Middelburg de kring Walcheren der Z. L. M. onder voorzitterschap van den heer mr. M. C. van der Minne, die allen aanwezigen, maar inzonderheid den eere-voorzitter jhr. P. J. Boogaert, den algemeenen secretaris, ir. Dorst en den rijkszuivelconsulent, den heer Zwagerman, welkom heette.

Volledige verslag in speciale MAP Crisiswetgeving

MELKCURSUSSEN.

Aangifte van leerlingen voor deze cursussen kunnen geschieden bij het Rijkszuivelconsulentschap, Oost-Indisch-Huis Middelburg, of bij den Secr. der Landbouw Vereeniging ter plaatse, die tevens nadere inlichtingen geven.

Lesgeld f 2.50 en een boek ad f 1 voor den geheelen cursus.

De Rijkszuivelconsulent voor Zeeland,
C. ZWAGERMAN.

Adv stond ook in de andere Zeeuwsche Couranten

GOES

De zuivelproductie op Zuid-Beveland.

Het gaat met de zuivelfabrieken op Westelijk Zuid-Beveland (bewesten het kanaal) niet bijzonder voorspoedig. De coöperatie, die de zuivelfabriek te Goes drijft, is thans in liquidatie en de pogingen om een andere coöperatie op te richten, die de fabriek weer zou doen draaien, schijnen niet te slagen. Toch zitten de melkveehouders in deze streek in moeilijkheden, daar ze voor de melk niet altijd gemakkelijk afzet vinden en de boerenboter, die hier in vrij groote hoeveelheden geproduceerd wordt, niet bijzonder in trek is.

Daarom werd gisteren te Goes een vergadering van melkveehouders gehouden, waarin de rijkszuivelconsulent, de heer C. Zwagerman te Middelburg, een oplossing aan de hand deed.

Volledige tekst in MAP Zuid-Beveland.....

LANDSOEW.

Coöperatieve Melkfabriek Walcheren te Middelburg.

Woensdagmiddag hield onder voorzitterschap van den heer S. Simonse te St. Laurens de Coöperatieve Melkrichting en Stoomzuivelfabriek „Walcheren" hare algemeene jaarvergadering.

In zijn openingswoord schetste de Voorzitter den toestand in het Zuivelbedrijf en bracht dank aan diegenen, welke zich zooveel moeite getroost hadden met het tot standkomen der melkfederatie op Walcheren, inzonderheid den heer Zwagerman. Het speet spreker dit thans niet mondeling te kunnen doen aan den heer Z., daar deze verhinderd was de vergadering bij te wonen. Spr.

Vlissingse Courant, 02/02/1933; p. 1/8

Crisis Zuivel-Centrale.

De minister van economische zaken en arbeid heeft ingesteld een commissie van advies aan het bestuur der Crisis Zuivel-Centrale en heeft op voordracht van den Bond van Boerenboterproducenten benoemd tot lid dezer commissie C. Zwagerman en tot plaatsvervanger W. Sietema, beiden te Middelburg.

Zierikzeesche Nieuwsbode, 03/02/1933; p. 2/8

DE PRIJSREGELING DER BOTER.

De huidige prijsregeling van boerenboter, kan noch de Bond van Boerenboterproducenten, noch de Crisis-Zuivelcentrale, noch het kringbestuur der Z.L.M. bevredigen. Verschillende pogingen aangewend om in dezen toestand wijziging ten gunste te verkrijgen, zijn mislukt.

Thans heeft het Kringbestuur der Z.L.M. in gemeenschap met de Crisis-Zuivelcentrale en in overleg met dhr. Zwagerman, besloten, ernstige pogingen aan te wenden, om die menschen, welke eerste klas boerenboter produceeren, hiervoor een prijs in overeenstemming met fabrieksboter te doen toekomen.

Gelet op het feit, dat vele consumenten gaarne goede boerenboter gebruiken, veronderstellen wij op billijkheidsgronden, dat tegen het berekenen van een prijs, welke 10 cent per pond lager ligt dan die van de Stoomzuivelfabrek „De Duif”, geen bezwaar kan bestaan.

Na een en ander in ernstige overweging te hebben genomen, is besloten van af heden met deze regeling een aanvang te nemen, n.l. de prijs van goede boerenboter te regelen naar de noteering van „De Duif” voor particulieren, doch 10 cent per pond daar beneden. De noteering is thans 88 ct. per pond voor goede boerenboter.

Zierikzeesche Nieuwsbode, 06/03/1933; p. 3/5

Bond van Melkveehouders op Sch. en D.**LEZING**

van den Heer ZWAGERMAN, Rijkszuivelconsulent voor Zeeland,

Onderwerp:

„De afzet van Zuivelproducten, enz., op **Vrijdag 10 Maart a.s.**, des n.m. 2 uur, in het „Huis van Nassau” te Zierikzee.

Ook leden van den Bond van Boerenboterproducenten en verdere belangstellenden zijn welkom.

Het Bestuur,

M. v. GASTEL, Voorzitter.

J. J. HANSE, Secretaris.

Vereniging van Oud leerlingen van Landbouwcursussen in Zeeuwsch-Vlaanderen.

Crisiszuivelwet.

OOSTBURG. *De Vereeniging van Oudleerlingen aan Landbouwcursussen* in W. Z. Vlaanderen had het initiatief genomen tot een gecombineerde vergadering van de 4 landbouworganisaties in W. Z. Vl. welke vergadering j.l. Zaterdag te Oostburg in het hotel de *Commerce* plaats had. Circa 250 personen woonden deze vergadering onder de leiding van de heer Joh. le Clercq, bij.

Deze wees er op, dat deze vergadering geheel zou staan in het teken van de crisiswetten, hoewel hij betreurde, dat het noodzakelijk geweest is deze wetten in 't leven te roepen. Spr. gaf daarop het woord aan de heer Zwagerman, die verklaarde gaarne de uitnodiging hier de crisiszuivelwet te komen bespreken, had aangenomen.

Al is gelukkig voor de Zeeuwen de rundveeteelt slechts een onderdeel van het bedrijf, toch is die van betekenis. De ongeveer 6000 Zeeuwsche boeren telen heel wat rundvee, dat een groot kwantum melk, zo voor consumptie als voor de boterfabrieken oplevert. Door de slechten gang van zaken is het al heel moeilijk een en ander tot waarde te brengen. De prijs der consumptiemelk was in 1930 nog 11½ cent per liter. Kwam in 1931 op 10½ en in 1932 op 8½ cent, de industrie melk was resp. geprijsd op 7½, 5½ en 4½; de boter gemiddeld f 1.76, f 1.45 en f 1.21. De Zeeuwsche melk bracht in 1932 gemiddeld f 1.000.000,- minder op dan in 1931. Door de *crisiszuivelwet* is de zogenaamde veepot ontstaan, waaruit aan de veehouders zoveel mogelijk voor het te weinig ontvangen wordt vergoed.

Door de slechte prijzen is enorm minder ontvangen, uit een en ander blijkt, dat de veeteelt toch van groot belang is voor onze provincie. Spr. noemde daarop enige cijfers betreffende de in ons land geproduceerde melk, boter en rundvlees van al hetwelk een groot deel in eigen land wordt geconsumeerd, maar dat voor een belangrijk deel voor uitvoer is bestemd, hetgeen voor de zuivelproducten de aangewezen weg is; de crisis in Amerika en de val van het pond hebben de gelegenheid tot uitvoer hoe langer hoe slechter gemaakt, zodat het langzamerhand tot contingentering gekomen is. Toen alles al meer in prijs daalde was het gevolg de invoering van de crisiszuivelwet, die 10 Juli 1932 in werking is getreden.

De gedachte zat voor, dat 50 miljoen kg melk in 't binnenland werd gebruikt, waarvan de opbrengst moest verhoogd door belasting van de consument, doch spoedig bleek, dat men minder boter ging gebruiken en meer margarine waarop ook margarine, spijsvetten en oliën werden belast; een belangrijk deel daarvan kwam in de crisiszuivelpot, die belasting beliep 60 á 70 miljoen per jaar. Het publiek is door een en ander niet zo erg gedupeerd, want het krijgt de waar toch nog tegen productiekosten. Overvoering van de markt moest voorkomen worden; de prijs voor het binnenland bedroeg f 1,55 terwijl die in het buitenland op nauwelijks 60 ct. komt, allerlei maatregelen zijn genomen o.a. recht op margarine.

De crisiszuivelcentrale heeft veel te regelen; nog ongeveer 3400 Zeeuwsche boeren produceren boter, een bond van boterproducenten is opgericht, waarvan spreker voorzitter is. Van de crisiszuivelpot wordt voortdurend gebruik gemaakt, van 10 Juli tot nu is 1½ tot 2 cent per liter melk subsidie verstrekt, gemiddeld ruim 1½ cent, dit loopt over 3600 mill. kg. melk en 54 mill. kg. Boter. Met de fabriek is dit gemakkelijker dan met de boeren. Immers het gaat niet

om met 3400 boeren een rekening-courant aan te gaan; aan deze wordt het verschil tussen zegel en steun gegeven; spr. wijst er nadrukkelijk op, dat de wet als steun is bedoeld, was de wet er niet, dan was de prijs der boter nauwelijks 60 cent, door de wet krijgt de boer f 1,05. Door de crisiszuivelwet is zeer zeker de nood verzacht; er is altijd nog veel verzet tegen de zegeltjes, er wordt nog steeds ontdoken, maar dit is verkeerd, het is zeer in 't belang der boeren de wet te handhaven.

De veestapel is veel te groot doordat er geen afzet is en te veel voer, ook de graaninvoer en die van veekeuken is veel te groot. De voormannen vergaderen schier dagelijks om uit te vinden om nog zoveel mogelijk te redden, zo wordt reeds overwogen om een groot aantal melkkoeien op te ruimen. Deze kunnen echter niet zo op de markt gebracht worden, maar daar is dan de crisisvarkenswet. De veeproductie kan ook ingesteld worden op basis: meer uit eigen bedrijf voeren, dan is minder invoer nodig en dan de export, maar de prijzen zijn veel te laag, zo, dus de overtuiging wint hoe langer zo meer veld, dat de producten zullen moeten worden ingesteld op voorziening van 't binnenland. Aan de tarwewet hangt de melk vast, maar als de melk in het brood gaat komt de tarwewet weer in het gedrang, dit zou weer diverse moeilijkheden hebben, spr. wil slechts een denkbeeld geven van de moeilijkheden, waarvoor de landbouwvoormannen en de regering komen te staan.

In 't komende voorjaar en zomer moet een buitengewoon lage prijs van melk en zuivel worden verwacht. Spr. wil de gedachte weg werken, die bij velen sluimert om de wetten te boycotten. 't Zondigen moet de wereld uit; die hierin smokkelt besteelt zijn eigen stand. De boterproducenten hebben dit reeds voor, dat ze zelf onbelaste boter mogen gebruiken.

De heer *Lako* vraagt hoe het zou moeten gaan met de steunregeling der gemeenten als al dat vee, die 2.000.000 koeien, straks als vlees aan de markt komt; bij de gemeente zullen zo zoetjes aan de duiten voor de werklozen opgeruimd geraken, men zal daar aardig in 't gedrang gaan komen. Zouden de gemeenten, misschien is spr. er te vroeg mee, er eens over kunnen denken van die grote voorraden vlees te distribueren?

De heer *Zwagerman* zegt, dat dit idee reeds 1½ jaar geleden in de bedoelde kringen is rondgegaan en gelooft ook wel, dat op die wijze geconserveerd vlees is weg te werken, maar dan gaat de spekafname weer verminderen. Spr. noemt, menen wij 20 pCt, als melk bestemd voor menselijke consumptie, maar waarschuwt de boeren tegen onderlinge concurrentie op dit gebied, daar dit elkander dood maken is.

De kwestie van melk in het brood te verwerken, is ook af te raden, immers het maalpercentage maakt al reeds 't brood duurder, vermenging der melk in het brood zal het nog duurder maken.

De heer *Becu* vraagt of nog verder gaan met zelfvoorziening onze positie op de wereldmarkt niet in gevaar zou brengen.

De heer *Zwagerman* meent, dat dan verlaging van het levenspeil nodig wordt. De Duitsers willen onze boter en eieren niet meer hebben, zelfs niet de boter tegen 60 cent; 't zit niet in concurreren, het buitenland wil ons op hun markten buitensluiten, het wil zelfvoorziening.

De Voorzitter onderstreept nog eens de waarschuwingen van de heer *Zwagerman* en dankte deze voor zijn inleiding.

.....

Kring Walcheren der Z.L.M.

Maandagmiddag vergaderde bovengenoemde kring onder voorzitterschap van den heer mr. C. M. van der Minne in een der zalen van het café „de Eendracht” te Middelburg.

De voorzitter heette de aanwezigen welkom inzonderheid den heer Zwagerman.

De heer Zwagerman zette hierna in het kort uiteen wat de consumptiemelkregeling voor Walcheren beteekent. Hij wees er op, dat de wettelijke grondslagen om ontbindende krachten te bestrijden heel wat versterkt zijn en sprak met waardeering over den steun van regeeringscommissaris, rechterlijke macht en politie-autoriteiten om de afbrekers van deze nuttige regeling tot hun plichten te brengen.

Met algemeene stemmen besloot de vergadering aan den regeerings-commissaris der crisis zuivel-centrale te zenden :

„De kring Walcheren der Z.L.M. in algemeene vergadering bijeen dankt u hartelijk voor steun, wetslagen der consumptiemelkregeling op Walcheren, die zegenrijke gevolgen heeft voor melkveehouders en melkhandel. Zij verzoekt u dringend krachtige onderdrukking van ontbindende krachten”.

De Boterbereiding op de Zeeuwsche Boerderij.

Onder bovengenoemden titel verscheen bij de firma P. J. van de Sande te Terneuzen als gratis uitgave van den Bond van Boerenboterproducenten in Zeeland een handig boekje, geschreven door den Rijkszuivelconsulent voor Zeeland, den heer C. Zwagerman, welk boekje bedoeld is als handleiding voor de boerinnen, ter verruiming van haar kennis. Op duidelijke en overzichtelijke wijze wordt hier voor verschillende onderdeelen van de boterbereiding voorlichting gegeven. Met het bestuur van den Bond van Boerenboterproducenten spreken we gaarne den wensch uit dat het boekje veelvuldig geraadpleegd zal worden en aan zijn doel mag beantwoorden. Dit zal en aan producent en aan consument ten goede komen.

Vlissingsche Courant 11-08-1933; p. 1/6

Melkproductie en -verwerking in Zeeland.

Blijkens de gegevens, voorkomende in het jaarverslag over 1932 van de Rijkszuivelconsulent voor Zeeland bedroeg de totale melkproductie in onze provincie ongeveer 96.000.000 K.G. Hiervan zijn bestemd voor menselijke consumptie 20.000.000 K.G. en voor veevoeding 6.000.000 K.G. Naar de fabrieken buiten Zeeland zijn verzonden 4.800.000 K.G. en naar Zeeuwsche melkverwerkende fabrieken totaal 12.500.000 K.G. (na aftrek der consumptiemelk 8.200.000 K.G.) Door de roomverwerkende fabrieken is, omgerekend tot melk, 7.000.000 K.G. verwerkt. Voor boterbereiding op de boerderij bleef over 50.000.000 K.G. melk.

In de provincie is dus ongeveer 20 pct, van de melk bestemd voor de consumptie. De lage zuivelprijzen waren oorzaak, dat in vele plaatsen veehouders en zelfs werklozen tegen concurrerende prijzen met melk gingen venten. In vele gevallen was tijdelijke of blijvende sterke daling van de consumptiemelkprijs daarvan het gevolg. Zo was op Walcheren de prijs van Mei tot November slechts 7 cent per liter. De gemiddelde prijs in Middelburg was 8.6 cent.

Van de tien Zeeuwsche zuivelfabrieken is die te Goes in de loop van het jaar geliquideerd. Vanuit Tholen is 2.600.000 liter melk verzonden naar een tweetal Brabantse fabrieken, terwijl op het einde van het jaar twee Zeeuwsch-Vlaamsche fabrieken zijn begonnen met uitvoer van geringe hoeveelheden room naar België.

Naar Rotterdam ging 1.500.000 liter, vanuit Schouwen en Duiveland en 750.000 liter vanuit Walcheren en Zuid-Beveland.

De gemiddelde boterprijs bedroeg te Middelburg *f* 1.34 per K.G. (gedurende de werking der crisis-zuivel-centrale van Augustus tot en met December *f* 1.25½ netto, dus na verrekening van heffing en toeslag); te Goes *f* 1.24 (*f* 1.16); te Oostburg *f* 1.07½ (*f* 0.99½); te Zierikzee *f* 1.25 (*f* 1.18); te Tholen *f* 1.37½ (*f* 1.28½); te Roosendaal *f* 1.28 (*f* 1.16).

De boerenboterproductie bedroeg ongeveer 1.500.000 K.G. Door verarming der bevolking en de vrij hoge boterprijzen verminderde de vraag naar boerenboter zodanig, dat in verschillende delen der provincie moeilijkheden bij de afzet zich voordeden. Belangrijke hoeveelheden boerenboter moesten heel wat beneden de officiële prijs worden verkocht.

Het aantal aangesloten producenten van boerenboter bij de bond van boerenboterproducenten bedraagt ongeveer 3400.

De kaasproductie bedroeg 65.800 K.G., waarvan 55.800 K.G. komt voor rekening van de fabriek *Walcheren* te, Middelburg en 10.000 K.G. voor de fabriek *Koena* te Vlissingen.



LANDBOUW.

COÖPERATIEVE LANDBOUWVER. EILAND WALCHEREN.

Algemeene Vergadering. —
Afscheid Voorzitter.

In het Militair Tehuis te Middelburg hield bovengenoemde vereeniging Zaterdagmiddag haar jaarlijksche algemeene vergadering, onder voorzitterschap van den heer J. H. Geschiere, die alle aanwezigen, doch in het bijzonder den adviseur, den heer Zwagerman, welkom heette.

Bij de rondvraag sprak de voorzitter een afscheidswoord, en zeide, dat er een tijd van komen is en een tijd van gaan, hij heeft nu gedurende 17 jaar het werk van voorzitter met genoegen verricht. Oorspronkelijk was hij geen voorstander van de coöperatieve gedachte, maar de mobilisatietijd deed zijn meening veranderen. Het was in 1916, dat de heer Zwagerman hem er over sprak en hij zich bereid verklaarde mede te werken aan de totstandkoming van een vereeniging. Deze is op 24 Juni 1916 met 31 leden opgericht, maar telde op 28 Augustus reeds 99 leden.

Noord-Bevelands Nieuws- en
advertentieblad, 11/11/1933; p. 2

DE BOTEROPKOOP

begint weer voor Zuid- en Noord-Beveland en Walcheren op **DINSDAG 14 NOVEMBER A.S.** van 10—1 uur in het Veilingsgebouw der **FRUITveiling** te Goes en **DONDERDAG 16 NOVEMBER A.S.** van 10—1 uur fabriek „Samenwerking”, Hofplein, Middelburg.

Verder elke 14 dagen.

Vraagt tijdig vervoervergunning aan.

ZWAGERMAN.

ZEEUWSCH-VLAANDEREN W.D.

IJZENDIJKE. In een buitengewone algemeene vergadering van de Room-boterfabriek te IJ z e n d i j k e is na een uiteenzetting van den heer Zwagerman besloten een contrôle op de melk in te richten. Mocht het blijken, dat deze contrôle niet voldoet, dan kunnen de leden op een algemeene vergadering een voorstel tot opheffing indienen.

De directeur zette de in omloop zijnde praatjes over smokkelarij recht.

Bestuur Crisis-Rundvee-Centrale. — Met instemming werd kennisgenomen van het gunstig antwoord van de Crisis-Rundvee-Centrale op het verzoek der Z.L.M. goed te keuren, dat de heer Zwagerman niet als adviseerend lid, doch als bestuurslid zitting neemt in de Gewestelijke Rundvee-Centrale voor Zeeland.

1934

Weinig kleine knipsels, wel meerder ivm. met crisis maatregelen – zie afzonderlijke MAP

Middelburgsche Courant, 08/03/1935; p. 5/6

WALCHEREN.

AAGTEKERKE. Woensdagavond kwam de Chr. Jongeren Boeren- en Tuindersbond in jaarvergadering bijeen onder voorzitterschap van den heer L. Bosselaar, die in zijn openingswoord in het bijzonder het welkom toeriep aan den heer Zwagerman, Rijkszuivelconsulent.

Deze hield een lezing over „Veranderde positie van den rundveestapel en wat dit voor de toekomst beteekent“, en wees daarbij op drie punten namelijk, scheuring van weiland, inkrimping rundveestapel en beperking melksteun. Er werden eenige vragen gesteld die door spr. werden beantwoord.

Breskensche Courant, 04/01/1935; p. 3/4

De Z. L. M.

In het hotel „de Commerce“ werd Zaterdag onder leiding van den heer A. I. Leenhouts een goed bezochte vergadering gehouden van den kring Oostburg der Z.L.M.

Daarna hield de heer Ovink een rede over het scheuren van grasland, gezien van den technischen kant, terwijl de heer Zwagerman deze zaak uit economisch oogpunt behandelde.

Beide lezingen waren zeer interessant voor de betrokken landbouwers. Enkel en maakten van de geschonken gelegenheid tot het stellen van vragen enz. gebruik wat aanleiding gaf tot een prettig debat.

Noord-Bevelands Nieuws- en advertentieblad, 09/03/1935; p. 3/

**VERENIGING VAN OUDLEERL.
VAN LANDB. CURSUSSEN OP
NOORD-BEVELAND
„EXCELSIOR“.**

LEZING

door den WelEd. Heer

C. ZWAGERMAN,

Rijksveeteeltconsulent te Middelburg op

DINSDAG 12 MAART A.S.in Hotel „De Kroon“ te Wissenkerke.
Onderwerp:**„De voeding van het Landbouwpaard“.**

Aanvang 6.30 uur. Alle belangstellenden (ook niet-leden) worden vriendelijk uitgenodigd deze belangrijke lezing bij te wonen.

HET BESTUUR.

Middelburgsche Courant, 29/04/1935; p. 2/6

LANDBOUW.**Landbouw-Ontwikkelingsdag.**

Zaterdagavond werd in 't Schuttershof te Goes de zesde landbouwontwikkelingsdag gehouden, waarvoor weer groote belangstelling bestond.

Naar aanleiding van een klacht van den heer Zwagerman over minder goeden smaak van het fruit, zegt de heer Th. Vogel aar dat het fruit soms te vroeg wordt geplukt. Ook op den smaak wordt gelet. De varieteiten-commissie werkt ook in de richting van smaakverbetering. De heer Duvekot merkte echter op, dat het buitenlandsche fruit het in smaak moet afleggen bij het goede Nederlandsche.

De hr. Zwagerman wilde evenals bij de boter, bij het fruit meer letten op geur en smaak dan op het uiterlijk. derwerp: „Nieuwere inzichten op fruitteeltgebied“, waarvan wij reeds in ons vorig nummer verslag gaven.

Bij de bespreking werd o.a. gesproken over goede resultaten in 1934 waargenomen met de bloedluisbestrijding door middel van een sluipwesp.

Landbouw-Ontwikkelingsdag. (Slot.)

Boerderij en woning uit schoonheidsoogpunt.

In de voortgezette vergadering, die de voorz. mr. Dieleman, heropende met een speciaal woord van welkom tot de vele aanwezige dames, hield de heer J. Jans, architect B.N.A., te Hengelo, een inleiding over: „*de bouw van boerderij en woning uit schoonheidsoogpunt*”.

.....
Boerin zijn.

De laatste inleider was de heer C. Zwagerman, rijkszuivelconsulent te Middelburg, die sprak over „*Boerin zijn*”.

De titel Bazinne of Boerin schat spr. hoger dan die van juffrouw of mevrouw. Volgens zijn overtuiging is het een eretitel. Hij ziet de boerin als huisvrouw, dus als middelpunt van het boerengezin, als moeder dus als opvoedster van het toekomstig boerengeslacht, als draagster en beschermster van de boerencultuur, als middelpunt voor de instandhouding van het boerenstandsbewustzijn, als de onmisbare schakel voor de juiste sociale verhoudingen ten plattelande en ten slotte als toegewijde werkracht in verschillende onderdelen van het boerenbedrijf.

De boerin is huisvrouw en als zodanig de spil van het boerengezin. Het hangt van de huisvrouw, van de boerin af of zij die orde, huiselijkheid, gezelligheid en goede materiële verzorging weet te scheppen, die de geluksbron van het gezinsleven doet vloeien.

Waar economische noodzakelijkheid de boerin dwingt haar werkkraft aan vele takken van het bedrijf te geven, mag men haar zeker niet te hard vallen wanneer de huishoudelijke zorg daaronder lijdt. Alle maatregelen, die, zonder grote schade voor het geldelijk bedrijfsresultaat, de boerin kunnen ontlasten als bijv. de melkverwerking op de fabriek en alle hulpmiddelen die, zonder te grote kosten, haar arbeid kunnen verlichten, als practise huisinrichting, electriciteit, waterleiding enz. verdienen dan ook ernstige aandacht. Ze komen ‘t boerengezin ten goede.

Een voordeel is, dat de boerin beschikt over de voeding van het gezin over vele producten van het bedrijf, over goedkope verse en beste grondstoffen. Wel is het jammer dat de kennis en ambitie van vele boerinnen nog te kort schiet om met die kostelijke en goedkope grondstoffen, de voeding van het gezin zó te verzorgen, dat men lekkere gezonde, voedzame, afwisselende en passende maaltijden krijgt. Hier ligt een dankbaar, belangrijke praktisch, werkterrein voor landhuishoudonderwijs en speciale cursussen.

De allerbelangrijkste taak van de boerin ziet spr. echter in de opvoedster zijn van het toekomstig boerengeslacht. De moeders hebben de mooiste maar ook de meest verantwoordelijke taak tegenover de gezinnen, de volksgroepen, de volksgemeenschap. Het opvoedster zijn van het toekomstig boerengeslacht, dat betekent een groot en verantwoordelijk werk verrichten.

Onmiskkenbaar is praktische arbeid de betrouwbaarste opvoedster. De boerin, die haar kinderen ten deze te veel ontzien wil, is een slechte opvoedster.

Spr. hoopt, dat de boerinnen-moeders hun schone, verantwoordelijke taak als opvoedster van een godsvruchtig, eenvoudig, flink boerengeslacht steeds beter leren verstaan.

Een goede boerin moet belangstelling hebben en de grote betekenis beseffen van instandhouding en versterking van de plattelandscultuur, waaruit tot ons spreekt de, onder de invloed van het landleven, uitgekristaliseerde denkkraft en schoonheidsdrang van het boerenfolk,

Spr, ziet met leedwezen de schoonheid van de oude hofsteden, van de typische boerendorpen, door karakterloze, harmonie verstorende nieuwbouw teloor gaan. In dit verband betreurt spr, het ook, dat de oude boerenmeubelen, en kabinetten plaats maken voor moderne, klein-burgerlijk-steedse prullen, dat de mooie boerenwagens het veld ruimen voor zeer praktische, maar foeilijke gedochten op luchtbanden; dat de mooie klederdrachten verdwijnen. Zeker wil spr, niet, dat de boeren en boerinnen antiquiteiten worden en het boerenleven op een museum lijkt, maar de landelijke schoonheid en cultuur mogen niet ten offer vallen aan de moderne wetenschap en techniek.

Alle grote schrijvers en denkers zijn overtuigd, van de grote betekenis van een talrijke, gezonde, welvarende boerenbevolking voor het welzijn van een folk en de stabiliteit van een natie. Spr, roept de boerinnen daarom toe: voedt Uw kinderen op in een juist gevoel van eigenwaarde, Maar ook op sociaal gebied heeft de boerin een taak, zij moet zich ook met de sociale zijde van het dorpsleven bezig houden. Zij zal er met haar hart beter richting aan geven dan de man - die meer in de strijd van het leven staat - met zijn verstand.

Behalve huishoudster, opvoedster en loods van de meer geestelijk gerichte stromingen in het boerengezin, is de boerin ook werkkraft in diverse takken van het bedrijf, De goede boerin moet praktisch en theoretisch in staat zijn bepaalde bedrijfsonderdelen te behartigen en te leiden. Doch spr. meent, dat het in het belang van de boerenstand is, dat er gestreefd wordt naar beperking van de overdreven slafelijken arbeid die veel boerinnen moeten presteren.

Nooit mag men vergeten, dat de beste leerschool voor de boerin is het eenvoudige aaneengesloten boerengezin, waar alle gezinsleden zich, onder de krachtige leiding van vader en moeder, in de praktische arbeid van het boerenbedrijf bekwamen, Maar daarnaast zijn drie dingen nodig en gewenst om de taak als boerin geheel naar wens te kunnen vervullen.

Allereerst yakonderwijs, waarmee spr, landhuishoudkundig onderwijs bedoelt, De boerengeest moet bij dit onderwijs de heersende blijven. Lukt dit niet, dan zal de boerenstand als karakteristieke folksgroep meer en meer verdwijnen en waarschijnlijk blijvend door de andere folksgroepen worden uitgebuit.

Boven en naast systematisch onderwijs moet de toekomstige boerin aan zelfontwikkeling aandacht schenken. En tenslotte organisatie. Er zijn thans twee vormen van organisatie voor boerinnen, n.l. de verenigingen van oud-leerlingen van landbouwhuishoudkundige cursussen en de z.g.n. boerinnenbonden. Beide instellingen kunnen naast elkaar bestaan, mits de oud-leerlingen op de juiste tijd naar de bond overgaan. De verenigingen van oud-leerlingen moeten vooral uit de jongeren bestaan.

Beide organisaties moeten ervoor waken, dat de verhouding van de organisatie tot het gezin steeds worden aangevoeld. Geen conservatisme, maar een meegaan met de tijd.

In de boerinnenbonden moeten steeds de doeleinden op de zuivere behoeften van het platteland worden gericht, een geestelijke sfeer moet op het mooie, rijke buitenleven zijn geënt. Dan houden wij een boerenstand met ruggegraat.

De heer Dieleman heeft met korte aanhalingen uit de vier inleidingen en enkele krachtige woorden de vergadering gesloten.

MIDDELBURG.

De Zuivelweek.

*Men drinke meer melk en
ete meer boter en kaas.*

Er waren gisteren vele belangstellenden opgekomen naar het Schuttershof voor de opening van de demonstraties die aldaar in verband met de Zeeuwsche zuivelweek worden gehouden.

De heer C. Zwagerman, rijkszuivelconsulent voor Zeeland en voorzitter van de *propaganda-commissie voor Zeeland voor melk en zuivelproducten*, heette allen belangstellenden welkom, zulks in zonderheid de echtgenote van de eersten burger van Zeeland, mevrouw Quarles van Ufford, Het blijkt wel uit de belangstelling van hoeveel betekenis goedkope, gezonde voeding voor ons volk is. Spr. was dankbaar voor de van verschillende zijden geboden hulp.

Vooraf van de *Vereeniging Handelsbelang* en haar voorzitter, de heer Stofkoper, maar ook van de beide melkfabrieken te Vlissingen en te Middelburg en van de melkhandel; verder van de dames van het huishoudonderwijs en van verenigingen op het gebied der huishouding: en niet te vergeten van de burgemeester die bereid was de zuivelweek te openen. Spr. gaf hem daartoe gaarne het woord.

De burgemeester, de heer M. Fernhout, zei gaarne aan het verzoek te voldoen. Deze zuivelweek beoogt de bevolking van Middelburg en van Walcheren aan te sporen tot meer gebruik van melk, boter en kaas. Dat zulks nodig is klinkt vreemd. En toch is het waar. Niet evenredig aan de leerzame en langdurige geschiedenis van het melkgebruik is hier te lande zijn omvang. De geschiedenis ervan is welhaast zo langdurig als die van het menselijk geslacht.

Blijkens de inscripties, gevonden bij archeologische opgravingen, hebben reeds verscheidene duizenden jaren voor Christus, de bloeiende beschavingen van de Sumeriërs, in de wijde vruchtbare vlakte van Mesopotanië, tussen Tigres en Euphraat, en die van de Chaldeërs, Babyloniers en Assyriërs, de melkveehouderij en het melkgebruik gekend.

De oude heidense volkeren verhieven, de koe om haar waardevolle gave ver boven de sfeer van het natuurlijk en huishoudelijk gebruik. Ze aanbaden haar als godin. De oude Egyptenaren belichaamden hun voorstelling van de hemelse schatten veelal in de afbeelding van een melkgevende koe. In Centraal-Azië werd de melk een van de meest waardevolle offerandes geacht. In het maatschappelijk leven der oude Hebreërs nemen rund en melk een grote plaats in. De aartsvaders waren aanzienlijke herdersvorsten. Kanaän wordt in al zijn vruchtbaarheid getypeerd als het land overvloeiende van melk en honing.

In Oud en Nieuw Testament komen melk en boter veelvuldig voor als symbolen van voedsaamheid en weelde, als blijken van welvaart, vruchtbaarheid en maatschappelijke zegen. Zowel de gewijde geschiedenis in de Heilige Schriften als de ongewijde geschiedenis van Oudheid en Middeleeuwen zijn rijk aan historische bijzonderheden omtrent melk, melkproducten en de uitnemende waarde daaraan in alle tijden, door alle geslachten toegekend.

Men zou dan ook welhaast mogen verwachten, dat het volstrekt overbodig zou zijn, heden ten dage voor méér waardering en méér gebruik het pleit te voeren. En het is zeker merkwaardig, dat zelfs hier het eigen zuivel-product nog veel te weinig wordt gewaardeerd, dat er zelfs nu nog vooroordelen en onjuiste begrippen bestaan, als gevolg waarvan melk bereid, door de stedelijke bevolking minder worden gebruikt, dan gewenst en nodig is. Wij leven in een land van melk, boter en kaas. In niet weinig gedeelten van de wereld veronderstelt men ons allen, boterboer te zijn en men scheldt ons „kaaskoppen”.

Inderdaad behoren de melkveehouderij en de zuivelbereiding tot de oudste takken van volksbedrijf in Nederland. En tot de méést waardevolle.

Dank zij eeuwenoude ervaring en de technische vervolmaking van de zuivelbereiding, verkreeg ons land internationale betekenis en vermaardheid op dit terrein. Onze Hollandse- en Friese veestapels zijn vèr over onze landsgrenzen beroemd, gelijk onze geurige boter en onze fijne kaassoorten met zoveel goed recht een wereldreputatie genieten, Groot is de betekenis van melkproductie en zuivelbereiding voor Nederland.

Ons land telt 230.000 melkveehouders met 1,4 miljoen melkkoeien, met 6000 mil. kg melk; voor Zeeland zijn deze cijfers resp. 6600, 27000 en 100 mil.; voor Walcheren 1100, 6400 en 24 mil.

Prof, van Leersum tot voor enkele jaren directeur van het *Nederlandsch Instituut voor Volksvoeding* te Amsterdam, heeft een ruim gebruik van melk, room, boter en kaas nuttig geacht. Een liter melk kost 10 cent en is voor de voeding gelijkwaardig met 7 eieren, 4 ons biefstuk, 5 pond aardappelen, 7 grote bananen, 4½ ons vis, 5½ pond appelen.

1 Kg vette kaas kost 45 cent en is voor de voeding gelijkwaardig met: 1.9 kg rundvlees, 1 kg ham, 2.8 kg schelvis, 39 eieren of 11 kg erwten. Wij zelf genieten van al deze heerlijkheid te weinig,

In het bijzonder steekt het verbruik van melk en boter in Nederland ongunstig af bij dat van andere landen. Zo gebruikt men in Zwitserland, Zweden, de Ver. Staten, Canada en Denemarken, per hoofd 2-3 maal zoveel melk dan wij. Ook het boterverbruik is voor aanzienlijke verhoging vatbaar. Zijn voor kaas de consumptie-cijfers in Nederland niet ongunstig, de Zwitsers zijn ons hierin toch de baas. Naar verhoging van dit verbruik dient om allerlei redenen gestreefd te worden,

Met het organiseren van de zuivelweek beoogt men dan ook de behartiging van velerlei belang. Men wil dienen het sociaal-economisch belang van de melkveehouderij en van de zuivelbereiding, waarbij een zo groot deel van het platteland ten nauwste is betrokken. De Nederlandse zuivelproductie steunt immers voor meer dan 90 pct, op Nederlandse bodem, want het ingevoerde krachtvoer speelt in de productiekosten een zéér geringe rol. Men wil dienen het belang van de melkhandel en van de winkeliers in zuivelproducten.

Door de afzet daarvan verdienen immers een zeer groot aantal gezinnen hun brood. Op Walcheren zijn ongeveer 300 melkslijtersgezinnen en vele winkeliers die zuivelproducten omzetten. Men wil dienen het belang van de consumenten, dat zijn de huisvaders en de huismoe- ders, die bij de financiering van hun huishouding, zich telkens weer voor nieuwe vraagstukken van goed en goedkoop geplaagd zien. Men wil ten slotte dienen het sociaal-hygiënisch belang van de volksgezondheid, waarvan de verzorging in de kleinsten ons toevertrouwde kring, het gezin, haar uitgangspunt behoort te hebben.

Het *Crisiszuivelbureau* beheert het fonds van f 1.000.000 door de minister van Economische Zaken voor Zuivelpropaganda beschikbaar gesteld. Het is zeer te waarderen, dat in deze tijd door de regering en haar crisis-instellingen niets wordt nagelaten tot verheldering van het inzicht in de wijze waarop wij bij inkrimpende budgetten, eigen en anderen belang het best bevorderen kunnen.

Door de kookdemonstraties zal men aantonen hoe met zuivelproducten de beste smakelijkste, goedkoopste gerechten, met de hoogste voedingswaarde kunnen worden bereid.

Moge de Middelburgsche, de Walchersche huisvrouwen de hier gegeven wenken aanvaarden als een krachtige hulp bij haar zorgen voor een juiste besteding van het huishoudgeld aan gezonde en goedkoop bereide maaltijden. En mogen ons, mannen, die de dagelijkse gasten aan haar tafels zijn, de veelsoortige geneugten daarvan rijkelijk ten deel vallen.

Veroorloof mij, aldus spr., één vraag, die wellicht ietsje meer nog de huisvrouwen dan de huisvaders interesseert. Is het ook mogelijk bij deze demonstraties, de dames de onwankelbare overtuiging bij te brengen, dat het rijkelijk gebruik van room, melk, boter en kaas, niet met de zozeer gevreesde gevolgen van gewichttoename en de uiterlijke verschijnsels daarvan behoeft gepaard te gaan? Als de voorzitter daarin slagen zou, dan kon hij het spel misschien al half gewonnen achten. Met de wens, dat deze Zeeuwsche Zuivelweek aan de verwachting, aan het doel van de propaganda-kern van het Crisis-Zuivelbureau, aan de bedoeling der regering, aan de wensen van producenten en handelaren en van huisvrouwen zal mogen beantwoorden, verklaarde spr. de eerste kookdemonstratiemiddag geopend, (Applaus).

De heer Zwagerman vond gelegenheid om de burgemeester hartelijk dank te brengen voor de wijze, waarop hij de opening heeft verricht,

Spr. wees er op, dat het de bedoeling is dat vrouwen uit alle kringen der samenleving naar de demonstraties komen.

Hij dankte de oud-leerlingen der huishoudschool, die bereid waren bij de demonstraties mee te helpen bij het koken en ronddelen der gereed te maken gerechten.

Later heeft de heer Zwagerman op de vraag van de burgemeester geantwoord, dat het op de juiste wijze gebruiken van boter, melk, kaas enz., en daarbij ook de andere voedingsmiddelen in goede verhouding tot zich nemen, geen reden moet zijn om zwaarder te worden, terwijl er zelfs melkdieën zijn toe te passen, die in tegenover gestelde richting bevorderlijk zijn.

Mejuffrouw Cuijk, de leidster der demonstraties, heeft daarop harerzijds een woord van welkom gesproken, waarna een grammofoonplaat door de flinke versterking-inrichting een propaganda voor het gebruik der zuivelproducten liet horen. Spr. ging daarna verder met het aantonen hoe men zich goed moet voeden, maar hoe dit ook met weinig geld mogelijk is. Er zijn 6 of 7 stoffen, die wij nodig hebben en deze komen zelden allen gelijk in een voedingsmiddel voor, daarom moet men verschillende spijsen combineren.

Slechts één product is er, dat alle nodige stoffen bevat en dat is melk, daarom is die zo krachtig. Het bevat de stoffen in licht verteerbaren vorm. Men moet ze echter gekookt of gepasteuriseerd gebruiken. Een der middelen tot meer melkgebruik is het gereed maken van aardbeien of frambozen in puree-vorm en daar melk opschenken. Dit kan ook met fijngemaakte bananen met een klein beetje citroensap er op. Men kan ook *zulkeen smakelijken* drank gereed maken met limonade, met jam of zelfs met gedroogde vruchten. Ook bij het middagmaal kan men met zuivelproducten veel bereiken. Soep van melk is smakelijk, evenals kaassaus op groen-

ten, een omelet met kaas is een smakelijk gerecht en een beschuitje met kaas of een stukje kaas als dessert is smakelijk en gezond. Niet alleen vette doch ook magere kaas is voedzaam.

Eerst werden nu omelet met kaas gereed gemaakt en rond gedeeld, het deed zich uitstekend smaken, evenals de kerry-soep met zuivelproducten, die volgde.

Intussen had men ook komkommers met kaas-saus gereed gemaakt, die allen werden getoond. Van Yoghurt, aangemaakt met limonade kon men proeven, en ten slotte ook van beschuit met kaas.

Intussen had de leidster ook gewezen op de wenselijkheid van het eten van melkbrood, dat veel voedzamer is dan waterbrood, langer vers blijft en een mooiere kleur heeft.

Ruim 200 personen hebben met belangstelling de demonstratie gevolgd en gisteravond kwamen een 250-tal genieten van hetgeen hier te leren was.

Ook heden hebben twee demonstraties plaats en morgen drie.

De in verband met de zuivelweek onder de melkslijters gehouden wordende étalagewedstrijd gaat uit van de *Melkslijtersvereeniging Samenwerking*, die hedenmorgen ook een wedstrijd hield onder haar leden in het behoorlijk etaleren van zuivelproducten op hun karren, waarmee zij de stad doortrekken.

Ter beoordeling was een jury gevormd, die zitting had genomen in de melkfabriek aan het Hofplein.



ZEELAND BESTEMMING VAN DE ZEEUWSCHE MELK.

Over 1934 wordt de totale melkproductie geschat op 200.000.000 kg.

Blijkens de gegevens, voorkomende in het jaarverslag over 1934 van de Rijkszuivelconsulent voor Zeeland, wordt de totale melkproductie in Zeeland geschat op 200.000.000 kg. Deze melk kreeg de volgende bestemming:

1. voor fokkalveren (16.259) 4.900.000 kg;
2. voor mestkalveren (3500) 1.850.000 kg;
3. gezinsgebruik boeren (6591 x 6 x 140 l) 5.540.000 kg;
4. voor consumptie niet veehoudende deel der bevolking (213.000 x 140 l) 29.800.000 kg;
5. voor boterbereiding op de boerderij 37.930.000 kg;
- 6, naar fabrieken voor bereiding zuivelproducten 20.000.000 kg.

De zuivelfabrieken.

* Walcheren te Middelburg: ontvangen 10.610.023 l melk en 201.500 l room (1.410.500 l melk), waaruit bereid 231.120 kg boter, 74.730 kg kaas en 31.300 kg melkpoeder.

* Naar Rotterdam is verkocht 1.169.242 l; voor consumptie op Walcheren 3.929.907 l.

* Koena te Vlissingen: ontvangen 1.335.793 l melk, waaruit bereid 13.000 kg boter. Omzet consumptiemelk ongev. 945.235 l.

* De Duif te Nieuwerkerk: ontvangen 1.429.381 l melk, gedeeltelijk boterbereiding (productie 16.643 kg), gedeeltelijk naar Rotterdam.

* Het Hart te Wemeldinge: ontvangen 518.788 l melk, waaruit bereid 18.136 kg boter.

* Kloosterzander uit 239.497 kg room (overeenkomende met ongev. 1.423.000 kg melk) 58.282 kg boter bereid.

* Aardenburg: 88.818 kg boter bereid uit een kwantum room, overeenkomende met ongev. 2.612.309 kg melk.

* Eensgezindheid te IJzendijke: 83.564 kg boter bereid uit een kwantum room, overeenkomende met ongev. 2.457.647 kg melk.

Van de particuliere melkinrichting *Flandria* te Axel zijn geen gegevens bekend. De zuivelfabriek te Wouw betrok uit Tholen 1.336.998 l melk. Voorts ging van Tholen nog ongev. 1.000.000 l melk naar Oud-Castel en van Schouwen ong. 1.500.000 l melk naar Rotterdam.

MELKERS- CURSUSSEN.

AANGIFTE VAN LEERLINGEN

voor bovengenoemde cursussen
kan geschieden voor 20 December
a.s. bij :

- a. Zuivelconsulentschap Oost-Indisch Huis.
- b. Secr. Afdeeling Z.L.M.
- c. Zuivelfabrieken Wouw en Vacca. 20 44783

De Rijkszuivelconsulent.

BEDRIJFSVOORLICHTINGSDIENST.

Lezing van den heer A. Ovinge
voor den kring Walcheren der
Z. L. M.

Woensdagmiddag vergaderde de Kring Walcheren der Z. L. M., onder voorzitterschap van mr. M. C. van der Minne, die in zijn openingswoord wees op den toestand in den landbouw en een terugblik wierp op het bijna afgelopen jaar.

.....
Een belangrijke stap in de richting van bedrijfscontrole, is in den laatsten tijd gedaan door het tot stand komen van bedrijfsstudie-groepen, dus groepen van landbouwers, die zich vereenigen teneinde onderling verschillende vraagstukken te bespreken en te onderzoeken. In Zeeland is iets dergelijks gebeurd op Schouwen en Duiveland, waar het veevoederbureau der Z. L. M. onder leiding van den heer Zwagerman, bij een combinatie van ongeveer 25 landbouwers de voeding van het vee heeft nagegaan en aan een beoordeeling onderworpen. Op Walcheren wordt thans ook een dergelijk onderzoek begonnen, wederom onder leiding van den heer Zwagerman.

Ofschoon het aantal landbouwers, dat een goede boekhouding bij houdt of bij laat houden, regelmatig toeneemt, is dit helaas nog lang niet algemeen.

1936

Zierikzeesche Nieuwsbode, 17-01-1936; p.2/4

De betekenis der Geitenfokkerij ³²

In de Woensdag te Middelburg gehouden algemene vergadering der vereniging tot verbetering van het geitenras, heeft mr. P. Dieleman een inleiding gehouden over:

De geitenfokkerij ij voor onzen tijd

De geit behoort tot de z.g. holhoornige, krachtige diersoort, oorspronkelijk thuis behorend in hoger, reiner atmosfeer, liefst klimmend en klauterend op de steilste, ontoegankelijke rotsen. Is de geit, nu als heerlijk huisdier voor zoveel gezinnen, niet een beeld door haar soberheid, met vaak koppige, nukkige eigenschappen en snoepzucht, niet een beeld van de eigenschappen van het volk?

Zij wordt genoemd „*de koe van den arbeider*”. Zij heeft dan ook oneindig veel belang voor den arbeidersstand, zowel een sociaal- als een opvoedingsbelang. Zij is in alles nuttig. Haar melk, boter, kaas en vlees zijn goed voor het gebruik. Haar huid is uitstekend te bereiden en te gebruiken. In Spanje maakt men kordiaan, saffiaan en het fijne bovenleer van de geitenhuiden. Het geitenhaar dient voor kwasten en penselen, of wordt gesponnen in tapijt of gordijnen.

De slechte economische toestanden werden ook in ons land in de 19e eeuw hoe langer hoe onhoudbaar voor de arbeidersstand en nog gebruikt men onder het mom van behartiging van arbeidersbelangen, de arbeiders slechts tot bereiking van eigen financiële voordelen. Een der belangrijke maatregelen tot verheffing en instandhouding van de arbeidersstand, naast wat er gedaan is en moet worden voor hun rechtspositie, is de geitenfokkerij. En als geheel het platteland is ook deze fokkerij lang verwaarloosd en uitgebuit. De lonen der landarbeiders moesten gedrukt worden.

Stuwkracht bracht voorrechten

Zulks om in de steden de prijzen der levensmiddelen ook te drukken.

De belangen der landarbeiders worden dikwijls ondergeschikt gemaakt aan die der industrie en stadse arbeiders. Toen de nood meer ging nijpen, trok de verwaarloosde geit de aandacht hier in Zeeland o.a. door de stuwkracht van mannen als Zwagerman, Sietema en Versluijs.

In de **Middelburgsche Courant** van 17 jan. 1936 stond dat De heer Zwagerman niet aanwezig kon zijn, om gezondheidsredenen, hij vertoefde in het buitenland.

Verder ook enkele gegevens: (toestand per 31dec.)

In 1913 waren er 2200 geiten in Zeeland

In 1921 6500 geiten bij 4500 leden

in 1930 3000 geiten bij 2200 leden

in 1937 6072 geiten bij 3450 leden

in 1938 6259 geiten bij 3561 leden (65 afdelingen in Zeeland) MC 1939-01-26

in 1939 6360 geiten bij 3590 leden MC 1940-01-25

in 1940 6018 geiten bij 3537 leden ZZNB 1941-01-27

in 1946 4183 geiten PZC 1950-02-23

in 1949 1571 geiten PZC 1950-02-23

32 De heer Zwagerman is vanaf 1909 sterk betrokken bij de Geitenhouderij, in deze map wordt daar minimaal aandacht aan besteed.

OOSTBURG

Keuring van volbloedstieren.

Onder flinke belangstelling had op de weide van de familie De Smit te Oostburg een keuring van volbloedstieren plaats, waarbij de heeren C. Zwagerman en M. Kleinepier als keurmeesters fungeerden.

De kwaliteit der voorgebrachte stieren was goed. Hoewel geen bijzondere uitblinkers aanwezig waren, toonde men toch stieren, die voor vele stallen goed zouden werken voor het op hooger pell brengen der dieren.

LANDBOUW EN VEETEELT

Dertig jaar Zuivelconsulent

Zondag zal de heer C. Zwagerman den dag van zijn zesde lustrum van zijn arbeid in Zeeland herdenken. Op 1 November 1906 kwam de heer Zwagerman als consulent bij de Z.L.M. in dienst doch later ging hij over in Rijksdienst. Gedurende de 30 jaar, dat hij in Zeeland werkt, heeft de heer Zwagerman voor de veeteelt in het bijzonder en daarnaast ook voor de zuivelbereiding veel tot stand gebracht. Bij zijn zilveren jubileum is van alle zijden blijk gegeven voor de groote waardeering voor zijn werk.

GOES

De veehouderij in Zeeland.

Uiteenzetting van de heer ir. Zwagerman.

Gistermiddag hield de vereniging tot verbetering van het rundvee in Zeeland onder voorzitterschap van de heer W. Kakebeeke te Goes een algemene vergadering. De voorzitter herdacht de overleden voorzitter de heer D. Koopman Pz. te Nieuwerkerk, die gedurende een lange reeks van jaren zoveel voor de rundveehouderij heeft gedaan en op dat gebied een pionier was.

Verder deelde de voorzitter mee, dat de vereniging vooral door de crisis achteruitgaat. Het ledental bedraagt thans nog 335. De vereniging heeft door controle- en stierenverenigingen, melkcursussen enz., veel gedaan om de veehouderij te verbeteren.

De rekening over 1934 werd vastgesteld met een batig saldo van f 3687, die over 1935 met een batig saldo van f 3346.

Nadat over de kwestie van de verplichte stierenkeuringen in Zeeland vertrouwelijke besprekingen waren gevoerd - tot nu toe kent men deze in Zeeland niet -, werd de nieuwe stamboek-film vertoond, die werd toegelicht door de heer ir. Wibbens, te 's-Gravenhage.

Daarna sprak de heer ir. C. Zwagerman, rijksveeteeltconsulent voor Zeeland over „*De Zeeuwsche rundveehouderij mede gezien in het verband der crisismaatregelen*”.

Bij velen buiten Zeeland - aldus spr. - heerst de mening dat in deze provincie alleen de akkerbouw van betekenis is. Maar ook de veehouderij is hier in verband met de situatie in de bedrijven onmisbaar. In normale tijden worden in Zeeland niet minder dan 34.000 bunder merendeels onscheurbaar weiland en dijk tot waarde gebracht, d.i. 25 % van de oppervlakte cultuurgrond. Van de Zeeuwsche boeren heeft 13 % meer dan 60 % weiland en 33 % meer dan 40 % weiland. Dit wordt in Den Haag wel eens vergeten.

Verder worden tal van afvalproducten van de akkerbouw tot waarde gebracht, zoals bietenkoppen en -bladeren, minderwaardige appels, stro en kaf, afval van erwten en bonen, waarvan spr. de totale waarde berekent op f 5,3 miljoen. Dit is van groot economisch belang, voor goedkoop vee en vlees.

De richting waarin de Zeeuwsche veehouderij zich in normale tijden beweegt is een uitzonderlijke. Als het is toegestaan houden de Zeeuwsche boeren 90 % van hun kalveren aan om ze te mesten en op te kweken, nu is dit percentage helaas verlaagd tot 52 %. Vroeger werden zelfs nog kalveren van elders aangekocht om ze op te kweken. Nergens wordt zo goedkoop als hier gemest vee geproduceerd. Ook dit wordt wel eens vergeten. Door de beperking is nu ondermelk waardeloos geworden en komen niet alle weilanden en afvalproducten tot waarde. Deze beperking werkt dan ook in Zeeland ongunstiger dan elders.

We zijn dankbaar dat de melkprijzen wat zijn verbeterd door de crisismaatregelen. Sedert 16 April is Zeeland wettelijk gebied geworden en moet iedere melkverkoper vergunning hebben. De boer ontvangt nu een prijs die verband houdt met de straatprijs. Toch zijn hier nog een paar speciale moeilijkheden. In Zeeland wordt veel boerenboter geproduceerd. Daarvoor is de afzet verminderd, waarom de zuivelcentrale een hoeveelheid van deze boter heeft opgekocht. Verder zitten ook enkele zuivelfabrieken in Zeeuwsch-Vlaanderen in moeilijkheden, mede

door de frauduleuze invoer van Belgische margarine. Voor deze fabrieken zullen zekere maatregelen nodig zijn.

De voorzitter bracht de heer Zwagerman dank voor deze uiteenzetting.

Middelburgsche Courant, 08-07-1936; p. 5/6

LANDBOUW.

Prijsuitreiking fokveedag te Middelburg.

Dinsdagavond had uitgaande van de *vereniging tot verbetering van het Rundvee in Zeeland* een bijeenkomst plaats in het Schuttershof als vervolg op de fokveedag van 18 Juni.

.....

Mede naar aanleiding van een artikel van de hr. Zwagerman in het Zeeuwsch landbouwblad, kwam voorzitter W. Kakebeeke met onderstaande gegevens:

.....

Met vreugde constateerden alle kenners van het landbouwbedrijf op Walcheren een flinke vooruitgang op dit gebied. De gemiddelde kwaliteit der melkkoeien was zeer belangrijk beter dan in 1927 op de toen gehouden tentoonstelling. Van de 65 gecontroleerde koeien gaven:

18	45 % boven de normale productie aan melk en vet; ³³
14	30 tot 45 %;
5	15 tot 30 %;
12	0 tot 15 % boven deze productie en
6	beneden deze productie.

Men beschikt op Walcheren over veel melkrijke koeien met een redelijk vetgehalte.

Sedert 1911 is de oppervlakte weiland verminderd met ?????, dat is bijna 10 %. Daarvoor zijn 2 redenen aan te wijzen en wel de zeer slechte financiële resultaten met de melkerij en de veehouderij en de grote verbetering van de afwatering, waardoor het scheuren van weiland makkelijker wordt.

Zwagerman geeft aan dat Walcheren 1100 melkveehouders telt die in 1934 hielden: 6592 melkkoeien en ongeveer 8000 stuks andere runderen, en dat de jaarproductie 25 miljoen liter melk bedraagt, waarvan hij over 1935 de opbrengst stelt op ongeveer 1¼ miljoen gulden.

Spr. noemt die cijfers om de grote betekenis voor het houden van de veehouderij van het mooie eiland, waar de heer Zwagerman tot een opbrengst per koe van 3800 L. komt, vroeg spr. aller medewerking om die hoeveelheid flink op te voeren wat zeer goed mogelijk is, ja feitelijk zeer gemakkelijk bereikbaar.

Thans richtte spr. zich tot allen, die medewerkten, om hen dank te brengen. Dit met name tot de commissie, tot de jury, maar niet het minst de Oranjemannen, Spr. wakte op de vereniging te steunen als het nodig mocht blijken en wees daarbij op de cursussen, voor ontwikkeling van de kennis van de runderen.

33 Volgt uit vervolg tekst gem. 3800 L / koe, vetgehalte niet bekend (ZHN.)

COÖPERATIEVE LANDBOUWVEREENIGING „EILAND WALCHEREN”.

In het Militair Tehuis te Middelburg had Zaterdagmiddag de algemene vergadering plaats van de Coöperatieve Landbouwvereniging „Eiland Walcheren”, waarbij tevens het 20-jarig bestaan der vereniging werd herdacht.

De voorzitter, de heer B. Franse van Arnemuiden, heette in het, bijzonder de adviseur, de heer C. Zwagerman, welkom en wees er op, dat 20 jaar Coöperatie achter ons ligt, „als een gedachte”, maar ook „als een groot stuk van ons leven”. Het best spreekt nog de geboorte der Coöperatie in al haar bijzonderheden tot spreker. Reeds voor de groten oorlog is door de aanwezigheid der verschillende dorpsverenigingen, die toen reeds een groot deel van hun bedrijfsbenodigdheden gezamenlijk aankochten, de geboorte der coöperatie voorbereid.

.....
Hierna verkreeg de heer Zwagerman het woord en zei deze 20-jarige geestesdochter van hem te vergelijken met zijn 21 jarige oudste dochter, geen van beide zijn reeds geheel volwassen. Velen zijner idealen zijn verwezenlijkt, op ander gebied is niet bereikt wat men verwachtte. Het was destijds voor velen een moeilijke overgang naar de coöperatieve idee, doch dank zij de voormannen, aan wie spr. dank en hulde brengt, is veel bereikt, gezien de eigen gebouwen en het verenigingskapitaal. Spr. brengt vooral hulde aan de directeur, die in de handel zeer hoog staat, al is hij haast te voorzichtig. De vraag of de coöperatie nuttig en prijsregelend werkzaam is geweest, beantwoordt spr. bevestigend, dit geldt ook voor de vraag of de vereniging voldaan heeft aan zijn belangrijke doelstelling het leveren van de allerbeste kwaliteit.

Doch niet bevestigend kan spr. antwoorden op de vraag of de coöperatie in het hart en de geest van de Walchersche boeren en tuinders de plaats heeft ingenomen, die spr, als idealist had verwacht. Zeker is er een betrouwbare kern van leden, die alles bij de coöperatie kopen; andere doen het af en toe. Spr. komt tot de berekening, dat 40 % ongeveer bij de Coöperatie kopen. Toch is spr. na 20 jaar niet ontevreden, al meent hij, dat een krachtige propaganda nodig en gewenst is ook door de dorpsverenigingen.

De voorzitter sloot zich hierbij aan en zei bij de rondvraag toe nog nader te overwegen of nog op meer steun van de vereniging voor de dorpsverenigen is te rekenen.



Middelburgsche Courant, 17/03/1937; p. 7/8

LANDBOUW.

EINDE VAN DEN CURSUS IN PAARDENKENNIS OP WALCHEREN.

In een der zalen van de Eendracht te Middelburg had Dinsdagavond een bijeenkomst plaats van het dag. bestuur van den kring Walcheren der Z.L.M., den Rijkszuivelconsulent, den heer C. Zwagerman, den leider van den cursus in paardenkennis, den heer L. W. de Waardt; de leden van de commissie van toezicht en de leerlingen van dien cursus, in verband met het eindigen van de lessen.

Vlissingse Courant, 05/05/1937; p. 6/8

OOSTBURG

Zuivelcursussen.

Gisteren had te Oostburg in de Beurs een samenkomst plaats van deelnemers van alle zuivelcursussen die in W.-Zeeuwsch Vlaanderen gehouden zijn.

Het gebouw was vrijwel gevuld, immers een 300-tal dames hebben die cursussen, er waren er 23 meenen wij, gevolgd.

Mevr. Van Crujningen—Erasmus leidde de bijeenkomst, waar o.m. de heer C. Zwagerman, rijkszuivelconsulent, een lezing hield over „Vaderland, Volk en Zuivel”.

Een 10-tal meisjes in Hollandsch costuum hielden een kaas-voordracht; ir. Hollemans vertoonde eenige zuivelfilms enz.

Mevr. Gerritsen die het onderricht gaf aan de cursussen, mocht en van de voorzitter en van den heer Zwagerman groeten dank aanvaarden voor hetgeen zij gepresteerd had. Een passend geschenk werd haar namens de deelnemers door mevr. Van Crujningen overhandigd.

Breskensche Courant, 03/12/1937; p. 2/4

Crisis-Publicatiën.

BEKENDMAKING.

Door belanghebbenden bij de consumptie-melkproductie en -afzet in alle gemeenten van Zeeland zijn in oprichting de Vereenigingen:

van belanghebbenden bij de productie van en den handel in consumptiemelk in Walcheren en in Zeeland buiten Walcheren, gevestigd te Middelburg, welke zich ten doel stellen, na de intrekking van de desbetreffende bemoeienis der Nederlandsche Zuivelcentrale, maatregelen te treffen ter verkrijging eener goede melkvoorziening; een en ander onder voorbehoud, dat de ten deze vereischte erkenning door Zijne Excellentie den Minister van Economische Zaken wordt verkregen.

Bezwaren tegen het treffen van maatregelen, op de wijze, als bovenbedoeld, kunnen vóór den 15den December worden ingediend ten bureele van den Heer Regeeringscommissaris voor den Akkerbouw en de Veehouderij, Lange Voorhout 1-3 te 's-Gravenhage.

Inzage van de concept-Statuten, alsmede inlichtingen omtrent doel en werkwijze der op te richten vereeniging zijn te bekomen bij den heer C. Zwagerman, Rijkszuivelconsulent te Middelburg.

Voor het voorloopig Bestuur der Vereeniging voornoemd,

C. ZWAGERMAN.

1938

Een van de vele advertentie over de Melkfederaties.

Vlissingse Courant, 26/03/1938; p. 6/10

Crisis-Publicatiën.

BESTUURSBESLUIT No. 1.

De besturen van de Melkfederatie Walcheren en van die voor Zeeland buiten Walcheren hebben ter vergadering van 7 en 8 Maart 1938 besloten :

Met ingang van 28 Maart 1938 toe te laten als leden der vereenigingen allen die op 1 December 1937 in het werkgebied der vereenigingen, uitgezonderd de gemeenten, gelegen in Westelijk Zeeuwsch-Vlaanderen, hun bedrijf uitoefenden en in het bezit waren van de door de Nederlandsche Zuivel-Centrale vereischte vergunningen voor den verkoop van consumptiemelk, benevens de krachtens het Melkbesluit 1929 vereischte vergunningen en dat ze op dien datum den handel daadwerkelijk uitoefenden ;

verder allen, die tot genoegen van het bestuur aantoonen dat zij in het jaar 1937 melk hebben geleverd aan bovenbedoelde personen.

Voor het bestuur,
C. ZWAGERMAN, voorzitter.
C. ZEE, secr.-adm.

BESTUURSBESLUIT No. 2.

De besturen van de Melkfederatie Walcheren en van die voor Zeeland buiten Walcheren hebben ter vergadering van 7 en 8 Maart 1938 besloten :

Met ingang van 28 Maart 1938 de verkoopprijzen van losse consumptiemelk voor alle gemeenten in :

Tholen en St. Philipsland, Zuid- en Noord-Beveland, Oostelijk Zeeuwsch Vlaanderen en Walcheren vast te stellen op tien cent per liter.

Voor het bestuur,
C. ZWAGERMAN, voorzitter.
C. ZEE, secr.-adm.

Op veel plaatsen was er keuring van fokvee, gevonden:
Ritthem 5 april
Gapinge 13 mei
Kerkwelle 14 mei

Vlissingse Courant, 28/04/1938; p. 2/8

BIERVLIET

Keuring van fokvee.

Op een weide van den heer De Kraker werd Woensdag de jaarlijksche keuring voor rundvee gehouden.

Hoewel de keuring kosteloos was en gratis prijzen beschikbaar waren gesteld, was de aanvoer niet bijzonder groot, doch de kwaliteit was vrij goed. Vooral het vee van de heeren Mullaert en Verplanke was van prima kwaliteit.

Voor de keuring, die onder leiding stond van den heer Zwagerman, bestond groote belangstelling.

HEEFT DE BOERENBOTER AFGEDAAN?

De heer Van Asperen Vervenne, rijkspluimveeconsulent schrijft in het Z. Lb. Blad: ³⁴

Een paar weken geleden is op advies van de heer Zwagerman een monster boerenboter, 140 kg ongeveer, naar een groot boterhandelaar gezonden. Dat monster bestond uit pakken van 2 kg en was afkomstig van verschillende boeren; getracht was om zoveel mogelijk de verschillende kwaliteiten, zoals die op Zuid-Beveland voorkomen, te vertegenwoordigen.

Deze inzendingen zijn vóór de verzending door een vakkundige gekeurd en in 1ste, 2de en 3e kwaliteit gewaardeerd. Vóór de verzending bleek het echter al nodig sommige monsters om te werken, daarbij kwam 4 kg water vrij. Verder was er zeer veel verschil in kleur. De ontvanger van het monster berichtte al spoedig na ontvangst, dat de boter zo niet, te verkopen was, hij had ze opnieuw bewerkt en vermengd (daarbij was er weer 4 kg water uitgekomen) en hij had die boter aan verschillende verbruikers op proef gezonden. Na enigen tijd kwam bericht, dat hij de meeste monsters teruggekregen had, omdat die boter niet verkoopbaar was.

Ook op Zuid-Beveland zelf is de boerenboter door de handelaren slechts met veel moeite te plaatsen.

Na al hetgeen ik thans over die boerenboter heb gehoord, schijnt het mij toe, dat dit product zijn tijd heeft gehad, zij blijkt in het algemeen minder van kwaliteit te zijn dan fabrieksboter, de afzet levert veel bezwaren op, in veel gevallen blijkt, dat dit alleen mogelijk is, als ook de eieren aan de boterafnemers worden geleverd tegen een te lagen prijs. Het zal dus niemand verwonderen, dat het mij voorkomt, dat ik de boerinnen moet aanraden geen boter meer te maken, maar dat zij meer zorg aan hun kippen moeten gaan besteden.

Middelburgsche Courant 24-06-1938; p. 2/6

ZEELAND, Ingezonden I

„Een Landbouwer” schrijft nog aan „De Zeeuw”:

DE BOEREBOTER.

Ik heb ook, evenals de heer Korstanje, het, bericht gelezen in uw blad, waarin de heer Van Asperen Vervenne de boerinnen aanraadde geen boter meer te maken, doch zich op het kippenhouden toe te leggen.

En ik heb mij afgevraagd: Is dat economische bedrijfsvoorlichting? Is dat een raad van een consulent, die aangesteld is in een deel van een land van melk, boter en kaas?

Ik weet uit ervaring, dat de heer Zwagerman wel een andere mening is toegedaan.

Hij heeft de Zeeuwsche boerinnen altijd aangemaand en opgewekt om meer werk aan hun boter te doen om beter product te krijgen.

Als wij de gedachtenlijn van de heer Van Asperen Vervenne zouden moeten volgen, dan zouden de boeren hun koeien wel op kunnen ruimen, want in NoordHolland en Friesland zijn ze beter. En laten zij zich dan maar toeleggen op het kippenhouden.

34 Gezocht naar mogelijk commentaar hierop van de heer Zwagerman; niet gevonden! (ZHN.)

Doch dan voeg ik de heer Van Asperen Vervenne toe: laat de kippenhouderij in Zeeland maar varen en leg u op een anderen bedrijfstak toe, want de kippen van de boerinnen zijn toch ook niets bij die uit de Noordelijke provincies van ons land.

Doch om kort te gaan, zou ik willen zeggen, wat mij ook altijd geleerd is: als gij iets doet, zoekt het dan altijd zo goed mogelijk te doen, kan het zijn hoe langer hoe beter, volgende het spoor van onze voorvaderen, die ook altijd hebben volgehouden. Als iedere boerin haar best doet om haar boter zo goed mogelijk en door ervaring telkens beter te maken, dan zal dat meer vruchten afwerpen dan de raad van een Pluimvee-consulent, die n.b. door de Regering is aangesteld voor het geven van voorlichting in het belang van de landbouw.

Enwaar zijn nu de Landbouworganisaties, ter verdediging en behartiging van de belangen van de landbouw en de landbouwproducten?"

ZEELAND, Ingezonden II

INZAKE DE BOERENBOTER.

Een Middelburgsche handelaar in boter en eieren schrijft ons:

Het, door de heer Van Asperen Vervenne, gemelde betreffende het nemen van monsters, door de heer Zwagerman, uit Zuid-Beveland kan ik niet betwisten, daar de verschillende prijsnoteringen dit duidelijk doen blijken.

Wanneer men evenwel op Walcheren de verschillende gegevens nagaat blijkt, dat boerenboter nog een zeer gewenscht artikel is.³⁵

Enkele weken geleden konden op één dag in korten tijd, door een paar handelaren, ± 1000 stukjes boerenboter worden verkocht.

De prijs speelt echter een grote rol, daar iedere beurs niet altijd boerenboter kan betalen.

Doch met de heer Zwagerman moet ik constateren, dat de kwaliteiten inderdaad veel verschillen.

Wat smaak betreft, dit kan niet worden beoordeeld te meer daar er mensen zijn die zelfs margarine prefereren en dat is hun goed recht.

Echter wil ik dezelfde raad ten opzichte van de boerenboter geven, dien de heer Van Asperen Vervenne van het ei geeft: z o r g v o o r h e t l e v e r e n v a n d e b e s t e kwaliteit.

Indien de beurs het toelaat wordt goede kwaliteit, van welk artikel dan ook, „het meest gevraagd”.

En onze G o e s c h e redacteur vernam van de heer M. D. de Groot, winkelier aldaar, dat deze het bericht over de onverkoopbaarheid van de boerenboter met verwondering gelezen had; deze had zijn boteromzet door zijn boekhouder over het achterliggende jaar laten controleren en constateerde: in zijn winkels (3) in 12 maanden 30.000 p o n d b o e r e n b o t e r v e r k o c h t t e h e b b e n.

35 Was met extra spatie, niet overgenomen, was toen in de mode, maar niet bruikbaar bij zoeken ! (ZHN.)

BESTRIJDING VAN DE T.B.C. ONDER HET RUNDVEE IN ZEELAND.

Heden hield de vereniging tot bestrijding van de tuberculose onder het rundvee en van andere veeziekten in Zeeland te Goes haar eerste alg. vergadering. De voorzitter de heer A. Geschiere te Grijpskerke verwelkomde in het bijzonder de inspecteurs van de veeartsennijkundigen dienst de heren 't Hooft en Stehouwer, die zich geen moeite hebben ontzien om deze vereniging in Zeeland op te bouwen. Ook werd dank gebracht aan de heer ir. Zwagerman voor zijn velen arbeid hiervoor verricht. De deelname aan de t.b.c. bestrijding onder het rundvee bleek veel groter dan aanvankelijk werd verwacht. Met de volle medewerking van de dieren-artsen is alles, niettegenstaande men laat is begonnen, toch op tijd klaar gekomen.

De rekening over 1937-'38 sloot met een nadelig saldo van f16.94. De begroting voor 1938-'39 werd vastgesteld met een eindcijfer van f16.535. De bijdragen der organisaties zijn geraamd op f235 de bijdragen van de leden (10.000 à f0.45 per dier) op f8100, de rijkssubsidie à f0.40 per dier op f7200 en die van de provincie op f1000.

Aan het verslag over 1937-'38 is ontleend dat het aantal deelnemers bedroeg 1166, het aantal vrije stallen 462, het totaal aantal vee 13845, totaal boven twee jaar 7508, reactiedieren boven twee jaar 2012, negatief boven twee jaar 5496, totaal beneden twee jaar 6337, reactiedieren beneden twee jaar 394, negatief beneden twee jaar 5943, open lijders boven twee jaar 50, open lijders beneden twee jaar één, perc. Reactie boven twee jaar 26, perc. reactie beneden twee jaar zes, perc. vrije stallen 40.

Bepaald werd dat nieuwe leden tot en met 19 Nov. a.s. kunnen toetreden om nog van de subsidie der regering te genieten bij het onderzoek van hun dieren. Voortaan zullen de regeringsvoorschriften betreffende het voorzien der dieren van oormerken stipt worden nageleefd.

Zierikzeesche Nieuwsbode, 17/12/1938; p. 3/4

Blijvend-Contact

Woensdag a.s. spreekt te Nieuwerkerk, 's avonds 7 uur, in Café „De Meebaal“:

De WelEd. Heer ZWAGERMAN
Rijksveeteelt-Consulent, over:
„De moderne inzichten in Paarden- en Veevoeding“.

Alle belangstellenden worden uitgenoodigd dezen eminenten spreker te komen beluisteren.

Entrée vrij. HET BESTUUR.

1939³⁶

Zierikzeesche Nieuwsbode, 10-05-1939; p.2/4

Rundvee-verbetering op Schouwen en Duiveland

Op verzoek van het bestuur van de afd. Zierikzee van de *Fed. van Vereenigingen van Belanghebbenden* bij de Productie van en de handel in consumptiemelk in Zeeland, hield de heer Zwagerman Maandagavond een lezing over de mogelijkheden en middelen om tot verbetering van het Rundvee op Schouwen en Duiveland te komen.

Schouwen en Duiveland bestaat voor $\frac{1}{3}$ uit weiland. Daarnaast wordt nog 2.880 H.A., met veevoedergewassen verbouwd. Te samen met het weiland uitmakende pl.m. 58 pct. van de gebruikte grond. Voor de gemeente Zierikzee is de veehouderij nog meer van betekenis. In Zierikzee zijn pl.m. 60 veehouders met pl.m. 330 koeien met nog pl.m. 540 stuks jongvee en mestvee.

Aangefokt worden pl.m. 230 kalveren, aangekocht pl.m. 50 st. vee, zodat de afzet bestaat uit pl.m. 280 st.

Bij een melkopbrengst van 4000 L. per koe en per jaar, waarvan 950.000 L. voor de consumptie dienen, geeft dat met wat nog op andere manier tot zijn recht komt, een opbrengst van pl.m. f 96.000, of gemiddeld f 1.600 per bedrijf, welke cijfers, alhoewel bruto-cijfers, toch zeker van betekenis blijken te zijn.

Daarnaast wordt nog aan afzet van vee gemiddeld per bedrijf f 900 verkocht. Of er nu sprake is van winst, hangt van verschillende dingen af: 1e. De prijs van de melk. Hiervan is 70 pct. voor consumptie, waarvan de prijs goed te noemen is. 2e. 30 pct, voor andere doeleinden, de prijs die deze melk opbrengt is meestal niet goed. Hierop is echter weinig invloed uit te oefenen. Conclusie: het melken met goede koeien is nog rendabel.

Nu komt nog afzet van overtollig vee. Zover het aangekocht vee betreft is dat financieel meestal ongunstig. Wat betreft de pl.m. 220 st. uit eigen stal opgefokt vee, hierop kan door de boeren wel invloed uitgeoefend worden. Door beter kwaliteitsvee te fokken is daar wat te bereiken. Er wordt echter veel te weinig aan gedaan.

Op Walcheren wordt veel beter op de productie gelet. In een contróle- vereniging was het gemiddelde 5000 L. Per koe pct 3,28 vet of 165 k.g. vet. Op Walcheren wordt $\frac{1}{5}$ van de koeien gecontroleerd. Hier slechts bij 2 veehouders. West Zeeuwsch Vlaanderen 60 %. Om nog eens cijfers te noemen voor Zierikzee; hier vindt men 328 melkkoeien en pl.m. 20 stieren. Drie goede zou, zeker genoeg zijn. Er worden veel te veel stieren gehouden en te weinig die de naam goed verdienen. De conclusie moest dan ook zijn, dat Schouwen en Duiveland als geheel en ook de omgeving Zierikzee wat de veehouderij betreft, ver achteraan komt bij overig Zeeland en geheel Nederland.

De heer Zwagerman wees nog op de arme zandboeren, die de beste stieren kopen die er te koop zijn voor f 1000 en meer, terwijl hier niets kan worden gedaan.

36 Net als voorgaande jaar waren er in 1939 ook weer diverse fokveekeuringen waar de heer Zwagerman als keurmeester, knipsels hierover zijn niet geplaatst! (ZHN.)

De eindconclusie was dan ook, dat broodnodig de handen ineen geslagen moeten worden, om tot verbetering van de veestapel te komen, 1e. door algemene melkcontrôle; 2e. door betere stieren te houden.

Wat kan nu gedaan worden om hier toe te komen? Om tot dat doel te geraken, is door de heer Zwagerman na enkele besprekingen met enige veehouders een plan besproken. Men zou kunnen overgaan om van de bruto inkomsten een klein percentage af te zonderen voor dit doel. Gedacht is b.v. van elke liter in consumptie gebrachte melk $\frac{1}{10}$ cent of 1 Pct. van de straatprijs.

Wanneer dit werd afgedragen door alle leden-melkveehouders van de Melkfederatie, waartoe deze zich vrijwillig zouden moeten verplichten, zou hiervan een fonds kunnen worden bijeengebracht, waaruit premies konden worden betaald voor de aankoop van beste stieren.

Op Walcheren bestaat een dergelijk fonds, groot pl.m. f 30.000, wat op andere manier is gevormd en dat zeer nuttig werk doet. Ook kon op die manier subsidie worden verleend voor melkcontrôle. Jammer genoeg zal er echter vooreerst nog wel weinig van komen, gezien de slechte opkomst voor deze zeer interessante lezing.

We zullen hopen, dat in Zierikzee nog eens wordt ingezien, dat men niet steeds de steun van de overheid kan verlangen als men zelf niet doet wat voor het goed slagen van het bedrijf nodig is.

Middelburgsche Courant, 23/05/1939; p. 3/8

LANDBOUW.

RUNDVEEKEURING TE KLOETINGE.

KLOETINGE. Uitgaande van de vereeniging tot Verbetering van het Rundvee werd gister alhier een rundveekeuring gehouden. De hr Zwagerman zette voor de keuring uiteen dat het ledental dezer vereeniging, waarvan elke veefokker lid behoorde te zijn, van 600 leden was teruggelopen tot 300 en dat Kloetinge slechts 3 leden telt. Hij beval het lidmaatschap warm aan met het gevolg dat een flink aantal aanwezigen zich opgaf.

Vlissingse Courant, 12/06/1939

Vereeniging van belanghebbenden bij de productie van en den handel in consumptiemelk in Walcheren (Walchersche Melkfederatie). Gevestigd te Middelburg.

—o—

Door dezen roepen wij alle leden op tot het bijwonen der

ALGEMEENE LEDENVERGADERING,

op Dinsdag 27 Juni 1939, des namiddags 2 uur, in het gebouw „St. Joris”, Balans 23 te Middelburg.

De agenda ligt vanaf 13 Juni 1939 ter inzage op het kantoor Rouaansche Kaai 61, Middelburg. Kantooruren : 8—12 uur en 13.30—17.30 uur.

Namens het Dagelijksch Bestuur,

C. ZWAGERMAN, Voorzitter.
C. ZEE, Secretaris.

Zomervergadering B.V.G.

De „*Bond van Gediplomeerde Oudleerlingen van land- en tuinbouwcursussen in Zeeland*” hield Vrijdag in het „*Hof van Holland*” te Sint-Maartensdijk zijn zomervergadering, die gevolgd werd door een excursie.

De rundveehouderij in Zeeland.

De heer C. Zwagerman, Middelburg, hield hierna een lezing over de betekenis der rundveehouderij in Zeeland en de middelen tot verbetering. Spr. zei, dat de akkerbouw de kurk is waarop Zeeland drijft, doch te betreuren is, dat men daardoor vaak denkt, dat de rundveehouderij van geen betekenis is. Zeer ten onrechte. De rundveestapel in Zeeland schommelt tussen 70.000 en 90.000 runderen, waarvan 25.000 melkkoeien en 55.(000)³⁷ stuks jong vee. In Zeeland heeft men 43 runderen per 100 ha., in Holland 91, dus Zeeland heeft plm. 50 pct. van de speciale rundveeprovincies. 90 Pct. der bedrijven houdt runderen.

Op Walcheren bedraagt dit 64 pct.; op N. Beveland slechts 20 pct., dus dit schommelt nogal. Zeeland telt 30.000 ha weiland die alleen productief zijn te maken door het rundvee. Spr. wijst dan op de grote hoeveelheid afvalproducten. van de granen, peulvruchten e.d., die in de winter 80 miljoen (kg.?) zetmeel leveren waarvan 90.000 runderen en 30.000 paarden voor 90 pct. van voedsel voorzien kunnen worden. Ook de stalmest is van veel belang, die voor zekere gronden, toch altijd gewenst blijft, en die stalmest stelt de landbouw in staat er zijn gronden om de 4 of 5 jaar van te voorzien.

Verder consumeert Zeeland jaarlijks 30 miljoen liter melk, 2 miljoen kg boter en 4 miljoen kg rundvlees, waarbij de ondervinding leert dat een markt in eigen nabijheid economisch gewenst en verantwoord is. Spr. zet verder uiteen, dat er 3 verschillende typen van rundveehouderij zijn, om de zuivelproducten, en het slachtvee, en het jonge vee. Deze drie typen worden ook in Zeeland gevonden, doch Zeeland gaat hoofdzakelijk de richting uit van mestvee en jong vee welke typen Zeeland ook het best liggen. Spr. gaf verder cijfers over de kweek, die 20.000 kalveren bedraagt, terwijl er 10.000 van elders aangekocht worden. Zeeland heeft dus een grote afzet waarvan $\frac{2}{3}$ eigen kweek is.

Zeeland zet per jaar voor $5\frac{1}{2}$ miljoen gulden om de melkproducten, $5\frac{3}{4}$ miljoen gulden aan slachtvee en mest, afval e.d. er bij berekend komt men aan rond 12 miljoen gulden. Voor de suikerbieten bedraagt dit cijfer 5 miljoen gulden, voor de tarwe 10 miljoen gulden, waaruit wel blijkt, dat de rundveehouderij voor Zeeland eveneens van grote betekenis is.

Vervolgens ging spr. op de getroffen crisis-maatregelen in, die eerst enige uitkomst brachten, terwijl men thans weer in de put zit, omdat het rundvee-vlees verbruik zo daalt, nl. 10 kg per hoofd per jaar. Er zijn er die willen de maatregelen handhaven, anderen willen ze afschaffen. Ook spreker. Hij wil het zoeken in de toename van het verbruik, en dit nam hoofdzakelijk af door de daling van de kwaliteit van het rundvlees en verder door de toenemende armoede. En die kwaliteit verminderde door de maatregelen, waardoor of te oud of te jong vee geslacht wordt. En juist het verbruik van rundvee-vlees moet bevorderd worden omdat het rundvee voor 90 pct. gevoederd wordt met producten uit eigen land. Terwijl voor de varkens, want om de beter kwaliteit is men het varkensvlees meer gaan gebruiken, het grootste percentage voer ingevoerd wordt.

37 (xxx) geplaatst door ZHN. beetje slordige opmaak deze keer!

Spr. gaf hierna voorbeelden en cijfers over een wel en niet lonende veehouderij en berekende, dat een slechte koe geld kost terwijl een goede geld opbrengt. Daarom moet de melkcontrôle stijgen, moet men naar verbetering van de rundveestapel. Naast de melkcontrôle moet men daarbij goed vee kopen; goedkoop is hier altijd duurkoop; belangrijk is het gebruik van goede stieren wat ook veel te wensen overlaat. Slechts 25 pct. wordt gedekt door beste tot redelijk goede stieren en de rest door stieren die onvoldoende zijn. Verbetering hiervan kan plaats vinden door de werkzaamheid der stierenvereniging en ook andere maatregelen, maar het gaat alles te langzaam.

Vandaar dat Prov. Staten thans een voorstel tot verplichte stierenkeuring behandelen. Dan moeten de stieren aangegeven en voor het gebruik bij anderen gekeurd worden en ook bij verkoop moet men aangifte doen. Dit alles betreft dus niet de stieren, die alleen voor eigen bedrijf gebruikt worden. Spr. deelde nog nadere bijzonderheden over deze plannen mee en verzekerde, dat het niet de bedoeling is, de bedrijven voor lasten te stellen, doch geleidelijk tot het doel te geraken. De verbetering moet er niet komen door overheidsdwang, doch uit het hoofd en hart van de boeren. De overheidsmaatregelen worden slechts getroffen om leiding te geven. Daardoor zullen sommigen de maatregelen wat gemoedelijk vinden, maar spr. doet daarbij een beroep op de aanwezigen, de geschetste maatregelen krachtig te steunen. (Instemming).

Spr. raadt tenslotte aan, bij aankoop zich door deskundigen te laten voorlichten, een burgerlijke stand aan te leggen, door middel van fokverenigingen, die weer aan te doen sluiten bij een fokvee-centrale, om zo te komen tot een groot aantal betrouwbare gegevens, die bij de verbetering van de rundvee-stapel onmisbaar zijn. Uit de aard der zaak is ook aansluiting bij het rundveestamboek aan te bevelen, doch in de regel gaat men daartoe pas over, als men eenmaal een goede rundveestapel heeft en zo hoopt, nu en dan eens een extra-prijsje te maken.

Na de lezing van de hr Zwagerman, werd door de hr De Vrieze, Dreischor, de hoop uitgesproken, dat de geschetste maatregelen een feit zullen worden, want thans is niets te bereiken. Spr. betoogt, krachtig mee te werken en hekelde de kwaliteit van de Zeeuwschen veestapel, terwijl verbetering van evenveel belang is, als de verbetering der land- en tuinbouwgewassen, waar men reeds langen tijd zoveel zorg aan besteedt.



LANDBOUW EN VEETEELT

Onze zuivelproductie zwak - Deze week een nieuwe voeder-regeling - Gratis advies voederrantsoen

Daartoe uitgenodigd door de Rijkszuivelconsulent, de heer C. Zwagerman te Middelburg, waren vorige week een aantal leden van verschillende Melkcommissies in 't „*Huis van Nassau*” te Zierikzee bijeengekomen. De heer Zwagerman deelde in het kort nog een en ander mee over de laatste melkprijsverhoging die in enkele delen van de provincie aanleiding tot moeilijkheden heeft gegeven. De overtreders waren evenwel flink gestraft, zelfs met boeten van f200.

De toestand op de zuivelmarkt is niet zo goed als deze zich einigen tijd geleden liet aanzien. De kaasprijzen zijn ingezakt en de boterexport is niet voldoende, zodat de zuivelproductie vermoedelijk zwak zal blijven. Vervolgens deelde hij mee, dat de cursussen in melkwinning in de gehele provincie een succes zijn. Er zullen nog een tweede soort cursussen georganiseerd worden van 4 lessen van 2 uur voor melkproducenten, hun gezin en personeel, doch dit jaar alleen in Walcheren.

Hierna besprak de heer Zwagerman uitvoerig de veevoederpositie van ons land en wat door de regering in deze gedaan is en nog gedaan wordt. Momenteel is de positie van het krachtvoer vrij gunstig, doch bestaat geen zekerheid, dat dit zo blijft, gezien de grote moeilijkheden in de scheepvaart. Daarom heeft de regering ingegrepen door distributie en prijsregeling. Met 12 December komt er weer een nieuwe voederregeling, welke hij uitvoerig toelichtte en waarbij hij de verschillen in de 3 soorten voer besprak. Hij gaf de raad als krachtvoer te kopen: L 5-meel, L 6-brokjes of L 6-koekjes, met een eiwitgehalte van 26 pct., omdat dit voor onze bedrijven het beste aansluit bij het voer dat wij zelf hebben. Met een duidelijk voorbeeld lichtte hij dit nog toe.

Tenslotte besprak hij het hoofddoel van deze bijeenkomst, n.l. om voor de aangesloten leden van de melkcommissie's een gratis advies te verstrekken inzake zijn voederrantsoen aan zijn vee. In Zeeland bestaat een *Veevoeder bureau*, dat ontstaan is door samenwerking tussen Landbouworganisaties. Drie jaar werkt dit bureau reeds en heeft tegen een geringe vergoeding adviezen aan vele veehouders verstrekt. Zo werden in 1938 ruim 1800 rantsoenen beoordeeld.

De bedoeling is nu, dat voor de leden van de melkcommissie's dit advies gratis zal worden verstrekt. Personen die zich daarvoor beschikbaar hebben gesteld, zullen bij de veehouders komen opnemen wat er nu gevoerd wordt, waarna men later bericht krijgt of men goed voert en zo niet, welke wijzigingen men dient aan te brengen. Wij raden alle melkveehouders aan van dit gratis advies gebruik te maken, omdat men door, met het oog op de beperkte hoeveelheid voer, zo rationeel mogelijk kan voederen.

1940

Middelburgsche Courant, 13-02-1940; p. 6/8

**ZEELAND PRODUCEERDE VERLEDEN JAAR 95 MILJOEN KG. MELK.
De helft der veeboeren in een niet-benijdenswaardige positie tussen de akkerbouwers.**

De Rijkszuivelconsulent voor Zeeland, ook belast met veeteeltzaken, de heer C. Zwagerman schrijft in zijn jaarverslag het volgende over de toestand der consumptiemelkvoorziening: In Zeeland dient ongeveer $\frac{1}{3}$ der totale melkproductie voor de consumptie. Ongeveer 50% van alle veehouders heeft belang bij geordende toestanden op dit gebied, merendeels zijn dit de betrekkelijk kleine en middelgrote bedrijven, meestal zwaar belast en met vrij grote tot grote belangen bij de resultaten der veehouderij. Tussen de Zeeuwsche akkerbouwers hebben zij, gezien de resultaten der veehouderij, een niet benijdenswaardige materiële positie. Het is dan ook gelukkig, dat de ordening op dit terrein gunstige resultaten afwerpt. Melkoorlogen behoren tot het verleden. De koopprijzen zijn bescheiden, maar laten een sober bestaan toe.

Een zeer gunstig gevolg is tevens, dat door de organisatie (die 3260 veehouders en 354 melkslijters zonder koeien omvat) meerdere mensen thans beschikbaar zijn voor voorlichting en onderwijs. De belangstelling hiervoor en de voorlopige resultaten zijn zeer hoopgevend. De kwaliteitscontrole op Walcheren werkt zeer opvoedend en aan de organisatie van voorlichting door onderwijs en geschriftjes wordt ernstig gewerkt.

LABORATORIUM-WERZAAMHEDEN.

Gedurende het jaar 1939 werden 1696 onderzoeken verricht op vetgehalte en op gebreken. Voor het *Centraal Laboratorium* werden bovendien op vetgehalte 32.108 onderzoeken verricht.

Het *Centraal Laboratorium* is een organisatie van controle-verenigingen en particuliere veehouders, die melklijsten bijhouden.

De kwaliteitscontrole der consumptiemelk staat onder toezicht van de rijkszuivelconsulent. Er werden in 1939 van ongeveer 860 veehouders en melkslijters 15.850 monsters op gebreken onderzocht. Bovendien werden 582 stalcontroles verricht.

De classificatie was als volgt:

1ste klasse...	13.134	of	83 %
2de klasse...	1.855	of	12 %
3de klasse...	871	of	5 %

DE MELKCONTROLE.

De algemene melkcontrole wordt toegepast door de fabrieken te Aardenburg, IJzendijke en Kloosterzande.

Nieuwe controleverenigingen kwamen tot stand te Wissenkerke, Vrouwenpolder, Ellewoutsdijk en Baarland.

De controle omvatte in 1939. 3 fabrieken (330 veehouders met 1029 koeien), 28 verenigingen (585 veehouders met 3066 koeien), 5 particulieren met 50 koeien.

Van 2227 koeien werden de melklijsten op het centraal laboratorium bijgehouden.

Van 889 koeien werden de melkstaten bijgehouden door de Fokcentrale te Oostburg.

Waar de Zeeuwsche melk blijft.

Van Zeeuwsche melk is:

naar fabrieken gegaan $\pm$ 30 mil. liter,
voor consumptie verkocht 7,5 mil. liter,
industrieel verwerkt 22,5 mil. liter.

De melkproductie en bestemming in Zeeland laat zich over 1939 als volgt berekenen:

Melkkoeien Mei/Juni 1939 35380,

Productie per koe 3750 kg., 3,30 % vetgehalte

totale melkproductie 95 mil. kg.,

voor fokkalveren 5 mil. kg.,

voor mestkalveren en ander vee 1,7 mil. k.g.,

voor menselijke consumptie 32,3 mil. kg., via slijters 20,3 mil. kg.
Veehoudersgezinnen 4,5 mil. kg.,
van fabrieken 20,3 mil. kg.
Totaal consumptie 45,3 mil. kg.³⁸

in fabrieken tot zuivelprod. verwerkt 22 mil. kg.,

voor boterbereiding op de boerderij 34 mil. kg.,

De boerenboterproductie laat zich berekenen op 1.250.000 kg.

In de gezinnen der veehouders wordt gebruikt $\pm$ 225.000 kg

Voor verkoop blijft over 1.025.000 kg.

De Rijksconsulent gaf les aan verscheidene cursussen en had tevens de leiding van nog andere cursussen. Het onderwijs - theorie en praktijk - betrof zuivelbereiding, varkensennis, melkerscursussen en kaasbereiding.

DE VEEFOKKERIJ.

In overleg met het consulentschap werden meerdere goede stieren aangekocht. Het Walcherse veerbeteringsfonds gaf voor die aankoop f980 subsidie.

Wederom werden een 32-tal stalvoedercontroleurs geïnstrueerd, die in totaal 1393 gegevens van praktijkrantsoenen verzamelden, waarover aan de betrokken veehouder een schriftelijk advies werd verstrekt. In totaal werd voor 6375 melkkoeien een advies verstrekt, dit is $\pm$ 25% van alle. In vele gevallen werden met deze advisering sprekende resultaten bereikt,

VARKENSFOKKERIJ EN -VOEDING.

De keuringen voor inschrijving in de varkensstamboeken geschieden door de assistent van de consulent, de heer W. Sietema.

Ook de administratie van het stamboek geschiedt op het consulentenkantoor. In het afgelopen jaar werden bij 492 leden, 206 zeugen, 24 beren en 2956 biggen ingeschreven.

De regeling voor het zenden van de biggen naar de selectiemesterij te Boxtel is in handen van het kantoor. Dit jaar werden 12 tomen ingezonden, waarvan 4 wegens ziekte op de selectiemesterij moesten uitvallen,

SCHAPENFOKKERIJ EN -VOEDING.

Dit jaar werden 210 ooien, 10 rammen en 204 lammeren ingeschreven in het Schapenstamboek. Dit jaar werden voor het stamboek in totaal 335 vachten gekeurd en werd bij de Wolvereniging 16.866 kg wol ontvangen en gewaardeerd .

38 Komt ook consumptiemelk van fabrieken buiten Zeeland

Op verzoek van de dir. generaal van de Landbouw werd, naar aanleiding van een door de vereniging van schapenhouders in Oost Zeeuwsch-Vlaanderen ingezonden telegram, een onderzoek ingesteld naar de financiële uitkomsten van dit bedrijf in die streek en daarover rapport uitgebracht.

GEITENFOKKERIJ EN -VOEDING,

Een der assistenten maakte, evenals altijd, alle plaatselijke geitenkeuringen, totaal 64, mee. De stamboeken voor de *Provinciale Vereniging* worden op het kantoor bijgehouden.

Het onderzoek der monsters en het bijhouden der melkstaten van de gecontroleerde bokkenmoeders wordt op het laboratorium verricht. Ook het onderzoek der weekmonsters van de geiten op het *Geitenfokstation* en het bijhouden en berekenen der state geschiedt op het bureau van de consulent.

De regeling van het aanwijzen der bokkenmoeders en het dekken daarvan geschiedt in overleg met de assistent.



Jaarvergadering Boerinnenbond.
Een lastig maar nog mooi verlopen jaar.

De afdeling Zuid-Beveland van de Bond van Boerinnen en andere plattelandsvrouwen hield haar jaarvergadering

.....
Het maken van kaas.

Na de theepauze volgt de lezing van de heer Zwagerman over kaasmaken. Spr. begint met te zeggen, dat, waar hij in een kaasland geboren is, hij heel graag deze lezing wil houden, en onderricht wil geven daar hij in zijn geboorteland altoos hoorde zeggen: als je geen kaas kunt maken ben je geen echte boerinne.

De veeteelt is nog altoos belangrijk en zeker als inkomsten bron. Melk en jongvee en slachteeve brengen nog veel op. In Zeeland wordt veel boter gebruikt en gemaakt. Nu is er een groot verschil in de botervoorraad men rekent in Mei 60 kg per maand tegen 30 kg in September. Bij de grote voorraad brengt de afzet moeilijkheden mee. De middelen zijn o.a. boter inmaken - 40.000 kilo boter werd in margarine verwerkt -. De commissienotering helpt een beetje de boter op prijs houden.

Nu kan men in de tijd van de grote melkproductie ook kaas maken. Wil men dit in de zomermaanden doen, dan kan men in Zeeland een zeer smakelijk en voordelig voedsel maken al ware het dat men het enkel voor huiselijk gebruik deed. Als de toestand eens weer werd als in de vorige oorlog dan heeft men nog zeer voedzaam product meer. Spr. deelde mee op verzoek verschillende kaascursussen gegeven te hebben, vooral de kennismaking met de boerinnen was hem zeer goed bevallen. De kosten voor het kaas maken zijn niet hoog. Een cursus bestaat uit zes lessen, en moet bestaan uit meer dan acht en minder dan twintig leden en er moet een flinke ruimte zijn waar met ongeveer 20 mensen kan gewerkt worden. Zuiver water is een eerste eis – een tweede eis is een fornuisketel - of een grote steriliseerketel - en dan dagelijks per cursus 100 à 150 liter melk. Van 20 liter melk kan men 2 kg kaas maken.

Onder de leden bleek wel animo te bestaan maar een vast besluit werd nog niet genomen. Mevr. Van Dijke dankte hierna de heer Zwagerman voor zijn leerzame uiteenzetting en tevens de tevens de aanwezige leden voor hun belangstelling en sloot daarna deze gezellige vergadering.

Middelburgsche Courant, 06/05/1940; p. 8/8

De hr Zwagerman, Middelburg, merkte op, door de rede van mr. Bouman, weer gedacht te hebben aan de nationale tentoonstelling die hij te Zwitserland bezocht. Allerwege werd daar op de veelzijdigheid van Zwitserland en het Zwitsersche volk gewezen, meer tevens op de eenheid van volk en vaderland. Het belang van die eenheid beluisterde spr. ook in de rede van mr. Bouman. Ook in ons land is er een groote veelzijdigheid, maar we voelen ons één als volk, en daarbij hebben wij dit nog boven het Zwitsersche volk, dat we ons ook één gevoelen in ons Oranjeruïne. En spr. is er van overtuigd, dat men voor die eenheid zich gaarne geheel zal willen geven.

Middelburgsche Courant, 08/05/1940; p. 2/8

KEURING VAN MELKKOEIEN.

AARDENBURG. Dinsdagmorgen had alhier een keuring van melkkoeien plaats. Het aantal ter keuring aangeboden dieren was zeer gering. Als oorzaak daarvan werden door den voorzitter der Aardenburgsche commissie opgegeven, de bijzondere drukke werkzaamheden in het landbouwbedrijf.

De Rijkszuivelconsulent te Middelburg, de heer C. Zwagerman leidde de keuring. Aan het einde gaf hij de commissie die te Aardenburg deze keuring voorbereidde in overweging om het volgende jaar te trachten eenig geld bij elkaar te krijgen bv. van het gemeentebestuur, van de Roomboterfabriek te Aardenburg en van particulieren om daarvan prijzen uit te deelen voor de beste melkkoeien. De belangstelling voor keuringen als deze, die toch van zoo groot belang voor den vee-stapel zijn, zou er zeker door gestimuleerd worden.

10 mei 1940 – om tien minuten voor vier - vallen de Duitse troepen ons land binnen.....begin WOII
14 mei bombardement van Rotterdam, waarna de Opperbevelhebber nog die zelfde dag aan het leger opdracht geeft, met uitzondering van de Provincie Zeeland – de strijd te staken.....³⁹

17 mei,kort na 12 uur vielen er Duitse brisantbommen op Middelburg, die het volledige stadscentrum in brand zette. Toen ca. om drie uur de Duitse artillerie vanaf de Sloedam de stad begonnen te beschieten, was de vernietiging compleet. Het aantal slachtoffers bleef beperkt tot 22, dit door tijdige evacuatie, maar de schade was groot, meer dan 600 gebouwen gingen in vlammen op..... achthonderd gezinnen waren dakloos geworden.

Onder de verwoeste gebouwen bevond zich ook het *Oost-Indische Huis*, het onderkomen van de Zuivelconsulent en zijn assistenten. Deze zouden daarna vanuit Londensche Kade 27 – C. Zwagersman's woonadres - hun werkzaamheden voortzetten.

³⁹ Meer over deze eerste dagen in Deel 3 van Dr. L. de Jong – blz. 433 > waar ook enige afbeeldingen zijn te vinden van het verwoeste Middelburg.

DE STEM DER SLACHTOFFERS !⁴⁰

Te Middelburg is een stichting van gedupeerden opgericht.

Streven naar eervol schadeherstel.

Sterk leeft in volk - gelukkig! - de overtuiging, dat de hulp aan onze getroffen steden en dorpen, evenmin als de hulp aan onze invalide soldaten, een kwestie mag zijn van liefdadigheid.

Het eergevoel van de gedupeerden wordt daardoor gekwetst, ongerechtvaardigd, want het is niet hun schuld, dat het oorlogsgeweld juist hen en niet anderen getroffen heeft.

Heel langzaam is onder de betrokkenen een gevoel van teleurstelling gegroeid. Er werd en wordt voor hen gecollecteerd. Er zijn kleren en meubelen verstrekt. Vele personen hebben moeite en tijd gegeven aan dit werk.

Daarvoor zijn de gedupeerden dankbaar. En toch - wij moeten de dingen bij hun naam noemen - toch is er bij hen een gevoel gegroeid van teleurstelling, van ontgoocheling, van moedeloosheid, ja, van verbittering.

Omdat zij have en goed verloren hebben, zijn zij nog niet minder dan andere leden van onze volksgemeenschap!

Daarom is het voor hen zeer pijnlijk te moeten wachten op het resultaat van liefdadigheidsacties, van collectes, van vragen-met-de-bus.

Gedreven door deze gevoelens heeft een aantal gedupeerden te Middelburg zich verenigd om te trachten hun stem te laten horen en hun mening over deze zaken kenbaar te maken in zo wijd mogelijke kring. Gaarne geven wij aan hun woord gastvrijheid in onze kolommen.

Gisteren woonden wij een persconferentie bij, waar ons het doel der nieuwe organisatie nader uiteen werd gezet.

„Spontaan” – zo zei men ons - is in Middelburg onder de getroffen en de gedachte gegroeid en verwezenlijkt een organisatie op te bouwen van getroffen door het oorlogsgeweld in onze provincie.

Omgang met de getroffen leerde, dat er onder hen dankbaarheid was voor acties en maatregelen, die van vele zijden werden ingeleid om hen in hun nood bij te staan. Daarnaast leefde er echter een groot gevoel van onbevredigdheid, in vele gevallen bij het moedeloze af.

Men kreeg te sterk de indruk dat onder het Nederlandse volk de overtuiging gevestigd werd, dat liefdadigheid het hoofdbeginsel van het herstel zou zijn. Dit beginsel strijdt met het eergevoel van de gedupeerden. En als kinderen van de grote Nederlandse volksgemeenschap is voor hen onaanvaardbaar de gedachte, dat zij zullen worden behandeld als berooiden, achtervolgd door het medelijden van hun landgenoten en gesust met een aalmoes.

Liefdadigheid van persoon tot persoon, van gezin tot gezin als spontane daad van hulpvaardigheid en medegevoel steunt de getroffen en is voor ieder aanvaardbaar; liefdadigheid als middel van het Nederlandse volk om offers te brengen voor de getroffen wordt toegejuicht. Maar reeds verdeling der opbrengst van deze laatste vorm van liefdadigheid in de vorm van aalmoezen, zou het Nederlandse volksgeweten aantasten en ontteren. De gedupeerden bidden om een herstel op een wijze, die onze volkseenheid van haar beste zijde doet kennen, die ons

40 Aan deze *stichting*..... is aandacht besteed omdat de heer Zwagerman er zo nauw bij betrokken was!

volk naar buiten eert en die de getroffen en de diepe overtuiging geeft, dat zij werkelijk kinderen zijn van het door de eeuwen saamgegroeide Nederlandse volksgezin.

Voor de getroffen en was in hoge mate het gevoel storend dat alle acties weliswaar *voor hen* bedoeld waren, maar *over, langs hen heen* en *zonder hen* verliepen.

Deze passiviteit werkt de moedeloosheid in het gevoel van verlatenheid buitengewoon in de hand. Noodzakelijk is, dat bekend wordt wat onder de getroffen en leeft.

Talrijke gedupeerden zijn in staat zich te uiten door de organisaties, waarbij zij aangesloten zijn. Vele georganiseerden konden dat niet. Zo groeit het gevoel van mogelijk ongelijke behandeling.

Diverse groepen en personen uit de getroffen en achtervolgen de autoriteiten en instanties voor herstel en opbouw met hun wensen en adviezen. Van een weloverwogen, eensgezind optreden en bekend maken van wensen en verlangens uit de kringen der getroffen en kon geen sprake zijn.

INSTEMMING DER AUTORITEITEN.

Dit moest veranderen. Het was noodzakelijk, dat men de stem der gedupeerden te horen kreeg *als gehele groep*, en niet als middenstanders, arbeiders, zakenmensen en particulieren, en wat ook.

Deze gedachte vond algemeen warme instemming. Er is thans een stichting opgericht, in welk voorlopig bestuur personen zitting hebben uit alle lagen der bevolking, van arbeider tot groot-industrieel.

Onderling bindt hen hetzelfde lot, het lot der getroffen en. Maar onderling bindt hen ook iets anders, iets dat hen eveneens bindt aan de rest van het Nederlandse volk: de solidariteit van Nederlander tot Nederlander. Deze solidariteit mag niet verzaakt worden, niet in het belang der rechtstreeks getroffen en en niet in het belang van het gehele volk. Verzaking dezer solidariteit, het in de steek laten van degenen, die toevallig deze keer het zwaarst getroffen zijn, zou verraad betekenen, verraad aan ons volk, verraad aan onze volksgemeenschap, die verbonden moet zijn door de cement der saamhorigheid.

Het is bemoedigend, dat de autoriteiten in Zeeland het streven der stichting met sympathie begroeten. Er is overleg gepleegd met de Commissaris der Koningin, met Ged. Staten, met het Zeeuwsche Hulpcomité, met de Stichting Zeeland 1940 en met de burgemeesters van Middelburg, Vlissingen en Souburg. Meer autoriteiten konden tot dusver niet bereikt worden. Tot dusver hebben echter alle genoemde overheidslichamen en -personen de noodzakelijkheid onderschreven van de nieuwe organisatie. Het Provinciaal Bestuur heeft zelfs op zich genomen een snelle en algemene organisatie in Zeeland te bevorderen. Een circulaire in dezen geest is reeds aan de burgemeesters verzonden. Het is de bedoeling te komen tot een aantal afdelingen, welke alle getroffen Zeeuwsche gebieden bestrijken.

Bovendien zijn er plannen voor het zoeken van contact met getroffen gewesten buiten Zeeland en met nationale instanties voor herstel en opbouw.

HET DOEL.

Het doel der Stichting wordt in de officiële statuten als volgt omschreven: een officiële, algemene instantie te scheppen voor hen, die in Zeeland door of tengevolge van oorlogsgeweld direct of indirect in hun materieel bezit of bestaan zijn getroffen.

De Stichting wil als algemeen vertegenwoordigende instantie voor de getroffen en optreden, ten opzichte van vraagstukken, welke het schadeherstel betreffen.

Zij zal, ten opzichte van dat schadeherstel:

- a) De wensen en voorstellen van getroffenen, voor zover van meer algemeen karakter, verzamelen, coördineren daarover rapporteren.
- b) Namens de getroffenen optreden.
- c) Voorlichtend werken en het gerucht bestrijden.
- d) De schakel vormen tussen getroffenen en diverse instanties voor herstel en opbouw.
- e) Voorkomen, dat niet-georganiseerde groepen van getroffenen van overleg en advisering worden uitgesloten.
- f) *De gedachte propageeren dat het schadeherstel op een wijze moet geschieden, welke onze volkseenheid demonstreert en versterkt en de gevoelens van de getroffenen niet kwetst.*
- g) Al datgene ter hand nemen, dat naar het oordeel van het Stichtingsbestuur een vlot en bevredigend schadeherstel kan bevorderen.

ALLER HOOP:

Men zal het begrepen hebben: het is aller hoop, dat het Nederlandse volk een vorm van hulpverlening vindt, welke het tot eer strekt.

Wij moeten meer gaan denken in de geest der volkseenheid. Wij moeten meer gaan beseffen, dat wij allen, in voor- en tegenspoed, bij elkaar behoren, dat wij samen de lasten moeten dragen.

Ons volk heeft in de oorlogsdagen, welke achter ons liggen, schone voorbeelden van die overtuiging gezien. Maar zij moet nog verder, nog dieper doordringen. Niet alleen in het belang van de thans gedupeerden, doch in het eigen belang van heel het volk.

Op verzoek van het Stichtingsbestuur delen wij hier de voorlopige correspondentie-adressen van dat bestuur mede:

C. Zwagerman, Rijkszuivelconsulent, Londensche Kade 27, Middelburg. Tel. 220, en
mr. F. W. Adriaanse. Rouaansche Kade 23. Middelburg, tel. 251.

Middelburgsche Courant, 21/06/1940; p. 2/8

Stichting Zeeuwsche oorlogsgedupeerden.

AFDEELING VLISSINGEN—SOUBURG OPGERICHT.

Zooals in ons blad van Dinsdag j.l. vermeld, is er dezer dagen op particulier initiatief tot stand gekomen de „Stichting Zeeuwsche Oorlogsgedupeerden”.

De oprichters gaan uit van de opvatting, dat de gedupeerden zich dienen te verenigen, teneinde **r e c h t** te krijgen.

De hulp aan de getroffenen mag niet beschouwd worden als een zaak van liefdadigheid. Het is een eere-zaak van algemeen belang, dat de getroffenen worden bijgestaan. Deze idee vormt den moreelen grondslag der genoemde stichting.

Teneinde ook hier ter stede tot een afdeeling van deze stichting te geraken, is gisterenavond een vergadering gehouden, welke werd gepresideerd door den burgemeester en waar de heer C. Zwagerman, Rijkszuivelconsulent te Middelburg, een stichting, waarover men in ons blad van inleiding heeft gehouden over het doel der gisterenavond uitvoerige gegevens kon aantreffen.

Middelburgsche Courant, 12/07/1940; p. 3

Oorlogsslachtoffers!

De Stichting Getroffenen Oorlogsgeweld Zeeland verzoekt alle slachtoffers van oorlogsgeweld in deze Provincie dringend als lid tot de Stichting toe te treden.

De jaarcontributie bedraagt **f 1,—** en bij onvermogen **f 0,50.**

Het doel der Stichting is: een krachtige organisatie te scheppen van alle getroffenen.

Aanmelding als lid bij de colporteurs, die dezer dagen de bij de Stichting bekende oorlogsslachtoffers zooveel mogelijk aan huis bezoeken, en bij het Bureau der Stichting: Rouaansche Kaai 23, tel. 168, Middelburg.

Namens de Stichting:
Ir. C. ZWAGERMAN,
Voorzitter.
Mr. F. W. ADRIAANSE,
Secr.-Penningm.

Afdeeling Vlissingen van de „*Getroffenen door Oorlogsgeweld*” opgericht.⁴¹

Burgemeester van Woelderen ere-voorzitter.⁴²

Niet bij de pakken neerzitten, doch aanpakken. Niet bitter worden, want zij die dat worden, bouwen niets op, doch breken integendeel, door hun kritiek, de zaak af.

Deze woorden waren de kern van de inleiding, die de heer C. Zwagerman, Rijkszuivelconsulent te Middelburg, gisteravond hield in het hotel „*Britannia*” op een bijeenkomst te Vlissingse gedupeerden door oorlogsgeweld.

Het doel van deze bijeenkomst was het definitief stichten van de *afdeling Vlissingen van getroffenen door oorlogsgeweld Zeeland*, een doel, dat volkomen is bereikt.

De vergadering, die werd geleid door burgemeester Van Woelderen en die o.a. werd bijgewoond door wethouder Rorijs, door de directeur van *Maatschappelijk Hulpbetoon*, de heer Korver, en door het bestuur van de afdeling Middelburg, was druk bezocht door Vlissingse gedupeerden. De voorzitter deelde in zijn openingswoord mee, dat zich hier ter stede circa 200 personen en verenigingen hebben opgegeven om lid te worden van deze stichting. Het bedrag der hier aangerichte schade aan onroerend goed overschrijdt de 2 miljoen, dat aan roepend goed bedraagt circa f200.000.

REDE VAN DE HEER ZWAGERMAN.

De heer Zwagerman sprak er allereerst zijn vreugde over uit, dat er te Vlissingen zo'n grote belangstelling voor de stichting bestaat en wees er op, dat gemeenschappelijk leed de mensen dichter bij elkaar brengt. Dit leed heeft de band tussen Middelburg en Vlissingen ongetwijfeld nog versterkt. Spr. gaf vervolgens een overzicht van de oorzaak van het ontstaan der stichting, n.l. de schade, die de oorlog gebracht heeft. Deze schade is te verdelen in twee groepen; ten eerste de defensie schade, welke o a. bestaat in de vordering van paarden, auto's enz. en bovenal de schade, ontstaan door de inundatie, het tot zinken brengen van schepen enz. Voor deze schade staat echter een volledige vergoeding aan de gedupeerden vast. Deze wordt op een behoorlijke wijze geregeld.

Daarnaast is er de oorlogsgeweldschade, die het gevolg is van het oorlogsgemeld op zichzelf. Daarvoor bestaat geen wettelijke grondslag. Deze schade kent men in geheel ons land in verschillende vorm en bestaat o.a. uit de verwoesting van huizen, schepen enz. terwijl er tevens veel geroofd is. In ons land zijn daardoor duizenden gezinnen ernstig gedupeerd. Alleen in Zeeland reeds globaal 5000 gezinnen. Veel leed is onherstelbaar, n.l. het leed ontstaan uit geestelijke en culturele verliezen. Velen zagen hier arbeid van jaren in vlammen opgaan. Dit verlies is zwaarder dan het materiële en spr. wenste die getroffensten kracht ter overwinning daarvan toe.

Daarnaast is echter het materiële verlies, het verlies van stoffelijke goederen en dat verlies hoeft niet onherstelbaar te zijn. Zo goed als het Nederlandse volk in beginsel aanvaardt dat het gezamenlijk de kosten van de defensie moet dragen, zo goed zal het Nederlandse volk aanvaarden dat het de oorlogsgeweldschade gezamenlijk moet dragen.

41 Hierna verschijnen er meerdere verslagen in div. Zeeuwsche couranten waarin de heer Zwagerman als belangrijkste spreker optrad. In deze MAP zal aan deze activiteit verder geen uitvoerige aandacht worden besteed!

42 Zie *De Jong DL-3 blz. 443* met een kort relaas v Woelderen over de situatie op 17 mei 1940 in Zeeland

Het is echter noodzakelijk, dat daarvoor een wettelijke regeling komt en dat het verloop van deze schaderegeling zo soepel mogelijk, dus zonder te veel bureaucratie, zal zijn.

De organisatie van oorlogsgeweldslachtoffers is te Middelburg spontaan gesticht door hen, die gedupeerd waren. Het doel is om gemeenschappelijk de wensen van alle gedupeerden te bekostigen, ook van hen, die niet bij de organisatie zijn aangesloten. Verder: een goede voorlichting brengen en het gerucht bestrijden. De organisatie gaat daarbij allereerst van de gedachte uit, dat het herstel een morele plicht is. Deze organisatie is geen concurrente organisatie, doch wil alleen de hoofdlijnen aangeven en geen onderdelen. Daarvoor zijn andere stichtingen in het leven geroepen. Alleen oorlogsgeweldslachtoffers kunnen lid zijn. De organisatie is voor het gemak gesticht in drie afdelingen, n.l. de afdeling Middelburg, de afdeling Vlissingen-Souburg en de afdeling platteland, gezamenlijk vormende de afdeling Zeeland. Vlissingen telt momenteel reeds het grootste aantal (± 200) leden.

De organisatie meent te moeten propageren, een voor de volle 100 % herstel, dat is een moreel recht en in dezen geest is de organisatie werkzaam, opdat de regering daartoe zal besluiten. Ook de Duitse instanties zijn goed gestemd daarvoor.

Het bestuur der stichting heeft reeds veel contact gehad met de nodige instanties. Enerzijds ontmoet men begrip, anderzijds stuit men op hen die menen dat zulks onmogelijk is, daar deze schade in de miljoenen loopt en ons land dit nooit zal kunnen opbrengen. Doch, vraagt spr., wat is onze rijkdom? Zijn dat niet onze landerijen, onze vele schepen enz. enz.?

Zodra de wereld weer tot rust komt en de handel daardoor weer opbloeit, zal ook het Nederlandse volk opnieuw een grote mate van activiteit ontwikkelen en zal er weer welvaart zijn. Laat men verder bedenken, dat het benodigde geld voor 90 % in eigen land zal blijven, door eigen productie enz., dus dat de herstelarbeid weer een circulatie van het geld haar het eigen volk zal brengen.

Aan de financiering heeft de stichting zich nog niet gewaagd, dit punt wil zij liever overlaten aan anderen, meer op dit gebied gespecialiseerden, doch men zou zich toch b.v. de vraag kunnen stellen of het zo erg zou wezen dat eens alle brand- en risicoverzekeringsmaatschappijen 20 tot 30 % zouden storten voor herstel, in plaats van zich er af te maken met de verwijzing naar de polisvoorwaarden.

Spr. behandelde vervolgens de wijze van taxatie der schade, om vervolgens te komen tot „*de overbrugging*”.

Liefdadigheid van persoon tot persoon, van gezin tot gezin, is een liefdadigheid die innerlijk verwarmt. Daarnaast mag men dankbaar gedenken de georganiseerde liefdadigheid. Ook is men dankbaar voor het werk van de provinciale comités, die de steun in eerste behoefte leiden en welke comités geld verkrijgen uit de collecte en uit het *Fonds voor Bijzondere Nooden*. De stichting heeft ook daarmee nauw contact. Uit die middelen worden allereerst zij geholpen die dit nodig hebben. Deze steun moet echter zo veel mogelijk gegeven worden in geld en mag niet tevens de vorm dragen van liefdadigheid, daar het hier het meest betreft die mensen die zich steeds zelfstandig hebben gevoeld.

Daarnaast is het zakenkrediet. Het departement van financiën heeft reeds spoedig kredieten beschikbaar gesteld ter overbrugging van een algeheel schadeherstel. Het is daarom niet onredelijk dat daaraan een klein rentepercentage en enige voorwaarden zijn verbonden, doch het bestuur der stichting acht het een groot bezwaar dat b.v. de rentevoet op 5 % wordt gesteld en

heeft zich daarom tot het departement gewend met het verzoek de rente op 3 % te willen bepalen en ook de termijn van aflossing belangrijk langer te maken dan 5 jaar. Tevens acht het bestuur het een grote fout, dat deze kredietverstrekking te bureaucratisch wordt behandeld, waardoor alles te lang duurt. Zo zijn er nog slechts enkele kredieten verstrekt onder de f 10.000, daarboven echter nog geen enkele.

De heer Zwagerman besprak vervolgens de kwestie van de herbouw, de voorschriften enz. en hoe de stichting tevens het vraagstuk van de belastingen heeft behandeld, waarover een rapport met adviezen is samengesteld.

Dat er een 100 % herstel zal komen, aldus spr., daarvan mogen we nog niet zeker zijn. Bij een deel van het Nederlandse volk is het begrip van hetgeen de oorlogsgedupeerden is overkomen, nog niet recht duidelijk. Daarom moeten wij ons realiseren, dat rustig afwachten de kans zwakker maakt en dus alles publiekelijk en gemeenschappelijk doen, om dat dit bindt.

Met de woorden „*Eén voor allen en allen voor één*”⁴³, eindigde spr. zijn met belangstelling aangehoorde inleiding.

Van de geboden gelegenheid tot het stellen van vragen, werd door enige aanwezigen gebruik gemaakt, waarbij de voorzitter op een desbetreffende vraag mededeelde, dat juist bericht was ontvangen dat ook glasschade vergoed zal worden aan hen die geen middelen hebben.

DE AFDEELING VLISSINGEN OPGERICHT.

Daarna werd eenstemmig besloten tot de definitieve oprichting van de afdeling *Vlissingen van de Stichting Getroffenen door Oorlogsgeweld in Zeeland* en werd overgegaan tot het vormen van een voorlopig bestuur, waarin zitting nemen afgevaardigden van 12 verschillende groepen

Op voorstel uit de vergadering verklaarde de burgemeester zich bereid het ere-voorzitterschap te aanvaarden, met de belofte dat hij zo veel mogelijk de vergaderingen van het bestuur zal bijwonen.

De wethouder van sociale zaken, alsmede de directeur van *Maatschappelijk Hulpbetoon*, verklaarden zich gaarne bereid de lopende zaken verder te regelen en ook in de vervolge hun medewerking te blijven verlenen.

Na dank gebracht te hebben aan de heer Zwagerman voor zijn duidelijke inleiding en aan het bestuur van de afdeling Middelburg voor hun aanwezigheid en steun, wees de voorzitter de nog op, dat het een ereschuld is voor het Nederlandse volk, dat de schade voor de volle 100 % vergoed zal worden.

43 Werd vaak gebruikt bij propageren van de coöperatieve gedachten (ZHN.)

De algemeene vergadering van de Zeeuwsche Landbouw Maatschappij.

*Wij moeten vooruit, aldus de directeur-generaal
van den landbouw.*

Eén der eersten, die ik na 10 Mei uit uw midden ontmoette, was de zuivelconsulent, Zwagerman. Ook aan zijn deuringen de beproevingen niet voorbij. Spr. kwam onder den indruk van hetgeen hij vertelde. Drukkend was het verhaal van het bombardement van Middelburg, doch mij trof ook zijn mededeeling over een boer, die onder het gebrom van vliegma-chines, zijn arbeid bleef doen op de velden en rustig boonen zaaide. Diezelfde boer bleef na een bangen dag den donkeren nacht op het veld en sliep aan den sloot-kant. Nooit evenwel was het ontwaken op het vrije veld mooier: een stralende zon aan een vrijen, blauwen hemel, terwijl de vogels hun blijde liederen zongen. Dat ontwaken gaf moed, en de boer pakte weer aan.

Zoo moeten we allen doen. Met Zwagerman heb ik niet lang gepraat over hetgeen hij verloor en hetgeen hem lief was, doch meer ging het gesprek, hoe dit te herstellen!

Zuid-Beveland

GETROFFENEN DOOR OORLOGS- GEWELD.

YERSEKE. Donderdagavond vergaderde de afdeeling Yerseke van de stichting „Getroffenen Oorlogsgeweld Zeeland 1940”.

Als spreker trad op de heer Zwagerman uit Middelburg. De spreker werd ingeleid door den voorzitter der afdeeling, burgemeester Gunning.

De heer Zwagerman zette hierop uitvoerig uiteen, op welke wijze schadevergoeding etc. zal kunnen worden gegeven, en op welke manier nog meer kan worden geholpen.

Vergadering Z.L.M.

De boternoteering.

De heer Zwagerman wijst er op, dat door de overheid de boterprijzen zijn vastgesteld. Men heeft 4 kwaliteiten onderscheiden. Spr. heeft daarna zijn bevinding kenbaar gemaakt, dat de boerenboter in de 4e klasse werd geplaatst. Dit had de 2e klasse moeten zijn. Thans mag echter f 1.05 per pond berekend worden, met inbegrip der omzethelasting. Spr. geeft nog eenige nadere uiteenzettingen. De handelaar en winkelier mag 95 ct. berekend worden.

De paardenverordening.

Wat de drachtigheid der merries bij de vordering betreft, wijst spr. er op, dat men een bewijs van drachtigheid benevens het dekkingsbewijs moet overleggen. Spr. raadt dus aan daarvoor te zorgen.

Stichting Getroffenen Oorlogsgeweld Zee. and

ALGEMEENE VERGADERING

van Getroffenen door Oorlogsgeweld in Middelburg en Omgeving op WOENSDAG 28 AUGUSTUS 1940, te 19.30 uur precies in de groote zaal van het Schuttershof, Middelburg.

Spreker : de Heer C. ZWAGERMAN.

Alle gedupeerden, ook niet-leden der Stichting, zijn welkom !

De voorzitter der Stichting, de heer C. Zwagerman, hield een lezing over: „het herstel der oorlogsgeweldschade”. In zijn inleiding riep hij in het bijzonder den burgemeester een woord van welkom toe. „De burgemeester, aldus spr. kwam voor den oorlog tot ons met zijn idealen en zijn warm hart. Toen Middelburg het allereerste meemaakte, was de burgemeester in ons midden en dat heeft ons nog meer aan hem verbonden. Thans werkt hij dag en nacht aan het herstel van onze stad. Wij zijn hem dankbaar voor dit alles uit de diepte van ons hart.” (Een spontaan applaus bewees, hoezeer de aanwezigen met deze woorden instemden.)

De spreker — wiens mooie rede wij hier helaas slechts fragmentarisch kunnen weergeven — zette vervolgens uiteen, dat hij voor den oorlog eigenlijk geheel „agrarisch” was ingesteld en nooit had kunnen denken, dat zijn innigste gedachten nog eens volkomen met de Middelburgers, de stedelingen, zouden zijn. Maar ook ditmaal is gebleken, dat het leed de menschen samenbindt; zoo vonden de agrariër en de stedeling elkaar en zoo vallen verschillen weg. In dagen, zoo zwaar als die in Mei van dit jaar kunnen een bankdirecteur en een arbeider van hart tot hart met elkaar spreken, omdat ze dan beiden slechts dat eene: mensch, zijn.

Verloofd :

V. P. ZWAGERMAN

en

Ir. A. P. W. MUNCH.

Middelburg } 21 December 1940.
Sneek }

Eenige en algemeene kennisgeving

1941

De meeste knipsels die 'Zwagerman' betreffen gaan over zijn voorzitterschap van Stichting voor oorlogs-geduceerden en bestuurslid Herbouw Middelburg. In deze Map besteden we, na uitvoerige berichtgeving over dit onderwerp in 1940, alleen nog aandacht aan de knipsels over Zuivel- en rundvee zaken, en.....dat zijn er niet veel???

Provinciale Zeeuwse Courant, 23/01/1941; p. 5/8

Gisteravond had het dagelijksch bestuur der gemeente in de bovenzaal der Vergoeding een bijeenkomst belegd ter bespreking van den voedingstoestand der jeugd.

De burgemeester, mr. dr. J. van Walré de Bordes, kon een groot aantal raadsleden, personen betrokken bij armbesturen en diaconiën, onderwijs, wijkverpleging e.d., welkom heeten.

De burgemeester wees er op, hoe dr. Eereiman, de schoolarts, in October jl. in een vergadering van B. en W. zijn bezorgdheid uitte over den gezondheidstoestand der kinderen en het gevaar voor zieken vooral in dezen tijd.

De heer ZWAGERMAN, terugkomende op een opmerking van den heer Stoppe-laar over de lage loonen ten plattelande, zeide, dat dit een gevolg is van de lage prijzen, die de laatste 10 jaren voor de landbouwproducten zijn gegeven. Gewoonlijk heeft een landarbeider een stukje grond voor het teelen van producten voor eigen gebruik, een varken om te mesten en een of meer melkgeiten. Dit alles moet men propageeren.

.....

Zierikzeesche Nieuwsbode, 23/01/1941; p. 1/5

BONS, DIE GELDIG ZIJN

BOTER, MARGARINE en VET. Gedurende het tijdvak van Zaterdag 25 Januari tot en met Vrijdag 31 Januari geeft de met 27 genummerde bon van de boterkaart en van de vetkaart recht op het koopen van een half pond boter, of een half pond margarine, of twee ons vet naar keuze.

KAAS. Gedurende het tijdvak van Maandag 27 Januari tot en met Zondag 23 Februari a.s. geeft elke der met „19“, „32“, „45“ en „58“ genummerde bonnen van het algemeen distributiebbonboekje recht op het koopen van 100 gram kaas.

De jaarvergadering.

Dinsdagmiddag werd In café „*De Vriendschap*” te Middelburg de jaarvergadering gehouden van de Vereniging tot verbetering van het **Geitenras in Zeeland**, onder voorzitterschap van mr. P. Dieleman.

De voorz. wees in zijn openingsrede op de bezorgden tijd, niet alleen in het algemeen, maar vooral voor hen, die tot de volksklasse behoren, dikwerf rijk gezegend zijn met kinderen en die niet het voor groei en krachtige voeding nodige voedsel kunnen geven, gelet op het gebrek aan vet etc. en bepaalde vitaminen, met groot gevaar voor toeneming van t.b.c. en andere ziekten.

De sociale commissie beraamt reeds middelen hiertegen, en de geit zal ook hier blijken van ongemeen nut te zijn door zijn vetrijke melk, door het verschaffen van boter, ook in gezinnen van arme landarbeiders.

.....
De heer Zwagerman herinnerde er aan, hoe hij 33 jaar geleden in een bijeenkomst te Waarde belangstelling ging gevoelen voor een uitbreiding en verbetering van de geitenfokkerij. Hij vond later gelukkig in de heer Sytema en daarna ook in de heer Versluijs personen, die hem daarbij op uitstekende wijze konden helpen en vervangen. Spr. wees er op welk een geluk het is zich gezond te weten. Daarbij is niets beter dan geregeld werk om te komen tot welvaart.

Maar daarbij behoort dan ook een betere beloning, die zal kunnen komen als de landbouw-producten ook behoorlijk betaald worden. Spr. wees er dan met klem op hoe verkeerd de opvatting is, dat men meer is als men op het dorp in een zgn. burgerwoninkje zijn intrek neemt dan dat men bij de hofstede een woning heeft en een stukje land en een paar varkens en een of meer geiten. Het zit er werkelijk niet in, waar men woont, maar wie men is en hoe men werkt. Spr. wekte de aanwezigen op alle propagandisten te zijn voor de geitenfokkerij.



Ons landbouw-werkpaard.

Door C. Zwagerman.

De rijks-veeteeltconsulent in Zeeland, de heer C. Zwagerman te Middelburg, heeft in een boekje, dat 200 bladzijden beslaat, verschillende belangrijke problemen belicht, welke verband houden met het landbouwwerkpaard. In de inleiding stelt de schrijver vast, dat de akkerbouwers enthousiast zijn voor de verbetering van het trekpaard, maar dat hun belangstelling niet dikwijls buiten vraagstukken van foktechniek en handel treedt. Het bedrijfseconomische terrein van het houden en fokken van werkpaarden, is in ons land nog maagdelijk.

Het boekje bedoelt systematisch en scherp kritisch het vraagstuk van het houden van paarden van de economische kant te bekijken

Dat de schrijver dit breed opgezet doet, mag blijken uit de titels der hoofdstukken, die de inhoud vormen. Zij luiden:

*„Behoeft aan werkpaarden”,
„Het meten der arbeidsprestatie”,
„Voederbehoefte, normen”,
„De kosten van een werkpaard”,
„voedermiddelen van werkpaarden”,
„algemeene voederadviezen”,
„uitgaven voor arbeid en machines”,
„Rationalisatie paardenarbeid”, en
„werkpaard-tractor”.*

Hoewel het zeer verleidelijk is aan verschillende hoofdstukken een en ander te ontleen, moeten wij in verband met de plaatsruimte daarvan afzien, en ons beperking opleggen.

In het gedeelte van zijn boekje, waarin de schrijver het werkpaard tegenover de tractor stelt, lezen we o.a. dat in Zeeland in het voorjaar van 1939 in totaal 411 tractoren in gebruik waren, die totaal 130.900 uur landwerk verrichtten. Omdat men globaal tegenover 1 uur tractorwerk 7 uur paardenwerk kan stellen, zijn gemelde tractoruren gelijkvoudig met 916.300 paardenuren. Het aantal paardenuren op 107.000 ha, bouwland en 32.500 ha. weiland in onze provincie laat zich berekenen op 20½ miljoen.

Spr. concludeert, dat in Zeeland in 1939 nog geen 6% van al het landwerk door tractoren geschiedde.

Het wil ons voorkomen dat deze uitvoerig gedocumenteerde studie van de heer Zwagerman, die, omdat de verscheidenheid van omstandigheden op het onderhavige terrein, zeer groot is, zich hoedt voor generaliseren, vele andere deskundigen zal aansporen verschillende onderdelen van dit belangrijke vraagstuk mettertijd nog scherper te belichten, en dat de schrijver mede daarom een zeer nuttig werk heeft verricht.

Voor alle landbouwers, die werkpaarden bezigen, betekent Zwagerman's boek, voorzien van mooie illustraties, een vruchtbare vraagbaak.



Vergadering Oud-leerlingen Rijkslandbouwwinterschool

Vrijdag hield bovengenoemde vereniging te Goes onder leiding van haar voorzitter, de heer A. C. Zandee te Woensdrecht, haar jaarvergadering. In zijn openingswoord herdacht de voorzitter hen, die in de oorlogsdagen vielen of verminkt achterbleven. Verder deelde hij mee, dat de algemene Bond streeft naar meer eenheid, hetzij naar een federatie van de bestaande verenigingen, hetzij naar een geheel nieuwe organisatie.

.....
In de middagvergadering sprak de heer Ir. C. Zwagerman onze „*Onze paarden en rund vee-stapel, aanvulling, voeding en prestatie in verband met de tijdsomstandigheden*”.

Bij de plaats gehad hebbende paardenvordering stond op de voorgrond, dat het bedrijf zoveel mogelijk moest kunnen worden voortgezet. Dit was geen gemakkelijke taak. Het was allerm minst een stukje bureaucratie, maar werk van de praktijk. Mochten er nog landbouwers zijn, die toch nog wat zwaar zijn getroffen, dan kunnen zij zich wenden tot de voedselcommissaris, Ir. Dorst. Deze vordering zal wellicht tot gevolg hebben, dat men gaat overwegen of men op het bedrijf niet met wat minder paarden toe kan.

Velen zullen zich nu op de paardenfokkerij gaan toeleggen. Toch beveelt spr. voor de verdere toekomst enige voorzichtigheid aan. Men moet na de oorlog, als de prijzen der landbouwproducten lonend blijven, rekenen met overschakeling op de motortractie.

Wat de rundveevordering betreft, deelt spr. mee, dat Zeeland vóór 1 Maart 8100 stuks rundvee moet leveren. Daarna komt weer een nieuwe aanslag, die wellicht dubbel zo hoog zal zijn. Het te leveren aantal is per gemeente vastgesteld, maar een commissie van practici kan binnen de gemeente verschuivingen enz. toestaan. Er zal spoedig een veetelling komen. Spr. pleit krachtig voor een gedecentraliseerd stelsel van levering. Deze kwestie kan niet centraal worden geregeld. Hier moet de praktijk meespreken. De plaatselijke commissies moeten een grote verantwoordelijkheid dragen.

Voor de aanvulling van de rundveestapel is nodig, dat de jongveeopkweek ongehinderd kan geschieden. Ook aankoop elders moet mogelijk zijn.

Maatregelen inzake mestcontracten zijn in voorbereiding.

Er zijn landbouwers in Zeeland, die thans zo weinig mogelijk vee willen houden en voederartikelen maar willen verkopen. Wij moeten echter het algemeen belang voorop stellen en bedenken dat er voor vet en vlees voorlopig wel vraag zal blijven.

Tenslotte behandelde spr. de veredeling van ons eigen veevoer en besprak hij het sedert kort in de handel zijnde Ureum-krachtvoer.



LAND- EN TUINBOUW

Silobouw in Westelijk Schouwen

Daartoe uitgenodigd door de Rijksveeteeltconsulent, de heer Zwagerman, kwamen Woensdagmiddag in de Tuinbouwschool een 10-tal jongelui bijeen. De heer Zwagerman lichtte uitvoerig toe, waarom zij voor deze bijeenkomst uitgenodigd waren. Het ligt namelijk in de bedoeling, dat zij behulpzaam zullen zijn bij de bouw van groenvoersilo's en het inkuilen van groene lupinen, volgens de *Finse methode*. Ook hij de voederproeven, alsmede bij de aanleg van proefvelden met lupinen, zal een beroep op hun medewerking worden gedaan. Na deze uitvoerige uiteenzetting zegden alle jongelui hun medewerking toe. In samenwerking met de assistent veeteeltconsulent, de heer Den Engels en de heer Murre, leider van de *Bedrijfsstudiegroep* op Schouwen-Duiveland, zal een en ander met hen uitgewerkt worden.

Na deze bijeenkomst had een bespreking plaats met de een paar weken geleden gevormde commissie voor de bouw van groenvoersilo's in W. -Schouwen. De heer Zwagerman deelde mee, welke werkzaamheden reeds verricht zijn en hoe hij een en ander denkt te verwezenlijken. Hij deelde mee, dat getracht zal worden twee betonnen silo's van ongeveer 25 à 30 M³. inhoud te bouwen op twee specifieke duinboerderijen, waarvan er een met zoete en een met bittere lupinen ingekuild zal worden. De voor de bouw benodigde financiën zijn bereids aan verschillende coöperaties aangevraagd, van welke de Melkcommissie voor W.-Schouwen reeds f 20 toezegde.

Hij heeft gegronde hoop, dat het benodigde bedrag bij elkaar zal komen. Ook zullen op verschillende bedrijven lupine ingekuild worden in een kuil in de grond, eveneens volgens de Finse methode met mineraalzuur. Tenslotte zullen daar nog op diverse duinbedrijven proefvelden worden aangelegd ter vergelijking van de opbrengst van zoete en bittere lupinen, zowel wat zaadopbrengst als groene massa betreft.

Met de ingekuilde lupinen in silo's zullen verder voederproeven genomen worden, waarvan dan een rentabiliteitsberekening zal worden gemaakt.

De werkzaamheden werden onder de commissieleden verdeeld, omdat een en ander spoedig zijn beslag zal krijgen. Uit bovenstaande blijkt wel, dat de heer Zwagerman deze voor de duinstreek belangrijke zaak breed heeft opgezet, zodat wij gegronde hoop hebben dat er goede resultaten geboekt zullen worden.

De Zeeuwsche veeteeltproductie.

Zeeland is een typisch akkerbouwgewest. Dit neemt niet weg, dat de melk- en rundvlees-productie zowel met het oog op de voedselvoorziening van ons volk als voor de inkomsten der landbouwbevolking, van niet te verwaarlozen betekenis zijn. Die rundveeproductie bedroeg normaal ± 95 miljoen kg. melk, en een zeer belangrijk aantal vette runderen, zeker 25.000 tot 30.000 stuks of $12\frac{1}{2}$ tot 15 miljoen kg. levend gewicht.

De Zeeuwsche melkproductie dekt allereerst de behoefte aan consumptiemelk in ons Gewest Daarenboven maakt ze een zeer belangrijke en voor onze Zeeuwsche bedrijven onmisbare jongveeopkweek mogelijk. Daarop toch steunt weer de zeer belangrijke Zeeuwsche rundvleesproductie. Tenslotte werd in een 10-tal fabrieken en op vele boerderijen uit die melk nog ± 2 miljoen kg. boter gemaakt. Gerekend naar de behoeften van ons Gewest was er dus een belangrijk overschot aan rundvlees en een boterproductie van ± 8 kg. per hoofd der bevolking.

Deze veeteeltproductie steunde op het voedsel uit ± 39.000 ha. onscheurbaar weiland en dijken, de in grote massa's beschikbaar komende afvalproducten van het bouwland en een geringe aanvulling met hoofdzakelijk eiwitrijk krachtvoer.

Het is gewenst al het mogelijke te doen om deze veeteeltproductie ook in deze moeilijke tijden zo goed mogelijk op Peil te houden.

Daarvoor zijn twee voorwaarden onontbeerlijk.

Allereerst moet een aanvulling met eigen opgekweekt jongvee en bij te kopen mager vee mogelijk zijn, die in overeenstemming is met de beschikbaar zijnde bedrijfsvoedermiddelen. Het Zeeuwsche veehoudersbedrijf was er met enkele uitzonderingen op ingesteld zelf zoveel mogelijk jongvee op te kweken. Daarvoor is de ondermelk absoluut onmisbaar. Door veehouders die vroeger zelf karnden te verplichten de melk aan fabrieken te leveren, dreigt in verschillende delen der Provincie de basis voor de jongvee-opkweek weg te vallen omdat geen, te weinig of te onregelmatig ondermelk terugkomt. In het belang van de rundvlees-productie in Zeeland is het dringend gewenst, bij verplichte levering, aan alle bedrijven met groten jongvee-opkweek, de mogelijkheid te geven room te leveren in plaats van melk.

In de tweede plaats is het van het hoogste belang dat het Zeeuwsche bedrijf in staat gesteld wordt mager vee voor de vetweide na voorjaar en voorzomer en jongvee en mager vee voor de bietenkoppen en voor de stal in de herfst aan te kopen. Zulks tegen prijzen die in een juiste verhouding staan tot de prijzen die deze dieren later bij aflevering kunnen opbrengen. Deze aankoop van mager vee tegen redelijke prijzen verloopt thans ook zeer moeilijk.

De Zeeuwsche veeteeltproductie steunt op het onscheurbare weiland en de afvalproducten van het bouwland. In kwantiteit zijn deze voedselbronnen, ook in dezen tijd, vrijwel op het vroegere peil te handhaven. De zo gewenste aanvulling met hoog verteerbaar en eiwitrijk krachtvoer ontbreekt echter grotendeels. In normale tijden werd hierin voorzien door aankoop van krachtvoer, tot een bedrag van ongeveer f 20 per ha- cultuurgrond (± 250 kg.).

Om onze veeteeltproductie nu toch op peil te houden moet in dit gebrek aan eiwitrijk en ander krachtvoer worden voorzien zo goed als de tijdsomstandigheden zulks toelaten.

Kort samengevat zijn de mogelijkheden die er ten deze voor Zeeland bestaan de volgende.

- 1) Van de beperkte hoeveelheid stikstof dient men een deel te bestemmen voor het weiland.
- 2) Voor weidehooiwinning zo vroeg mogelijk maaien en bij minder goed weer ook het weidehooi op ruiters winnen.
- 3) Hooibroei zoveel mogelijk voorkomen.
- 4) Zoveel jong gras, met behulp van zuur volgens de Finse methode, inkuilen dat per melkkoe ± 3000 kg. en per stuk jongvee ± 1000 kg. per winter beschikbaar is. 1 h.a. goed bemest en in de tweede helft van Mei gemaaid gras levert ± 16.000 kg. Fins kuilvoer.
- 5) Alle voor consumptie ongeschikte aardappelen stomen en inkuilen.
- 6) De voeding van klaver- en lucernehooi aan paarden beperken tot 2000 kg. per werkpaard en per jaar op bedrijven met weinig weide en geen weidehooi en tot 1000 kg. op bedrijven met vrij veel weide en weidehooi. Het daardoor gespaarde edele, eiwitrijke hooi voor melkgevende koeien en jongvee beneden $1\frac{1}{2}$ jaar bestemmen.

De suikerbietenkoppen en -bladeren in de herfst, voor zover ze niet zonder verspilling vers op te voeren zijn, zeer zorgvuldig inkuilen óf alleen óf gemengd met evenveel of iets meer stoppelklaver of groene wikken.

Deze maatregelen stellen de Zeeuwsche rundveehouders in staat, zonder of met zeer weinig krachtvoer, de veeteeltproductie nog bevredigend op peil te houden.

ZWAGERMAN.

Uit verslag vergadering *Ver. tot verbetering van rundvee in Zeeland*. PZC 1941-06-27

Leden 1940 (1939): W.Z.-Vlaanderen 88 (84), in O.Z.-Vlaanderen 90 (73) en in overig Zeeland 325 (349)

Aantal melkkoeien in Zeeland:

1934	27.714
1935	27.156
1936	25.096
1937	25.418
1938	24.813
1939	25.380
1940	25.122 90 Mln. kg. melk

1942

Over de zuivelconsulent is, inhoudelijk, weinig meer te vinden. Nog wel enige knipsels als keurmeester bij veekeuringen. Wel is hij betrokken bij de verplichte TBC. controles / bestrijding.

Hier enige knipsels die over ons onderwerp – zuivel - gaan.



Melkprijs

De Directeur der Afdeeling Zuivelcontrole voor Zeeland brengt hiermede ter kennis van de veehouders aan wie een melkvergunning A is uitgereikt, dat de prijs, die bij verkoop van volle melk rechtstreeks aan de consumenten wier namen achter op de melkvergunning A vermeld staan, mag worden berekend tegen ten hoogste 16 cent per Liter. -

Melkophaaldiensten

De Provinciale Voedselcommissaris voor Zeeland vestigt er de aandacht van de melkveehouders-leveranciers op, dat, ingeval de diverse zuivelfabrieken ook des Zondags en op erkende Christelijke feestdagen geregeld melkophaaldiensten hebben doen functionneeren en dat eveneens in de toekomst zullen doen, de verplichting blijft bestaan, om ook op deze dagen de melk aan de route te leveren.

Stoomzuivelfabriek „De Duif” Nieuwerkerk

Wij deelen onze leveranciers mede dat met ingang van **Zaterdagavond 18 Juli**, de melk **NIET** meer wordt opgehaald.

Een belangrijke Radiolezing

▼ Over het onderwerp: „DE VOORWAARDEN VOOR EEN MAXIMALE ARBEIDSPRESTATIE VAN HET WERKPAARD” zal Vrijdag 7 Augustus, des middags om 1 uur den heer C. Zwagerman uit Middelburg, via de zender Hilversum II, spreken. In dit kwartier zult U kunnen beluisteren welke voorzorgsmaatregelen er voor een werkpaard genomen moeten worden. Men verzuime niet tijdig af te stemmen!

1943

Zoekwoord 'Zuivelconsulen' 1 x – geen C. Zwagerman!

Zoekwoord 'Zwagerman', 5 x:

Dochter Paulien(tje) ze is een armband verloren en haar Zusje M. haalt het diploma van het gymnasium, Twee x een andere Zwagerman en nog maar één maal C. Zwagerman, die vee keurt in Kerkwerve!

Landstand van Zeeland, 30/04/1943

Terugleveringspercentage van onder- en/of karnemelk

Het Hoofd van het Bedrijfschap voor Zuivel, Afd. Zeeland, maakt bekend, dat het terugleveringspercentage van onder- en/of karnemelk voor het geheele jaar is vastgesteld op maximum 20 % van de geleverde volle melk. De melkveehouders fabrieksleveranciers kunnen dus maximaal 20 % van de door hen geleverde volle melk in den vorm van onder- en/of karnemelk van de fabriek terug betrekken. Tevens is het niet geoorloofd, de hoeveelheid, die door een bepaalden veehouder minder wordt betrokken dan het vastgestelde maximum aan een anderen veehouder extra te leveren, terwijl de teruglevering week voor week moet worden aangehouden d.w.z. wat in de eene week minder wordt afgenomen, mag in een daarop volgende week niet worden ingehaald.

Landstand van Zeeland, 21/05/1943

Melk moet ook des Zondags verwerkt worden

Nu de weersgesteldheid warmere temperaturen gaat brengen, worden verschillende producten aan spoediger bederf onderhevig. In bijzondere mate geldt dit voor melk. In vorige zomers konden aanzienlijke hoeveelheden melk niet gebruikt worden, doordat de melk zoo zuur was, dat zij voor geen enkel doel meer geschikt bleek en zelfs niet meer als veevoeder kon worden gebruikt. Speciaal was dit het geval met melk, welke bij de leveranties van Zaterdag en Zondag tot des Maandags bleef overstaan alvorens ze naar de fabrieken werd gebracht, of wel aangevoerd op de fabrieken bleef overstaan alvorens zij voor consumptie of ter verwerking tot producten „in behandeling” zou worden genomen. In dezen tijd mag in geen geval ten liter melk onnoodig bederven. Met het oog op den zomer zijn daarom bijzondere maatregelen getroffen. Het Bedrijfschap voor Zuivel heeft aan de producenten van zuivel en melkproducten en aan de standaardisatie-bedrijven de verplichting opgelegd tot en met 26 September a.s. ook op Zondag melk te ontvangen te be- of verwerken of af te leveren overeenkomstig de door het Bedrijfschap te geven richtlijnen. Als gevolg hiervan zijn de melkleveranciers van genoemde bedrijven eveneens verplicht over hetzelfde tijdvak de in hun bedrijven gewonnen melk ook des Zondags aan de fabrieken, resp. het standaardisatie-bedrijf af te leveren.

Ierseksche en Thoolsche Courant,
23/07/1943; p. 3/4

De melkveehouders zijn verplicht de door hen gewonnen melk aan een zuivelfabriek te leveren. Wel is het hun toegestaan een zeker gedeelte voor gezinsverbruik en voor de jonge kalveren te behouden, doch een melkveehouder te Jutrijp in Friesland maakte hiervan misbruik door gedurende eenigen tijd in totaal 4.000 liter meer achter te houden en te verkoopen aan een afoemer, die deze melk voor 50 cent per liter zonder bon in den handel brach'. Ambtenaren van den C.C.D., die deze laakbare handelwijze ontdekten, grepen in en maakten zoowel tegen den melkveehouder als tegen den handelaar proces-verbaal op.

1944

Provinciale Zeeuwse Courant, 13-01-1944

UIT DE PROVINCIE

Huldiging W. Sietema.

Dinsdag j.l. is de heer W. Sietema, hoofdassistent bij het Rijkszuivel- en -veeteeltconsulentschap voor Zeeland, welke functie hij op 1 Januari 1944 25 jaar bekleedde, door een comité, samengesteld uit de voormannen der diverse organisaties op veeteelt- en zuivelgebied in Zeeland, gehuldigd.

Op de receptie, die in het hotel „*Den Burg*” te Middelburg werd gehouden, hebben velen hun gelukwensen aangeboden. Van buiten Walcheren kwamen verscheidene felicitaties per brief binnen. Op dezen middag bood het personeel van het Rijkszuivel- en -veeteeltconsulentschap en van de Melkfederaties in Zeeland, hem een bureaulamp aan. Ook werden vele bloemstukken aangeboden door de diverse organisaties.

Na afloop van de receptie voerde de heer S. Simonse, voorzitter van het huldigingscomité, het woord. Het terrein, waarop de heer Sietema werkzaam is, is veelzijdig. De productie-contrôle van het melkvee, de verbetering van het rundvee, de geiten, varkens en schapen, het geven van onderwijs aan Rijkslandbouw-winterscholen en Melkerscursussen, het schrijven van boeken en in vakbladen, dit alles geeft nog geen volledig beeld van al hetgene, dat hij in het belang van de veehouders en kleinveeouders gedaan heeft.

Hoewel hij veel van Zeeland en de Zeeuwen houdt, is algemeen bekend, dat hij zeer gehecht is aan zijn geboorteland Friesland. Het door de voorzitter van het huldigingscomité namens de diverse organisaties op veeteelt- en zuivelgebied aangeboden schilderij van de echt typische Friese boerderij te Grouw, waar de heer Sietema zijn jeugd doorgebracht heeft, geschilderd door de heer Sj. de Vries, werd dan ook door de jubilaris op zeer hogen prijs gesteld.

Voor en tijdens het diner spraken nog de heren L. van Dijk, te Schoondijke, namens de leraren en leerlingen van de Rijkslandbouwwinterschool te Schoondijke, de heer C. Zwagerman als zijn chef, de heer ir. W. Kakebeeke namens de vereniging ter verbetering van het rundvee in Zeeland. De heer A. Cappon bracht namens zichzelf en diverse organisaties, de arbeidsverrichtingen van de jubilaris op zeer geestige wijze ten tooneele. Aan het eind van het diner dankte de jubilaris al degenen, die dezen dag voor hem, zijn echtgenoot, kinderen en familie tot een onvergetelijken - gemaakt hebben.

Verder nog twee knipsels waar Consulent C. Zwagerman aanwezig was dit jaar;
één als gast bij het keuren van rundvee en één bij die van geiten.....
Dochter Paulien gaat naar 2 gymnasium!

1945

23 febr van dat jaar een triest bericht.

Mevr Zwagerman overlijdt op 57 jarige leeftijd.....

Vrije Stemmen uit de Ganzestad
23/02/1945; p. 2/4

Heden overleed, tot onze diepe droefheid, onze lieve Vrouw, Moeder en Zuster, Mevrouw

MARTHA
ZWAGERMAN~STUDER,
in den ouderdom van 57 jaar.

Middelburg :
C. Zwagerman.

Sneek :
V. P. Muench-Zwagerman.
Ir. W. Muench.

Middelburg :
M. Zwagerman.
P. Zwagerman.

Olten (Zwitserland) :
A. Hürlimann-Studer.
G. Hürlimann.

Bazel (Zwitserland) :
O Studer en
Echtgenoot.

Geen Bezoek.

De begrafenis heeft plaats gehad Woensdag 21 Februari. Middelburg, 18 Februari 1945. Londensche Kaai 27. 51

PROVINCIALE ZEEUWSCHE COURANT

DINSdag 3 APRIL 1945

18ste Jaargang — Nummer 1

Uitg.: F. M. den Hoer, Middelburg. Leuk: F. A. F. van de Velde Jr., Vlissingen. Commissie van Rijstadi: W. J. Hout te Goez, J. L. van Leeuwen, Dr. M. L. W. Seelch te Vlissingen, R. A. van Verve, C. Zwagerman te Middelburg.

Bevrijding van Noord-Nederland begonnen

Enschede, Hengelo, Winterswijk en tal van andere plaatsen in den Achterhoek bevrijd.

De Siboga gezonken.
Gedurende een verachtelijk cyclon op 16 Maart is in de Koraalzee het Nederlandse koopvaardijgeschip „Siboga“ ten onder gegaan.
De „Siboga“ van de K.P.M. ontmaakte ongedeerd van Tj. althop toen de Japanse Ned. Indië aanvoelen en bereikte op

WELKOM!
Nu we weer wat lente proeven in de voorjaars-klare lucht, waarvoor al het winter-afroeven wat ons klaisterde weer

Bevrijding.
De weinig is daarvan over, hoe zullen wij over eenige weken onze moien, de sier en er velden, missen.
Ook de Pasachleien, de bakruidjes, de misen zullen te zamen. Wachteren zal her-

Na het weer verschijnen van de Provinciale Courant – 3 april 1945 - werd de heer C. Zwagerman adviseur van deze Courant.....wat betekende dat zijn naam in de kop van elke courant stond vermeld en dus elke dag te voorschijn kwam bij het zoeken op zijn naam!

De Z.L.M.

hervat haar werkzaamheden

De Zeeuwsche Landbouw Maatschappij die in Nov. 1941 in den Landstand werd opgelost, heeft met terugwerkende kracht rechtsherstel herkreken en zal haar taak hervatten.

Een commissie onder leiding van den heer C. Zwagerman, rijksveeteelt- en zuivelconsulent, heeft tevoren besprekingen gevoerd en richtlijnen opgesteld, waarin is aangegeven hoe de samenwerking op landbouworganisatorisch gebied op bevredigende wijze zou kunnen worden opgelost.

De Schakel, 18/06/1945

KRING OOSTBURG der Z. L. M.

DONDERDAG 21 JUNI a.s. des nam. om 4 uur, zal de heer C. ZWAGERMAN te GROEDE in café BEUN een

UITEENZETTING

komen geven over een eventuele vernieuwing van het Landbouwverenigingsleven. Het bestuur van de kring Oostburg.

Kring Schouwen en Duiveland der Z.L.M.

Eerste

Algemeene Vergadering

op Vrijdag 13 Juli 1945, des n.m. 2 uur, in het „Huis van Nassau” te Zierikzee.

Spreker C. ZWAGERMAN,

Rijksveeteeltconsulent,

met als onderwerp: „Herbouw Organisatiewezen op Landbouwgebied”.

Namens het Bestuur,

H. C. v. d. Zande, Voorzitter

F. C. Hanse, Secr.-Penningm.

**ALGEMEENE KRING-
VERGADERINGEN DER
Z.L.M.**

De Commissie uit het Hoofdbestuur der Z.L.M. noodigt alle leden en belangstellenden uit tot het bijwonen van de Algemeene Kringvergaderingen, welke zullen worden gehouden te:

GOES: op Dinsdag 19 Juni 1945, des n.m. 3.— uur, in de zaal van het Schuttershof te Goes (v. d. Kring Oost- en West-Zuid-Beveland).

KORTGENE: op Woensdag 20 Juni 1945, des n.m. 3.— uur, in den „Stadswijkelder”.

AXEL: op Donderdag 21 Juni 1945, des v.m. 10.30 uur, in de zaal „Centrum” (Kring Hulst en Axel).

GROEDE: op Donderdag 21 Juni 1945, des n.m. 4.— uur in Café Beun.

THOLEN: op Maandag 25 Juni 1945, des n.m. 3 uur, in „Hof van Holland” (voor Tholen en St.-Philipsland).

MIDDELBURG: op Woensdag 27 Juni 1945, des v.m. 11.30 uur in het Schuttershof.

Bespreking: Organisatie der Z.L.M., terwijl de heer C. ZWAGERMAN een inleiding zal houden over „den herbouw van het organisatiewezen op landbouwgebied”.

KOMT ALLEN.

Een studie inzake organisatievormen op landbouwgebied.

Van de heer C. Zwagerman, de bekenden Rijkszuivelconsulent voor Zeeland, ontvingen wij uit naam van een studie-commissie uit Zeeuwsche landbouwkringen een brochure, behelzende het resultaat van de arbeid dier Commissie.

De studie geldt de herbouw van het organisatievormen op landbouwgebied en bedoelt een soort leidraad te geven voor de bestudering van dit urgente vraagstuk door alle betreffende instanties. Dit project zou dan aan elders ontworpen plannen kunnen worden getoetst, of zoals in Zeeland in het voornemen ligt, als grondslag voor onderhandelingen kunnen dienen.

Er worden drie mogelijkheden van organisatie onder het, oog gezien:

- a) een organisatie op de wijze van de Landstand, onzaliger gedachtenis;
- b) behoud van de vroegere organisaties, NCB, CBTB, LTB en ZLM in hun vroegere vorm, dus geheel los van elkaar, met alleen aan de top contact en overleg tussen de leiders. Om verschillende redenen heeft ook deze vorm niet de sympathie der Studie-commissie;
- c) het plan der Studie-commissie: De bestaande organisaties CBTB, ZLM, NCB en LTB, blijven als geheel heel zelfstandige standsorganisaties, met een breed terrein van bemoeiingen intact.

Daarnaast wordt uit de leden dezer standsorganisaties een eveneens zelfstandige, nieuwe organisatie gevormd, voor de behandeling van de zuiver technische en economische vraagstukken, en zodra de Overheid haar een publiekrechtelijk karakter geeft, ook van de voedselvoorzienings- en ordeningsmaatregelen op het gebied van de landbouw. Tussen deze twee organisatievormen veel, contact en samenwerking door commissoriaal overleg. Hierbij kan het beginsel der federatieve samenwerking naar voren komen.

Waar hier werkelijk sprake is van een nieuwe vorm, die voor de komende moeilijke tijden geëigend is, meenden de deelnemers aan de besprekingen, dat het gewenst was dezen vorm c) in studie te nemen en uit te werken.

Aldus de inleiding van de brochure.

De namen van de leden der CBTB, J. Ramondt, G. Weijns, A. Balkenende, M. de Regt, S.A.N. van Oeveren, L.T.B.M. Steyn, J. Goense, M. Nijsten; ZLM., P. Scheele de Putter, Z. Maljaars, H. C. v.d. Zande, H.A.A. Baron Collot d' Escury, en namens een groep jongeren, P.J. Bom, alsmede van de voorzitter, C. Zwagerman en de secretaris Ir. J. Versteeg, hebben in Zeeuwsche landbouwkringen en ook wel daarbuiten een goeden klank, en daarom menen wij, dat hun plan zeker de aandacht van alle belanghebbenden en belangstellenden verdient.

Ons trof de geest van samenwerking met eerbiediging van de culturele en confessionele denkbelden der verschillende categorieën en het gezond conservatisme ten opzichte van het historisch geworden, welke uit het geheel spreken, zodat het ons wil toeschijnen, dat hier een basis voor eendrachtig samenwerken van alle Zeeuwsche, eventueel alle Nederlandse „boeren”, dit als erenaam bedoeld voor alle bodemgebruikers en bewerkers, zou kunnen gevonden worden.

In dit verband vestigen wij hier nog in het bijzonder de aandacht op § 5 de standsorganisaties en de organisaties voor jonge boeren, waarin aan het slot onder meer gezegd word: „Om harmonische verhoudingen en economische werken te bevorderen worde overwogen de volgende banden te leggen tussen de standsorganisaties en de technisch-economische organisatie, en wel:

1 Samenwerking voor zover mogelijk ten opzichte van: a. verenigingslokaliteiten; b. administratieve organen.

2. Commissoriaal overleg omtrent: a. de inhoud en redactie van het technisch-economische orgaan; b. welke vraagstukken op het zuiver technisch-economische terrein en welke op religieus-politiek sociaal terrein liggen; c. voorstellen aan de Overheid omtrent de laatste onder b bedoelde vraagstukken, waar eenheid van advies door overleg bereikbaar is. (Vakonderwijs, loonkwesties, sociale vraagstukken.)

De grote lijn van het herstelvraagstuk

Over bovenstaand onderwerp sprak Woensdagavond in „*Concordia*” te Zierikzee, de heer C. Zwagerman, rijksveeteeltconsulent in Zeeland.

Deze lezing werd georganiseerd onder auspiciën van de „*Schoduw*”. Na ingeleid te zijn door mr. C. J. B. du Croo. bij ontstentenis van de heer Gerritsen, nam de heer Z. het woord. Drie zaken zijn er, aldus spr., die onze volle aandacht opeisen, nu de vrijheid is heroverd. De oplossing van het Indische vraagstuk, de geestelijke herbouw en het materieel herstel van ons geschonden land.

Geestelijke en materiële herbouw gaan samen. Wil de laatste succesvol zijn, dan is dit de eerste voorwaarde. Speciale aandacht dient gewijd aan het aankweken van „burgerzin” bij de massa van ons volk. Het karakter dient ver aangeslagen te worden boven het ver doorgevoerde intellectualisme. Verder dient een bevredigend sociaal stelsel gevonden te worden op Chr. grondslag. Wij zullen grote persoonlijke offers ons moeten getroosten. De gedachte moet gemeengoed worden dat het gehele volk de offers draagt. Met de materiële opbouw hangt onze nationale eer samen. De overheid zal een rechtvaardig opbouwplan moeten ontwerpen. Er zijn drie factoren die het herstel bepalen; de arbeidsproductie moet op peil komen. de productie hersteld en het geldwezen gezond zijn.

Na cijfers genoemd te hebben over de totale materiële schade, (totaal pl.m. f25.8 miljard), behandelde spreker de verschillende soorten schade die aangebracht zijn, zoals bedrijfsschade, oorlogsgeweldschade, bezettingsschade enz. Hierna ging hij uitvoerig in op de criteria die de regering aanlegt t. a.v. de vergoeding en de wijze waarop deze wordt uitgevoerd. Op dit punt zijn er nogal haken en ogen en zeker is niet elke vorm van vergoeding acceptabel te noemen.

De vergoeding voor meubilair b.v. is afhankelijk van de huurwaarde van het huis, deze maatstaf is onbillijk. Genoemde huurwaarde hangt af van velerlei factoren: (stand, plaats, etc.) De meest ideale vergoeding voor vernietigde gebouwen zou zijn die welke rekening houdt met de werkelijke opbouwkosten.

T.a.v. bedrijfsschade en oorlogsgeweldschade is de regering praktisch negatief ingesteld. Schade aan dijken. verloren gegane oogst, bouw van noodwoningen daarentegen wordt weer wel van regeringswege vergoed.

Na gesproken te hebben over de financiële bronnen die aangeboord zullen kunnen worden en een overzicht te hebben gegeven over de organisatie van het herstel en een eventueel te stichten overkoepelingsorgaan, besloot de heer Zwagerman zijn lezing met de oproep niet alles te offeren aan het rationele belang. maar altijd een open oog te houden voor de schoonheid van ons nieuw te bouwen eiland.

Nadat enkele vragen werden beantwoord (o.a. over de toekomstige beplanting van het eiland en boerenerven) dankte mr. Du Croo spr. voor zijn verhelderend betoog. Jammer dat zo weinigen deze interessante lezing bijwoonden. Leeft het probleem van de opbouw niet in de harten van onze mensen? Dat valt toch bezwaarlijk aan te nemen.

1946

Vrije Stemmen, 31/01/1946; p. 2/2

Stichting herstel Zeeland 1945

Maandag 28 Januari j.l. vond onder presidium van den Commissaris der Koningin, Jhr. Mr. J. W. Quarles van Ufford de installatievergadering plaats van het bestuur der Stichting Herstel Zeeland 1945.

Besloten wordt deze materie nader in studie te nemen om vervolgens met de Stichtingen in de drie overige geteisterde provincies een gemeenschappelijke actie te voeren. De bestudeering wordt opgedragen aan een Raad van Bijstand, bestaande uit de leden van het bestuur Zwagerman, tevens voorzitter, Van Everdingen en Geschiere. Voorts zullen tot zitting worden uitgenodigd de heeren Lufjendijk en Van 't Westende te Middelburg en de heer Bols te Oostburg.

Zierikzeesche Nieuwsbode, 31/01/1946; p. 2/4

* Dit voorjaar zullen de plaatselijke zuivelfabrieken zooveel mogelijk worden ingeschakeld.

Vrije Stemmen, 21/09/1946; p. 2/4

Voor de landbouwers

Bevriezingsverhouding Veehouders-fabriek vervalt

Van 29 September af vervalt het voorschrift van het Bedrijfschap voor Zuivel, dat de melkveehouders verplicht zijn om de gewonnen melk af te leveren aan een daartoe door de overheid aangewezen zuivelbedrijf. De in zuivelkringen bekende z.g. „bevriezing van de verhouding veehouder/fabriek” is per die datum dus opgeheven en toestemming tot verandering van afnemer behoeft niet meer aan het Bedrijfschap te worden gevraagd.

Gehandhaafd blijft het voorschrift, dat de melkveehouders verplicht zijn de gewonnen melk aan de zuivelfabriek of standaardisatiebedrijf af te leveren.

Zeeuwsch Dagblad, 19/11/1946; p. 2/4

Over het onderwerp

„de arbeider en de mechanisatie”

De heer Zwagerman, rijkszuivelconsulent, kreeg hierna nog het woord en maande tot voorzichtigheid en tot het niet overdrijven der mechanisatie. Een leemte achtte spr., dat de betekenis van het paard niet naar voren is gebracht.

Veertig jaar zuivelconsulent.

DE HEER C. ZWAGERMAN GEHULDIGD

Vertegenwoordigers van praktisch alle Zeeuwsche land en tuinbouwinstellingen waren Maandagmiddag naar het *Schuttershof* in Middelburg gekomen om de heer C. Zwagerman, die zijn 40-jarig jubileum als Rijkszuivelconsulent herdacht op even eenvoudige als hartelijke wijze te huldigen. De heer Zwagerman heeft veel voor de bloei van de Zeeuwsche veeteelt gedaan en o.a. de stoot gegeven, tot de oprichting van verschillende Zuivelfabrieken en coöperaties.

Tal van sprekers voerden het woord o.w. de voedselcommissaris, ir. J. D. Drost, de rijkstuinbouwconsulent ir. de Bakker, de heren W. C. v.d. Werff en de Bruyn namens het Varkensstamboek en het Ned. Rundveestamboek, S. Simonse namens de Walchersche Melkfederatie, M. Steyn namens de L.T.B., C. van Baak namens de Rijkslandbouwwinterschool te Goes, T. J. Janse namens de Brabantsche Zuivelbond, L. J. van 't Westeinde namens de Stichting Oorlogsgetroffenen en het gemeentebestuur van Middelburg en W. Sietema namens het personeel.

Zij allen gaven uiting aan hun waardering voor het Werk van de jubilaris.

Van de Minister van Landbouw en van de Commissaris der Koningin waren schriftelijke gelukwensen binnengekomen. Ook werden de heer Zwagerman, die ten slotte een dankwoord sprak, enige geschenken als stoffelijke blijken van waardering aangeboden.



1947

Provinciale Zeeuwse Courant 27-09-1947;

De veestapel op Walcheren Een blik in de toekomst.

Rapport C. Zwagerman.

Walcheren's veeteeltbedrijf moet naar een betere toekomst. Dat is de ondertoon van een rapport van de heer C. Zwagerman over het herstel van de veestapel op Walcheren.

Het rapport is samengesteld in opdracht van de Agrarische Commissie voor Zeeland en 't werd van zoveel belang geacht voor de veehouders op Walcheren, dat het in druk is verschenen.

Uitgaande van de toestand vóór de oorlog, bespreekt de heer Zwagerman de toestand van het ogenblik, om tenslotte een blik in de toekomst te slaan.

Hij komt tot de conclusie, dat met het herstel een intensivering en modernisering van het bedrijf gepaard dient te gaan, waardoor de melkopbrengst op dit eiland ongeveer 20 % zal kunnen stijgen. Een aanzienlijke uitbreiding van de varkensfokkerij en mesterij schijnt voorts mogelijk.

HET VERLEDEN.

Vóór de oorlog had Walcheren 14.500 stuks rundvee, bijna 3500 paarden, ruim 4000 varkens, eenzelfde aantal schapen en eenzelfde aantal geiten.

52 % van de grond was bestemd voor veeteeltproductie. Er werd weinig krachtvoer aangekocht, hetgeen wees op een vrij extensief veeteeltbedrijf.

Het bedrijf leverde per jaar 24.8 mill. K.G. melk en van het rundvee ging globaal geschat 1¼ miljoen K.G. (levend gewicht) naar de slachtbank.

Toen begon de oorlog aan de veestapel te knagen door gedwongen afzet enz. Tenslotte kwam de inundatie en in Sept. 1945 ken de balans worden opgemaakt: Walcheren had verloren: 90 % van zijn rundvee, 70 % van zijn paarden, 64 % van zijn varkens, 56 % van zijn schapen en ruim 93 % van zijn kippen. Dat moet nu hersteld worden.

HET WEILAND-GEBRUIK,

Van belang voor het herstel van Walcheren's veestapel is in de eerste plaats het terugkrijgen van goedblijvend weiland in de geïnnundeerde gebieden. Een deskundig adviescollege zal daarvoor nodig zijn en bij het optreden van sukkeljaren is het verstrekken van vergoedingen voor oogstdepreciaie noodzakelijk.

Een verbeterd weilandgebruik biedt op Walcheren grote toekomstmogelijkheden.

Voorwaarden zijn: een betere ontsluiting van de weilandgebieden, minder afstand tussen de bedrijven en grasland, goede beheersing van het waterpeil en goede drinkwatervoorziening voor het vee.

PROEFBEDRIJF.

Het weiland op Walcheren werd vroeger extensief gebruikt. Een veel intensiever gebruik is mogelijk en dat zou een beduidende opbrengstvermeerdering mogelijk maken. Daarvoor is nodig: een betere verhouding van melkvee op jongvee, groter kunstmestgebruik en rationeler weilandbehandeling, hooiing in vroeger stadium, eventueel kunstmatig drogen van jong gras en toepassing van het omweidingssysteem.

Een gemiddelde opbrengstverhoging van het weiland met 30 % lijkt bereikbaar. Voor de rationalisering zal het opzetten van een voorbeeldroefbedrijf dat ongeveer 25 à 30 H.A. groot moet zijn, de allergrootste betekenis hebben. Een gedetailleerde boekhouding zou daarbij een goed inzicht moeten geven in de financiële resultaten. Daarbij zou dan bijzondere aandacht geschonken moeten worden aan: moderne weilandbehandeling, rationele voeding en passende mechanisatie. De tot standkoming van dit proefbedrijf is intussen verzekerd.

DE AANVULLING

De aanvulling van de rundveestapel op Walcheren baart op het ogenblik nog zorgen. Er is aangedrongen op vrije handel en op vrije aankoop door de gedupeerden. Dat dient echter in de komende jaren met beslistheid te worden tegengegaan.

Rundvee wordt nu door een competente commissie aangekocht in goede fokgebieden en voor een deel in West-Zeeuwsch-Vlaanderen. Het is niet gelukt een zekere leveringsplicht op te leggen aan de niet-getroffen fokvee-gebieden.

De offervaardigheid in niet getroffen streken is wat jong fokvee betreft vrijwel afwezig. De fokstallen op Walcheren staan daardoor nog niet op het oude peil. Toch zal door eigen aanfok de veestapel kwalitatief en kwantitatief op hoger peil gebracht moeten worden.

Om dat te verwezenlijken is de stichting van een centrale fokvereniging op Walcheren gewenst, waarbij de plaatselijke contrôle- en stierenverenigingen aangesloten dienen te zijn.

DE TOEKOMST.

Door ontsluiting van weidegebieden, vergroting van de kleine bedrijven, moderne weidecultuur, en het houden van minder jong vee, kan op de duur het eiland Walcheren in plaats van 6000 zeker 7500 melkkoeien herbergen. De jaarlijkse melkproductie stijgt dan tot 30 miljoen K.G.

Wat de paarden betreft had Walcheren in het verleden een te zware bezetting.

Het is gewenst voor de toekomst te streven naar een minder dichte bezetting met werkpaarden. Meer gebruik van machines zal nodig zijn. Intussen is de vervanging van de verloren paarden niet naar wens geschied.

Tot op heden wordt met succes gewerkt aan het weder op peil brengen van de melkschapenstapel.

Het pluimvee op Walcheren zal grotendeels zonder bijdragen van Landbouwherstel aangevuld moeten worden. Binnen het landbouwbedrijf zijn nog uitbreidingsmogelijkheden voor pluimveeteelt. Als bedrijfstak staat evenwel deze teelt op Walcheren op een lage trap.

Een goede toekomst mag verwacht worden voor de varkensfokkerij en -mesterij.

Het normale gebruik van varkensvlees voor de gehele bevolking van Walcheren kan gesteld worden op 1,7 mill. K.G. per jaar. Wanneer dit vlees in de toekomst geleverd zou worden door de Walcherse boeren, dan betekent dat het houden van ongeveer 1000 fokzeugen en het produceren van ongeveer 14.000 biggen. Een flinke kern van fokvarkens uit goede fokgebieden is dus een dringende eis.

Ook dit fokbedrijf zal echter gemoderniseerd moeten worden.

Totzover ons overzicht van de voornaamste punten uit deze belangrijke publicatie, die wij in de aandacht van alle geïnteresseerden warm aanbevelen.

Walcheren, oogstjaar 1948.

De heer Zwagerman schrijft ons het volgende:

Meer en meer blijkt dat het herstel van het landbouwbedrijf op Walcheren tot een weer normale bestaansbron een zware opgaaf is, die verscheidene Jaren zal vorderen. Structuurbederf van de grond, het verloren gaan van de zode van het weiland en de verdwenen veestapel, zijn obstakels, die slechts met zeer veel moeite en inspanning overwonnen kunnen worden. Daarbij hebben de ongemeen strenge winter 1946/'47 en de daarop volgende droge zomer aan het herstelproces, dat met zoveel toewijding ter hand genomen was, ernstig afbreuk gedaan. En toch, ondanks teleurstelling en tegenslag, moet ook in 1948 weer het uiterste worden beproefd om dit herstel te bevorderen.

Naast hoger zegen eist dat onder de ongewone omstandigheden in een inundatiegebied, een kennis en een ervaring, waarover slechts weinigen beschikken. Een gelukkige omstandigheid is hierbij echter, dat onze landbouwvoorlichtingsdienst zijn kennis en ervaring op dit gebied de laatste jaren zeer heeft kunnen verdiepen. Vooral de Dienst van de heer van Beekom heeft zich zeer speciaal ook op deze vraagstukken gespecialiseerd.

Door deze Dienst werd onder de landbouwers op Walcheren een zeer populair en begrijpelijk geschreven brochure verspreid, met wenken voor het oogstjaar 1948. Ernstige kennisname hiervan kan ik warm aanbevelen.

Deze winter zullen bovendien op alle dorpen in het inundatiegebied van Walcheren praat-avonden worden gehouden. Een zeer aantrekkelijke vorm voor uitwisseling van gedachten en ervaringen over het belangrijke vraagstuk: hoe te boeren op geïnundeerde grond. Men verzuime deze gelegenheden niet!

Provinciale Zeeuwse Courant, 07/01/1948;

Partij van de Vrijheid vergaderde.

Zaterdag j.l. vond een vergadering plaats te Goes van de provinciale kadergroep van de Partij van de Vrijheid, alwaar het woord werd gevoerd door de heren C. Zwagerman, Rijkszuivelconsulent te Middelburg en A. Smit, dir. Kon. Mij. de Schelde te Vlissingen. De heer Zwagerman behandelde het vraagstuk der oorlogsschade en de meest reële basis waarop de schadevergoedingen zouden kunnen worden geregeld. De heer Smit ontwikkelde zijn inzichten inzake de problemen welke verband houden met een terugkeren, vroeger of later, van de Stoomvaart Mij. Zeeland naar Vlissingen.

Voor de zeer interessante voordrachten van beide sprekers was grote belangstelling, hetgeen een levendige discussie tengevolge had.

Zeeuwsch Dagblad, 30/01/1948; p. 5/6

Introductie van de Kunstmatige Inseminatie in Zeeland.

De Rijksveeteeltconsulent voor Zeeland, de heer C. Zwagerman, schrijft ons:

Kunstmatige Inseminatie (K.I.) wil zeggen: het kunstmatig inbrengen van mannelijk zaad in de geslachtsorganen van het vrouwelijke dier. Na jaren van zorgvuldige studie is gebleken, dat op deze wijze de bevruchting bij vrijwel alle diersoorten goed mogelijk is. In de praktijk heeft

Zierikzeesche Nieuwsbode, 19/08/1948; p. 3/4

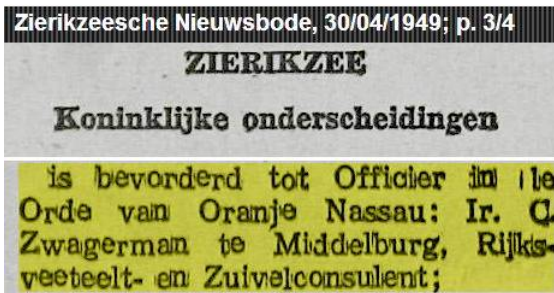
* Melkveeouders moeten, ondanks het opheffen van de melkdistributie, hun melk aan de zuivelfabriek of standaardisatiebedrijf blijven afleveren. Verkoop van niet gestandaardiseerde melk is evenals voorheen verboden.

Vrijdagavond hield de Stichting Nieuw Walcheren in de Nieuwe Doelen te Middelburg haar jaarvergadering. De voorzitter, de heer J. L. Verhagen, opende de bijeenkomst met een terugblik op het jaar 1947, waarin hij de misoogst

Bij de rondvraag voerde o.m. de heer C. Zwagerman, het woord, die pleitte voor 'n kleiner, efficiënter wederopbouw-apparaat en de vrees uitsprak, dat ondanks de decentralsatie de kop te zwaar zal blijven en men zal verdrinken in de papieren. Tevens bestreed spr. het wetsontwerp voor de schadevergoeding.

stuursiegeen bij acciarnatie nerkozen waren, werd de Agrarische Commissie geïnstaleerd.

1949



1950

Provinciale Zeeuwse Courant, 09-02-1950; p. 1/32

ZEELAND HEEFT EEN LEVENDIGE HANDEL IN RUNDVEE

Maar boeren en handelaren voelen blijkbaar geen behoefte aan veemarkten.

Tienduizenden en nog eens tienduizenden koebeesten worden ieder jaar door Zeeuwse boeren gekocht en verkocht, een levendige handel, waarmee tien miljoen harde guldens zijn gemoeid. Desondanks kennen wij helaas in de meeste delen van Zeeland niet de gezellige, drukke veemarkten, die in plaatsen buiten de provincie wekelijks zoveel vertier brengen. Noch de boeren, noch de handelaren voelen er blijkbaar behoefte aan, hoewel tal van factoren zijn aan te voeren om het nut van dergelijke „*marten*” te bewijzen. Slechts Zeeuwsch Vlaanderen maakt een uitzondering, waaraan de ligging ten opzichte van België niet vreemd is.

Zeeuwsch-Vlamingen hopen echter op bloei van exportmarkten.

In een specifiek akkerbouwgewest als Zeeland neemt de veehouderij een bijzondere plaats in. Dit blijkt al uit het feit, dat, terwijl er in Nederland 1½ miljoen melkkoeien zijn en 1 miljoen stuks ander rundvee, Zeeland slechts 24.000 melkkoeien, doch 50.000 stuks mest- en jongvee telt. De oorzaak daarvan is, dat de weiden vaak ver van de hofstede liggen, hetgeen het melken bezwaarlijk maakt, terwijl de provincie ook weinig zuivelfabrieken bezit.

De akkerbouwer, die alle zorg besteed aan zijn gewassen, zijn bouwland en ook aan zijn paarden, moet wel vee - waar hij wellicht niet eens zoveel voor voelt - houden, omdat hij grasland heeft, dat niet gescheurd kan worden en omdat zijn bouwland grote hoeveelheden afvalproducten oplevert, die dienen moeten als veevoer. Bovendien stijgt de waardering van de stal-mest.

Van die 24.000 melkkoeien komen jaarlijks 22.000 kalfjes. De boer houdt enige stierkalveren en bijna alle vaarskalveren. In totaal gaan echter jaarlijks circa 10.000 borelingskes nuchter de laan uit. Ronde cijfers gebruikend, kan men zeggen, dat telkenjare 20.000 runderen worden ingevoerd en 40.000 worden verkocht.

ZEVEN DISTRICTEN...

Beziet men deze laatste getallen, dan zou men wel menen, dat het houden van veemarkten ook in ons gewest verantwoord is. „*Ik voor mij zou ze nuttig vinden*”, vertelde ons de heer C. Zwagerman, Rijkszuivelconsulent in Middelburg „*omdat zij een behoorlijke concurrentie bevorderen, omdat de boer door de aanwezigheid van méér beesten over vergelijkingsmateriaal beschikt, waardoor zijn kennis van kwaliteiten wordt vergroot.*”

„Maar nu de praktijk! In andere provincies zijn de veemarkten gevestigd in centraal gelegen plaatsen, doch in ons eilandenrijk met zijn zeven districten zouden eigenlijk zeven markten moeten worden ingesteld. Tenslotte komt de Schouwense boer niet met zijn beesten naar Goes, noch, de Hulstenaar naar Middelburg. Dit betekent echter versnippering.”

Bovendien is de bestaande methode van veehandel min of meer historisch gegroeid. Zeeland heeft geen gebrek aan veehandelaren (alleen Walcheren telt er al een stuk of twintig). Zij hebben veelal hun vaste clientèle. De meeste kalveren en gaste koeien worden door de boeren gekocht in de herfst, wanneer er veel veevoeder van het land komt. Het is echter een uitzondering, dat zij zelf naar Rotterdam of Purmerend tijgen om hun „inkopen” te doen. Zij hebben ‘n relatie met een handelaar, die de dieren invoert of bij andere boeren koopt en daardoor bij wij-

ze van spreken een voorraad kweekt. Ook wanneer de veehouder koeien of kalveren wil verkopen, geschiedt dat meestal via de handelaar, die dan als koper óf als commissionair optreedt.

Sinds een halfjaar werkt in Zeeland nu ook een coöperatieve veeaanloop- en afzetvereniging, waarbij vele boeren zijn aangesloten. Naar de heer Zwagerman ons mededeelde, zal deze organisatie dit jaar wel voor een miljoen gulden omzetten.

TERNEUZEN KREEG MARKT

Er is al dikwijls geprobeerd het veemarktwezen in Zeeland tot ontwikkeling te brengen, zonder resultaat evenwel. Het enige, wat tot nu toe gelukte was eigenlijk geforceerd gecreëerd. Vele gemeenten zouden overigens maar al te graag een markt binnen hun poorten hebben, zeker niet in de laatste plaats om de economische voordelen daarvan voor de middenstand.

Een uitzonderingspositie, wij schreven het reeds, neemt Zeeuwsch-Vlaanderen in, dit in verband met zijn achterland België. De heer H. J. Colsen, veehandelaar en raadslid te Terneuzen, heeft ons daar iets meer over verteld. Hij herinnerde er aan, dat vóór 1914 in Sas van Gent een exportmarkt bestond, waar vele honderden stuks vee werden verhandeld, die weinige uren later reeds in Gent waren.

Na de eerste wereldoorlog, toen 't tijdperk van de belemmerende bepalingen aanbrak, is die markt niet meer teruggekomen, doch het ziet er naar uit, dat Terneuzen thans het nieuwe centrum voor vee-export in Oost-Zeeuwsch Vlaanderen zal worden.

Wanneer eerdaags weer vrij vee naar België kan worden verkocht - en de Zeeuwsch Vlamingen hopen, dat dit reeds de komende zomer het geval zal zijn - zullen de Belgische handelaars, die al blijken van grote belangstelling hebben gegeven, in grote getale naar Terneuzen komen om koeien te kopen. Want de Provincie verleende deze stad het recht om wekelijks veemarkt te houden en de gemeente voteerde gelden voor de inrichting van een goed geoutilleerde marktgelegenheid, een project van f80.000. Wellicht zal spoedig een gemeente in West-Zeeuwsch Vlaanderen (Oostburg ?) , het oog richting op Brugge, volgen.

Deze markten (en dat bevestigt weer de theorie van de heer Zwagerman) hebben echter uitsluitend reden van bestaan, omdat zij op de export zijn afgestemd. Dat bewijst het feit, dat momenteel op de Oost-Zeeuwsch -Vlaamse markt weinig omgaat. „De stilte voor de storm”, zeggen ze in Terneuzen hoopvol.....

GEITENHOUDERIJ IN ZEELAND GAAT STERK ACHTERUIT

Vier jaar geleden nog 4183 leden, thans slechts 1571 over.

Geitenfokkers bijeen in Middelburg.

Steeds minder Zeeuwen voelen ambitie om geiten te houden en als gevolg daarvan gaat het ledental van de geitenfokverenigingen hard achteruit: van 4183 in 1946 tot 1571 in dit jaar. Vooral St. Philipsland en NoordBeveland vertonen een sterke teruggang. Een en ander brengt mee, dat het voor de Vereniging ter Verbetering van het Geitenras in Zeeland moeilijker wordt om zich te handhaven.

Deze sombere klanken werden geuit door de secretaris van deze vereniging, de heer C. den Engelsen, tijdens de Woensdag in de *Bogardzaal* te Middelburg gehouden jaarvergadering, die goed bezocht was. De opening geschiedde door de voorzitter, de heer M. J. Rottier, die speciaal de Gedeputeerde de heer C. Philipse als vertegenwoordiger van de Provincie verwelkomde. Hij deelde voorts mee, dat op de balans nog een schuld staat van f 387,50 wegens de destijds onder de leden uitgeschreven obligatielening. Het bestuur zal de leden vragen of zij nog op aflossing prijsstellen.

De heer Den Engelsen constateerde in zijn verslag, dat de economische noodzaak van de geitenhouderij voor velen vervallen is. Toch schaffen te velen al te lichtvaardig de dieren af. Voor weinig moeite en kosten krijgt men goede, gezonde melk en iedere geit is in staat het weekinkomen van zijn eigenaar met f 3 te verhogen. Bovendien is het houden van geiten een voldoening, gevende liefhebberij. De spreker verklaarde, dat de bokkenhouderij zeer kostbaar is en daardoor in moeilijkheden geraakt. Hij wekte echter de leden op zich niet door het dekgeld te laten afschrikken, want de kosten halen zij er zeker uit.

Thans zijn er in Zeeland 46 dekbokken en dit aantal zal waarschijnlijk in het komende dekseizoen nog geringer zijn. De vereniging doet een ernstig beroep op de leden om de plaatselijke verenigingen in stand te houden. Overigens verbeterde de kwaliteit van de bokken; van de 62 in Zeeland zijn er 39 van gecontroleerde moeders. Het is wenselijk, dat méér geiten, die als bokkenmoeders in aanmerking komen, worden gecontroleerd.

SLECHT SLOT GERAAMD.

De vereniging heeft nu voor het eerst een klein exploitatieoverschot; dit is te danken aan de subsidies en donaties. De toekomst ziet er echter door de verhoogde lasten - en het ingekrompen ledental somber uit. Een nieuwe contributieverhoging durft het bestuur niet door te voeren.

Het aantal geiten op de keuringen liep weinig terug; de kwaliteit van de aangevoerde dieren was goed en zeer goed. Met ere moeten Noordgouwe, Noordwelle en St. Jansteen, genoemd worden: ondanks het geringe ledental van de verenigingen werden praktisch alle aanwezige geiten ter keuring gebracht. Op Walcheren en Schouwen stijgt de belangstelling voor de fokgeiten, in Zeeuwsch-Vlaanderen daalt deze. Er zijn thans 35 geiten in het stamboek ingeschreven. Tenslotte zeide de heer Den Engelsen, dat de melkcontrôle nog niet op het gewenste peil is gekomen en dankte hij de beheerder van het fokstation, de heer Boone, voor de door hem verrichtte arbeid. Voordat de vergadering begon, was een bezoek gebracht aan dit fokstation.

De rekening-1949 had in inkomsten en uitgaven een totaal van f 6104,25 met een winstsaldo van f 12.48. Voor 1950 wordt echter een verlies geraamd van f 460.-, De subsidie van de Provincie wordt geraamd op f 1350, die van de gemeenten op f 300. Als nieuwe bestuursleden werden gekozen de heren J. Meerman, Souburg en T. Nyholt, Koudekerke, als plaatsvervangend lid de heer M. Kleinepier. Boudewijnskerke.

PROEF MET K.I.

De directeur van de Prov. Gezondheidsdienst voor Dieren, dr. G. Wagenaar, hield 's middags een interessante lezing over kunstmatige inseminatie bij geiten. De mogelijkheden hiertoe bestaan, doch men dient er uitsluitend toe over te gaan om het ras te verbeteren en om dekbesmetting tegen te gaan. De uitvoering zou kunnen geschieden door de rundveeinseminatoren, daar het hier slechts seizoenarbeid betreft. Dr. Wagenaar gaf de raad bescheiden te beginnen.

Zijn causerie gaf de vergadering veel stof tot spreken. Men was van gevoelen, dat de K.I. niet moet worden toegepast, wanneer in een bepaalde plaats nog een dekbok aanwezig is en de dekkosten niet te hoog zijn. Besloten werd het bestuur een proef met de K.I. bij geiten te laten nemen.

Dr. Wagenaar deelde mee, dat t.b.c, bij geiten vrijwel niet voorkomt. Men schat het aantal gevallen 2 op de 1000. De voorzitter memoreerde, dat in Sept. a.s, in Den Bosch een nationale, geitenexpositie wordt gehouden.

Tijdens de geitenkeuringen zal men de geschikte Zeeuwse „candidaten” uitzoeken en de eigenaars vragen, of zij genegen zijn hun beestje in te zenden.

De heer Philipse zegde toe, dat hij de Provinciale subsidie voor het volgende jaar warm zal verdedigen, Hij had nu gehoord welke moeilijkheden moeten worden overwonnen om de „koe voor de werkman” te kunnen behouden.

Rijksveeteelt- en zuivelconsulent van Zeeland vertelt „Ik had de wind reusachtig in de zeilen”

Bij het afscheid van de heer C. Zwagerman.

Met ingang van 1 Januari 1951 legt de heer C. Zwagerman te Middelburg, die in geheel Zeeland een grote bekendheid geniet als Rijksveeteelt en Zuivelconsulent, deze beide functies neer om opgevolgd te worden door ir. W. L. Harmsen: eveneens te Middelburg, die reeds sedert Met 1948 als adjunct-consulent in Zeeland werkzaam is.

De heer Zwagerman sluit daarmee een buitengewoon fraaie en vruchtbare loopbaan af. Sedert hij In 1906 op 22 jarige leeftijd naar Zeeland kwam als zuivelconsulent van de Zeeuwsche Landbouw Maatschappij is hij onafgebroken werkzaam geweest in het belang van de Zeeuwse zuivelbedrijven en de Zeeuwse veeteelt. Wat hij tot stand bracht of op grond van zijn waardevolle adviezen tot stand kwam, is van zeer grote betekenis geweest voor de welvaart van de Zeeuwse boerenstand.



- Maar ik heb de wind dan ook in de zeilen gehad, merkt de heer Zwagerman op, als wij met hem een terugblik werpen op die lange loopbaan in Zeeland. - Ik vond hier een solide agrarische bevolking, die dank zij een overgeleverde diepgaande ervaringskennis op hoog peil stond. Ik kwam in een periode, waarin het landbouwonderwijs een steeds hogere vlucht nam, omdat de boeren zelf tot de conclusie kwamen, dat theoretische kennis naast ervaringskennis onmisbaar was. En ik kwam in een tijd, waarin de landbouw-organisatie ontstond. Toen ik hier arriveerde bestond er alleen de *Zeeuwsche Landbouw Maatschappij*, thans hebben we daarnaast de C.B.T.B., de L.T.B., en de N.C.B. Ook de landarbeiders organiseerden zich in die jaren en werkten zich langzaam maar zeker omhoog, terwijl ten slotte de coöperatie een sterk stimulerende factor werd in het boerenleven in Zeeland.

Dat waren de fundamentele dingen, die mij het werken in Zeeland zo gemakkelijk en prettig maakten. Ik heb de tijdsomstandigheden geweldig mee gehad!

BIJ DE Z.L.M. BEGONNEN.

De heer Zwagerman vertelt van zijn geboorteplaats Hauwert, een vlek in West Friesland, waar hij in 1884 het levenslicht aanschouwde. Hij doorliep er de lagere school en kreeg er van het hoofd der school en de dominee Mulo onderricht. Met dat diploma in zijn zak ging hij naar de Middelbare Landbouwschool te Wageningen, vijftien jaar oud. In drie jaar tijd werkte hij dit onderwijs af en in Januari 1903 was hij reeds assistent van de Zuivelconsulent voor Zuid Holland. Weer gingen drie jaar voorbij, toen brak de Zeeuwse tijd voor de heer Zwagerman aan: in November 1906 benoemde de Z.L.M. de toen twee en twintigjarige tot zijn zuivelconsulent.

- Nog altijd ben ik dankbaar, dat ik bij de Z.L.M. begonnen ben, zegt de heer Zwagerman. - Als man van de Z.L.M. vond ik bij de boeren overal een open deur, ik was jong en groen, ik kende Zeeland niet, maar de Z.L. M. leverde mij de onmisbare relaties. En dat was van bete-

kenis in een gebied waar de landbouw zo gevarieerd is als hier, vooral toen ik in 1908 ook belast werd met het behartigen der veeteeltbelangen.

DE SPECIALISATIE.

Deze laatste opdracht gaf de thans scheidende consulent gelegenheid te profiteren van zijn niet-gespecialiseerde opleiding. Er zijn kringen in Nederland, waar men die specialisatie noodzakelijk achtte, er zijn andere kringen, die juist een algemene, veelzijdige scholing toejuichten. We hebben de periode van de zeer sterke specialisering achter de rug: in de crisisjaren van 1930-1940 ontstonden de provinciale Colleges van Consulenten, die coördinatie brachten, zonder de voordelen van de specialisatie verloren te laten gaan.

BOTERFABRIEKEN „DEDEN” HET NIET.

- Ik begon dus als zuivelconsulent voor de Z.L.M. en toen dit consulentschap in 1913 beëindigd werd, werd ik Rijkszuivelconsulent, tevens belast met de veeteeltzaken. In het begin is natuurlijk al mijn aandacht naar de zuivel uitgegaan. Overal werden zo sedert 1890 zuivelfabrieken opgericht en ook in Zeeland probeerde men dat. Maar in 50 jaar zijn er 17 op de fles gegaan en dat kwam omdat enerzijds de melkveebezetting in Zeeland te dun was, anderzijds de boerinnen vonden, dat de zuivel een kwestie van de boerderij en niet van de fabriek was.

Ze noemden me toen de „*botervent*”, een bewijs, dat mijn actie voor een zuivelfabriek niet overal in goede aarde viel. In 1918 werd eindelijk de Middelburgsche fabriek opgericht: het werd een lijdensgeschiedenis. Maar toen er in de dertiger jaren een goed bestuur kwam en een goede directeur, toen bleek, dat het wel degelijk goed ging! Later zijn er nog drie fabrieken bijgekomen, in Kloosterzande, Aardenburg en IJzendijke en zij bestaan nog altijd. Tussen haakjes: Wemeldinge heeft de oudste zuivelfabriek van Zeeland: die bestaat al meer dan vijftig jaar!

OP DE BRES VOOR DE ZEEUWEN!

De heer Zwagerman kan eindeloos belangrijkwekkende herinneringen ophalen. Hij vertelt van de stichting der Melkfederaties, die boeren en slijters en publiek een redelijke melkprijs garandeerden, van de cursussen, die in kaasbereiding gaf, van de organisatie der melkcontrole, van zijn samenwerking met de Provinciale Gezondheidsdienst voor Dieren, de stichting van niet minder dan 70 geitenfokverenigingen, die vooral voor de landarbeiders van betekenis was, van de schapenfokkerij, de varkensfokkerij, van het onderwijs, dat hij gaf aan tal van instellingen, enz. enz.

De interviewer bedenkt dan daarbij tevens, dat de heer Zwagerman bij dit alles bovendien nog kans zag een groot aantal brochures over vakonderwerpen te publiceren, dat hij in 't werk van Landbouwherstel een belangrijk aandeel had, en zeer vele en intensieve bemoeiingen op het gebied van de vergoeding der materiële oorlogsschade had als voorzitter van de Vereniging van Oorlogsgetroffenen. Hij stond voor de Zeeuwse gedupeerden op de bres!

Als iemand op een werkzame, vruchtdragende loopbaan mag terugzien dan voorzeker de thans scheidende Rijksveeteelt- en Zuivelconsulent voor Zeeland, de heer C. Zwagerman.

ZEELAND: DRIEVOUDIG MOOI.

- Ach, zo besluit de heer Zwagerman, vergeet niet, dat ik herhaal, dat Zeeland een prachtig land is om te werken. Het is mooi, met zijn polders, zijn dijken, zijn duinen. Het is ook agrarisch mooi met zijn gemengde bedrijven en zijn bouwboeren, die zoveel ontwikkelder zijn dan de zuivere weideboeren.

En de Zeeuwen zijn een mooi volk, de gesloten mensen van Walcheren evengoed als de felle Schouwenaren en de gemoedelijke mensen uit Zeeuwsch Vlaanderen en de trouwe Bevelanders. Als je, behalve de tijdsomstandigheden zo het milieu mee hebt, als ik, dan is het werken een genot!

1951

Zeeuwsch Dagblad, 06-01-1951; p.1/6

Dhr C. Zwagerman nam afscheid van agrarisch Zeeland Verdiende hulde voor oud-Rijksveeteelt- en Zuivelconsulent

In een zeer drukbezochte samenkomst, die gistermiddag in hotel „*Nieuwe Doelen*” te Middelburg werd gehouden, heeft agrarisch Zeeland afscheid genomen van de heer C. Zwagerman, van 1918 tot 1 Januari 1951 Rijksveeteelt- en Zuivelconsulent voor de provincie Zeeland, die, in aanwezigheid van zijn kinderen, een verdiende hulde is gebracht.

Onder de vele aanwezigen merkten we op vertegenwoordigers van het Prov. Bestuur, van de landbouworganisaties in Zeeland, van de Stichting voor de Landbouw, van het Ned. Rundveestamboek, van het college van Rijkszuivelconsulenten in Nederland, van de organisatie van veehandelaren, van de Rijksconsulenten in Zeeland, van de coöperatieve zuivelfabrieken en landbouwverenigingen, van de Kon. Ver. „*Het Nederlandse Trekpaard*”, van het Middelburgse en Vlissingse gemeentebestuur en talrijke andere genodigden, o.w. het voltallige personeel van het Zuivelconsulentschap.

Hoewel een groot aantal sprekers zich voor de huldiging van de heer Zwagerman had opgegeven, is weinig officieel gesproken. Door de enorme belangstelling was het niet mogelijk allen een plaats te geven en aangezien er ook geen staanplaatsen meer beschikbaar waren, werd slechts gelegenheid gegeven de heer Zwagerman de hand te drukken.

„GEEN RIJKSAMBTENAAR”

Zodoende voerden slechts twee sprekers het woord. In de eerste plaats was dat H. A. A. Baron Collot d'Escury te Kloosterzande als voorzitter van het huldigingscomité. Hij herinnerde eraan, hoe de heer Zwagerman op 18 October 1906 door de Z.L.M. werd benoemd als consulent en hoe in 1913 zijn benoeming tot Rijkszuivelconsulent volgde. De eerste jaren waren voor hem, die in 1884 in Hauwert werd geboren, niet gemakkelijk, maar in de afgelopen 44 jaar heeft de heer Zwagerman bereikt, dat het grootste gedeelte der Zeeuwse boeren en boerinnen hem niet meer ziet als de Rijksambtenaar, maar als de man, die naast hen staat in hun moeilijkheden.

De heer Collot d' Escury gaf daarna een opsomming van de resultaten, die de scheidende consulent heeft bereikt op het gebied van een betere veeteelt, opvoering der productie, voeding der dieren, verbetering van het varkens- schapen- en geitenras, de zuivelbereiding, vele cursussen voor boerendochters enz. De heer Zwagerman gaf ook de grote stoot tot de oprichting van de, coöperatieve zuivelfabrieken in Zeeland, terwijl hij de promotor was van de veekeuringen en talrijke brochures (o.m. over de schadevergoeding) door hem werden geschreven

„Gij hebt uw gezondheid op de achtergrond gesteld, volgens uw vrienden te veel. Gij deed dit voor ons allen, voor Zeeland, ondanks de vele tegenslagen in uw gezin. Wij herinneren ons nog het oude Fordje, waarmee u jarenlang door Zeeland trok en uw oude kantoren in de Kuiperspoort en het Entrépôt. Wij zullen u nooit vergeten. Vele ambtenaren mogen aan u een voorbeeld nemen. Namens vele vrienden en verenigingen zeg ik dank voor al hetgeen u voor Zeeland gedurende 44 jaar hebt verricht”, aldus besloot Baron Collot d' Escury zijn toespraak, waarna hij de heer Zwagerman namens vele agrarische organisaties en instellingen een radiotoestel en de Mémoires van Churchill aanbood.

DES DAAGS EN DES NACHTS.

Tweede en laatste spreker was de heer C. Philipse, wnd. Commissaris der Koningin. Hij bood eerst de gelukwensen aan namens de Commissaris en wees daarna op de zeer vele zaken, die de heer Zwagerman tot stand heeft gebracht en welke de welvaart van Zeeland op duidelijke wijze ten goede zijn gekomen. Hij noemde als voorbeelden o.m. de melkcontrole en het streven naar het T.B.C.-vrij maken van vee. „*U werkte des daags, maar ook des nachts. U hebt vele vruchten zien rijpen en zelfs mogen plukken. Dat is niet velen gegeven. Uw grote energie en uw noeste arbeid hielpen u heen over de moeilijkheden in uw eigen leven. Zeeland is u dankbaar voor wat u hebt gedaan. God geve, dat uw levensavond licht moge zijn en dat Hij u met Zijn genade moge omringen*”, zo eindigde de heer Philipse zijn rede namens het Prov. Bestuur, waarna hij in een kort persoonlijk woord de heer Zwagerman nog dank bracht voor zijn vriendschap, zijn leiding en zijn adviezen.

Gisteravond heeft 't agrarische bedrijfsleven de heer Zwagerman en zijn gezin een diner aangeboden in de „*Nieuwe Doelen*”, tijdens hetwelk het woord is gevoerd door mr A. J. v. d. Weel namens de Provincie, Ir. M. A. Geuze namens de Z.L.M., mr dr N. Bolkestein, burgemeester van Middelburg en de heer Hollema als persoonlijk vriend. Tenslotte heeft de heer Zwagerman dank gebracht voor de hulde, die hem werd bereid.

De opvolger van de heer Zwagerman is ir W. L. Harmsen, tot 1 Januari j.l. adjunct-veeteeltconsulent.

Provinciale Zeeuwse Courant, 21/12/1951; p. 8/46

ZEEUWSE MELKFEDERATIE

**HOGERE WINSTMARGE VOOR
BOERENMELK GEVRAAGD**

De strijd tegen de vakgroep

Na de Walcherse Federatie, kwam Donderdagmiddag in zaal Krijger te Goes de Federatie voor Zeeland buiten Walcheren in jaarlijkse algemene ledenvergadering bijeen. Ook hier kwamen de moeilijkheden ter sprake die een gevolg zijn van het optreden der Vakgroep.

De voorzitter, de heer C. Zwagerman, wees reeds in zijn openingswoord op deze „concurrentie”, doch anderzijds bleef hij de mening toegedaan dat de federatie zegenrijk werk heeft verricht. „Luister niet naar de Vakgroep, want die mensen hebben de toestand in Zeeland niet behoorlijk begrepen. Door hun arbeid zijn er veel onnodige moeilijkheden geschapen”, aldus spr.

Afscheid W. Sietema.

Arbeidde 30 jaar in Zeeland.

Onder grote belangstelling uit landbouw- en veeteeltkringen is Vrijdagmiddag in het Schuttershof te Middelburg afscheid genomen van de heer W. Sietema, thans gepensionneerd hoofd-assistent-A van het Rijksveeteeltconsulentschap voor Zeeland, die dertig jaren in Zeeland werkte. De heer ir. H. Verschuil sprekende namens het Ministerie van Landbouw kon aan de heer Sietema de verrassende en verheugende mededeling doen, dat de eremedaille in goud, verbonden aan de Orde van Oranje-Nassau was verleend.

Namens het huldigings-comité richtte de heer S. Simonse zich als eerste tot de scheidende hoofd-assistent en hij gaf uiting aan de grote gevoelens van waardering, die allen uit de omgeving van de heer Sietema voor hem koesteren. Evenals de overige sprekers wees de heer Simonse op het vele en belangrijke werk, dat de heer Sietema in de loop van zijn talrijke dienstjaren heeft verricht voor de veeteelt. De heer Simonse bood de scheidende functionaris een stoffelijke blijk van waardering aan, in de vorm van een fraai radiotoestel. Uit de handen van een oud-leerling van de Landbouwwinterschool te Schoondijke mocht de heer Sietema een vulpen en vulpotlood in ontvangst nemen.

Nadat de heer ir. Verschuil de heer Sietema de Koninklijke onderscheiding had uitgereikt, opende de Rijksveeteeltconsulent, de heer ir. W. L. Harmsen de rij van sprekers, waarin o.m. nog zouden volgen de heer C. Zwagerman, oud-veeteeltconsulent voor Zeeland, mevrouw P. Brasser-de Lange als eerste oud-voormelkster en de heren ir. J. Dorst, A. Blikman, E. D. Govers, L. van Dijk (directeur Landbouwwinterschool Schoondijke), ir. C. W. C. van Beekom en voorts vele vertegenwoordigers uit veeteeltkringen.

De heer Sietema dankte voor de hem verleende onderscheiding en gelukwensen. Dit was voor hem een „mooie, maar moeilijke dag”.

De heer en mevrouw Sietema zijn voornemens naar het geboorteland van de heer Sietema, Friesland, terug te keren.

EEN PINK, FOKZEUGEN, KALVEREN EN HENNEN ALS GESCHENKEN.

Minister Mansholt opende voorbeeldbedrijf op Walcheren

BOERDERIJ KREEG DE NAAM „'T HOF ZWAGERMAN”.

Het zal niet vaak gebeuren, dat bij officiële gelegenheden pinken, kalveren, fokzeugen en hennen worden aangeboden. Dit was gisteren het geval, toen te Hoogelande, bij Grijskerke, het voorbeeldbedrijf „Walcheren” door de minister van Landbouw, de heer S. L. Mansholt, officieel werd geopend. Voor de Zeeuwse landbouw en voor Walcheren in het bijzonder betekende dit een hoogtijdag. Dank zij giften uit verschillende fondsen is een bedrijf gebouwd, dat de naam draagt van de initiatiefnemer, de oud-Rijkszuivelconsulent, de heer C. Zwagerman. De boerderij heeft n.l. de naam „'t Hof Zwagerman” gekregen.

den. De heer Zwagerman vertelde vervolgens over de droogmaking en herverkaveling van het eiland en deed mededelingen over het bedrijf.

IN DIENST VAN WALCHERSE BOEREN

„'t Hof Zwagerman' bij Grijskerke voorbeeldbedrijf van formaat



Belangrijke kostenbesparingen gevolg van rationele bedrijfsvoering

„Rusthoeve” te Colijnsplaat wordt enige proefboerderij in Zeeland en West-Brabant.

Door deze nieuw gestichte proefboerderij worden de tot heden bestaande vier voorbeeld- en proefboerderijen opgeheven. Dit zijn „Zeeland” te Wilhelminadorp (gesticht in 1937 en 12 ha groot), „De Scheldemonden” te Bruinisse (gesticht in 1949 en 30 ha groot), „'t Hof Zwagerman” te Grijskerke (gesticht in 1950) en de „Friesland Hoeve” te Ellemeet (gesticht in 1955).

DE HEER C. ZWAGERMAN TE MIDDELBURG OVERLEDEN

Oud-rijksveeteelt- en zuivelconsulent voor Zeeland

Te Middelburg is Dinsdag op 69-jarige leeftijd overleden de heer C. Zwagerman, oud-rijksveeteelt- en zuivelconsulent voor Zeeland.

De heer Zwagerman was in agrarisch Zeeland een zeer bekende en geliefde figuur. Sedert hij in 1906 op 22-jarige leeftijd naar Zeeland kwam als zuivelconsulent van de Z.L.M. was hij onafgebroken werkzaam in het belang van de Zeeuwse zuivelbedrijven en de Zeeuwse veeteelt. Wat hij tot stand bracht of wat tot stand kwam op grond van zijn waardevolle adviezen, is van zeer grote betekenis gebleken voor de welvaart van de Zeeuwse boerenstand.

Toen in 1913 het zuivelconsulentschap van de Z.L.M. werd opgeheven werd de heer Zwagerman benoemd tot rijksveeteelt- en zuivelconsulent voor Zeeland, hetgeen hij bleef tot 1951, het jaar waarin hij met pensioen ging. Van 1933 tot 1938 was hij directeur van de Zuivelcontrole Zeeland. Voorts bekleedde hij nog vele nevenfuncties: zoals hij voorzitter van de Melkfederatie Zeeland, van het college van Zeeuwse landbouwconsulenten, van de Vereniging Oorlogsslachtoffers, lid van de Herverkavelingscommissie Walcheren enz.

Hij werd geboren in Hauwert in West-Friesland en doorliep er de lagere school. Van het hoofd dier school en van de predikant kreeg hij Muloonderricht, waarna hij naar de Middelbare Landbouwschool in Wageningen ging. In 1903 was hij reeds assistent van de Zuivelconsulent voor Zuid-Holland om drie jaar later naar Zeeland te vertrekken. De heer Zwagerman heeft zich in Zeeland voor allerlei agrarische zaken beijverd. Hij strekte zijn bemoeiingen uit op velerlei terrein, richtte stamboeken op, gaf les aan tal van instellingen en publiceerde een groot aantal brochures en artikelen over vakonderwerpen. Gedurende de laatste 15 jaren had bijzonder het landbouwtrekpaard zijn grote belangstelling in verband met gebruikswaarde, arbeidsprestatie, kosten voeding en rationele fokkerij.

Zijn verdiensten werden erkend door de benoeming tot ridder in de orde van Oranje-Nassau. Later werd hij bevorderd tot officier in deze orde.

Men zal de lange grijze gestalte van de heer Zwagerman niet langer meer zien op de vergaderingen van de vele instellingen, die zijn grote belangstelling hadden. Maar de vele gelukkige initiatieven ten dienste van het Zeeuwse agrarische leven zullen blijven getuigen van de grote liefde, die deze West-Fries had voor de Zeeuwse bevolking, in wier midden hij bijna een halve eeuw woonde en werkte.

Men zal hem node missen.

De heer C. Zwagerman te Middelburg teraardebesteld Zijn heengaan een zware slag voor de boerenstand

Zowel van buiten Zeeland als uit vele plaatsen in deze provincie waren Zaterdag vertegenwoordigers van Zuivel- en Landbouworganisaties naar Middelburg gekomen, om een laatste groet te brengen aan de heer C. Zwagerman, tot voor twee jaar Rijkszuivelconsulent te Middelburg, wiens stoffelijk overschot op de algemene begraafplaats werd ter aarde besteld.

Toen het sloffelijk overschot, gevolgd door rijtuigen met familie, vrienden en collega's op de dodenakker arriveerde, had zich daar reeds een groot gezelschap verzameld.

Onder de aanwezigen merkten wij o.a. op: ir. T. Rijssenbeek, directeur van het Veeteeltw-ezen te Den Haad, ir. W. L. Harmsen, opvolger van de heer Zwagerman te Middelburg, ir. J. D. Dorst, Provinciaal voedselcommissaris, tevens voorzitter van de Zeeuwse Melkfederatie in en buiten Walcheren te Goes, mr. A. S. v. d. Weel en de heer C. Philipse, leden van Ged. Staten van Zeeland, wethouder L. J. van 't Westende van Middelburg en ir. M. A. Geuze en mr. J. F. G. Schlingemann, respectievelijk voorzitter en algemeen secretaris van de Z. L. M.

Voorts waren aanwezig vertegenwoordigers van alle coöperatieve zuivelfabrieken in Zeeland, bestuursleden van de Zeeuwse Melkfederatie, van de Provinciale vereniging ter verbetering van de Rundveefokkerij en van de provinciale kleinveestamboeken. Namens het bureau Ruil-verkaveling te Middelburg was aanwezig ir. W. A. v. d. Werff, de Prov. Gezondheidsdienst voor Dieren werd vertegenwoordigd door de directeur, dr. G. Wagenaar te Goes, de afdeling Zeeland van het Nederlandse Trekpaardenstamboek door de heer A. Cappon uit Goes en het Nederlandse Rundveestamboek door ir. Aldarkamp, hoofdinspecteur. Ook vertegenwoordigers van de Fokcentrale West-Zeeuwsch Vlaanderen, de jury van de Provinciale Commissie voor de Veefokkerij, de Brabantse Zuivelbond en het Zuivelconsulentschap Noord-Brabant wonden de begrafenis bij.

Ir. Rijssenbeek, die als eerste bij de groeve het woord voerde, memoreerde in zijn toespraak de grote verdiensten van de overledene, die hij een pionier op het gebied van het zuivelconsulentschap noemde. Hij bracht het consulentschap op hoog niveau zonder zich zelf tot die hoogte te verheffen, aldus spreker, die besloot met erop te wijzen, dat de markante en buitengewoon geliefde figuur van de heer Zwagerman in Zeeland nimmer zal worden vergeten.

Namens de Z.L.M. sprak ir. Geuze. Hij schetste het leven van de, tot het laatst vitaal gebleven consulent en noemde hem een vechter voor het recht, wiens heengaan voor de boerenstand een zware slag betekent.

Nadat nog ir. Dorst het woord had gevoerd, wijzende op de levensblijheid, die de heer Zwagerman ondanks vele tegenslag wist te behouden, eerde de heer C. den Engelsens de nagedachtenis van de ontslapen consulent door een schep aarde van het model. bedrijf, „*Hof Zwagerman*”, te Grijpskerke in het graf te werpen. Namens de familie dankte een schoonzoon van de heer Zwagerman, de heer V. P. Munch uit Sneek, voor het medeleven en de belangstelling.

1951 – 1968 Veeteeldconsulent ir. W.L. Harmsen



Het einde van Zeeuwse (couranten)knipsels!

De heer Harmsen komt in de, tot nu toe gebruikte kranten nog wel enige malen voor, voornamelijk als arbiter bij de diverse Veekeuringen, echter niet meer inhoudelijk. Ik heb het vermoeden dat er bij de voorlichting naar de boeren toe gebruik werd gemaakt van andere middelen dan de *gewone* krant.

Voor een korte terugblik op de werkzaamheden van Ir. W. L. Harmsen zie het hierna geplaatste krantenverslag, nav. zijn afscheid in 1969.

ZJB. gegevens

In het Zuiveljaarboek '51 - '55 was zijn functie bij aantreden officieel „Rijksveeteeltconsulent voor Zeeland” tevens belast met veeteeldzaken Gevestigd Londensche Kade 27, Middelburg

In zjb. '57 veranderd in „Rijksveeteelt- en Zuivelvoorlichtingsdienst voor Zeeland”

In zjb. '59 staat dat er op het ministerie een reorganisatie van het Rijkszuivelconsulentenschappen plaats heeft gevonden, dit consulentenschap gingen – geleidelijk – op in de Rijksveeteeldconsulentenschap.....zie verder ZJB. 1959, blz. III-5

Voor Zeeland veranderde er nog weinig, alleen verdween in '61 het woord „zuivel” uit de benaming en bleef de benaming „Rijksveeteeltconsulent voor Zeeland” over.

In zjb. '63 is er een adreswijziging, deze is nu Landbouwcentrum, Westersingel 58, te Goes.

In 1969 wordt het Veeteeldconsulentenschap in Zeeland opgeheven – zie tekst bij receptie Ir. W. L. Harmsen

IR W. L. HARMSSEN 25 JAAR IN RIJKSDIENST Hulde jubilerende veeteeltconsulent

GOES - De rijksveeteeltconsulent in Zeeland, Ir W. L. Harmsen, heeft woensdagmiddag in de 'Prins van Oranje' te Goes van vele zijden lof toegezwaaid gekregen voor hetgeen hij in de 25 jaar, die hij in rijksdienst is, heeft gepresteerd. Twaalf sprekers, die nog veel meer organisaties, instanties en verenigingen vertegenwoordigden, lieten ondubbelzinnig blijken, dat het jubileumcomité, dat speciaal voor ir. Harmsen een huldingsbijeenkomst had belegd, goed had gegrepen.



Ir. Harmsen en mevrouw Harmsen-Van der Heene bekijken een van de geschenken die de Zeeuwse rijksveeteeltconsulent ter gelegenheid van zijn zilveren jubileum kreeg aangeboden (Foto PZC.)

Ir A. E. Bruijning uit Goes, voorzitter van het Jubileumcomité, dat spontaan tot stand was gekomen, gaf de ongeveer honderd genodigden een kort overzicht van het werk van de heer Harmsen. Hij wees, evenals velen na hem zouden doen, op het grote aandeel van de jubilaris bij de opbouw van een niet grote, maar kwalitatief zeer goede veestapel in dit gewest. De heer Bruijning memoreerde daarbij op de moeilijkheden, die de gevolgen van de oorlog en de ramp hadden gebracht. De heer Bruijning sprak ook namens de K1-organisatie en de gezondheidsdienst voor dieren.

De hoofdingenieur-directeur van de rijkslandbouwvoorlichtingdienst in Zeeland, Ir C. W. C. van Beekom, noemde bescheidenheid en toewijding de belangrijkste eigenschappen van ir Harmsen. Ir Van Beekom merkte op, dat ir. Harmsen altijd heeft gestreefd naar een goed functionerend apparaat, waarin plaats is voor een aantal specialisten. Voorts roemde hij de samenwerking met de andere provincies.

De burgemeester van Goes, mr F. G. Huber, ging met name in op de vraag of de Grote Markt in zijn gemeente moest blijven worden gebruikt zoals dit momenteel het geval is. In ieder geval moeten, zo meende mr. Huber, de fokveedagen blijven plaatsvinden op dit plein. Mr Huber, die er alsnog zijn vreugde over uitsprak, dat de rundvee- en zuivelvoorlichtingdienst van Middelburg naar Goes is verplaatst, meende dat Ir Harmsen door zijn wijze van werken als overheidsdienaar de belangen van het gehele bedrijfsleven uitstekend heeft gediend.

De heer B. Arendse uit Gapinge, die sprak namens de fokverenigingen. De, verenigingen van stierenhouders en de melkcontrolecommie, ging in op het aandeel, dat ir Harmsen heeft gehad bij de totstandkoming van de melkcontrole en de regionale fokverenigingen.

Hart

Gedeputeerde J. van den Bos, voorzitter van de Zeeuwse CBTB, sprak namens de drie centrale landbouw- organisaties. Hij was het met de heer Arendse eens, dat ir. Harmsen het hart van

de Zeeuwen heeft gewonnen, door vooral met zijn hart achter zijn werk te staan. De heer Van den Bos sprak de hoop uit dat de veeteelt in de nieuwe ontwikkelingen een plaats zal krijgen die in ovcreenstemming is met de zienswijze van de jubilaris.

Ir Bruijning bood namens agrarisch Zeeland hierna twee geschenken aan voor de passieve recreatie een van alle gemakken voorziene stoel en voor de actieve recreatie een kampeerwagentje. Dit waren twee markante geschenken in de grote stroom, die werden aangeboden aan de Jubilaris en zijn echtgenote, mevrouw L. Harmsen-van der Heene.

Namens de zuivelafzetorganisaties sprak de heer J. Plasschaert uit Sluis, voorzitter van de melkfabriek te IJzendijke. De heer J. Vos uit Koudekerke sprak namens het Nederlands rundveestamboek, *de Hozubra*, de Zeeuwse vereniging tot verbetering van rundvee, de Zeeuwsche keuringscommissie en namens de Walcherse agrarische dagen, waarvan ir. Harmsen voorzitter is. Voorts kwam de heer J. Nieuwenhuijze uit Lewedorp aan het woord namens de kleinveestamboeken en de wolfederatie. De heer A. Brooymans uit Oud-Vossemeer sprak namens de paardenstamboeken en namens de Thoolse dagen.

Ir J. Versteeg, oud-directeur van de rijksmiddelbare landbouwschool te Goes, sprak namens het middelbaar landbouwonderwijs in Zeeland. Hij memoreerde, dat Ir Harmsen vanaf 1948 tot 1962 lessen verzorgde aan de Rmls. te Goes en van 1950 tot 1961 in Middelburg. Zoals bekend begon ir. Harmsen zijn loopbaan bij het middelbaar landbouwonderwijs in Hulst. Ir Versteeg kon als bijzonderheid nog vertellen, dat de lessen in Goes en Middelburg altijd pro deo waren gegeven.

De oud-directeur van de lagere landbouwschool te Zierikzee, de heer Eveleens, memoreerde, dat de jubilaris een boekje had geschreven waaruit melkslijters de nodige elementaire kennis konden halen. Voorts herinnerde de heer Eveleens aan het feit, dat de veeteeltvoorlichtingsdienst bij het op de voet volgen van nieuwe ontwikkelingen altijd bijzonder vlot was met het, verstrekken van gegevens ten behoeve van het onderwijs. De heer Den Engelse sloot namens de medewerkers van de heer Harmsen de rij van sprekers af. Tenslotte sprak de heer Harmsen iedere spreker in een uitvoerig dankwoord toe.

1969



Op de foto: de receptie in 'Terminus' in Goes.

(Foto PZC).

Provinciale Zeeuwse Courant, 23-07-1969

Ir. W. L. Harmsen, „Een Zeeuw onder Zeeuwen”

GOES - Het Zeeuwse agrarisch bedrijfsleven heefts dinsdagmiddag met veel spijt afscheid genomen van de Zeeuwse rijksveeteeltconsulent, ir W. L. Harmsen, die per 1 augustus een nieuwe functie gaat bekleden bij de directie bedrijfsontwikkeling van het ministerie van landbouw en visserij. Alle mogelijke organisaties en instellingen, die zich op de een of andere manier met de veeteelt in Zeeland bezighouden waren dinsdag op de afscheidsreceptie, die in hotel 'Terminus' in Goes werd gegeven, vertegenwoordigd. Duidelijk werd, dat men niet alleen ongerust is over de reorganisatie van de voorlichtingsdienst - akkerbouw en veeteelt gaan voortaan samen -, maar dat men vooral ook spijt heeft, dat de heer Harmsen uit Zeeland weggaat.

De voorzitter van het comité, dat de receptie organiseerde, de heer J. Vos uit Koudekerke: „U was een Zeeuw onder de Zeeuwen”. En een stoet van sprekers gaf in korte speeches aan, dat de heer Harmsen in Zeeland slecht gemist kan worden. In alle toonaarden werd de lof gezongen over het werk van de heer Harmsen en over de manier, waarop hij zijn werk deed en de contacten onderhield.

De heer B. Arendse, die namens alle organisaties sprak, die bij de melkcontrole en de fokkerij betrokken zijn, stelde: „Zeeland is geen makkelijke provincie voor een ambtenaar. Geografisch zijn er problemen en de mentaliteitsverschillen in de diverse gebieden kunnen

ook problemen opleveren. U bent een goed coördinator geweest”. De heer Arendse wees op het werk, dat de heer Harmsen heeft gedaan voor de oprichting van de provinciale melkcontrole. Over de persoon van de heer Harmsen zei hij: „U bent een goed mens, die naast de boeren wilde staan”.

Voor de standsorganisaties en namens de gewestelijke raad van het landbouwschap sprak CBTB-voorzitter G. de Jager. Hij ging in op de opbouwwerkzaamheden, die ir Harmsen heeft verricht na de oorlog en na de watersnoodramp in Zeeland. Het is een verlies, dat u Zeeland gaat verlaten”, stelde de heer De Jager.

Namens de zuivelindustrie sprak de heer G. Plasschaert en voor de gezondheidsdienst voor dieren sprak de directeur van die dienst, dr. J. Tesink. Hij bedankte de heer Harmsen voor diens medewerking aan de opbouw van de gezondheidsdienst. ‘We hebben veel aan u en aan uw medewerkers gehad’. De heer A. H. F. Brooymans sprak voor de georganiseerde paardenfokkerij in Zeeland.

‘Nog kort geleden hebt u het initiatief genomen om in Zeeland een soort ‘dag van het paard’ te gaan houden’.

Propaganda

We hebben veel aan u te danken. U was een groot propagandist voor de levende have in Zeeland. U was ook een vriend’. Verder werd het woord gevoerd door de heer D. de Groot uit Noorderloos namens de KI-vereniging West-Nedderland en de Hozubra, een organisatie, die zich in Holland, Zeeland, Utrecht en Brabant bezighoudt met keuringen van fokvee, door de heer D. Hannewijk namens het varkensstamboek, het schapenstamboek, het geitenstamboek en de fok-verenigingen en door de heer J. Lampert namens de Zeeuwse melkfederatie.

De comité-voorzitter de heer Vos kwam als laatste spreker nogmaals aan bod. Hij herinnerde aan de goede samenwerking tijdens de keuringen, waarbij de heer Harmsen arbiter was. De heer Vos, die in de provinciale keuringscommissie zit: ‘We hebben nooit ruzie met u gehad’. De comité-voorzitter overhandigde de scheidende rijksveeteeltconsulent namens de keuringscommissie een staande asbak. Van het hele bedrijfsleven kreeg ir Harmsen een bedrag onder couvert.

Ir Harmsen kwam in 1942 naar Zeeland. Hij gaf les in veeteelt- en zuivelvakken aan de landbouwwinterschool in Hulst.

Spoedig werd hij adjunct-veeteeltconsulent en in 1951 volgde hij de heer C. Zwagerman als veeteeltconsulent op.

In november 1967 vierde de heer Harmsen zijn 25-jarig jubileum als rijksambtenaar. Hij is nu in Wageningen belast met onderzoek en voorlichting op het gebied van de rundvleesproductie.

De heer Harmsen spande zich in Zeeland in voor zeer veel organisaties, die direct of indirect zijn betrokken bij de veeteelt. Hij was adviserend bestuurslid van onder meer de Zeeuwse Landbouw Maatschappij, van de stichting voor de landbouw in Zeeland, van de gewestelijke raad van het landbouwschap, van de *Koninklijke vereniging Het Nederlandse Trekpaard*, van diverse stamboeken, van de KI-vereniging voor het rundvee in Zeeland en van de coöperatieve vereniging Centraal Stierenstation in Zeeland. En daarmee is de lijst van functies nog niet compleet.

Dat was ook de reden, waarom de receptie dinsdag alleen voor genodigden werd gehouden. Aan het eind ervan sprak ir Harmsen een dankwoord, waarbij hij met name ook inging op de persoonlijke relatie tussen voorlichter en agrariër.

Bijlagen

Provinciale Zeeuwse Courant, 30/12/1970;

WEMELDINGE — P. J. J. Dekker: een lange man, afgemeten tred, scherpzinnig maar hoffelijk, indien nodig zeer vastberaden, zeventig jaar oud, tot en met 31 december dijkgraaf van De brede watering van Zuid-Beveland, het waterschap waarvan hij vorige week officieel afscheid nam. Hij

● Over de zuivelconsulent C. Zwagerman: „Een bijzonder mens. Hij leerde mij anderen te zien in relatie tot hun specifieke achtergrond”.

Zeeuwsch Dagblad, 03/08/1945; p. 1/2

Provincienieuws.

Gedeputeerde Staten.

Naar „De Stem” verneemt is thans definitief beslist, dat de heer Goossens in het college van Ged. Staten niet meer terugkeert. Hem is thans het gewone wachtgeld toegekend.

Binnen enkele weken verwacht men de uitbreiding van het college met enkele nieuwe leden n.l. een R.-Katholiek, een Anti-Revolutionair en een Socialist.

Het besluit van den minister van Binnenlandsche Zaken is Mr P. Dieleman uitgesloten van het lidmaatschap. Hiermede is de zuivering van Ged. Staten beëindigd.

Provinciale Zeeuwse Courant, 28/01/1946;

MR. P. DIELEMAN HEEFT HUISARREST.

Mr. P. Dieleman, tijdens den bezettingstijd commissaris van de provincie Zeeland, die in November 1944 in het Militaire Hospitaal te Middelburg werd geïnterneerd, is uit detentie ontslagen met huisarrest.

Via div. www. Div. bronnen;

Cornelis Zwagerman werd 21 april 1884 geboren in Hauwerd Gem. Nibbixwoud 1886

Vader was Arend Zwagerman

Moeder Maartje Jonkerman

Gehuwd – ondertrouw knipsel: 27 oktober 1913 - met Martha Studer – geboren in Zwitseland

Martha Studer overleden 18 febr 1945 Middelburg

Er zijn - mogelijk - 5 kinderen geboren.

- Veronica Paulina geboren ca. 1911 / was in 1939 Landbouwhuishoudlerares /
Huwde in 1939 met A.P.W. Münch en ging in Sneek, later in IJlst, wonen
A. P. W. Münch overleed in 1978 , 76 jr.

Leeuwarder Courant 1978-07-18

BURGERLIJKE STAND

IJLST, 13 juni - 15 juli

Overleden: A. P. W. Münch, 76 jr., e. v. V. P.
Zwagerman.

Veronica Overleed in 1999, 88 jr oud.

Leeuwarder Courant 1999-02-10

BURGERLIJKE STAND

Overleden: U. Stoelwinder, 88 j., w.v. H.
van der Heide; V. P. Zwagerman, 83 j.,
w.v. A. P. W. Münch; H. A. Bomhof, 96

- Roeland Arend: 1921/'22 / overleden op 1924-21 sept. 1924, 4 jaar oud.
- Martha: 1922/'23 / gaat in 1935 naar het Gymnasium en behaald in 1941 het diploma.
- Neeltje:
- Paulina Maartje: ca. 1929/'30 / gaat in 1944 naar 2 Gym.

Archief Zeeland⁴⁴

Via [www. Archieven zeeland: http://www.zeeuwsarchief.nl/zoeken/.....](http://www.zeeuwsarchief.nl/zoeken/)

Coöperatieve Melkinkoopvereniging Samenwerking, Middelburg (1947 - 1979)

(Uitgepakt:)

De eerste vergadering van de Coöperatieve Melkinkoopvereniging Samenwerking WA vond plaats op 22 oktober 1947 in de Bogardzaal te Middelburg. Daarbij werd gememoreerd aan een eerdere vereniging die in 1921 was opgericht, de Slijters Melkinrichting en Stoomzuivelfabriek Samenwerking, gevestigd aan het Hofplein in Middelburg. Na de opening van de Coöperatieve Stoomzuivelfabriek Walcheren aan de Poelendaelesingel in 1924 namen de activiteiten van de melkfabriek aan het Hofplein na een aantal jaren af en uiteindelijk was er na de Tweede Wereldoorlog alleen nog sprake van een melkdistributiecentrum waar de melkslijters hun melk en andere zuivelproducten ophaalden.

In 1965 verhuisde de melkinkoopvereniging van het Hofplein naar de Walensingel. Kort na de sluiting van de melkfabriek van de Coöperatieve Zuivelfabriek Walcheren in 1979 werd ook de melkinkoopvereniging ontbonden.

Het archief van de vereniging werd in 2003 door W. Janse uit Middelburg, voormalig voorzitter van de vereniging, geschonken aan het Zeeuws Archief (Aanwinst 2003.94). Het archief bevat een schat aan gegevens betreffende Middelburgse melkslijters.

Verder in archief - zuivelfabriek.

- Brief van de Secretaris aan de Coöperatieve Zuivelfabriek te Wemeldinge betreffende inlichtingen over de gemeenten op Zuid Beveland met de aantallen melkveehouderij-bedrijven en melkvergunninghouders en de weekomzet van boerenmelk, doorslag, 1950 - 1 stuk,
- Tekst van een overeenkomst om te komen tot samenwerking met de Coöperatieve Zuivelfabriek „*Hollandia*” N.V., Afdeling Goes met begeleidende brief van „*Hollandia*” en een verslag van een bespreking van 30 oktober 1957 tussen de twee partijen, 1957 - 3 stukken,
- Coöperatieve Zuivelfabriek „*Roomboter*” te Kloosterzande - 7 stukken,
- Coöperatieve Zuivelfabriek en Melkinrichting „*Walcheren*” te Middelburg - 1 stuk,
- Coöperatieve Zuivelfabriek „*Eensgezindheid*” te IJzendijke - 2 stukken,

Zuivelconsulent

(Uitgepakt:)

In 1899 werd een Consulentenschap voor Zuivel ingesteld door de Maatschappij tot Bevordering van de Landbouw en Veeteelt in Zeeland. Tot eerste consulent werd L. J. M. Koert benoemd. Deze vervulde de functie tot in 1906. Op 1 november 1906 werd L. J. M. Koert opgevolgd door C. Zwagerman.

Het Consulentenschap werd in 1913, voornamelijk om financiële redenen, overgenomen door het Rijk en kwam te ressorteren onder het Ministerie van Landbouw, Nijverheid en Handel, Directie van de Landbouw, Vijfde Afdeling, Zuivelaangelegenheden. C. Zwagerman werd gelijktijdig benoemd tot rijksambtenaar. De taak van de dienst was het geven van voorlichting in

44 Opvallend is dat er in het Zeeuws Archief zo weinig is te vinden over de Zuivelfabrieken!

ruime zin op het gebied van een rationele fokkerij en het gebruik van landbouwhuisdieren, alsmede van een doelmatige bestemming en afzet van veeteeltprodukten, verhoging van de produktie van de veestapel en verbetering van de kwaliteit van de produkten.

Als onderdelen van de taak kunnen worden genoemd:

- a) Het geven van voorlichting op het gebied van de veeverbetering en het mede uitvoering geven aan organisaties, zoals melkcontroleverenigingen.
- b) Het geven van individuele voorlichting aan houders van zowel rundvee, paarden, varkens, schapen en geiten inzake de fokkerij, voeding en verzorging.
- c) Voorlichting in groepsverband door het houden van voordrachten, eventueel met behulp van visuele hulpmiddelen, inzake de zuivelbereiding.
- d) Het schrijven van artikelen in de landbouwpers.
- e) Het verspreiden van vlugschriften.
- f) Het geven van lessen in veeteelt, het verzorgen van cursussen in handmelken en het opleiden van voormelkers(sters), het geven van cursussen in machinaal melken en de opleiding voor het praktijkexamen machinaal melken.
- g) Het nemen van proeven en het verrichten van onderzoekingen in samenwerking met bestaande organisaties inzake het mesten van vee op stal, op de afstammelingen van stieren, op de kwaliteit van melk en de voeding en de opfok van stieren.
- h) Het bevorderen van het houden van veekeuringen, fokveedagen en -tentoonstellingen
- i) Het geven van voorlichting inzake doelmatige melkwinning en -behandeling aan veehouders.

Verskillende instellingen uit het bedrijfsleven (o.a. fabrikanten) hielden zich bezig met voorlichting over veeteelt- en zuivelzaken. De Rijkszuivel- en Veeteeltconsulent, evenals zijn voorganger, werd door hen gezien als een samenbindende figuur. De consequentie hiervan was dat het Consulentschap opgebouwd behoorde te zijn uit gekwalificeerde specialisten. Het Consulentschap voldeed wel in kwalitatieve, maar niet altijd in kwantitatieve zin hieraan, doordat verschillende functies, die ieder voor zich een volledige dagtaak inhielden, door één functionaris, nl. de Consulent, behartigd moesten worden. In alle andere provincies waren er afzonderlijke consulenten voor zuivel- en veeteeltzaken. De provincie Zeeland maakte hierop een uitzondering, door waren de functies gecombineerd.

Daar de veeteeltzaken een steeds grotere omvang aannamen, richtte de Maatschappij tot Bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland zich met een schrijven van 22 maart 1922 tot de Directeur Generaal van de Landbouw van het Ministerie, met het verzoek de titel van de Rijksconsulent te wijzigen in „Rijksveeteeltconsulent met behartiging van Zuivelzaken. Op 24 april 1922 antwoordde de Directeur Generaal dat de wijziging van de titel in 1923 gerealiseerd zou worden. Op 14 juli 1922 kwam de Directeur Generaal terug op zijn uitspraak en besliste dat de bestaande toestand gehandhaafd zou blijven ondanks het feit dat veeteeltzaken, (met name de rundveeverbetering) de belangrijkste plaats in de werkzaamheden innamen.

Op 17 mei 1940 brandde het „Oost Indisch Huis” te Middelburg, waar het Consulentschap gevestigd was, af. Het kantoor van de Consulent, het laboratorium, de bibliotheek en ook het archief gingen zo goed als geheel verloren. Ook het woonhuis van de Consulent, alsmede het Bureau van de twee Melkfederaties, welke in het pand van het Consulentschap gevestigd waren, werden door de brand verwoest. Het Consulentschap heeft met medewerking van de Directie van de Landbouw van het Ministerie spoedig voor haar kantoor weer een onderkomen kunnen vinden. Voor het laboratoriumwerk werd hulp geboden door de Coöperatieve Zuivelfabriek te Middelburg, waar gebruik gemaakt kon worden van de apparatuur.

Toen in oktober 1944 door oorlogsomstandigheden Walcheren onder water kwam te staan, is het gehele laboratoriumwerk stil komen te liggen. In 1945, na de beëindiging van de oorlog, werd een gedeelte van het laboratoriumwerk verricht te Goes bij de Keuringsdienst van Waren en een gedeelte bij de Zuivelfabriek te Kloosterzande in Zeeuwsch Vlaanderen en weer later bij de Coöperatieve Zuivelfabriek te Middelburg. In 1950 kon weer gebruik worden gemaakt van een eigen laboratorium. De Rijkszuivel- en Veeteeltconsulent C. Zwagerman werd na ruim 43 jaar als Consulent werkzaam te zijn geweest op 1 mei 1949 eervol ontslagen in verband met het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, maar bleef tot 1 januari 1951 werkzaam op het Consulentenschap op arbeidsovereenkomst. C. Zwagerman overleed in 1953. De Rijkszuivel- en Veeteeltconsulenten vervulden bij veel commissies en verenigingen de functie van adviseur. Als bijlage bij de inventaris is een lijst opgenomen van bedoelde commissies en verenigingen onder „bijlage 4”. In 1952 werd ir. W. L. Harmsen tot Rijkszuivelconsulent benoemd na reeds enkele jaren als adjunct-consulent voor Zeeland werkzaam te zijn geweest.

Bij de brand van 17 mei 1940 ging praktisch het gehele archief verloren, zodat van vóór die tijd zo goed als geen archiefstukken aanwezig zijn. Ook van de tijd van 1899, het jaar van de instelling van het Consulentenschap tot 1913, het jaar van de overname door het Rijk, zijn geen stukken meer te achterhalen, zodat mag worden aangenomen dat ook over deze periode de stukken verloren zijn gegaan. Het leek mij een goede gedachte om aan het werk van de Rijkszuivel- en Veeteeltconsulent C. Zwagerman, die van 1913 tot en met 1949 als zodanig werkzaam is geweest in Zeeland, in deze inventaris aandacht te schenken door het overnemen van een fragment van een artikel, geschreven door de voorzitter van de Zeeuwse Landbouwmaatschappij te Middelburg, A. H. de Milliano, ter gelegenheid van het 25-jarig dienstverband van C. Zwagerman 1931, in het *Landbouwblad voor Zeeland en Noord Brabant* van 31 oktober 1931. Dit in verband met de vernietiging van de neerslag van zijn werk door de brand van 1940, waardoor er in het archief geen inzicht verkregen wordt van de verdienste van deze Consulent voor Zeeland. De stukken zijn vanaf 1960 in postagenda's ingeschreven. Deze agenda's zijn echter slechts vanaf 1964 aangetroffen. Met ingang van juli 1969 is het Consulentenschap opgeheven en hiermede het archief afgesloten.

